

Tomáš Svoboda

Kapitoly z překladatelské praxe

**odborný překlad mezi
němčinou a češtinou**

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Kapitoly z překladatelské praxe

Tomáš Svoboda

Kapitoly z překladatelské praxe

odborný překlad mezi
němčinou a češtinou

Příprava a výroba této publikace byla financována z grantu
OPPA CZ.2.17/3.1.00/32137

Inovace a rozvoj studijního programu
Překladačství a tlumočnictví
na Ústavu translologie FF UK v Praze

Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Obsah

Úvod	7
1. Originál	9
Jazykové jevy v němčině	9
Kvalita originálu	10
Jazyková stránka odborných textů	10
2. Překladatelské strategie, postupy a metody	13
Pracovní postupy	13
Překladatelská strategie	15
Terminologie	17
Rešerše	20
Chyby	24
3. Překlad	42
Všeobecně	42
Čeština	43
Typografie	50
Revize	51
4. Zvláštní téma – evropské překlady	53
Vybrané okruhy	53
Řízení kvality u DGT	56
5. IT	63
Hardware a ergonomie	63
Kancelářský software	63
Nástroje CAT	71
Další SW	79
6. Strojový překlad	80
Všeobecně	80
Výhody	80
Nevýhody	85
Různé jevy	91
Důsledky	94
7. Trh překladatelských služeb	96
Vstupní informace	96
Struktura dotazníku	96

Kategorie výzkumu	96
Respondenti	96
Výkon povolání	97
Překládané jazyky	100
Specializace	102
Využití nástrojů CAT v překladu	103
Příjmová situace	103
Shrnutí	107
Podněty pro budoucí výzkumy	107
8. Budoucnost překladatelské profese	108
Změna definice překladu	108
Vývoj poptávky	108
Pozice překladatelů	109
9. Zkratky	111
10. Bibliografie	112
11. Přílohy	118

Úvod

Zájem o praktickou stránku překladatelské činnosti a její reflexi byl a je mezi studenty překladu i praktikujícími překladateli vždy značný. Na straně adeptů na tuto profesi je to nepochybně dáno zjišťováním, jak široké horizonty pro další poznání se před nimi rozkládají. Na straně těch, kteří jsou již nositeli překladatelského povolání, toto puzení vyplývá jistě z potřeby usměrňovat svou činnost, reflektovat ji, precizovat postupy a porovnat je s postupy kolegů. Svorníkem obou motivů je u všech, kteří se na cestu překladatelské činnosti vydali či vydávají, dozajista zvědavost a přemýšlivost.

Určit, na jaké okruhy by se připravovaná studijní opora (učebnice) pro studenty ÚTRL měla zaměřit, které by měla akcentovat a které postačí zmínit letmo, bylo možné postupně při přípravě publikace, a to se stálým zřetelem k výukovému plánu na oboru překladatelství němčina. Nakonec se učebnice (záměrně) dotýká širokého spektra témat, ani při takovém tematickém rozsahu se však nevytrácí zřetel k ústřední látce, a tou je odborný překlad.

Zjednodušeně je možné strukturu knihy rozčlenit do tří větších celků:

- I. Problematika spojená s výchozím jazykem a výchozím textem (kapitola 1), dále překladem jako procesem (kapitola 2) a překladem jako produktem (kapitola 3). Sem pak patří nejen podkapitola věnovaná jevům specifickým pro češtinu, ale také zvláštní kapitola k tématu evropských překladů (kapitola 4).
- II. Do druhého tematického oddílu spadá kapitola týkající se informačních technologií (kapitola 5) a strojového překladu (kapitola 6).
- III. Poslední část je pak uzavřena pojednáními k situaci na trhu překladatelských služeb (kapitola 7) a celkově pak příznačně stává k budoucnosti překladatelské profese (kapitola 8).

Aby byl dále umocněn užitek plynoucí z této knihy, po části vlastního výkladového pojednání je zařazen oddíl Bibliografie s výčtem relevantních publikací k tématům knihou pokrytým.

Na konci publikace čtenář nalezne rozsáhlý oddíl příloh, které jsou seřazeny a číslovány v souladu s tematickou výstavbou knihy. Proto např. číselné označení přílohy římskou číslicí „V“ značí, že příloha věcně doprovází pojednání kapitoly páté či představuje zdrojový nebo referenční dokument k tématu.

Alternativou k přístupu ke knize v tomto lineárním pojetí je možnost zvolit si konkrétní téma, třeba od prostředku, a zabývat se jím preferenčně. Vzhledem k tomu, že kniha představuje soubor různých okruhů zpracovaných více méně samostatně, není uvedený přístup na závadu pro práci s ní.

Materiál se opírá jak o relativně rozsáhlá empirická šetření (např. anketa týkající se výzkumu překladatelského trhu, srov. kap. 7), tak o dlouhodobý a postupný sběr jednotlivých jevů, trvajících cca deset let. Vychází jak z překladatelské, tak revizní činnosti, a pochopitelně ze studia daných jevů. Materiály k budoucnosti překladatelské profese jsou výsledkem trvalého zájmu o problematiku, reflektují studium materiálů a sledování trendů a též návštěvu stěžejních konferencí v této oblasti, a to za období přibližně posledních čtyř let.

Konkrétní příkladový materiál je členěn jednotným způsobem: zpravidla předchází znění originálu a na následující řádce je uveden překlad. Tento materiál je graficky odlišen od průběžného

textu (jiné písmo, odsazení) a zpravidla je provázen výkladem¹. Místy, jsou-li příklady dostatečně výmluvné samy o sobě, jsou i ponechány bez doprovodného komentáře. U téměř všech příkladů (to se týká též příkladů z oblasti češtiny) se jedná o textové segmenty převzaté z odvozené komunikace, tedy z překladových textových dvojic. Vždy jsou záznamem autentických textů, zrcadlem praxe v reálném životě. To dokládají též četné grafické prvky (např. snímky obrazovky a další grafický příkladový materiál). Je-li to vhodné, je u příkladů uveden zdroj (mezi lomítky, např. /Kontext: Eur-Lex/). V několika případech byla formulace příkladu oproti původnímu znění pozměněna, především kvůli důvěrnosti textů nebo s cílem co nejlépe zvýraznit ilustrovaný jev.

V Praze v prosinci 2011

Poděkování

Děkuji své ženě a dětem za porozumění a podporu.

PhDr. Bc. Tomáš Svoboda, PhD.

1 Pojednání předpokládá znalost translatologické a filologické terminologie na úrovni předpokladů pro seminář odborného překladu na ÚTRL FF UK. Vysvětlení symbolů * a :: – viz kapitola Zkratky.

Kapitola 1

Originál

V této kapitole je uveden příkladový materiál, který se vztahuje k problematice němčiny jako výchozího jazyka a též obecně k problematice výchozího textu.

Jazykové jevy v němčině

O tom, že i němčina (jako každý jazyk) variuje v závislosti na oborovém zaměření a kontextu užití, svědčí tento příklad **počítačového slangu**:

Příklad:

```
,Toplevel: SeilegX (Code)
Public Sub Show_frmCoverPage()
SeilegInit
...
Dim rgTA As Range
Dim intLauf As Integer
gobjRegistry.WriteBoolValue „TMP“, „FinalisationCoverPageCancel“, True, True
, retrieve Titres de l'acte
...
With frmCoverPage
Set .colTARanges = colTARanges
, initialize Titre de l'acte
Set .colTARanges = colTARanges
, display dialog
.Show
, Falls die Form gecancelled wurde, dies in der Registry eintragen
...
End Sub
```

V návodných textech, manuálech, němčina často používá pro vyjádření **pokynu infinitiv**. Převzít tuto gramatickou konstrukci by znamenalo dopustit se interference:

Příklad:

```
beschädigte Stufen/Paletten ersetzen
*provést výměnu poškozených stupňů/palet
::provedte výměnu poškozených stupňů/palet
```

Ani takto vzniklý překlad však není optimální, pokud se uváží kontext – výčet servisních kroků, kdy by formulaci „provedte výměnu poškozených stupňů/palet“ bylo možné chápat jako výzvu k výměně všech stupňů/palet, protože se předpokládá, že jsou poškozené. Lepší varianta tedy zní:

```
::Provedte výměnu stupňů/palet, jsou-li poškozené.
```

nebo:

```
::Provedte výměnu těch stupňů/palet, které jsou poškozené.
```

V odborné němčině se často používá vazba *s ist zu* nebo *hat zu*. Zvolený příklad pak zní obzvláště administrativně formálně:

Příklad:

Im Bedarfsfall **sind** darüber hinausgehende Maßnahmen **zu** ergreifen.

Kvalita originálu

Jako jeden z hlavních předpokladů řízení kvality v oblasti překladů se uvádí požadavek, aby text, který slouží jako předloha k překladu, byl co nejkvalitnější. Není-li tomu tak, zpravidla se poukazuje na pravidlo GIGO („Garbage in, garbage out“, popřípadě „Wo man Müll hineinsteckt, kommt auch Müll heraus.“).

Překlepy, interpunkční nedůslednosti

Autorům textů se může zdát, že interpunkční znaménka jsou jen jakýmsi nutným zlem. Ale uživatel jazyka, jehož úkolem je správně interpretovat recipovaný text, potřebuje, aby všechny složky jazykového komunikátu byly na co možná nejvyšší úrovni, aby tak byl (výchozí) text co nejsrozumitelnější, a překlad tedy rovněž prost významových posunů.

Víceznačné formulace

Příklad:

Die Fahrtreppe/der Fahrsteig muss gereinigt und frei von Fremdkörpern (Wasser, Eis, Schnee, Sand, Schmutz, Lösungsmitteln, Reinigungsmitteln, Chemikalien, Steinen, **Nägeln** und dergleichen) sein.

Zde není jasné, zda se jedná o hřebíky, či nehty. Situaci neusnadňuje ani kontext, vzhledem k tomu, že se jedná o text pojednávající o eskalátorech / pohyblivých chodnících, mezi nečistotami se tedy mohou vyskytovat jak pevné předměty (čili hřebíky), s ohledem na přepravované cestující se ale též může jednat o nehty. Zde se interpretace přiklonila k variantě první (hřebíky).

Jazyková stránka odborných textů

Gramatika

Gramatický člen může plnit úlohu logického prvku a být signálem míry:

Příklad:

Auch **die** fünf regionalen Räte lehnten Schulze als Professor der Fakultät ab und nominierten die folgenden vier Kandidaten...

Schulzeho jako profesora fakulty odmítlo i **všech** pět regionálních rad a jmenovaly tyto čtyři kandidáty...

Lexikum

Moderní němčina je stále nasycenější anglicismy, popřípadě internacionalismy používanými v určitých kontextech. Pro překlad do češtiny je zapotřebí ovládnout i tuto složku německé slovní zásoby.²

2 Další příklady tohoto jevu viz oddíl Anglicismy v němčině a v češtině v podkapitole Terminologie.

Příklad:

Mit der vielfach bewährten Biogest PowerRing-Technologie, die Vorteile hinsichtlich Energieeffizienz und Betriebssicherheit sowie aufgrund der platzsparenden Modularbauweise aufweist, wurden bereits über 60 Biogasanlagenprojekte in CEE/SEE realisiert.

Bylo realizováno již přes 60 projektů plynových zařízení na bioplyn za použití osvědčené technologie Biogest PowerRing, a to ve střední a východní Evropě a také v jihovýchodní Evropě. Přednostmi této technologie je energetická účinnost a provozní spolehlivost, stejně jako modulární koncepce, která šetří prostor.

V pojednání o německém odborném diskurzu nelze nezmínit složeniny. Existuje celá řada návodů, jak se s tímto jevem, který si zpravidla žádá uplatnění konstitutivních posunů, při překladu do češtiny vyrovnat. Existují však i některé méně běžné, až zvláštní případy německých kompozit:

Příklad:

... Diese werden nicht nur in der **Holzbe- und -verarbeitenden** Industrie sondern auch in der allgemeinen Industrie, in kommunalen Bereichen, in Sägewerken oder der Holzindustrie, für die Nah- und Fernwärmeversorgung sowie in Energieversorgungsunternehmen zur Stromerzeugung verwendet.

Syntax

Zapojení významových jader do věty může ve srovnání němčiny a češtiny podléhat různým zvyklostem. V následujícím příkladu se jedná o dvě podstatná sdělení a převzetí syntaktické struktury do českého překladu by působilo neidiomaticky:

Příklad:

Geschäftsführer Klaus-Peter Osthoff hat als Generalimporteur die wasserlosen Urinale von URIDAN aus Dänemark erfolgreich in den österreichischen Markt eingeführt.

*Jako generální dovozce dánských pisoárů bez použití vody URIDAN je jednatel Klaus-Peter Osthoff úspěšně uvedl na rakouský trh.

::Jednatel Klaus-Peter Osthoff je generálním dovozcem dánských pisoárů bez použití vody, URIDAN, které úspěšně uvedl na rakouský trh.

V marketingových sděleních v němčině mívá výstavba věty příznakově předsazenou nevětnou konstrukci:

Příklad:

Von der kommunalen Kläranlage bis zum Industriebetrieb - BFP steht für höchste Fertigungsqualität und beste Resultate!

Erhältlich in 2- und 3-Kammer-Ausführung, liefert POLYPREP optimal aufbereitete Polymerlösungen.

V překladu je zde potřeba zvolit odlišnou výstavbu věty/souvětí. Jindy se setkáváme s komplikovanými vztahy determinace v rámci souvětí, kdy se překlad raději uchýlí k rozvolněnému souvětí:

Příklad:

Von **kräftigen Getriebemotoren angetriebene** Balkenrührer durchmischen die angesetzte Lösung in der **mittels Touch-Panel gesteuerten** Anlage, die automatisch die benötigten Mengen an Polymerlösung **bereit stellt**.

Zařízení **funguje tak, že** rámová lopatková míchadla, **poháněná výkonnými motory s převodem**, mísí usazený roztok. Zařízení, **jež se ovládá dotykovým panelem**, automaticky **dávkuje** potřebné množství roztoku polymeru.

Často je vhodné vytknout určitý sémantický celek za hlavní sdělení, například po spojovacím výrazu „a to“:

Příklad:

Ohne Bohren und Fräsen ist es möglich **in kürzester Zeit** vom einfachen Hilfsgerät in der Montage bis zur industriellen Fertigungsstraße praktisch alles für die Automatisierung zu bauen.

Z automatizačních systémů je možné realizovat prakticky vše, jednoduchým pomocným zařízením v montážní sekci počínaje a průmyslovou výrobní linkou konče – **a to bez vrtání či frézování a v co nejkratších termínech**.

Odborný styl – navzdory běžným poučkám

I styl formulací v přísně technickém textu (např. manuálu k eskalátorům) se může odchyliť od přísné nociality a variovat až k formulacím běžným v marketingových sděleních:

Příklad:

Machen Sie Ihre Fahrtreppe oder Ihren Fahrsteig fit gemäß den neuesten sicherheitstechnischen Erkenntnissen.

U samotné marketingové komunikace jsou nároky na stylistické ztvárnění již výrazně vyšší než u technického textu. Například v letáku k vysoušeči rukou se objevil tento řetězec výrazů s nápadnou formální shodou:

Příklad:

Händetrockner: ökologisch – ökonomisch – ästhetisch – hygienisch

* Ekologický, ekonomický, estetický, hygienický vysoušeč rukou

::Vysoušeč rukou, který splní Vaše hygienické, ekologické, ekonomické i estetické nároky.

Kuriozity

Nejdelším německým slovem, které jsem kdy překládal, je:

Příklad:

Feuerlöschschlauchanschlusseinrichtungen
mechanismy pro připojení požární hadice

Kapitola 2

Překladatelské strategie, postupy a metody

Pracovní postupy

Před překladem

Zkušenost praví, že před začátkem vlastního překládání je potřeba se seznámit s textem **jako celkem**, provést – byť zkrácenou – překladatelskou analýzu, která odpoví na otázky po adresátovi, účelu, komunikativní situaci atd.

Je také vhodné nejprve provést **rešerši na internetu**, zda již text nebo jeho část shodou okolností nejsou přeloženy. Skutečně se čas od času může stát, že je tentýž nebo velmi podobný text již on-line v cílovém jazyce k dispozici – jako příklad lze uvést smlouvu EULA. Zde pak nastupují otázky překladatelské etiky, pokud jde o upozornění klienta na tento fakt. Text, který se s překládaným komunikátem shoduje jen zčásti, poslouží jako referenční. Uvedené prvotní rešerše ukážou mimo jiné, zda např. společnost, jíž se cizojazyčný text týká, nemá pobočku v České republice. Tak například věta:

Im Wirtschaftsleben sind Kompetenz, Verlässlichkeit und Schnelligkeit oberstes Gebot und ein entscheidender Wettbewerbsvorteil.

má skutečně svou obdobu na českých stránkách firmy:

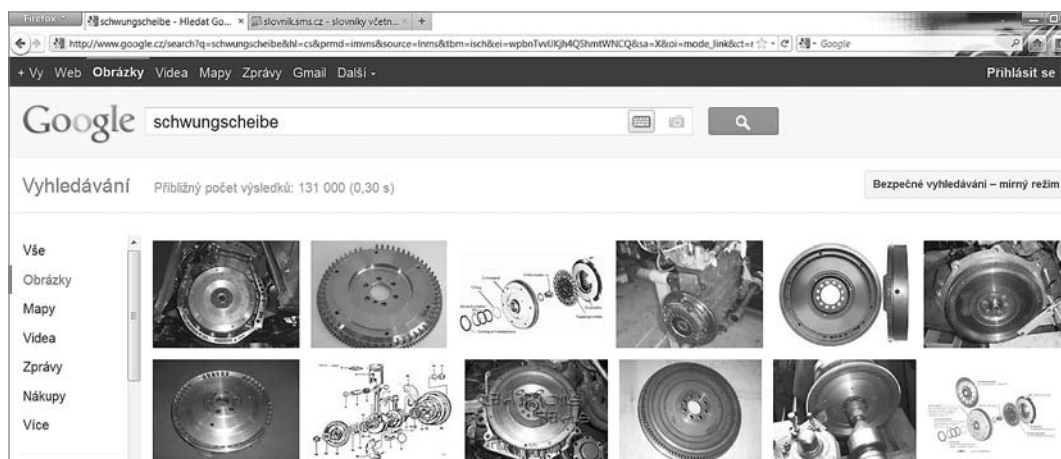
V ekonomickém životě je nejvyšším imperativem a rozhodující předností v konkurenčním boji odborná způsobilost, spolehlivost a rychlost.

Takové zjištění však nutně nemusí usnadnit práci – spíše naopak, rešeršně svědomitý postup je sice nutný, ale vyžaduje značné dohledávání a srovnávání.

V průběhu překlada

Pracovní prostředí překladatele v počítači může vypadat takto:

V internetovém prohlížeči je otevřena stránka s obecným slovníkem (zde 2*), dále pak záložka s full-textovým vyhledáváním na internetu či s omezením na vyhledávání obrázků.

Zároveň je otevřen MS Word se souborem, kam si překladatel poznamenává např. otázky či rešeršní zjištění, dále aplikace pro správu souborů (zde konkrétně Total Commander) a také programy CAT. Jako náhled původního layoutu slouží referenční soubor v pdf. Při delší soustavné práci a při náročnějším vyhledávání termínů či formulací / referenčních zdrojů je vhodné internetový prohlížeč otevřít vícekrát, v každém může být aktivních několik záložek.¹ Stejně tak oken programu MS Word může být více. Pracovní prostředí překladatele, který využívá rešeršní zdroje off-line, bude ještě obohaceno o tyto slovníky (mívají vlastní prostředí), tezaury či glosáře (často v programu MS Excel). Spojení se světem pak zajišťuje spuštěný komunikační program (např. pro instant messaging či mailer) a podle potřeby bývá otevřen ještě ten který speciální program (např. pro OCR).

Při vyhledávání neznámých výrazů lze použít tento postup (jedná se o chronologický postup, který zpravidla končí s úspěšnou rešerší, může však vyčerpat všechny kroky a může též probíhat rekurzivně – upřesňující rešerše, která vyplyne z bodu 4), pak vede k návratu k bodu 2):

- 1) zjištění, zda firma má české stránky (dvojjazyčné/jednojjazyčné), převzetí terminologie z nich;
- 2) vyhledání termínu v překladovém slovníku
 - a. on-line,
 - b. off-line (CD-ROM),
 - c. tištěný slovník;
- 3) (eventuálně orientační překlad z Google Translate);
- 4) vyhledávač: hledání cizího slova na stránkách pouze česky (s příznakem „site:cz“) – někdy se vyskytne v blízkosti českého ekvivalentu či je nalezen paralelní text;
- 5) vyhledávač: získané výrazy v cílovém jazyce se ještě ověří s ohledem na kontext a úzus;
- 6) vyhledávač s omezením hledání na obrázky: zjištění podoby hledaného předmětu, z toho lze pro další postup odvodit přibližný ekvivalent.

Po fázi vlastního překladu

Na řadu přichází revize a různé kontroly, ať automatické či prováděné překladatelem či dalším pracovníkem. Každý zásah do textu s sebou přináší nebezpečí pochybení a totéž platí i o revizní činnosti. Při finální editaci je tak zapotřebí dbát například na zohlednění plného kontextu nahrazovaného výrazu – včetně předložek, avšak také včetně kongruence a návazností přesahujících rámec jedné věty. Příklad vokalizované předložky, kterou je při automatické záměně termínu nutné opravit též – dodatečně:

Příklad:

*se světelnými záclonami – *se fotoclonami
 ::s fotoclonami

Více k tomuto tématu srov. podkapitulu Revize níže.

Navzdory všem automatickým kontrolám je potřeba na závěr zkontrolovat správnost převedení číselných údajů, popřípadě vlastní jména a názvy.

1 Mezi okny programu se prochází jiným způsobem (Alt+Tab, popřípadě Shift+Alt+Tab) než mezi kartami v jednom okně prohlížeče (Ctrl+Tab, popřípadě Shift+Ctrl+Tab).

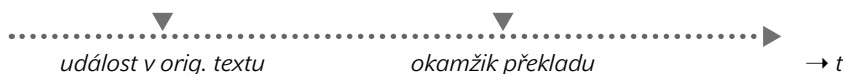
Překladačská strategie

Dokumentární vs. instrumentální strategie

Rozhodování mezi instrumentálním a dokumentárním překladem se projeví nejčastěji na dvou rovinách: V časových referencích a v místních odkazech.

Odkaz na časový údaj

Pro názornost lze situaci, kdy časový okamžik popisovaný v textu leží před okamžikem překladu, graficky znázornit takto:

Příklad dokumentární strategie (překlad v roce 2012):

2008 wird er pensioniert.

V roce 2008 půjde tento politik **do důchodu**.

Příklad instrumentální strategie (překlad v roce 2012):

V roce 2008 **odešel** tento politik **do důchodu**.

Nebo: **Viceprezident** ECB Lucas Papademos se třemi vítězi architektonické soutěže vs. **Někdejší viceprezident** ECB Lucas Papademos se třemi vítězi architektonické soutěže

Je-li v originálu relativní odkaz, při uplatnění dokumentární strategie se použije stejně relativní odkaz. Při instrumentálním přístupu se naopak použije odkaz absolutní.

Příklad:

Konkurent Eon beschaffte sich zwischen September 2007 und **diesem Juni** mehr als 14 Milliarden Euro durch Anleihe-Platzierungen an den internationalen Finanzmärkten.

Příklad dokumentární strategie (překlad v roce 2012):

„... mezi zářím 2007 a **letošním červnem**...“

Příklad instrumentální strategie (překlad v roce 2012):

„... mezi zářím 2007 a **červnem 2008**...“

Místní odkazy

Příklad:

Bei uns...

dokumentární strategie: „u nás...“

instrumentální strategie: „v Německu...“

Míra doslovnosti

Uplatnění takzvané volnosti či věrnosti v překladu plně odvisí od zvolené strategie. Příkladem **velmi volného překladu** mohou být tyto jevy:

Příklad:

Bei Interesse oder Fragen kontaktieren Sie bitte unsere Tochterfirma in Tschechien...

Máte-li zájem o naše produkty, či v případě jakýchkoli dotazů kontaktujte naši dceřinou společnost v České republice...

Nominální vazba je přeložena vedlejší větou a výrazně formulačně rozšířena, aby byl zachován úzus. Týž příklad z webové prezentace formulované v administrativním stylu obsahuje i konstitutivní posun, kdy v češtině není běžné tolik užívat prosby:

Příklad:

Bei Interesse oder Fragen **kontaktieren Sie bitte** unsere Tochterfirma in Tschechien...

Máte-li zájem o naše produkty, či v případě jakýchkoli dotazů **kontaktujte** naši dceřinou společnost v České republice...

Německá **vazba s „man“** vždy vyžaduje změny/posuny/transformace na různých rovinách, vhodným řešením však může být i relativně redukovaný výraz:

Příklad:

Man kann unterscheiden zwischen:

Kategorie:

Účelem následujícího překladu bylo primárně porozumění výkladu, a realie se vyskytla v pozici příkladu, proto byl v souladu s instrumentální strategií zvolen **všeobecný opis**:

Příklad:

Zur Erinnerung: Die Kritikalität einer Komponente ist nicht von ihrer Funktion (Bsp. „Stellen von Weichen“) abhängig, sondern von der Anwendung dieser Funktion (die Kritikalität des Einsatzes der Software für das „Stellen von Weichen“ ist bei einer Spielzeugeisenbahn niedriger als bei der **Deutschen Bahn**, die Personen transportiert).

Připomeňme: Kritičnost komponenty nezávisí na její funkci (např. „nastavení výhybky“), ale na uplatnění této funkce (kritičnost použití softwaru pro „nastavování výhybek“ je nižší u modelu železnice než v případě **státních drah**, jež zajišťují přepravu osob).

Zejména **rovinu významu** sledují též tyto idiomatické překlady:

Příklad:

... **die jeweiligen** Besonderen Bedingungen

... **platné** zvláštní podmínky

Die mit der Arbeit der Regulierungsbehörden gemachten Erfahrungen sind im Allgemeinen gut. Die Regulierer haben im Laufe der Zeit an Erfahrung und **Stärke** gewonnen.

Zkušenosti s prací regulačních orgánů jsou všeobecně příznivé; regulační orgány získaly postupem času příslušné zkušenosti a **stabilní základnu k pádnému prosazování svých rozhodnutí**.

Modulace

Příklad:

Nach dem Zweiten Weltkriege **waren** die Beziehungen zum deutschen Protestantismus zunächst **sehr schwach**.

Po druhé světové válce **nebyly** vazby na německý protestantismus zpočátku **nikterak silné**.

Terminologie

Interpretace termínu

Zejména u složenin se může stát, že není jasný vztah determinace mezi jejich složkami. Překladatel je pak na pochybách, zda *Lüfterkühlung* znamená *chlazení ventilátoru*, nebo *ventilátor chlazení*. Rozhoduje – jako vždy – kontext, a to buď kontext všeobecných/sdílených vědomostí (logika věci), a/nebo kontext aktuální. Zde je pravděpodobnější denotace *ventilátor (systému) chlazení*.

Anglicismy v němčině a v češtině

U německého recipienta lze předpokládat vyšší míru znalosti angličtiny, anglicismy jsou zde tedy častější. Srovnajme tyto pojmy v překladu vzatém z evropských právních předpisů (poznámka: německý text je sám o sobě odvozený, mezi češtinou a němčinou se tedy nejedná se o přímou překladovou dvojici).

Příklad:

Viele der vom Parlament in erster Lesung vorgelegten und von der Kommission akzeptierten Änderungen wurden im Gemeinsamen Standpunkt bereits ganz, dem Grundsatz nach oder teilweise berücksichtigt. ... Darüber hinaus wurden viele Aspekte des Systems zur Messung von Energieeffizienzverbesserungen, die in den Abänderungen des Parlaments enthalten waren, bereits in den Gemeinsamen Standpunkt aufgenommen. Diese sind für die Kommission ebenfalls annehmbar. Sie beinhalten die Konzepte der **Bottom-up-Messungen** und der **Top-down-Indikatoren** sowie das **Benchmarking**, das als vergleichender **Top-down-Indikator** verwendet wird.

Mnoho pozměňovacích návrhů, které Parlament předložil v prvním čtení a které Komise přijala, je ve společném postoji již zohledněno v plném rozsahu, v zásadě nebo částečně. ... Kromě toho bylo do společného postoje již začleněno mnoho aspektů systému pro měření zvýšení energetické účinnosti, které jsou obsaženy v pozměňovacích návrzích Parlamentu. Tyto pozměňovací návrhy jsou pro Komisi rovněž přijatelné. Jedná se o koncepty **měření postupem zdola nahoru (bottom-up)** a **ukazatelů typu shora dolů (top-down)** a rovněž **stanovení směrodatných hodnot (benchmarking)**, které se používá jako srovnatelný **ukazatel typu shora dolů**.

/Kontext: Eur-Lex, KOM(2005) 455 v konečném znění/

Český překlad zjevně taktěž pracuje s cizími pojmy, avšak používá je pouze jako ilustraci pro zvolené české ekvivalenty, a to při prvním výskytu. Na místě druhého výskytu pojmu Top-down-Indikator v němčině je v českém překladu již použit pouze český pojem.

Příklad:

Für die in Abschnitt 1 Buchstabe b genannten Themen und die dazugehörigen auf Haushalte bezogenen Variablen werden folgende Hintergrundvariablen erhoben:

- Wohnsitzregion (nach NUTS-I-Regionen),
- (fakultativ) Wohnsitzregion nach NUTS 2,
- Lage der Region: in unter das Ziel „Konvergenz“ fallenden Regionen (einschließlich **Phasing-out-Regionen**); in unter das Ziel „Regionale Wettbewerbsfähigkeit und Beschäftigung“ fallenden Regionen, ...

U témat a jejich proměnných uvedených v bodě 1 písm. b) této přílohy, které se týkají domácností, se budou zjišťovat tyto doplňující proměnné:

- region bydliště (podle klasifikace regionů NUTS₁),
- (nepovinně) region bydliště podle klasifikace NUTS₂,
- zeměpisná poloha: osoby žijící v regionech, kterých se týká konvergenční cíl (včetně **regionů postupně vyřazovaných**); osoby žijící v regionech, kterých se týká cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, ...

/Kontext: Eur-Lex, Nařízení Komise (EU) č. 937/2011/

Tento termín označuje regiony, na které se vztahuje postupně se snižující míra podpory v rámci dotačních programů strukturálních fondů (z nichž regiony čerpaly podporu po přistoupení k EU).

Příklad:

Bei Beihilferegelungen kann dies in Form eines (theoretischen) Kalkulationsbeispiels (vorzugsweise unter Angabe von Nettogegenwartswerten) erfolgen. Die Produktionskosten sollten zumindest nach den verschiedenen erneuerbaren Energieträgern aufgeschlüsselt sein. Des Weiteren wären genauere Angaben zu den Kapazitäten der verschiedenen Anlagen sowie zu verschiedenen Arten von Produktionsanlagen mit deutlich unterschiedlichen Kostenstrukturen (z. B. landgestützte und/oder **Offshore-Windparks**) aufschlussreich.

U režimů podpory je možno informace poskytnout v podobě (teoretického) příkladu výpočtu (pokud možno s částkami v čisté současné hodnotě). Výrobní náklady by měly být uvedeny zvlášť alespoň pro každý druh obnovitelného zdroje energie. Mohou být rovněž užitečné zvláštní informace v případě různých kapacit zařízení a jednotlivých druhů výrobních zařízení, pokud se nákladová struktura značně liší (např. v případě větrných elektráren na souši a/nebo **příbřežních větrných elektráren**).

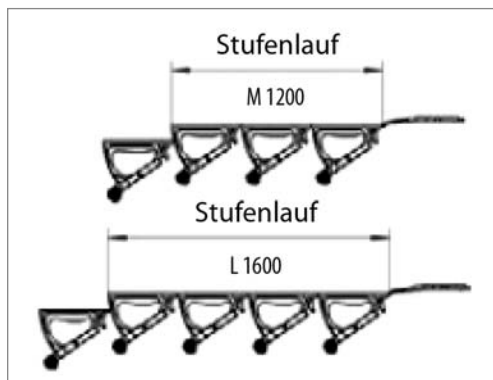
/Kontext: Eur-Lex, Nařízení Komise (ES) č. 1147/2008/

Zde se v češtině na rozdíl od němčiny používá plnohodnotný (český) ekvivalent, což je dalším poukazem na nižší frekvenci anglicismů v češtině.

Internacionalismy

Výše řečené závěry nelze paušalizovat ve smyslu úplného vymýcení anglicismů či internacionalismů. Idiolekt překladatele by se totiž rozhodně neměl jakkoli násilně omezovat kvůli nerefektovaným a do extrémů dovedeným pokynům. Výrazy cizího původu samozřejmě do jazyka patří, záleží však na míře (frekvenci) jejich použití.

Tak se také ukazuje, že místy bývá volba vhodného internacionalismu tím nejpřípadnějším řešením:

Příklad:

Výraz **Stufenlauf** – též po zvážení významu na základě grafického znázornění – je vhodné přeložit jako **sekvence stupňů**.

Subtilní rozdíly mezi termíny

Může se jednat jen o malý rozdíl mezi pojmy, ale o velký rozdíl ve významu: *Flugsicherheit* (rozumí se ochrana zejména před teroristickými akty, obzvláště se této oblasti dostalo pozornosti po událostech v r. 2001) vs. *Luftsicherheit* (rozumí se zajištění bezproblémového letového provozu).

Příklad:

Verordnung (EG) Nr. 216/2008 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 20. Februar 2008 zur Festlegung gemeinsamer Vorschriften für die Zivilluftfahrt und zur Errichtung einer Europäischen Agentur für **Flugsicherheit**, zur Aufhebung der Richtlinie 91/670/EWG des Rates, der Verordnung (EG) Nr. 1592/2002 und der Richtlinie 2004/36/EG

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 216/2008 ze dne 20. února 2008 o společných pravidlech v oblasti civilního letectví a o zřízení Evropské agentury pro **bezpečnost letectví**, kterým se ruší směrnice Rady 91/670 EHS, nařízení (ES) č. 1592/2002 a směrnice 2004/36/ES
/Kontext: Eur-Lex/

Durchführungsverordnung (EU) Nr. 1087/2011 der Kommission vom 27. Oktober 2011 zur Änderung der Verordnung (EU) Nr. 185/2010 zur Festlegung von detaillierten Maßnahmen für die Durchführung der gemeinsamen Grundstandards in der **Luftsicherheit** in Bezug auf Sprengstoffdetektoren

Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 1087/2011 ze dne 27. října 2011, kterým se mění nařízení (EU) č. 185/2010, kterým se stanoví prováděcí opatření ke společným základním normám **letecké bezpečnosti**, pokud jde o systémy detekce výbušnin
/Kontext: Eur-Lex/

Detailní rešerše však ukazují, že termíny jsou zároveň výrazně rozkolísané a zjevně často v právních předpisech EU používané záměnně (k této problematice viz zde níže, oddíl Kolísání termínů).

Kolísání termínů

Navzdory tomu, že termín má být ze své definice jednoznačný (či „jednojednoznačný“, jak praví některé odborné práce), z praxe je známo, že situace je mnohdy výrazně složitější. Různé ekvivalenty pro týž cizojazyčný termín mohou kolísat nejen na rovině formulační, ale též v rovině denotativní, významové.

Kvazitermíny

Takzvaným kvazitermínem se rozumí výraz (třeba i víceslovný), který sice není ustálen a obecně přijímán jako termín, na pozici všeobecně srozumitelného a sdíleného označení pro konkrétní denotát v odborném diskurzu však aspiruje. Může se také jednat o termíny vytvořené ad hoc.

Příklad:

Einklemmschutz bei Fahrtreppen – **ochrana proti uvíznutí** u eskalátorů (výraz použitý v jistém referenčním dokumentu – „ochrana proti skřípnutí“ – je však nevhodný kvůli své zřetelné hovorové složce).

Rešerše

Následující přehled představuje jen zlomek odkazů relevantních pro jazykovou kombinaci němčiny a češtiny. Jedná se o výběr na základě osvědčených stránek a zdrojů. Další rešeršní zdroje pro češtinu a němčinu se nacházejí v příloze č. II.

Dvoj- a vícejazyčné slovníky

http://www.logos.it/lang/transl_en.html – překladový slovník z mnoha jazyků do mnoha jazyků, včetně němčiny a češtiny; zvolte Advanced Search

<http://slovníky.sms.cz/> – kvalitní slovník on-line, avšak obtěžkán reklamou v míře téměř prohibitivní

<http://europa.eu/eurovoc/>

EuroVoc je vícejazyčný polytematický tezaurus s terminologií oblastí, kterými se zabývá Evropská unie. Zaměřuje se především na parlamentní činnost. EuroVoc je k dispozici ve 22 úředních jazycích Evropské unie (angličtině, bulharštině, češtině, dánštině, estonštině, finštině, francouzštině, italštině, litevštině, lotyštině, maďarštině, maltštině, němčině, nizozemštině, polštině, portugalštině, rumunštině, řečtině, slovenštině, slovinštině, španělštině a švédštině), v jednom jazyce kandidátské země (chorvatštině) a v jednom jazyce třetí země (srbštině).

EuroVoc spravuje Úřad pro publikace. Správa tezauru nyní volí ontologický přístup a v souladu s doporučeními konsorcia World Wide Web (W3C) a s nejnovějšími trendy v tvorbě tezaurů používá sémantické webové technologie.

Tezaurus EuroVoc používají mimo jiné Evropský parlament, Úřad pro publikace, parlamenty členských států EU a jejich regionů, správní orgány členských států a soukromí uživatelé z členských i nečlenských zemí.²

2 Cit. z dané stránky, prosinec 2011.

Vícejazyčné rešerše

<http://www.2lingual.com/> – vyhledávač, který funguje paralelně ve dvou jazycích (je potřeba vypsát celý vyhledávaný pojem)

http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=cs

TARIC, Integrovaný sazebník Evropských společenství

Slouží ke kategorizaci zboží pro celní účely. Ne vždy ale překlad v TARICu odpovídá KN – ta však je závazná. „Komise a členské státy používají Taric při uplatňování opatření Společenství týkajících se dovozu do Společenství a vývozu z něj.“³

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:282:0001:01:CS:HTML>

Kombinovaná nomenklatura je celní a statistická nomenklatura Evropské unie.

Zkracuje se KN. Dokument je užitečný pro překlad: V příloze aktu se nachází velmi obsáhlý seznam, při paralelním vyhledávání poslouží jako slovníček. Jednojazyčný dokument v pdf čítá přes 900 stran. Doporučuji stáhnout si relevantní jazykové verze do počítače pro snazší přístup. Dvojazyčné zobrazení v Eur-Lexu je kvůli objemu textu téměř nefunkční.

Nařízení Komise (EU) č. 1006/2011 ze dne 27. září 2011, kterým se mění příloha I nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku 32011R1006.

Příklad z KN: německé znění kategorie 9608, týkající se různých typů psacích potřeb:

9608	Kugelschreiber; Schreiber und Markierstifte, mit Filzspitze oder anderer poröser Spitze; Füllfederhalter und andere Füllhalter; Durchschreibstifte; Füllbleistifte; Federhalter, Bleistifthalter und ähnliche Waren; Teile davon (einschließlich Kappen und Klipse), ausgenommen Waren der Position 9609:
9608 10	– Kugelschreiber:
9608 10 10	– – mit flüssiger Tinte
	– – andere:
9608 10 92	– – – mit auswechselbarer Mine
9608 10 99	– – – andere
9608 20 00	– Schreiber und Markierstifte, mit Filzspitze oder anderer poröser Spitze
9608 30 00	– Füllfederhalter und andere Füllhalter
9608 40 00	– Füllbleistifte (Dreh- und Druckstifte)
9608 50 00	– Zusammenstellungen von Waren aus zwei oder mehr der vorstehenden Unterpositionen
9608 60 00	– Minen für Kugelschreiber, aus Kugeln und Tintenbehälter bestehend

3 Srov. konsolidované znění nařízení Rady (EHS) č. 2658/87 ze dne 23. července 1987 o celní a statistické nomenklatuře a o společném celním sazebníku.

A zde český protějšek:

9608	Kuličková pera; popisovače, značkovače a zvýrazňovače s plstěným hrotem nebo jiným pórovitým hrotem; plnicí pera s perem a jiná plnicí pera; rydla pro rozmnožovače; patentní tužky; násadky na pera, držátka na tužky a podobné výrobky; části a součásti (včetně ochranných uzávěrů a příchytek) těchto výrobků, jiné než výrobky čísla 9609:
9608 10	– Kuličková pera:
9608 10 10	– – Na tekutý inkoust (pera s otočnou kuličkou)
	– – Ostatní:
9608 10 92	– – – S vyměnitelnou náplní
9608 10 99	– – – Ostatní
9608 20 00	– Popisovače, značkovače a zvýrazňovače s plstěným nebo jiným pórovitým hrotem .
9608 30 00	– Plnicí pera s perem a jiná plnicí pera
9608 40 00	– Patentní tužky
9608 50 00	– Soubory výrobků patřících nejméně do dvou předchozích položek
9608 60 00	– Náhradní náplně do kuličkových per spojené se špičkou

Známe-li pojem v jednom jazyce, lze díky číselným kódům rychle vyhledat cizojazyčný ekvivalent.

Čeština

<http://prirucka.ujc.cas.cz/> – Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR

http://europa.eu/abc/eurojargon/index_cs.htm

Eurožargon: Evropští úředníci a novináři píšící o Evropské unii často používají slova a výrazy, kterým rozumí jen oni sami. Pro laickou veřejnost může být tento „eurožargon“ (též „eurospeak“) těžko srozumitelný. Snad vám k lepšímu pochopení některých výrazů pomůže tento malý průvodce.⁴

Němčina

<http://www.abkuerzungen.org/> – německé zkratky

<http://www.wortwarte.de/Archiv/Datum/heute.html> – portál s aktuálními anglicismy v němčině, resp. neologismy

<http://www.redensarten-index.de/suche.php> – idiomy, přísloví, nářečí

4 Cit. z dané stránky, prosinec 2011.

<http://www.learn-german-online.net/learning-german-resouces/lexika.htm>

odkazy na lexikony, tezaury

Nejazykové řešerše

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/> – Sbírnka zákonů ČR; do řádku „Zadejte číslo předpisu/částky nebo text v anotaci:“ lze zadat přímo číslo zákona lomené rokem, např. 185/2001, což je Zákon o odpadech.

<http://svs.institutpraha.cz/>

Slovník nejčastěji používaných pojmů ve veřejné správě je moderní informační zdroj, který slouží jako užitečný nástroj pro odborné publikum i širokou veřejnost pro zdokonalování znalosti nejčastěji používaných pojmů z oblastí veřejné správy. Obsah slovníku má charakter výkladový, nejedná se tedy o právní slovník. Ambicí tvůrců tohoto produktu bylo zpracování vybraných pojmů a jejich obecně aplikovatelných definic resp. výkladů.⁵

Rešeršní kompetence

Jsou termíny, které nelze dohledat ve vícejazyčných glosářích, a je nutné provést kontextovou rešerši.

Příklad:

Wir wollen in Tschechien neue Kunden ansprechen. Zielgruppen sind der **LEH**, Bio-Fachgeschäfte sowie sämtliche an österreichischen Milch- und Käsespezialitäten interessierten Neukunden.

Cílovými skupinami jsou **maloobchod s potravinami**, ...

Zkratku LEH nenajdeme v dvojjazyčných slovnících/glosářích, a tedy nejprve vyhledáváme plné německé znění této zkratky. Podaří se rozpoznat EH (Einzelhandel – EH) a upřesnit na L-EH. Kontextovým určením zkratky LEH pak lze ověřit správnost řešerše: obchod, konkrétněji oblast maloobchodu. Zjevně se jedná o maloobchod s potravinami (Lebensmittel).

Pokud překladatel potřebuje ověřit existenci termínu, jehož existenci tuší, ale není si jist přesnou formulací, opět využije vyhledávání on-line.

Příklad:

Unterbrechung von Wärmebrücken

Pro termín „Unterbrechung von Wärmebrücken“ se jako ekvivalent nabízí „přerušeni“ a následně „tep...“. Má víceslovný termín pokračovat „teplotní“ či „teplný/tepelné“? Má pak následovat výraz „most“ či „přemostění“? Díky funkci tzv. našeptávání může řešerše proběhnout v reálném čase v prohlížeči ještě před vypsáním celého termínu a jeho dalším pokusným ověřováním. Našeptávač totiž funguje na principu vyhledávání nejčastějších výskytů, jedná se o frekvenční rešerši na rovině písmen, slov a kolokací. Proto

5 Cit. z dané stránky, prosinec 2011.

v řádku vyhledávače po zadání již poloviny výrazu („přerušení tep“ – 12 znaků) se objeví 24písmenný výraz „přerušení tepelného mostu“.

Mapy Zprávy Překladač Gmail další ▼

ogle

přerušení tepelného mostu

přerušení tepelného mostu

Přibližný počet výsledků: 25 700 (0,09 s)

Nosník Nil
řešení propřerušení **tepelného mostu** u betonových konstrukcí a balkonů.
www.nosniknil.cz

Výtuž pro přerušení tepelného mostu SCHÖCK ISOKORB®
20. květen 2005 ... Schock-wittek. Výrobky a materiály. Stavební databáze. Výtuž pro **přeruše
tepelného mostu SCHÖCK ISOKORB®** (Schock-wittek).
Ukázat na mapě: Holasická 1154/2, 747 05 Opava-Kateřinky
www.estav.cz/www-adresa/vyrobek.asp?ico=26813521&p=0... - Archiv

Prvky pro přerušení tepelných mostů u ocelových konstrukcí
14. květen 2008 ... Ve druhé variantě probíhá nosník bez **přerušení tepelného mostu** (obr. 2)
třetí variantě je nosník oddělen dělicí vrstvou z teflonu ...
www.konstrukce.cz/.../prvky-pro-preruseni-tepelnych-mostu-u-ocelovych- konstrukci/ -
Archiv - Podobné

web
te česky
zozajazyčné

Chyby

O kvalitě konkrétního překladu se zpravidla začíná hovořit až tehdy, když jsou v něm rozpoznány chyby. Patří spíše k výjimečným událostem, když příjemce překladu kvalitní produkt také náležitě pochválí. Chyby v překladu mohou být motivované velmi rozmanitě a také jejich typologie je velmi pestrá. Níže jsou připojeny příklady a kategorie chyb vzaté z revizní praxe.

Překladového charakteru

V některých případech dojde k překladu ve smyslu zcela opačném, než jaký zprostředkovává originální sdělení.

Příklad:

Zuvor geladene Konfiguration überprüfen

*Přezkoušejte konfiguraci, jež byla **později načtena**

::Zkontrolujte **dříve načtenou** konfiguraci

Je-li na straně překladatele nedostatečná obeznámenost s věcnou problematikou či jazykovým/terminologickým územ v daném odvětví, dochází k výrazným významovým posunům.

Příklad:

Hochspannungsbeleuchtung (3000–7000 V): **Serienschaltung** – bei einer defekten Röhre **sind alle Röhren dunkel.**

*Vysokonapětové osvětlení (3000-7000 V): **Sériové spínání** - v případě jedné defektní trubice jsou tmavé všechny trubice.

::Vysokonapětové osvětlení (3000-7000 V): **Sériové zapojení** - Je-li defektní jedna trubice, nesvítí žádná.

/Kontext: návod k použití, elektroinstalace/

Glasperlstrahlen

***ozařování skleněným paprskem**

::**tryskání skleněnými perlami**

Již nelogičnost sdělení („skleněný paprsek“) snad musela být překladateli podezřelá.

Zdrojem chyb bývá také přehlédnutí, popřípadě ledabylé čtení originálu.

Příklad:

Auch wenn sich nach drei Jahren der Hochkonjunktur mit BIP-Wachstumsraten von über 6 Prozent im Vorjahr das BIP-Wachstum auf +3,1 Prozent verlangsamt hat, bleibt die Tschechische Republik - unabhängig von Wirtschaftszyklen - einer der wichtigsten Handelspartner unter Österreichs Nachbarn.

*I když po třech letech silné konjunktury v České republice, kdy loňský růst HDP činil přes 6 procent, nyní zpomalil na +3,1 procenta, zůstává - bez ohledu na hospodářské cykly - jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů mezi zeměmi, se kterými Rakousko sousedí.

::Loňský růst HDP v České republice po třech letech silné konjunktury, kdy převyšoval 6 procent, zpomalil na +3,1 procenta. To však nic nemění na skutečnosti, že mezi státy, se kterými Rakousko sousedí, tato země zůstává - bez ohledu na hospodářské cykly - jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů.

Termíny a terminologická spojení mohou být navzdory požadované jednoznačnosti dvojznačné. Jako vždy, **monosémizující funkci má kontext.**

Příklad:

Einstellung von Einzellersatzteilverwendung, wo immer möglich.

*Co nejširší **nastavení** použití jednotlivých náhradních dílů.

::V maximální míře ukončete praxi **používání** jednotlivých náhradních dílů.

Chyby v lokalizaci

Překlad softwaru, počítačových her či videoher nebo jiných komunikátů, kde stěžejní roli hraje vedle otázky ekvivalence a jazykových hledisek též rozložení prvků v požadovaném grafickém prostředí (např. dialogové okno programu, popisek či dialog v počítačové hře), klade zvýšené nároky na volbu jazykových formulací (tak, aby vyhověly prostorovým omezením) a na zapojení takových ohledů do rozhodovacího procesu při překladu, které se v tradičním pojetí překladatelského procesu zohledňovat nemusejí (např. klíčová slova na webových stránkách, optimalizace stránek pro vyhledávače atd.)

Příkladem chybných komunikátů může být nezohlednění pádových koncovek u automaticky generovaného textu v navigačních systémech. Jen některé systémy mají správně vyřešenou shodu v pádě u číslovek:

Příklad:

„Jedte **tři kilometru** a pak **zahněte doleva**.“

Požadavek podřídít překladovou formulaci prostorovým restrikcím bývá řešen zkracováním slov. I to by však mělo respektovat určitou míru, aby totiž nedošlo k úplnému zatemnění výpovědi:

Příklad:

*Stisk. tlač. zař. vyp.

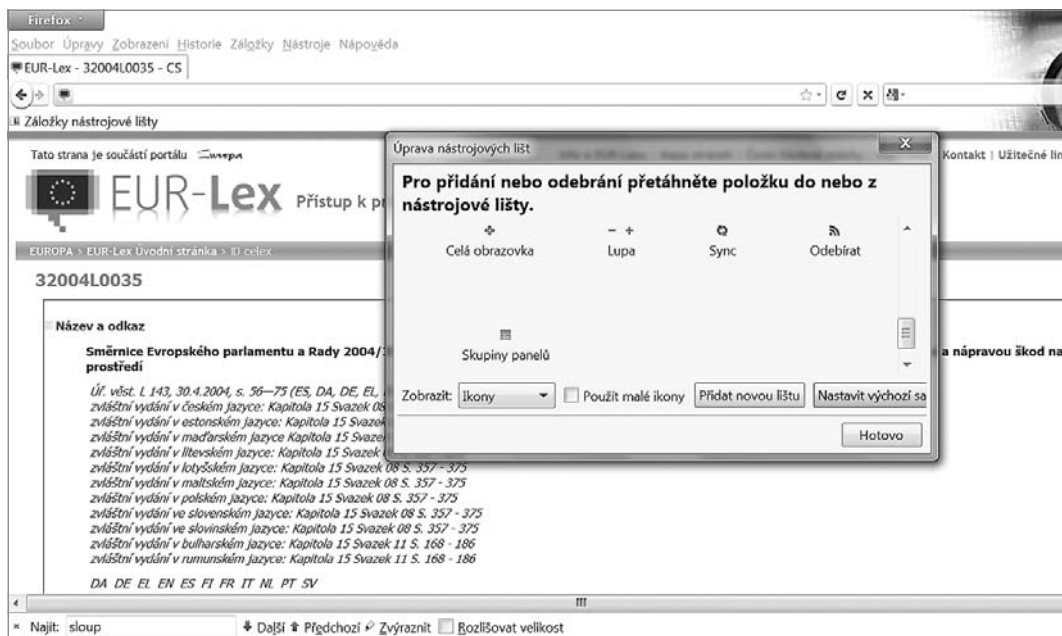
::Stisk. tlačítko vyp.

/Kontext: GPS navigace, při odpojení přístroje od napájení/

Je patrné, že sémantická jádra zkrácených slov jsou pro uživatele srozumitelná, komplikace však nastávají kvůli absenci flexe, a proto je obtížné představy uvádět do logických souvislostí.

V oblasti mobilních telefonů má např. zařízení Blackberry u zpráv, které odesílá uživatel přístroje, továrně nastaven příznak „Mně“, čili přesný opak toho, co odpovídá skutečnosti: Nejedná se o zprávy zaslané „Mně“ (uživateli), ale zprávy odeslané mou osobou. Nepochybně zde došlo k chybě při lokalizaci z angličtiny („Me“ může znamenat jak 3. pád – „sent to me“, „mně“ –, tak i 1. pád zájmena „já“, vedle podoby „I“). Naštěstí je možné tuto položku daného prostředí zpráv uživatelsky nastavit, proto je zde vhodnější „Já“ (jako odesílatel) nebo „Ode mě“.

Není-li u projektů lokalizace SW věnována dostatečná pozornost prostorovým omezením u ovládacích prvků (např. u tlačítek v dialogovém okně programu), může nastat situace, kdy část textu zůstane nezobrazena (v zobrazeném dialogu si povšimněme tlačítka „Nastavit výchozí sa...“ vpravo dole):

Podobnými restrikcemi (ačkoli zde již nehovoříme o „lokalizaci“) se nutně musí řídit i překlad textových prvků v jiných kontextech, kde grafické ztvárnění hraje zásadní úlohu. Jedná se např. o powerpointové prezentace:

PDA – Telefonování [přidání kontaktu 2/2]

- ▶ V prvním poli zadejte jméno.
- ▶ Poté klikněte do druhého pole a zadejte číslo.
- ▶ Po zadání jména a čísla kontakt uložíte kliknutím na levé tlačítko **Ok**.
- ▶ Poté se uložený kontakt objeví též v telefonním seznamu.
- ▶ Ve třetím poli můžete ubírat dodatečné číslo.

Po přeložení textových polí nutně musí ještě následovat grafická úprava, zde je nutné dodatečně posunout grafické symboly tak, aby jejich umístění správně souviselo s formulacemi v textu.

V cílovém jazyce – češtině

Autor této publikace zastává názor, že bezchybný překlad rozsáhlejšího textu neexistuje. Jisté je tento výrok poněkud paušální, ale vyjadřuje přesvědčení, že kvalita zahrnuje jak složku objektivní (dojde k „hrubé“, „flagrantní“, „zjevné“, „zásadní“, „neoddiskutovatelné“, „jednoznačné“, „věcné“, „závažné“, „do nebe volající“ chybě), tak složku subjektivní (dle P. Newmarka se zde pak pohybujeme na poli tzv. *Taste Area*). Nedokonalosti druhého typu plynou ze skutečnosti, že intendovaného recipienta překladatel buď nezná, nebo zná, ale nesprávně si vyloží jeho očekávání a presupozice, nebo zkrátka má každý ze zúčastněných uživatelů jazyka osobitý názor na formulační vhodnost, bezpříznakovost či pestrost vyjádření.

Některé případy nemusí ještě představovat výraznou chybu, ale jsou zařazeny pro příklad jazykového vyjádření, jež lze dále zlepšovat. Vzhledem k tomu, že se převážně týkají cílového jazyka, je u nich vynecháno znění originálu. U případů, kde je oprava nasnadě, se za často upouští od uvedení alternativní formulace.

Uvedené sebrané jevy jsou seskupeny do kategorií a představují případy vzaté z praxe. U mnoha z nich by ostatně bylo velmi obtížné podobnou formulaci vytvořit fabulací. Cílem uvedení tohoto katalogu chyb není jen poukázat na jazykové poklesky, ale účel by měl být především pedagogický – vždyť platí, že chybami se člověk učí, a to vlastními, ale i chybami druhých.

Gramatika/morfologie

Pasivum

*mohou být využívány nositeli práv

::mohou nositelé práv využívat

Eurobarometr (anglicky Eurobarometer) je označení pro průzkumy veřejného mínění, které od roku 1973 zadává sekce Analýz veřejného mínění Evropské komise. Na základě těchto

průzkumů **jsou vydávány** zprávy o veřejném mínění v různých oblastech Evropské unie. Výsledky Eurobarometrů **jsou publikovány** Generálním ředitelstvím pro tisk a komunikaci Evropské komise.

/Kontext: webová prezentace pro širokou veřejnost/

Psaní velkých a malých písmen

Nikoli zřídka je chybování v segmentech textu psaných kapitálkami – zde je obtížnější odlišit od sebe slovo psané velkým a malým písmenem.

Příklad:

DOPRAVNÍ POLITIKA, ENERGIE A CO₂

Chybějící koncovka

Příklad:

Česká republika dosáhla **nejvýraznější pokroku** v provádění směrnic vnitřního trhu, stále však zůstává na jednom z posledních míst.

Komisař Füle na cestě po zemích **západního Balkán**

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

... disponovaly mechanismy, jak takové spolupráci v rámci ES **ostatním států** zabránit
... ve spolupráci s **nakladatelství** John Benjamins

Chybná koncovka, použití nesprávného tvaru slova

Příklad:

... státní příspěvky **politických stranám**

... **jedinečnou metody**

... **Česká statistický úřad**

A konečně třetí cena putuje bulharskému projektu „BEST Engineering Competition BEC.“ Jedná se o událost, **jejíž** cílem je shromažďovat a podněcovat mladé Evropany.

Členské státy zakážou uvedení tabákových výrobků pro orální užití na trh, aniž je dotčen článek 151 aktu o přistoupení Rakouska, Finska a Švédska, podle kterého smí ve Švédsku uvádění **těchto výrobku** na trh i nadále pokračovat.

... zkušenosti s **certifikaci** dle ISO 9001

... všechna tato rozptylové...

HDP členských států byl v roce 2008 v rozmezí od 41% do 276% průměru EU27.

Komisař Figel' zdůraznil, že „sít Jean Monnet je jedinečným zdrojem excelence a zkušeností v oboru evropské integrace. Její vyučující a vysokoškolští pracovníci jsou uznávanými světovými odborníky, kteří sehrávají nezastupitelnou úlohu ve vysvětlování evropského modelu nejen ve světě, ale i **evropských občanům** v samotné EU.“

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

Další vzdělávání v právu EU pro 700 000 právníků

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

Zur Freisetzung des unternehmerischen Potenzials werden Gemeinschaftsmaßnahmen im Bereich Wettbewerb vertieft, insbesondere **durch die Untersuchung einzelner Wirtschaftszweige**, sowie eine Intensivierung von Durchsetzungsmaßnahmen in Kartellsachen und bei staatlichen Beihilfen in Bereichen, die entscheidend für den Erfolg der Lissabon-Strategie sind (wie netzgebundene Wirtschaftszweige, Finanzdienstleistungen und IKT).

*Opatření Společenství budou za účelem uvolnění potenciálu podnikové sféry posílena v oblasti hospodářské soutěže, a to zejména **odvětvími šetřeními** a intenzivnějším výkonem rozhodnutí v antimonopolních věcech a věcech státní podpory v odvětvích, jež jsou klíčová pro úspěch Lisabonské strategie (např. síťová odvětví, finanční služby a informační a komunikační technologie).

::Opatření Společenství budou za účelem uvolnění potenciálu podnikové sféry posílena v oblasti hospodářské soutěže, a to zejména **odvětvovými šetřeními** a intenzivnějším výkonem rozhodnutí v antimonopolních věcech a věcech státní podpory v odvětvích, jež jsou klíčová pro úspěch Lisabonské strategie (např. síťová odvětví, finanční služby a informační a komunikační technologie).

/Eur-Lex, 52008DC0072/

Chybná pádová koncovka – zvláštní případ: adjektivum v postpozici

Příklad:

Především díky **nosičům balených** v papíru se loni tržby hudebního průmyslu poprvé po deseti letech zvedly, a to o 11 procent.

Firmy působících v oblasti špičkových technologií lákají ženy do svých řad

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line, březen 2009/

Koncovka -ch při skloňování podstatných jmen r. ž. podle vzoru růže: 2. p. mn. č.

Často až překvapí, jak často se klade koncové -ch u pádových tvarů podstatných jmen (a jiných výrazů), kam z hlediska gramatické správnosti nepatří. Zpravidla se tak děje ve spojeních s přídavným jménem (které v dané pádové vazbě taktéž končí na -ch). Častější je tento případ pochopitelně v projevech nepřipravených (např. mluvená řeč nebo neúřední e-mailová komunikace), ale vyskytuje se i u relativně autoritativních promluv. Doplňme, že kontrola gramatiky u MS Word tento druh chyb veskrze spolehlivě nachází.

Příklad:

Životní styl Romů může být ve většině **evropských zemích** konfliktní a ta konfliktnost vychází z určitého konzervativního pohledu na život.

/Kontext: z médií/

A já mám radost, že nyní můžeme přijmout občany deseti **nových zemích** a nabídnout jim to, co zbytku Evropy.

/Kontext: překlad, Evropský parlament, r. 2004/

Činnost Úřadu zaměřená na problematiku vody se bude zároveň snažit získat podporu informováním veřejnosti o nutnosti vykonávat činnosti týkající se vody během **humanitárních operací** a o potřebě příslušné reakce dárců při řešení přírodních katastrof způsobených vodou nebo jejím nedostatkem (období sucha).

/Kontext: překlad, evropský úřad ECHO, r. 2004/

Osobně používám ZoneAlarm a ani u **nových verzích** (autoupdate) problémy nemívám.

/Kontext: e-mailové fórum/

Komise stanovila zásady odměňování **zaměstnanců finančních institucí**.

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line, duben 2009/

Opačný případ: koncovka -ch chybí v 6. p. č. mn.

Může být motivován hyperkorektností, jindy přehlédnutím.

Příklad:

Z tohoto důvodu by měli železniční podniky a provozovatelé infrastruktury přispívat poskytováním provozních a technických informací o **stávajících jednotlivých využití** telematiky pro nákladní dopravu.

/Kontext: externí překlad pro GR TREN/

Bude moci **ve vnitrostranických jednání** snáze slibovat posty ministrů v příští vládě. ... chce dokončit přípravu zákona o **veřejně prospěšných organizací**, což je zákon...

Jiné případy nadbytečného výskytu či absence koncovky -ch

Příklad:

„Máme obavy, že bez připravenosti **hlavních unijní zemí**, zejména Německa, vydat se tímto směrem, bude euro jako jednotná a stále se rozšiřující měna zatraceno,“ uvádí Citigroup ve své analýze.

/Kontext: z médií/

... se dopustil několika **drobný gramatických chyb**

/Kontext: zdrojem je diplomová práce, která si vytkla za cíl translatologickou analýzu literárního díla/

Otázka 2: Použije se nařízení pro všechny **dohody týkajících se vozidel a náhradních dílů**?

/Kontext: externí překlad pro GR COMP/

Odhaduje se, že společné příjmy zemí OPEC a SNS se z 250 mld. USD v roce 2002 zvýšily přibližně na 630 mld. USD v roce 2005 (viz graf A). Tento box analyzuje zpětné efekty pramenící ze zvyšujících se příjmů z ropy („recyklace ropného účtu“), a to zejména **dva hlavních kanály** - finanční trhy a mezinárodní obchod - kterými se zisky z vývozu ropy přenášejí do zemí dovážejících ropu.

/Kontext: ECB/

... dopad **na hospodářských růst**

... systém **speciální půjček** pro studenty

Dnes používané **špičkové komerčních systémy** pro strojový překlad byly většinou vyvinuty na základě pravidel, a proto vyžadují mnoho práce lingvistů, kteří musí definovat slovníky a gramatická pravidla.

/Kontext: stránka Překladač Google – často kladené dotazy, on-line, XII-2011/

Lexikum

Slova cizího původu

Zde doporučení zní – výrazy zaměňovat, jedná-li se o synonyma.

Příklad:

*existující

::stávající

*Cílem je předcházet v těchto odvětvích zavádění nových překážek **pro fungování** vnitřního trhu.

::Cílem je předcházet v těchto odvětvích zavádění nových překážek **na** vnitřním trhu.

Syntax

Aktuální členění větné

U některých záměn se jedná o úpravu pouze kosmetickou, jindy o úpravu nutnou z hlediska významového. V každém případě je otázka AČV výrazně spjata s problematikou interference.

Příklad:

*Rating znamená posouzení specifické úvěruschopnosti dlužníka, tj. jak je pravděpodobné, že dlužník **splatí dluh**.

::Rating znamená posouzení specifické úvěruschopnosti dlužníka, tj. jak je pravděpodobné, že dlužník **dluh splatí**.

V příkladu níže kontext, včetně explicitních (grafických) signálů, jako je dvojtečka a formulace „níže uvedené“ (kataforická deixis), jasně ukazuje, že zájmeno „těmto“ odkazuje zpět (má tedy být na pozici tématu). AČV je zde zcela potlačeno:

Příklad:

Níže uvedené pododdíly odpovídají **těmto** dílčím kritériím:

::**Těmto** dílčím kritériím odpovídají **níže uvedené** pododdíly:

Mezi jevy, které neobohacují jazykový projev, nýbrž spíše komplikují srozumitelnost, lze zařadit následující sebrané příklady.

Interpunkční znaménka

Chybějící znaménko:

Příklad:

Jsou li (chybí pomlčka)

*Jednotné evropské nebe II – členské státy EU jednejte rychle!

::Jednotné evropské nebe II – členské státy EU, jednejte rychle!

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line, březen 2009/

Druhý ročník soutěže byl zorganizován na základě obrovského úspěchu prvního ročníku, pořádaného v roce 2007. Průzkum, který se uskutečnil mezi učiteli jazyků hned po soutěži také prokázal nadšenou odezvu. Soutěž „Juvenes Translatores“ je na dobré cestě stát se pravidelně pořádanou událostí školního roku. Přípravy na třetí ročník jsou již v plném proudu.

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line, duben 2009/

... zahrnovat možnost využívat některé populace v míře **nižší než je** úroveň maximálního udržitelného výnosu s cílem dosáhnout nárůstu produktivity jiných druhů.

Chybný sled interpunkčních znamének:

Příklad:

„Tunisko učinilo první krok na cestě k demokracii“, říká Gabriele Albertini

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

Relativně časté je opomenutí čárky za závorkou.

Příklad:

V odvětvích, která podléhají právním úpravám teprve krátce (odvětví spjatá s vědeckým a technologickým vývojem) Komise rozšíří použití této směrnice s cílem ovlivnit vývoj vnitrostátních pravidel.

Chybějící mezera před znakem procent:

Příklad:

Každý pracovní den přivítá Evropský parlament ve svých třech pracovních místech – Bruselu, Štrasburku a Lucemburku – stovky návštěvníků. Za posledních pět let vzrostl počet návštěvníků Evropského parlamentu téměř o 13%.

Opakované slovo

Příklad:

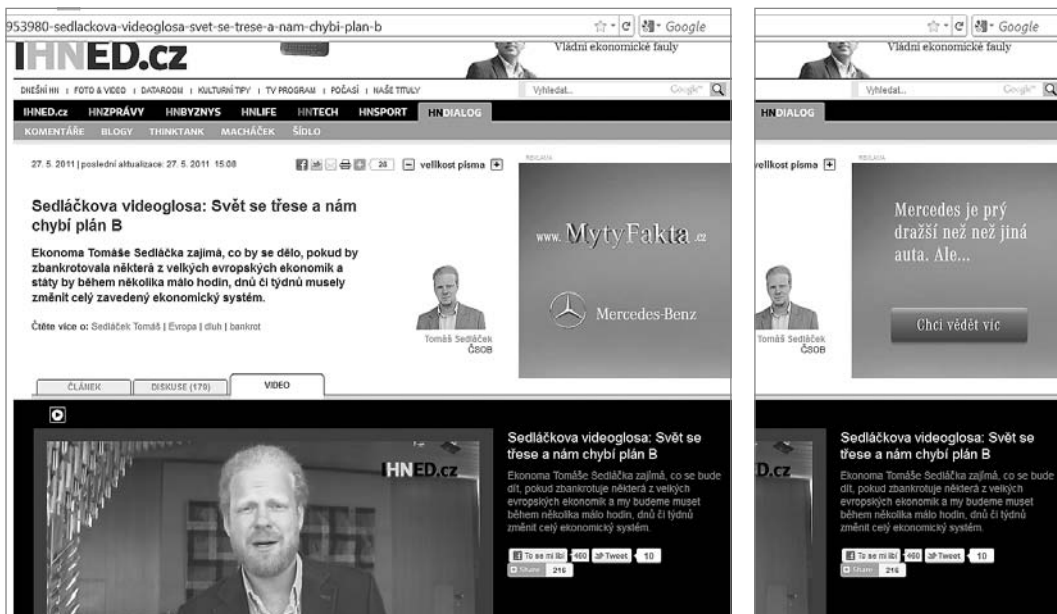
Die Wissenschaft ist derzeit noch nicht hinreichend imstande, in fundierter Weise einen Zusammenhang aller Grundsätze mit den Konformitätskriterien herzustellen. Aus diesem Grund wurden nicht alle Grundsätze systematisch mit Normen oder bereits definierten und anerkannten Kriterien verknüpft.

*Současný stav vědeckého poznání není dostatečný k tomu, aby bylo možné kritéria dodržení podmínek možné u všech zásad vázat na hlediska bezpečnosti. Z tohoto důvodu nejsou všechny zásady systematicky spojeny s normami nebo již definovanými a přijatými kritérii.

::Současný stav vědeckého poznání není dostatečný k tomu, aby bylo na kritéria dodržení podmínek možné bezezbytku uplatnit hlediska bezpečnosti u všech zásad. Proto nejsou všechny zásady systematicky spojeny s normami nebo již definovanými a přijatými kritérii.

/Kontext: revize 32007H0078/

Jazykové chyby se nevyhnou ani drazé zaplacené reklamě. Pověšměme si čtverce vpravo. Je to reklama dynamická, jednotlivé „slidy“ či obrázky se střídají:

Na slidu vpravo je ale chyba: „... dražší než než jiná auta.“

Styl

Stylistika se uplatní tam, kde je výběr jazykových řešení. Vhodnost volby výrazu hodnotíme podle kontextu, uzuálnosti/konvenčnosti, estetických kritérií atd.

Asociace

Při rozhodování mezi výrazy je potřeba zohlednit asociace – ty mohou být v určitém kontextu nežádoucí.

Příklad:

*Stigma je mocným faktorem dokonce i u vojáků ostřílených z válečných bitev. Více než tři tisíce členů vojenského personálu jednotek americké armády nebo námořnictva ...

::Stigma je mocným faktorem dokonce i u vojáků, kteří prošli válečnými bitvami a vytvořili si tak už jistou míru rezistence. ...

/Kontext: odborná publikace z oboru psychologie/

Slovesné konstrukce, verbonominální spojení, deverbativní substantiva

*disponují znalostmi

::znají

*dosahují předních umístění

::se umísťují na předních místech

*došlo/dojde/dochází/docházelo / (má) dojít/docházet k čemu + deverbativní substantivum;
vhodnější je vazba s plnovýznamovým slovesem

*došlo k poklesu zásob

::klesl objem zásob

*došlo ke zlepšení v oblasti informovanosti

::zlepšila se informovanost

*aby nedocházelo k přílišnému zasahování do reálné ekonomiky a k vytváření zbytečné volatility v ní

::aby se příliš nezasahovalo do reálné ekonomiky a nevytvářela se v ní zbytečná volatilita

*nedošlo k narušení soutěže

::nebyla narušena soutěž

*mít (vliv)

::ovlivnit

*obsahoval požadavek na

::požadoval...

*Konkrétní rozhodnutí ke každému z těchto opatření by podléhalo zvláštnímu posouzení dopadů.

::O každém z těchto opatření by se konkrétně rozhodovalo podle zvláštního posouzení dopadů.

*pokračovat v podpoře

::nadále podporovat

*místo pověřené provádět sledování a inspekce

::místo pověřené sledováním a inspekce

*provést modernizaci

::modernizovat

*Aby bylo možno provést postup vedoucí k udělení postavení OHS, musí žadatel předložit podrobné údaje stanovené na konci vysvětlivek v příloze iC prováděcího předpisu. Žadatel může použít okruhy uvedené v tomto oddíle, aby bylo zajištěno poskytnutí podrobných údajů a aby se usnadnil proces udělení postavení oprávněného hospodářského subjektu.

::Aby bylo možné udělit postavení OHS, musí žadatel předložit podrobné údaje stanovené na konci vysvětlivek v příloze iC prováděcího předpisu. Udělování postavení oprávněného hospodářského subjektu se usnadní, pokud podrobné údaje žadatel poskytne pomocí okruhů uvedených v tomto oddíle.

/Kontext: revize překladu pro GR TAXUD, r. 2007/

*mají představovat náhradu

::mají nahradit

*realizovala proces konzultací

::konzultovala

*Za tímto účelem je nezbytné stanovit podrobnější specifikace, pokud jde o podobu a další rysy licence Společenství a ověřených opisů.

::Za tímto účelem je nezbytné upřesnit vzhled a další náležitosti licence Společenství a ověřených opisů.

***stanoví** určitý počet

::určí počet

***stanoví** předběžné vymezení oblastí

::předběžně vymezí

***učinit** závěr

::usoudit

***uskutečnit** analýzu

::analyzovat

***zlepšit** zabezpečení

::lépe zabezpečit

***zabezpečovat** podporování

::podporovat

*Není důvod se domnívat, že by bezpečnostní orgány nevyužily možnost **zlepšit zacílení** své práce.

::Není důvod se domnívat, že by bezpečnostní orgány nevyužily možnost lépe **zacílit** svou práci.

Tento princip záměny deverbativního substantiva plnovýznamovým slovesem téhož významu však nelze aplikovat paušálně:

Příklad:

***oddělení činností** je **zajištěno** ze strany úřadů

Není vhodné nahradit za **činnosti oddělují úřady** (tato kolokace by dekonstrukcí ztratila svou kvaziterminologickou povahu, navíc je alternativní řešení dvojznačné); naopak je vhodné eliminovat sekundární předložku:

::oddělení činností **zajišťují** úřady

Nominální konstrukce

***činnost** poskytování služeb

::poskytování služeb

***žádost o poskytnutí připomínek**

::žádost o **připomínky**

***prostřednictvím** počítačového systému

::počítačově

***prostřednictvím provedení** dodatečného **posouzení**

::dodatečným **posouzením**

***prostřednictvím** výzev

::výzvami

*Takové spolupráce mezi členskými státy musí být **předmětem jednomyslného rozhodnutí** Rady.

::O takových typech spolupráce mezi členskými státy musí Rada **rozhodnout jednomyslně**.

Der Stromanschluss ist gemäß Einbauplan sowie örtlich geltenden Normen und Vorschriften herzustellen.

***Připojení zařízení** k elektrickému zdroji musí proběhnout podle montážního výkresu, jakož i (místně) platných norem a předpisů.

::Zařízení je nutné k elektrickému zdroji připojit podle montážního výkresu, jakož i podle (místně) platných norem a předpisů.

*mohou **užitečným způsobem** doplňovat

::mohou **účelně** doplňovat

***výkon** supervize nad plněním závazků

::dohled nad plněním závazků / dohlížet na plnění závazků

Předložky

*pravidla **pro** vymezení

::pravidla vymezení

Sekundární předložky

***na základě** zkušeností

::**podle** zkušeností / **ze** zkušeností

*využívat oceány a moře **vzhledem k jejich potenciálu pro** výrobu energie

::využívat potenciálu oceánů a moří **pro** výrobu energie

***za účelem** získání

::**aby** získala

Kolokace

*pravomoc **přijmout** závazná **rozhodnutí** o regulačních orgánech

::pravomoc **závazně rozhodovat** o regulačních orgánech

Personifikace

Pokud takové dohody budou existovat ke dni 1. října 2003 a budou v rozporu s použitím nařízení, **článek** 10 jim nadále **výjimku** ze zákazů stanovených v čl. 81 odst. 1 **neposkytne**.

/Kontext: GR COMP, 2004/

Otázka 41: Jak nové **nařízení zajišťuje**, aby prodejce mohl prodávat nová vozidla jakémukoli zákazníkovi včetně místních zákazníků, zákazníků z jiných oblastí stejného členského státu a zákazníků z jiného členského státu?

Tato **směrnice se snaží** doplnit ustanovení čl. 4 odst. 1 písm. b) bod i) směrnice 2000/60/ES s cílem zabránit vstupům nebo omezit vstupy znečišťujících látek do podzemních vod a zhoršení stavu všech útvarů podzemních vod.

Pozměňovací návrh 89 navrhuje k části A přílohy III nové uspořádání původní tabulky s údaji o látkách, které se mohou vyskytovat jak přirozeně, tak v důsledku znečištění.

Palubní lístek **by měl uvádět** jméno, datum, místo odletu a místo určení.

*K dosažení těchto cílů **se Komise potřebuje opírat** o odborné znalosti odborníků ze členských států v rámci poradní skupiny.

::K dosažení těchto cílů **je potřeba, aby Komise vycházela z ...**

První **odrážka** článku 121 odst. 1 Smlouvy **požaduje** „dosažení vysokého stupně cenové stability patrného z míry inflace, která se blíží míře inflace nejvýše tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků“.

*Zároveň je však nutné zajistit, aby **standardy** a hodnotící kritéria rovněž **braly v úvahu** rovnost a rozptyl výsledků.

::Zároveň je však nutné zajistit, aby **pro standardy** a hodnotící kritéria **byla** rovněž **směrodatná** rovnost a rozptyl výsledků.

Die **Einkaufs- oder Gepäckwagenbreite muss** zwischen den Handläufen eine freie **Durchgangsbreite** von mindestens 400 mm **gewährleisten**.

***Šířka** nákupního vozíku či přepravního vozíku na zavazadla musí být taková, aby mezi madly **skýtala** volný prostor k průchodu alespoň 400 mm.

::**Šířka** nákupního vozíku či přepravního vozíku na zavazadla musí být taková, aby mezi madly **byl k dispozici volný prostor** k průchodu alespoň 400 mm.

***Tato opatření** také **začleňují** ustanovení na podporu dodržování ochranných a donucovacích opatření plavidly nesmluvních stran za účelem zajištění celkového respektování ochranných a řídicích opatření přijatých NAFO.

::**Mezi** tato opatření také patří ustanovení, jejichž cílem je dodržování ochranných a donucovacích opatření plavidly nesmluvních stran, aby se tak vytvořilo prostředí, v němž se budou respektovat ochranná a řídicí opatření přijatá NAFO.

*Daný **postup zvyšuje** účinnost využití odpadu.

::**Díky** danému **postupu** je využití odpadu účinnější.

... **systemy** zdravotní péče **jsou nuceny čelit** výzvám...

... **zpráva** ... **navrhuje** tři kategorie opatření

... **toto sdělení navrhuje** rozšířit metodu

*Následující **oddíly uvádějí** přehled cílů

::v následujících **oddílech se uvádí** přehled cílů

V této souvislosti je na místě uvést stanovisko Jazykové poradny AV ČR k podobnému tématu (r. 2007):

Příruční slovník jazyka českého (5. díl, 1948–1951) uvádí, že příd. jm. schopný lze užívat pouze ve spojení s lidmi. Slovník spisovného jazyka českého (3. díl, 1966) však již spojení se jmény označujícími věci připouští. Jako příklad je zde uvedeno: vůz není schopen jízdy. Spojení „systemy schopné poskytovat služby“ můžete tedy použít. Jazyk se neustále mění, takže stanovit, zda a kdy se začnou užívat i další přídavná jména vázána na lidi (živé bytosti), stanovit opravdu nelze.

Porušení stylové roviny

Otázka vhodnosti zvolené stylové roviny je stěžejní pro snadnou recepci textu. Jakékoli porušení stylové roviny či vyšínutí z ní (tzv. Stilbruch) v překladu přitahuje v odborném diskurzu nežádoucí pozornost k formulační rovině (aktualizuje výpověď), čímž z překladatelského hlediska dochází k porušení adekvátnosti.

Příklad:

*Po přistoupení deseti nových zemí se toto číslo **zvedlo** na 25 %.

::Po přistoupení deseti nových zemí se toto číslo **zvýšilo** na 25 %.

Ohlédnutí za rokem 2009 z perspektivy Evropského parlamentu

Devět věcí, na které budeme vzpomínat. (Výběr hlavních událostí je vždy subjektivní, ale pojdte se podívat, která témata roku 2009 nás nejvíce zaujala z pohledu z Evropského parlamentu.)

Devět témat roku 2009:

- 1) Kodaňská konference OSN o světovém klimatu
- 2) Lisabonská smlouva vstupuje v platnost
- 3) Modernizace evropských zákonů o telekomunikacích byla schválena
- 4) Uplynulo dvacet let od historických změn ve střední a východní Evropě
- 5) Do čela Evropského parlamentu byl poprvé zvolen politik pocházející ze země, které před rokem 1989 byla za železnou oponou
- 6) Občané EU zvolili již posedmé Evropský parlament v přímé volbě
- 7) Evropský parlament se vrhl do sociálních sítí internetu: Facebook, twitter, MySpace, Flickr ...
- 8) V USA nastoupil 20. ledna nový prezident – Barack Obama
- 9) Rok začal rusko-ukrajinskou plynovou krizí, která způsobila v sedmnácti zemích EU závažné problémy s vytápěním

Institute – 27-04-2011 – 14:12

Přijďte pobejt! Kam? Do Evropského parlamentu!

7. května: Den otevřených dveří v Evropském parlamentu v Bruselu
8. května: Den otevřených dveří v Evropském parlamentu ve Štrasburku

Jednou ze stěžejních charakteristik odborného stylu je absence formálních zvláštností, čili nepříznavost (či bezpříznakovost). I v krátké větě z technického manuálu však se může vyskytnout stylistická figura – zde aliterace:

Příklad:

Alle Lufteinlässe reinigen.

*Vychistíte všechny vstupy vzduchu.

::Provedte čištění všech vstupů vzduchu

*Reálné rozměry rizika

::Reálné riziko

Takovéto ozvláštnění pochopitelně není v odborném diskurzu žádoucí. Stejně tak opakování slabiky po stejně znějící předložce může působit až komicky (jako notování si do rytmu písně „na-na-ná“):

Příklad:

Ölaufstreichbürsten

*Kartáče na nanášení oleje

::k nanášení

Nebo:

*Nová verze licence se pro vás stává závaznou, hned jak se dozvíte o jejím zveřejnění.

::Účinky závaznosti nové verze licence pro vás vznikají od okamžiku, kdy se dozvíte o jejím zveřejnění.

I u terminologických či kvaziterminologických výrazů se očekává příslušný odborný styl, reflektující úzus v daném odvětví.

Příklad:

Lose **Klappen** nachziehen, um **Lichtbogeneffekte** bzw. Beschädigungen zu vermeiden

*Dotáhnout volné svěrky, aby se zabránilo efektu světelných oblouků popř. poškození

::Dotáhněte **uvolněné svorky**, aby nedocházelo k **jiskření** či možným škodám.

/Kontext: Návod k použití, elektroinstalace/

Výraz „svěrka“ je neterminologické povahy a výraz „efekt světelných oblouků“ je vytvořen ad hoc bez ohledu na úzus.

Překlepy a vynechávky

Většinu níže uvedených překlepů neodkryje automatická kontrola pravopisu, protože představují existentní tvar (pouze v nesprávných vazbách).

Chybějící písmeno

Příklad:

je zakončený spisovnou koncovku

obrazným přirovnání

„je učen pro“ (rešerše Google: asi 206 na dotaz "je učen pro".)

Příklad z reklamy:

s **maximální** kvalitou obrazu:

Nesprávné písmeno

Příklad:

... upozornila na některé neobratnosti

... nelze použít

Protokol se stane součástí této smlouvy.

Další informace najdete zde; odkaz na výsledky posledního Eurobarometru zaměřeného na spotřebu alkoholu najdete výše.

Sazba pro zápůjční facilitu (lombardní sazba) a sazba pro depozitní facilitu (diskontní sazba) tvoří koridor, ve kterém se pohybuje jak dvou týdnů repo sazba, tak krátkodobé sazby peněžního trhu.

/Kontext: ECB/

Cílů Unie je dosazováno za podmínek a v časovém sledu stanoveném touto smlouvou při dodržení zásady subsidiarity vymezené v článku 3b Smlouvy o založení Evropského společenství.

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

ZAVĚREČNÁ USTANOVENÍ

Četný výskyt na Eur-Lexu; způsobeno nevhodným nastavením wordu: ignorování slov psaných velkými písmeny

Účastníci konzultací budou systematicky vyzýváni k zaregistrování.

Pozor na syntetické drohy – Zdá se, že užívání kokainu v Evropě již zřejmě dosáhlo svého vrcholu a spotřeba konopí mezi mladými lidmi dále klesá. Vyplývá to z výroční zprávy za rok 2011, kterou zveřejnilo Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost.

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

Přebývající písmeno

Příklad:

Moskevská policie na Silvestra zasáhla proti skupině lidí a zatkla desítky z nich, mezi nimi dvaosmedesátiletou laureátku Sacharovovy ceny Ljudmilu Alexejevovou.

Se souhlasem Evropské komise pak Rada jmenovala do funkce vysoké představitelky Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonovou (53). Ta je členskou britské Labouristické strany.

/Kontext: Newsletter Zastoupení EK v ČR, on-line/

Dne 3. října 1990 došlo k formálnímu znovusjednocení Východního a Západního Německa a území původního Východního Německa se stalo součástí Evropské unie. Komunistické režimy padly a byly nahrazeny novými vládami zvolenými ve svobodných volbách. V té době se již tvořily plány, jak těmto zemím pomoci, aby splňovaly kritéria pro vstup do EU.

Přesmyčka ve tvaru „jsem“/„jsme“

Příklad:

Vzhledem k přístupu do znalostní databáze **jsem schopni** odpovědět na dotazy týkající se SDL Trados Studio 2009, příp. starších verzí.

„Když jsme ale odstranili dřevěné části rakví, které byly v sarkofágu Kolovrata, pozůstatky **jsem tam našli**. Byl to ale stejně jako v případě Lichtenštejna jen prach. Antropologové konstatovali, že kvůli degradaci měkkých a pevných tkání s pozůstatky nelze nic dělat, pouze je pietně uschovat,“ uvedl restaurátor Ivan Houska.

Předložky

Příklad:

... **vzhledem požadavkům**

V souladu v komentářem ECB k bodům 18 a 61 zprávy Účetního dvora se ECB domnívá, že rámec řízení v oblasti informačních technologií, který v současnosti platí pro plánování, přidělování zdrojů a sledování projektů v oblasti informačních technologií, je vyhovující.

... s ohledem k

... vzhledem na

Chybějící slovo

Příklad:

Otcem myšlenky k realizaci **dvojjinscenace stal** překladatel Jiří Stach, který obě hry nově přeložil a za asistence Zuzany Sílové upravil.

Chybí sponové „se“; motivace mohla být fonetická – ve výslovnosti se přidání „se“ mohlo jevit jako redundantní: [dvojinstsenatse] stal

/Kontext: diplomová práce předložená na ÚTRL, září 2009/

Ostatní jevy

Logika výpovědi

Příklad:

*Proto může dodavatel požádat prodejce, aby podnikli vhodná opatření k **zabránění** tomu, aby kupující vozidla dále **neprodávali**, dokud jsou nová.

:: ... **zabránění** tomu, aby kupující vozidla dále **prodávali**...

nebo

:: Dodavatel proto může po prodejcích požadovat, aby vhodnými opatřeními **zabránili situaci**, **kdy** kupující nová vozidla dále **prodávají**.

*v **dodávkách energie jak u elektřiny**, tak u zemního plynu

:: jak u **dodávek elektřiny**, tak zemního plynu

*Strategické zásoby **zemního plynu** by navíc **napomohly zabezpečení dodávek zemního plynu**.

:: Strategické zásoby **zemního plynu** by navíc napomohly **předcházet přerušení jeho dodávek**.

Dvojnáčnost výpovědi

Příklad:

Od dubna do července 2011 se nefinančním podnikům v eurozóně zvýšily reálné náklady financování. Celkový **nárůst překrývá** rozdílný **vývoj** hlavních složek. Pokud jde o finanční toky, meziroční nárůst úvěrů nefinančním podnikům dále vzrostl a ve druhém čtvrtletí 2011 dosáhl úrovně 1,5%. Zdá se, že dynamika úvěrů je celkově v souladu s vývojem hospodářského oživení v eurozóně. Objem nově emitovaných dluhových cenných papírů nefinančních podniků ve druhém čtvrtletí 2011 dále zmírnil.

/Kontext: ECB/

Zvýšený výskyt chyb v určitých částech dokumentu

Frekvence chyb je častější v legendě ke grafům, v textových polích či v popisících obrázků. Je to patrně dáno opomenutím automatické kontroly pravopisu nebo odlišným nastavením jazyka v těchto odlišných segmentech textu a opomenutím jazyk nastavit na češtinu.

Zvýšenou pozornost by překladatel měl též věnovat záhlaví a zápatí. V dokumentu může být více jednotlivých záhlaví či zápatí (pro každý oddíl odlišně), a tak jedna oprava se nemusí projevit v celém dokumentu.

Kapitola 3

Překlad

Tato kapitola je věnována problematice, která se váže především k cílovému textu, a tedy k cílovému jazyku. Jejím stěžejním zaměřením jsou tak pravidla či úzus v českém jazyce. První podkapitola ale vykazuje širší prolnutí s otázkami překladového procesu.

Všeobecně

Zkušenost, že co překladatel, to jiná překladová varianta, je osvědčena staletými a právem je vnímána jako axiom uvažování o kreativité překladatelské činnosti. (Mystickou výjimku tvoří známé okolnosti vzniku Septuaginty – řeckého překladu hebrejské bible do řečtiny, kdy tradice praví, že všech 72 učenců, kteří ji překládali, vyhotovilo totožnou verzi.) Příklad rozrůzněnosti formulace – být v originále harmonizované – napříč dokumenty v evropském kontextu ukazuje, že navzdory technologiím (či kvůli jejich nedůslednému používání) může i v odborném diskurzu vzniknout velký rozptyl formulací:

Příklad:

Veröffentlichung der fachlichen Gutachten

(ekvivalenty získány přes anglické znění tohoto víceslovného výrazu, „Means used to make the expert advice publicly available“)

- Použité prostředky pro zveřejnění znaleckého posudku
- Prostředky ke zveřejnění odborných stanovisek
- Prostředky použité pro zveřejnění odborného poradenství
- Prostředky použité pro zveřejnění odborných konzultací
- Prostředky použité pro zveřejnění odborných stanovisek
- Prostředky zveřejnění odborných stanovisek
- Způsoby zveřejnění odborného poradenství

Mezi celkem 17 výsledky získanými v rešerši v databázi Euramis (interní databáze pracovníků překladatelských služeb u institucí EU) se v době rešerše nacházelo výše uvedených sedm variantních znění. Takové rozrůznění pak – projeví-li se i dále v publikovaných dokumentech, např. v databázi Eur-Lex, může působit nesnáze při rešerších nejhodnější překladové varianty. Nehledě k okolnosti, že se rozchází se zásadou harmonizovaných opakujících se formulací v odborném/technickém kontextu.

Přístup německých překladatelů k překladu je – alespoň mezi kolegy u institucí EU – ceněn jako precizní, a zároveň kreativní, a to i v oblasti legislativních textů, které ponechávají formulační tvořivosti minimum prostoru. U těchto překladů do němčiny skutečně často platí, že se daří nalézt rovnováhu mezi potřebnou blízkostí významu (doslovností) a volností při jazykovém ztvárnění (idiomaticitou). Za všechny uvedme jednu z kapitol Sedmého rámcového programu EU.

Příklad:

- anglický originál: „Gender and research“
- překlad do němčiny: „Frauen und Forschung“
- český překlad: „Otázky rovného postavení mužů a žen v oblasti výzkumu“

Aliterace v německém stručném znění nadpisu se jeví jako vhodná, a dokonce – s ohledem na funkci nadpisů a shrnujících názvů – jako vynikající pro účely připoutání pozornosti. Srovnajme též překlad stěžejní smlouvy EU – nedávno přijaté SFEU:

Příklad:

EN: Treaty on the Functioning of the European Union

DE: Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union

CS: Smlouva o fungování Evropské unie

Český výraz fungování zní velmi nešťastně. Zároveň lze však předpokládat, že toto řešení je výsledkem úporného úsilí a zarputilých snah o nalezení elegantního řešení, byť snah pohříchu marných.

Čeština

Úvodem

V této podkapitole se pojednává o jevech, jejichž znalost je vhodné si připomenout či s nimiž je vhodné se seznámit. Jsou opět vzaty z praxe. Na některých místech je citováno z Pravidel pravopisu či z Internetové příručky AV ČR.

V kontaktu jak se studenty, tak s profesionálními překladateli se stále setkávám s tím, že nebývají obeznámeni s **Dodatkem k Pravidlům českého pravopisu z roku 1993**. Přitom se jedná o dokument, kterým se mezi kodifikované výrazy znovu zavádí psaní „s“ a dlouhých samohlásek v těch případech, kdy Pravidla českého pravopisu z roku 1993 uvádějí jen „z“ a samohlásky krátké. U některých případů dodatek dokonce označil původní pravopisnou podobu („s“ + dlouhé samohlásky) za základní, a to například u slov s příponou *-ismus*. Navzdory tomu, že výnos byl prohlášen za závazný pro školskou praxi, ÚJČ AV jej v pozdějších vydáních Pravidel nezpracoval do hesláře, nýbrž uvedl jej jako dodatek na konci publikace.

V této souvislosti viz přílohu č. III-1.

Gramatika

Shoda podmětu s přísudkem

Jsou určité zvláštnosti češtiny, nad kterými se i otrlý uživatel pozastaví. U shody podmětu s přísudkem existují hraniční případy, kdy pravidla rozlišují mezi shodou s přísudkem přirozeným („shoda podle smyslu“) a přísudkem gramatickým. Aby bylo možné uplatnit shodu podle smyslu, mají být členy dané konstrukce v dostatečném odstupu:

Příklad:

Děvčata přijela v náležitém počtu. Všechny si zápas hezky užily.¹

Shoda podle smyslu se taktéž uplatní u výrazů množství např. *půl, pár, řada, skupina*. Jedná se o tzv. shodu v čísle; v první větě se uplatní shoda singulárová, v dalších lze užít shodu v plurálu.

1 Příklad a citace jsou převzaty z vydání Pravidel českého pravopisu, školního vydání (Pansofia 1993).

Příklad:

Skupina dobrovolníků **pracovala** (shoda s nominativem) na rozsáhlém projektu; **usilovali** o to, aby **zachránili** co nejvíce druhů (shoda s genitivem).

Dále také u výrazů *dav*, *zástup* apod. ve spojení s genitivem plurálu podstatných jmen rodu mužského životného lze opět připojit přísudek se shodou podle smyslu:

Příklad:

Davy fanoušků skandovaly s nadšením jméno brankáře, aby tak **ocenili** (nebo -y) jeho zásluhu na vítězství.

Psaní velkého/malého písmene po dvojtečce

Ve verzi on-line Internetové jazykové příručky ÚJČ AV² se dočteme jen dílčí poučení, jak psát správně písmeno ve výrazu následujícím po dvojtečce:

Následuje-li po dvojtečce větný celek, je možné jej začít jak malým, tak velkým počátečním písmenem. Následuje-li celek nevětný, píšeme zpravidla písmeno malé. ...

Při psaní velkých písmen a interpunkce ve výčtech je možné volit mezi více způsoby:

- a) Jestliže jsou položky ve výčtu nevětného charakteru, začínáme každý řádek obvykle malým písmenem, na konci každého bodu výčtu píšeme čárku, event. středník (obvykle na konci delších bodů), a výčet ukončíme tečkou, např.:

Zašlete prosím požadavky na dopravu těchto typů zboží:

- *plechovkové pivo,*
- *porcelán,*
- *kancelářské potřeby.*

- b) Je-li výčet tvořen větami, jednotlivé položky zpravidla začínáme velkým písmenem a každý bod ukončíme tečkou, např.:

U dodaného zboží reklamujeme tyto závady:

- *Lak na dveřích je oprýskaný.*
- *Barva prahu u dveří neodpovídá objednávce.*
- *V zásilce chybí kukátko.*

Psaní s malým písmenem na začátku vět a jejich ukončení čárkami (ev. středníkem) je v tomto případě rovněž přípustné. Výčet ukončíme tečkou (viz bod 1), tedy:

U dodaného zboží reklamujeme tyto závady:

- *lak na dveřích je oprýskaný,*
- *barva prahu u dveří neodpovídá objednávce,*
- *v zásilce chybí kukátko.*

- c) Jsou-li jednotlivé body výčtu dostatečně graficky odlišeny, a to umístěním na samostatném řádku, interpunkční znaménko (včetně tečky na konci) se podle ČSN 01 6910 na konci řád-

ku psát nemusí (ČSN se pochopitelně nezabývá výčty v krásné literatuře, ale pouze výčty v úřední/obchodní korespondenci), např.:

Problematikou úpravy písemnosti se zabývá řada specializovaných příruček a typografických prací, např.:

- ČSN 01 6910 *Úprava písemnosti zpracovaných textovými editory*
- O. Kuldová, E. Fleischmannová, *Jak psát obchodní dopisy a jiné písemnosti*
- J. Kraus, J. Hoffmannová, *Písemnosti v našem životě*
- P. Kočíčka, F. Blažek, *Praktická typografie*

Ať už se pisatelé rozhodnou pro jakýkoli z těchto tří způsobů, v rámci jednoho textu je pochopitelně vždy vhodné postupovat jednotně. To platí i v rámci samotných výčtů, pokud se v nich střídají položky povahy nevětné a větné, např.:

Objednáváme u Vás:

- skartovací stroj FX Jarmila,
- ruční řezací plazmový stroj Lemon Tree,
- 100 ks grafitových tužek HB,
- 10 ks plastových ořezávek s válcovým krytem, který umožňuje kontrolu množství odřezu,
- 5 balení lněných motouzů (sada 3 × 100 m), ...

Do závorek dáváme:

- vložené výrazy, kterými vysvětlujeme, objasňujeme nebo doplňujeme obsah výpovědi. V takových případech se mohou někdy místo závorek použít i pomlčky, anebo čárky;
- výrazy, které nenáleží k vlastnímu projevu, jako např. scénické poznámky v divadelních textech, jméno autora, výrazy ohlasu u posluchačů při zápisu řeči apod. (potlesk, projevy nevole, poznámky).

Pokud je výčet neúplný, píše se za ním tři tečky s oddělovací mezerou.

V jiných směrodatných zdrojích (např. praktické příručky k jazykovému úzu v češtině) se však lze dočíst, že pravidla pro psaní velkého/malého písmene po dvojtečce jsou subtilnější. Platí totiž, že velké písmeno se píše tehdy, pokud je výraz, jenž po dvojtečce následuje, větné povahy a je relativně rozsáhlejší nebo pokud je tento výraz dále rozvinut v další větě / dalším souvětí. Malé písmeno se pak píše v ostatních případech, tedy zejména v krátkých větných konstrukcích, které po dvojtečce následují, a u nevětných či polovětných konstrukcí.

Interpunkce

Zajisté jedno z nezáladnějších zákoutí českého jazyka. Vzhledem ke komplexnosti tohoto fenoménu by u praktikujících překladatelů nemělo jeho studium nikdy ustávat.

Několikanásobný větný člen

Připojení několikanásobného větného členu: Je-li první prvek několikanásobného větného členu větné povahy a druhý povahy nevětné, oddělí se od sebe čárkou:

Příklad:

Učil mě, jak (je třeba) zacházet se zbraní, a pravidlům myslivosti.

Komentář: Toto příliš nepřekvapí s ohledem na vedlejší větu „jak je třeba zacházet se zbraní“.

Je-li ale pořadí těchto prvků opačné, čárka se obvykle nepíše:

Příklad:

Učil mě pravidlům myslivosti a **jak je** třeba zacházet se zbraní.

Ani – ani

U párových spojovacích výrazů jako jednak – jednak, buď – anebo se čárka píše. U výrazu ani – ani se čárka píše tehdy, jde-li o jiný než prostě slučovací vztah.

Příklad:

Některé řasy nerozlišíme **ani** pouhým okem, **ani** mikroskopem.

Krátké větné segmenty

Čárka se před spojovací výraz nepíše, posune se před výraz, který předchází.

Příklad:

Zde je zapotřebí postupovat obezřetně, **především pokud** jde o...

„Podobně jako...“

Interpunkce u příslovečného určení způsobu, které stojí na začátku věty a začíná slovy „Podobně jako...“

Z e-mailové komunikace s Jazykovou poradnou AV ČR³:

Oproti typům, v nichž se příslovečné určení s výrazy podobně a stejně může řadit na konec věty coby dodatečně připojený větný člen (tatínek neměl komedianty příliš v lásce, podobně/stejně jako maminka), není totiž případ takového PU v antepozici popsáný v žádné pravopisné ani syntaktické příručce, kterou máme k dispozici. Jen příručka V. Staňka „Jak psát správně čárky“ popisuje na straně 11, pozn. 5 zacházení s podobným typem stejně jako. Podle této příručky může stejně jako být nedílnou součástí sdělení (psáno bez čárky: sprint mužů stejně jako sprint žen bude opravdovou lahůdkou) i dodatečnou informací (oddělenou čárkami: o věci budou rozhodovat, stejně jako v minulosti, okresní soudy).

Ačkoli nejde přesně o Váš případ, je zřejmé, že jak v případě dodatečně připojeného větného členu, tak v případě doporučení V. Staňka je na příslovečné určení daného typu nahlíženo z pozice jeho **důležitosti v obsahové struktuře věty (nikoli z hledisek skladebních)**, přičemž v případě dodatečně připojeného větného členu svědčí o „dodatečnosti“ umístění v závěru větné konstrukce. Otázka, zda zařazení konstrukce se stejně a podobně na počátek větného celku signalizuje pevné začlenění do významové struktury věty, je diskutabilní a zůstává otevřená. Proto i nadále **považujeme za základní** tradiční a výrazně převažující **psaní bez čárky, přestože** příklady konstrukcí s čárkou se v úzu najdou, zejména je-li příslovečné určení více rozvito.⁴

Styl – administrativní, nominální

Velké množství příkladů z oblasti zejména administrativního stylu je uvedeno v oddíle Chyby (viz výše).

3 V roce 2006. Tak i dále.

4 Zvýraznil T. S.

Různé jevy

Konkurence ně – něj/jej

Při odkazování na podstatné jméno rodu středního může zájmeno *ono* navzdory hyperkorektnímu očekávání mít podobu též *něj, jej*.

Příklad:

... „náhradními díly“ se rozumí zboží, které je určené k instalaci do motorového **vozidla** nebo na **něj**, aby se nahradily komponenty uvedeného vozidla, včetně zboží, jako jsou maziva nutná pro použití motorového vozidla, s výjimkou paliva;

/Kontext: Eur-Lex 32002R1400/

Opravdu zdravé **hospodářství** se takto nezhroutí, spíše **jej** zahubí absence vnitřní poptávky.

Předložky ve výčtu států

Z e-mailové komunikace s Jazykovou poradnou AV ČR:

Jak se nejlépe vyrovnat s různými předložkami u státních útvarů, zejména se zřetelem k jejich povinnému abecednímu pořadí?

Odpověď:

Neexistuje důvod, proč říkáme v České republice, Estonsku atd., ale na Moravě, Slovensku či na Maltě a na Kypru. Jde skutečně víceméně o jazykovou zvyklost. Pochopitelně toto užívání předložkových spojení by se mělo dodržovat i u výčtu. Pokud však nemáme důvod uvádět země v daném pořadí, doporučovali bychom kompromis – seřadit země se stejnou předložkou vedle sebe a následně země s jinou předložkou:

„... v České republice, Estonsku, Lotyšsku, Litvě, Maďarsku, Polsku, Slovinsku a na Kypru, Maltě a Slovensku.“

Je-li však abecední řazení závazné, nezbyvá nic jiného, než předložky opakovat:

„... v České republice, Estonsku, na Kypru, v Lotyšsku, Litvě, Maďarsku, na Maltě, Polsku, Slovinsku a ve Slovensku.“

Pokud se jedná o výčet ve formuláři či oficiální listině, nabízí se i následující řešení:

„... v/na České republice, Estonsku, Kypru, Lotyšsku, Litvě, Maďarsku, Maltě, Polsku, Slovinsku a Slovensku.“ (Toto řešení šetří místem, jsou vyjmenovány pouze státy, a to v abecedním pořadí.)

Generické maskulinum

Z e-mailové komunikace s Jazykovou poradnou AV ČR (dotaz položen kolegyní):

Zajímalo by mě, jaké je správné použití lomítka a jak celkově v oficiálních dokumentech nakládat s tímto problémem. Např. „Podpis odpovědného pracovníka“ bych chtěla nahradit tak, aby nebyl diskriminující vůči kolegyním. Problém je i s požadavkem na stručnost dokumentů. Je správné napsat „Podpis odpovědné pracovnice/odpovědného pracovníka? Nebo se přídatné jméno nemusí skloňovat „Podpis odpovědného pracovníka/pracovnice“? Lze použít za lomítkem pouze koncovku, např. „odpovědný pracovník/ce“? Uvádí se jako první mužská podoba funkce, či ženská?

Odpověď:

Jazyková poradna ani Ústav pro jazyk český nepovažuje užívání tzv. generického maskulina (tedy mužského označení jako zahrnujícího i osoby ženského pohlaví) za diskriminující. Již z Vašeho dotazu vyplývá, že násilné včleňování přechýlené podoby funkce či jména není pro praxi funkční. Zkrácené

podoby, které uvádíte, však nejsou přijatelné z hlediska jazykového (*podpis odpovědného pracovníka/ pracovníce, *odpovědný pracovník/ce). Doporučovali bychom Vám tedy zůstat u podoby mužské, vžitě a neproblémové.

Přechylování

Z e-mailové komunikace s Jazykovou poradnou AV ČR:

Přechylování příjmení je charakteristickým rysem českého mluvnického systému – jen tak se totiž může skloubovat, je tedy potřebné (a výhodné) v souvislých textech, ve větě, zejména v textech určených veřejnosti, protože usnadňuje porozumění. Jen z přechýlené podoby také poznáme, že jde o ženu. U příjmení složených ze dvou částí (zejména u příjmení neslovanského původu) je obvyklé přechylovat část druhou.

Mimo souvislý text, např. v tabulce, v seznamech, v bibliografii, v citacích ve vědecké literatuře odpadá první z uvedených důvodů a naléhavost přechylovat je tedy menší. Přechylovat můžeme, ale v závislosti na povaze textu mohou jména zůstat i nepřechýlena, někdy (např. v bibliografii) se nepřechýleným podobám dává přednost.

U složeného příjmení neslovanského původu je běžnější připojení pádových koncovek a přípony „-ová“ až k druhé části příjmení. Přechýlené tvary jmen jsou tedy následující: Dalia Grybauskaiteová, Mariann Fischer Boelová, Benita Ferrero-Waldnerová, Ingrida Udreová. Tvary, které zvolíme, bychom měli používat bez ohledu na kontext: v tabulkách i běžném textu.

Z příručky⁵ Koordinačního a revizního centra při Úřadu vlády ČR k tomuto tématu:

Ženská příjmení v běžném textu se přechylují. Stojí-li jména však v platnosti podpisu, zůstává jim původní podoba, tj. ženská příjmení se nepřechylují a respektují se i ostatní záležitosti (rozepisování, zkracování nebo vynechávání křestních jmen či částí příjmení, jejich pravopisná a jazyková podoba, používání titulů apod.).

Produktivní jevy – předpona z-

Mezi jazykové jevy v češtině, které se těší stoupající oblibě, patří tvoření novotvarů pomocí **předpony z-**. Překladatel jako aktivní spolutvůrce jazykového úzu by měl vážit, kam až jeho jazyková invence může zajít. Níže několik sebraných případů:

Příklady:

... **zapatičtělí** (od slova apatie)

Výsledky kontrolních činností musí být **zdokumentovány**.

... **zesouladění** s Lisabonem

... **zestarožitněné** (ve smyslu „opatřené patinou“)

Zevzácňuju se, protože jí voním.

/Kontext: Jiří Gruša, Dotazník, str. 170/

5 Str. 2; tato příručka tvořila základ příručky OPOCE.

V případech, kdy překladatel obohatil text o prvky, jež nejsou obsaženy v originálu, dochází v překladu často k **zexplicitnění**, ...

/Kontext: seminární práce ÚTRL, r. 2009/

... pro **zjednoznačnění**

/Kontext: klauzurní práce ÚTRL, LS 2010/

... **zkoncipovali**

... **zlhotejně**

/Kontext: Tomáš Halík, Co je bez chvění, není pevné, r. 2002/

Téma seniorů je **zmezinárodněno**.

/Kontext: Václav Klaus/

S ohledem na vlivy střídání zádrží a prokluzů v soustavách zavěšení a odpružení vozidla a v jeho spojovacích členech je nutno s vozidlem mezi jednotlivými testy vždy vyjet z naklápečí plošiny a krátce projet, aby se „**znáhodnily**“ a „vyrovnaly“ vlivy zádrží a prokluzů a vlivy hystereze.

Lídr jedné z pražských kandidátek Miroslav Poche tak zásadním způsobem **znevěrohodnil** hospodaření strany.

... **zpropagovat**

... **zpružnění**

/Kontext: Eur-Lex, KOM(2007) 50 v konečném znění/

Frazeologie, úzus, kolokace

Frazeologie, úzus či kolokace hrají svou roli pochopitelně především v publicistice či u literárních textů, avšak i v odborném diskurzu jsou významné.

Někdy jazykový uživatel váhá, jak má správně znít určitá vazba.

Příklad:

Institut musí přispívat, pokud to bude možné, k lepšímu **porozumění příčinám**, okolnostem a důsledkům nehod.

Nebo je správně „příčin“? SSJČ praví, že správný je dativ.

... aby oběti silničních nehod mohly **využívat** účinné a kvalitní zdravotní a psychologické **péče** a právní pomoci.

Nebo raději „péči“? Opět podle SSJČ je správně genitiv.

„Spontánní a mimořádně odvážné vystoupení pražských studentů a na něj navazující brutalita následného policejního zásahu se staly onou **pomyslnou zápalkou**, která v krátké době **vedla do pohybu** celou naši zemi,“ řekl prezident Klaus.

/Kontext: idnes, 17. listopadu 2004/

Typografie

Upravovat text tak, aby byla sazba úhledná, konzistentní a nevtíravá, je umění. Ne nadarmo je typografie svébytnou profesí, považovanou za kreativní povolání. Překladatel jistě nemusí být typograf, avšak osvojit si základní pravidla by si nepochybně měl. Jeho texty budou vyhlížet profesionálně, což dodá kredit výsledkům jeho práce. V neposlední řadě se odliší od té anonymní většiny uživatelů textového editoru, kteří se těmito otázkami nezabývají.

Typografická praxe se řídí normou Úprava písemností zpracovaných textovými editory nebo psaných strojem (ČSN 01 6910). Jedná se o aktualizované vydání, které se od starší verze liší mnoha nově upravenými či nově vřazenými ustanoveními. Norma tak reaguje na nový Obchodní zákoník, obsahuje úpravu e-mailů, mění způsob psaní telefonních čísel, rozměrů a tolerancí či adres. Zakoupit ji lze u Českého normalizačního institutu (<http://cesky-normalizacni-institut.trade.cz/>). Základní pravidla pak jsou shrnuta v příloze III-2.

Uvozovky

Mají standardní podobu „“ („“). Nefunguje-li (např. mimo word) automatické formátování rovných pomlček na oblé, počáteční dole a koncové nahoře, lze použít klávesovou zkratku pro vkládání (v systému Windows) tzv. kódů ASCII. Úvodní, spodní uvozovky se vloží přidržením Alt a postupným stisknutím číselných kláves 0, 1, 3, 2. Po uvolnění klávesy Alt se vloží kýžený znak. Koncové, horní uvozovky se vkládají jako řetězec úhozů Alt+0+1+4+7. Skutečnost, že s formátem uvozovek je někdy obtížné se vypořádat, ilustruje tento příklad, vzatý z textu začínajícího překladatele:

krizi. K tomu směly koncerny s dobrým hodnotícím kreditem od „AA-“ (Standard & Poor's) eventuálně „A1“ (Moody's) stěžít mít problémy, aby v případě potřeby likvidity našly investora.

Pomlčka

Typografická pravidla jsou jazykově specifická, proto při nereflakovaném přejímání formátů či znaků z výchozího textu může docházet k interferencím. Jako příklad lze uvést pomlčku (podotkněme, že způsob sázení pomlčky – konkrétně otázka, zda se před pomlčkou a po ní píše mezer – se před časem změnil, donedávna se obojí způsob sazby rozlišoval s dílčím významovým rozdílem), která se běžně u rozptě číselných údajů sází bez okolních mezer.

Příklad:

Anschließend ist die Säge wieder komplett zu montieren und bei mittlerer Drehzahl 3 - 5 Minuten warm zu fahren.

Následně se díly namontují zpět na pilu a při průměrné rychlosti otáček se pila ponechá v provozu 3-5 minut.

Symboly

Významový rozdíl spočívá i ve vložení **mezery před značku stupňů či procent** atd.: Psaní s mezerou značí symbol zastupující podstatné jméno („12 %“ = „dvanáct procent“), zatímco absence mezery značí adjektivní užití („12%“ = „dvanáctiprocentní“).

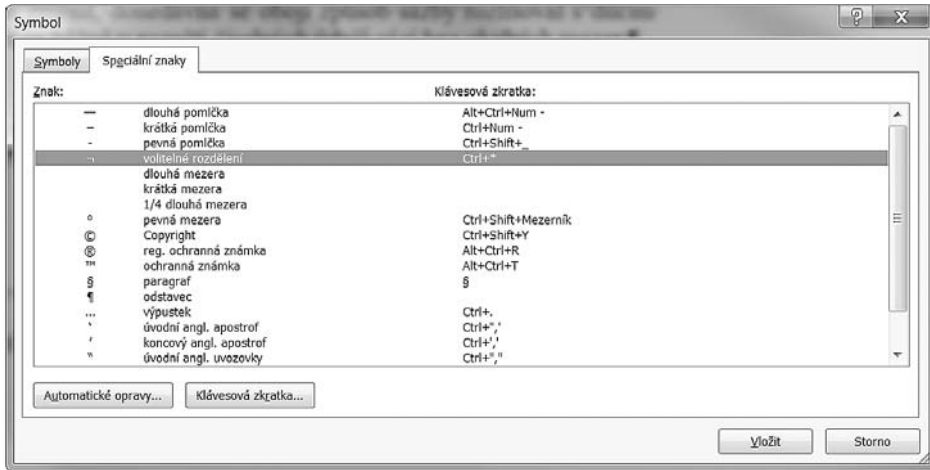
Příklad:

warmes Wasser (ca. 50-60°C)

teplá voda (cca 50-60 °C)

Nešvarem při psaní německého **ostrého S** („ß“) je jeho vysázení jako znaku pro řeckou betu („ß“). Nejlepší způsob sázení ostrého S je přepnutí klávesnice na německé rozložení a stisk klávesy „=“. Vložit jej je možné pochopitelně i z nabídky karty Vložení / Symbol / nabídka Další symboly / karta Symboly / písmo Normální text (v tabulce znaků skrolovat o jednu řádku níže).

Chceme-li zabránit rozdělení pomlčkou spojeného výrazu na dvě řádky, použijeme znak tzv. „nedělitelné pomlčky“: karta Vložení / Symbol / nabídka Další symboly / karta Speciální znaky / **Volitelné rozdělení**:

V sazbě může dojít k legitimnímu seskupení i tří interpunkčních znamének:

Příklad:

Vzhledem k tomu, že by to mohlo mít důsledky pro váš rating – a dokonce by to mohlo být považováno za „varovný signál“ –, je velmi důležité se při poskytování informací vyvarovat zdržením a opomenutím, jak je znázorněno na vyobrazení 7.

Ačkoli tento případ se vyskytne spíše ojediněle, kladení čárky (bez mezery) po pomlčce je častější a je zcela řádné.

Revize

Revize je integrální součástí překladatelského procesu. Vždy ji provádí překladatel na svém produktu a další revizi (se zohledněním výchozího textu) či korekturu (převážně jen cílového textu) provádí nezávislý revizní pracovník či korektor. Tento postup spolupráce s další osobou se německy nazývá „Vieraugenprinzip“ a je podmínkou pro certifikaci poskytovatele jazykových služeb podle normy EN 15038. Subjekty, které kladou nižší důraz na kvalitu, od revize/korektury upouštějí.

Když korektura/revize chyby nejen eliminuje, ale též vytváří

Revize je jistě žádoucí služba, směřující ke zvýšení kvality překladu. I při revizi/korektuře však může dojít k chybovému jednání. Například se stane, že chybný jev je opraven na určitém místě, u jiných výskytů téhož jevu však k opravě nedojde. To se týká zejména opravy termínů, ale i jazykových/formulačních oprav. Tomuto typu opomenutí do jisté míry zabraňuje použití nástrojů CAT, pokud je nástroj správně

nastaven. Opravuje-li se totiž při revizi segment, který vykazuje další TOTOŽNÉ výskyty v textu, které již byly přeloženy, projeví se daná oprava i na ostatních místech.

Jiným zdrojem implantace chyb do textu při revizi/korektuře je oprava vhodně motivovaného řešení. Tato situace nastává v překladovém diskurzu zejména při uplatnění pouhé korektury.

Příklad:

Die in den folgenden Tabellen angegebenen Grenzwerte für die äquivalente Konizität sind anhand der **Amplitude (y)** der seitlichen Auslenkung des Radsatzes zu berechnen: ...

Překlad před korekturou zněl správně:

Mezní hodnoty pro ekvivalentní kuželovitost uvedené v tabulkách níže musí být vypočteny pro **amplitudu (y)** bočního posunu dvojkolí: ...

Chybu však zanesla interní korektura před odevzdáním zadavateli (nesprávně interpretovaný výraz „y“ v závorce – kvůli nezhlednutí originálu byl považován za vyjádření variantnosti gramatického čísla):

*Mezní hodnoty pro ekvivalentní kuželovitost uvedené v tabulkách níže musí být vypočteny pro **amplitudu (amplitudy)** bočního posunu dvojkolí: ...

Revize na pracovišti zadavatele (s přihlédnutím k originálu) mění zpět na správné řešení:

:: Mezní hodnoty pro ekvivalentní kuželovitost uvedené v tabulkách níže se vypočtou pro **amplitudu (y)** bočního posunu dvojkolí: ...

/Kontext: revize externího překladu, Eur-Lex, 32008D0217/

Eventuální nadměrná intenzita oprav se může projevit i v úpravách textových pasáží, které naopak povinně musejí zůstat beze změny – např. citace převzaté přímo z autoritativního zdroje. Tyto následné nežádoucí změny může dokonce provést sám překladatel, jedná-li se o rozsáhlejší projekt, u kterého si již nepamatuje zdroj všech vyhledaných položek. Zajisté pak ještě závisí na dalších okolnostech, jako je zavedená změnová praxe, míra chyb, míra závaznosti citace, způsob jejího vyznačení atd.

Jednou z nejrizikovějších úprav je nahrazení výrazu pojícího se s určitou pádovou vazbou výrazem jiným, který vyžaduje vazbu odlišnou. Kongruence bývá změněna v nejbližším okolí upraveného výrazu, dochází ale i k opomenutí úprav ve větší vzdálenosti v rámci věty/souvětí, či dokonce rekce ve větách/souvětích následujících:

Příklad:

Znění před úpravou:

První mazání řetězů **při automatickém nebo spádovém** mazání se solenoidovým ventilem

Korektura mění na:

První mazání řetězů **pomocí automatického nebo spádového** mazání se solenoidovým ventilem

Před tím, než korektor nahradí určitý termín/výraz, měl by se přesvědčit, jak formulace pokračuje – je totiž možné, že volba daného výrazu byla motivována výskytem obdobného slova/výrazu poněkud dále.

Na jakékoli výtky překladatelé zpravidla reagují veskrze podrážděně. Proto by revize a korektury měly být činěny co nejpečlivěji a jen v opodstatněných případech.

Kapitola 4

Zvláštní téma – evropské překlady

Vybrané okruhy

Redakční pravidla, referenční dokumenty

Jak je patrné z přehledu uvedeného v tabulce níže, v návodech, pokynech, příručkách a pravidlech, které si má překladatel zabývající se touto oblastí osvojit, není snadné se zorientovat. S tímto ohledem uvádíme soupis jako zdroj pro další rešerše a studium. Uvedené a též další referenční materiály jsou obsaženy jako přílohy označené číslicí IV.

Plný název	Zkrácené označení	Odkaz	Příl. č.
Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů	Příručka OPOCE	http://publications.europa.eu/code/cs/cs-000100.htm	IV-2
Společná praktická příručka Evropského parlamentu, Rady a Komise pro osoby podílející se na redakci právních předpisů v orgánech Evropského společenství	Společná praktická příručka EP, Rady a Komise	http://eur-lex.europa.eu/cs/techleg/pdf/2007_6655.pdf	IV-3
Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny	Základní pravidla DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/handbook_translation_czech_cs.pdf	IV-5
Stručné pokyny pro překlady do češtiny	Stručné pokyny DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/guidelines_czech_cs.pdf	IV-6
Kontrolní seznam	Kontrolní seznam DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/translation_checklist_cs.pdf	IV-7
Pozměňující ustanovení – standardní formulace (výňatek z dokumentu „Pokyny pro překlad právních předpisů ES“, který vydal Úřad vlády, Odbor kompatibility s právem ES)	Pozměňující ustanovení	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/standard_phrases_for_amendments_cs.pdf	IV-8
Leitfaden für externe Übersetzerinnen und Übersetzer	Příručka pro externí překladatele DGT	http://ec.europa.eu/translation/documents/guide_contractors_de.pdf	IV-9
Doporučení redaktorům odborných a popularizačních časopisů přírodovědeckého zaměření, autorům vysokoškolských i středoškolských přírodovědných učebnic a tvůrcům odborných právních textů s touto tematikou	Doporučení pro oblast vědecké komunikace v přírodovědných oborech	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/recommendation_orthography_cs.pdf	IV-10

Konkrétní otázky a odpovědi

Níže jsou formou otázek a odpovědí seřazeny některé podstatné jevy týkající se překladů pro evropské orgány či instituce, popřípadě překladů pro jiné zadavatele, avšak mající téže tématické zaměření. Odkazují zde na různé zdroje, zejména na výše uvedené příručky.

Jak postupovat v případě překladu adresy?

Předchází-li před uvedením adresy uvozovací věta, při instrumentální strategii překladu do ní doplníme základní údaje o adresátovi. Vlastní adresu pak ponecháme, ocitujeme.

Příklad:

Die Stellungnahmen sind zu richten an:
European Commission
Directorate-General for Competition
State aid Greffe
B-1049 Bruxelles/Brussels

Své připomínky zašlete na adresu **Generálního ředitelství pro hospodářskou soutěž, registru státní podpory:**

European Commission
Directorate-General for Competition
State aid Greffe
B-1049 Bruxelles/Brussels

Vzhledem k tomu, že písmeno B v PSČ už označuje zemi určení, není potřeba doplňovat výraz „Belgie“.

Proč se v evropských dokumentech vyskytuje pořadí zemí v textu takové, které neodpovídá abecednímu pořadí v češtině?

Protokolární pořadí vychází z názvu země v úředním jazyce/jazycích příslušné země (viz též kap. 7.1.2 „Pořadí zemí ve výčtech“ v Příručce OPOCE).

Proč je někde v českém textu odkaz na určitý předpis uveden ve zkrácené podobě (např. „v čl. 1 odst. 4 písm. b“), ale jinde v nezkrácené (např. „ve článku 1 se uvádí...“)?

Zkracují se ty odkazy, které sestávají z alespoň dvou úrovní. Odkaz na jednu úroveň se nezkracuje.

Je správný název DGT „Generální ředitelství pro překlad“, nebo „Generální ředitelství pro překlady“?

Odpověď se nachází na hlavní stránce Příručky OPOCE online, viz odkaz vpravo dole „Generální ředitelství Komise (úřední názvy)¹: správné znění je „GR pro překlady“.

1 Další přímé odkazy na uvedené stránce jsou: Členské státy: seznam (názvy, kódy ISO, úplné protokolární pořadí); dále jazyky; měny; shrnující dokument „EU-27 a kandidátské země“ (en, fr); viz také: Informations techniques utiles (pouze fr). Země a území: úřední názvy; kódy (abecední pořadí). Světové měny. Orgány a instituce: úřední názvy a protokolární pořadí; znaky. Decentralizované subjekty (agentury): úřední názvy; mnohojazyčný seznam. Poštovní a telefonní čísla. Hlavní zkratky a zkratková slova.

Co se rozumí pod označením Eur-Lex?

„EUR-Lex poskytuje přímý bezplatný přístup k právním předpisům Evropské unie a jiným dokumentům, které se považují za veřejné. Internetové stránky EUR-Lex jsou k dispozici ve 23 úředních jazycích EU.“²

Koncem roku 2011 databáze předpisů obsahovala cca 2 815 000 dokumentů, vydaných od roku 1951. Denně se aktualizuje a každoročně se rozšíří o přibližně 12 000 dokumentů.

Co se rozumí pod označením Euramis?

Euramis je databáze překladových pamětí, vzniklých u DGT. Umožňuje automatické generování paměti ze zdrojů uložených v Euramisu s přihlédnutím k tematickému zaměření překládaného textu.

Proč v evropských rešeršních zdrojích nacházíme různé ekvivalenty téhož cizojazyčného termínu? (Např. pojem „Schaffung von Arbeitsplätzen“ se na Eur-Lexu nachází alespoň ve čtyřech variantách?)

Je pravda, že na Eur-Lexu může být terminologie mezi dokumenty odlišná. Pro uvedený pojem je to skutečně např.:

- tvorba pracovních příležitostí,
- vytváření nových pracovních příležitostí,
- vytváření nových pracovních míst,
- vytváření pracovních míst³.

Zároveň však platí, že primárním zdrojem evropské terminologie je IATE. V případě přetrvávající nejasnosti se řídíme terminologií užitou v referenčních dokumentech přímo souvisejících s překládaným textem, dále napomůže rozlišení typů dokumentu (nejvíce směrodatná jsou nařízení), popřípadě provedeme frekvenční rešerši.

Co znamená pojem „konsolidovaná verze“?

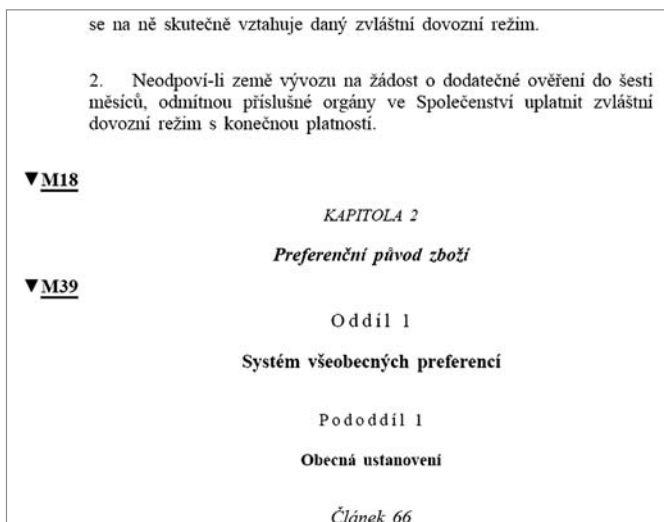
Jedná se o harmonizovaný dokument, vytvořený sloučením několika dokumentů do jednoho. Toto slučování je pracné a realizuje se zpravidla u předpisů regulujících určitou velmi významnou politiku v rámci EU. Někdy bývá změn (byť drobných) v průběhu let velmi mnoho, takže by bylo téměř nemožné si vytvořit ucelený obraz o dokumentu a v citaci zohlednit jednotlivé změny zvlášť. Příklad: U nařízení Komise (EHS) č. 2454/93 ze dne 2. července 1993, kterým se provádí nařízení Rady (EHS) č. 2913/92, kterým se vydává celní kodex Společenství (31993R2454), bylo v roce 2007 registrováno 1 609 změn. K prosinci 2011 je zde již osm konsolidovaných verzí. Nejnovější čítá 1086 stran.⁴

2 Stránky EurLex, <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>; cit: prosinec 2011.

3 Preferovaný termín.

4 Konsolidovaná verze obsahuje různé značky, které naznačují místa, kam byl určitý nový text vložen, nebo místa, odkud byl vyňat, popřípadě kde byl změněn.

Příklad konsolidovaného znění u konkrétního předpisu:

Řízení kvality u DGT⁵

Zaměříme-li se na Generální ředitelství pro překlady Evropské komise (EK) a řízení kvality zde uplatňované, lze si při prostudování některých dokumentů vypracovaných v rámci celostního řízení kvality (Total Quality Management), které se má dotýkat všech činností a postupů uvnitř Generálního ředitelství (GR) pro překlady (Directorate General for Translation, DGT), položit otázku, zda lidský faktor prozatím nezůstává stranou hlavního zájmu.

Zájem o jakost činností uvnitř DGT není náhodný. Jako stěžejní prioritu si zajištění kvality práce ve svém resortu, do kterého DGT patří, vytyčil komisař Leonard Orban, dále pak mimo politickou úroveň tento zájem vyplývá z povahy DGT jako veřejné služby, z typu překládaných textů (evropská legislativa, tedy právní předpisy, které z hlediska závaznosti mají mnohdy přednost před předpisy vnitrostátními a ovlivňují životy milionů lidí) či z počtu úředních jazyků EU (23; termíny odevzdání se synchronizují, texty musejí být namnoze harmonizovány napříč jazyky). A pak je zde otázka prestiže DGT jakožto největší překladatelské služby na zeměkouli, zřetel, vyjádřený v podobě bonmotu, který strategický dokument nese jako své motto: Víme, že jsme největší, jsme však skutečně také nejlepší?

Analýze v tomto přehledu podrobím uvedený strategický dokument *Quality Management in Translation* (Strategy Paper) a vycházím též z vlastních zkušeností u GR pro překlady, nasbíraných po dobu svého tříletého zaměstnání u DGT v Lucemburku.

Cíl řízení kvality

Avizovanými cíli řízení kvality služeb v překladu jsou podle dokumentu celková kvalita výsledného produktu (pojem „celková kvalita“ není upřesněn) a jeho včasné dodání. Při konfliktu mezi kvalitou služeb

5 Text byl publikován jako: Svoboda, T. Ubi sunt homines (2008).

a lhůtou pro dodání je třeba se řídit potřebami zadavatele. Zaklínadlem se pak stává pojem „fitness for purpose“, tedy požadavek, aby produkt vyhověl nárokům vyplývajícím ze svého určení, aby vyhověl účelu, pro který se vysílá. Požadavek je to maximální, stropní; text tak má vyhovět *právě* danému účelu, nemá mířit k metám vyšším, aby nedocházelo k plýtvání zdroji.⁶

Fáze zpracování zakázky

Strategický dokument na tomto místě uplatňuje trojí rozfázování⁷; nehovoří zde explicitně o „překlada-telském procesu“, používá pouze pojem překlad (translation), je však zjevné, že je míněn překlad jako proces. V intencích pojmového purismu a v souladu s užívanou translátologickou terminologií raději hovořím o zpracování překladové zakázky⁸ a ve světle toho, co fáze pokrývají ve skutečnosti, navrhuji toto odstupňování:

- I) před zadáním překladové zakázky,
- II) od doručení požadavku do odeslání produktu⁹,
- III) po odeslání produktu.

Před zadáním překladové zakázky

Řízení kvality „na vstupu“ zásadně předpokládá vysokou úroveň kvality lidských zdrojů. Za tím účelem jsou zaměstnanci DGT vybíráni úřadem EPSO v rámci náročných konkurzů. Dalšího vzdělávání se jim pak dostává prostřednictvím štědré nabídky školení, mají k dispozici dokumentační a jazykové zdroje (knihovna, rešeršní zdroje), infrastrukturu IT (správce souborů Dossier Manager, databáze překladových pamětí Euramis, hypervyhledávač Quest a jiná specializovaná řešení) a překlada-telské nástroje (Trados propojený s editorem MS Word), dále pak mohou využít lingvistického (např. mezi jazykovými odbory) nebo věcného poradenství (díky síti kontaktů na experty v evropských institucích či v konkrétním členském státě). Součástí struktury jazykových odborů u procedurálních jazyků je editační služba, která se stará o jazykovou stránku textů určených k překladu.

Před zadáním překladové zakázky je též možné navázat spolupráci se zadavatelem, zejména u větších projektů, a domluvit s ním okolnosti zadání, vyhotovení a dodání textu¹⁰. Zásadní z hlediska kvantitativního je pak plánování a řízení toku práce.

Nad rámec strategického dokumentu však dodejme, že o řízení kvality s ohledem na zpracování překlada-tové zakázky lze hovořit ještě před nábořem překlada-telů. Komise přišla s iniciativou European Masters in

- 6 Pro příklad: Vynaložit na překlad e-mailu nebo rukopisné poznámky, kde zadavatel potřebuje jen hrubou informaci o hlavních bodech sdělení, stejný kvalitativní potenciál jako na překlad právního dokumentu, který bude závazný pro miliony lidí, by byl velký luxus, hraničící s plýtváním. Dodejme ale, že je třeba být si vědomi jak úskalí účelovosti jako takové a s ní spojené formálnosti přístupu, tak lidské tendence volit snazší cestu a splnit právě/pouze to, co se žádá – i v případě, kdy zdroje omezené nejsou.
- 7 Before translation starts, During translation a After translation ends.
- 8 V nejširším slova smyslu; srov. pojem Bestellung u Holz-Mänttariové, popř. commission in: Schäffner 1998, str. 5.
- 9 Také pojem „překlad“ je v souvislosti s procesuálním řízením kvality vhodné nahradit pojmem „produkt“, protože bychom neměli sledovat např. pouze kvalitu překladu, ale i kvalitu korektury.
- 10 Holz-Mänttariová jde dokonce dál: Je záhodno, aby příslušné podklady poskytl zadavatel předem sám – srov. Holz-Mänttari, str. 157n.

Translation (EMT), která usiluje o vytvoření studijních programů, jež budou produkovat kvalitní překladatele s profilem vyžadovaným právě ze strany DGT.¹¹ Snahu zajistit si tak překladový dorost považují za logický důsledek či symptomatickou koincidence strategického úsilí DGT na poli řízení lidských zdrojů.

Od doručení požadavku do odeslání produktu

Tato fáze procesu zpracování překladové zakázky je ohraničena na začátku okamžikem, kdy do překladatelského oddělení přijde požadavek na vyhotovení překladu („zakázka“), a na konci okamžikem, kdy hotový produkt opouští DGT. Podrobněji ji člením do šesti kroků:

Zpracování před překladem

Zde se „překladem“ rozumí překladatelský proces v užším slova smyslu. Do této etapy „před překladem“ spadá vybavení elektronických nástrojů relevantními daty a další technické okolnosti zpracování textů (např. formátování).

- Předpřípravu (pre-translation processing) překladové paměti, která se využije v rámci počítačem podporovaného překladu (CAT), obstarává dnes již vesměs centralizovaná a automatizovaná služba Euramis, mezi evropskými institucemi svého druhu jedinečná. Systém analyzuje zadanou zakázku a z databáze segmentů překladových pamětí, které vzešly z dřívějších projektů a byly do databáze uloženy, vybere relevantní položky. Z nich vytvoří soubory překladových pamětí, které budou později importovány do Tradosu. Takto připravené položky obsahují též tzv. normativní paměť, kde jsou zahrnuty v právních předpisech často se opakující výrazy a závazné formulace.
- Asistentka a asistenti nebo též překladatelé sami vyhledají a připraví relevantní referenční dokumenty (příslušná předchozí legislativa, odkazované dokumenty, vnitrostátní dokumenty s terminologií k tématu).
- Přes webové rozhraní zadají originální a překladové texty těchto referenčních zdrojů automatické službě Euramis k vytvoření zpárované, dvojjazyčné verze (tzv. alignment).
- Výsledkem je soubor, který lze importovat do překladové paměti. Ve zvláštním editoru zkontrolují výsledný paralelní text, zda si segmenty textů skutečně odpovídají, popřípadě jej opraví.
- K přípravě dokumentu pro překlad patří též formátování (zejména v případech, kdy soubor není k dispozici v editovatelné podobě).

Nově se uvažuje o zpřístupnění těchto nástrojů externím dodavatelům překladatelských služeb. Již dnes některé jazykové odbory těmto dodavatelům zasílají určité referenční zdroje, podobné těm, které interní překladatel získává ze systému automaticky.

Rozhodnutí o typu dodavatele

Zde se rozhoduje o tom, zda zakázku vyhotoví interní překladatelé, z jakého jazykového oddělení (vnitřní zdroje), nebo zda bude zadána externě (outsourcing). Vnitřními zdroji se rozumí nejmenší organizační struktura, tedy jazykové oddělení. Mezi vnější zdroje pak patří tzv. „flexibilita“ (sdílení a vyrovnávání pracovní zátěže či možnost využít odbornost překladatelů napříč jednotlivými odděleními v rámci jazykového odboru; každý odbor disponuje několika odděleními, která mají odlišné věcné zaměření),

11 K této myšlence se vyjadřuje již publikace Wagner/Bech/Martínez, *Translating for the European Union Institutions* 2002, viz oddíl *Translation into Newlish: training of future translators in Newland*, str. 114.

překlady do cizího jazyka (praxe s nepříliš dlouhou tradicí v DGT), popřípadě překlady z cizího jazyka do cizího jazyka, jakožto forma výpomoci zejména procedurálním jazykům. Samozřejmě sem patří i outsourcing, tedy zadání zakázky ke zpracování komerčnímu dodavateli vně Komise, na vnitrostátních trzích. O zpracování zakázky interními či vnějšími zdroji rozhoduje klasifikace požadavků na kvalitu překladu, tzv. Translation Quality Type¹².

Rozhodnutí o zhotoviteli a korektorovi¹³

Správné rozhodnutí, které povede k přiřazení zakázky nejvhodnějšímu překladateli, vezme v úvahu účel cílového textu (CT) a s tím spojené požadavky na kvalitu, lingvistické (zdrojový jazyk, cílový jazyk – stylistické konvence pro daný typ textu) a tématické (odbornost) kompetence překladatele, jeho zkušenost a profesní schopnosti (rychlost, přesnost, formulační obratnost, schopnost seznámit se rychle s novými oblastmi, řešeršní schopnosti, schopnosti na poli výpočetní techniky či v oblasti řízení projektu). Dále se rozhodnutí o zhotoviteli bude řídit vnějšími okolnostmi, jako je pracovní zátěž a celkově časový faktor; zde je ve výjimečných případech možné uvažovat o rozdělení dokumentu a odpovídajícím zacílení kontroly kvality (různé části dokumentu mohou být různě závazné, z toho plyne různá míra kvalitativních požadavků), avšak je též nutné zajistit konzistentnost produktu. Je-li koordinátor na vážkách, může si vyžádat názor zkušeného překladatele.

Celkově lze říci, že otázka zadání textu ke zpracování konkrétním osobám s sebou nese požadavek neustálého (formulovaného či intuitivního) zvažování kvalitativních rizik (smiřování kvalitativního a kvantitativního hlediska). Jedná se o velmi komplexní rozhodovací činnost, při které hraje nezanedbatelnou úlohu to, do jaké míry zná koordinátor profil jednotlivých pracovníků (jazykové znalosti, odbornost, rychlost, zkušenosti atd.) a do jaké míry odhadne náročnost a zaměření textu i celou souvislost překladové zakázky (např. načasování).

Zpracovat jako projekt?

Vyžaduje-li to povaha zakázky (značný rozsah, koordinace napříč jazyky), je vhodné ji zpracovat v rámci projektového řízení. Ustanoví se vedoucí projektu, určí se dílčí termíny vyhotovení, případně schůzky účastníků. Z hlediska kvality se určí způsoby její kontroly a dbá se především na konzistentnost částí a kvalitu celku: K dosažení konzistentnosti výrazně napomáhá využití nástrojů CAT (sdílená překladová paměť), terminologie se ustaluje vzájemnou výměnou dotazů, popřípadě na terminologických poradách.

Nástroje IT

Správce souborů Dossier Manager je intranetová aplikace, kde je možné v reálném čase stahovat a nahrávat soubory (download a upload). Její ovládání je snadné, navzdory ohromnému množství souborů, které se u zakázek mohou vyskytnout.

Nepostradatelnou pomůckou, používanou v naprosté většině textů u většiny překladatelů DGT, je software pro počítačem podporovaný překlad, konkrétně SDL Trados – Translator's WorkBench (TWB). V rámci textového editoru MS Word (pomocí sofistikovaného makra) je propojen s databází překladových

12 „TQT“; tato klasifikace textů se odvíjí od jejich účelu: Typ A zahrnuje legislativní texty, typ B texty méně „kanonické“, např. manuály, brožury, méně závazné právní texty atd., a typ C pak např. korespondenci, formalizovaná oznámení atd.

13 Na tomto místě je vhodné připojit: „a o typu kontroly kvality“.

paměťí, nástrojem Euramis. Makro tak umožňuje pomocí jediného příkazu importovat do TWB na pracovní stanici překladatele ze serveru předem automaticky připravenou překladovou paměť, která obsahuje segmenty z dříve vyhotovených relevantních překladů. Pro řízení kvality je tento nástroj klíčový, protože zajišťuje intertextuální konzistenci překladů, u právních předpisů nepostradatelnou.

Práce překladatele z velké části obnáší rešeršní činnost.¹⁴ Pro tento účel používají překladatelé dokumentové a terminologické databáze, nově nejčastěji spouštějí rešerši pomocí hypervyhledávače Quest, kterým lze přímo z aplikace MS Word prohledávat jediným příkazem několik rešeršních zdrojů najednou (Euramis, IATE¹⁵, jehož velkým přínosem je, že se jedná o interinstitucionální terminologickou databázi), Eur-Lex, dokumentová databáze EK, Evropského parlamentu, Google a další).

Kontrola kvality

Kontrolu kvality, tedy verifikaci, zda kvalita produktu splňuje požadovaný standard, lze provádět různými postupy, zde uvádíme výčet postupů uplatňovaných v DGT¹⁶:

- důsledná revize (*revision*): systematické srovnávání originálu a překladu, řádek po řádku; uplatňuje se u textů, kde chyby mohou mít důležitý právní, finanční či politický dopad;
- korektura (*checking* či *read-through*): kontrola CT, od začátku do konce; zaměření na významovou rovinu, terminologii; ke srovnání s originálem dochází převážně pouze při pochybách ohledně správnosti překladového řešení;
- zběžná kontrola (*proof-reading*): kontrola CT – faktické, typografické či jiné chyby technického rázu, formátování, výpustky (data, čísla, poznámky pod čarou); tato činnost může být automatizována či ji vykonávají asistentky;
- odborná korektura (*review*): u vysoce odborných textů, může být zadáno vnějšímu odborníkovi, text mění až překladatel;
- shoda napříč jazyky (*multilingual concordance*): může být svěřeno asistentkám, časté u projektově zpracovávaných zakázek; není neobvyklé, že text kontroluje asistentka, která daný jazyk neovládá, a může při tom docházet k nedorozuměním (např. neznalost problematiky české flexe, interpunkčních zvyklostí atd.).

U všech uvedených typů kontroly kvality korektor zpravidla výsledné znění překladu nemění sám, změny zapracovává překladatel – buď již bez konzultace s korektorem (odborná korektura), nebo poté, co navržené změny s korektorem prodiskutoval.

V rámci důsledného systému řízení kvality by odchylky od uvedených postupů měly být zdokumentovány a zdůvodněny.

Po odeslání produktu

Zpětná vazba od zadavatele je významná proto, aby poskytované služby byly přizpůsobené jeho potřebám a aby bylo možné se stále zlepšovat. Kontakt se zadavatelem je však důležitý i proto, aby znal omezení, kterým překladatelský servis podléhá, a tlak, s nímž se vyrovnává.

14 K problematice rešerší srov. např. Holz-Mänttari 1984, str. 148nn.

15 InterActive Terminology for Europe, <http://iate.europa.eu>.

16 Na rozdíl od strategického dokumentu do výčtu nezařazují tzv. hodnocení (evaluation): To totiž do fáze Od doručení požadavku do odeslání produktu nespadá. Blíže srov. zde níže, oddíl Po odeslání produktu.

Žádný systém řízení kvality se neobejde bez zavedení institutu sledovatelnosti. Stávající řízení toku práce tento požadavek sice do velké míry splňuje, protože v elektronickém systému je zaznamenán u každé zakázky překladatel i korektor, avšak ozývají se hlasy, které volají po zdokonalení tohoto systému.

Do fáze Po odeslání produktu spadá též jeden z typů kontroly kvality, hodnocení *ex post* (evaluati-on). Text zde není měněn a postup kontroly neslouží ke zlepšení kvality daného textu, ale k posouzení výsledku práce překladatele (případně i původního korektora). Je-li hodnocení formalizováno, děje se na úrovni jazykového odboru (vedoucím odboru či jím pověřenou osobou či skupinou, která má na starosti řízení a sledování kvality) nebo na úrovni jazykového oddělení (vedoucí oddělení či pověřený zkušený revizor).

Benchmarking

Strategický dokument se zabývá kvalitativní situací v celém DGT. Struktura generálního ředitelství s mnoha jazykovými odbory a interními odděleními skýtá značné možnosti pro výměnu zkušeností, nejlepší praxe. Umožňuje tedy tzv. benchmarking – poměřování jednotlivých procesů vzhledem k osvědčeným postupům v celém GŘ.

Srovnávat kvalitativní standardy lze zejména na rovině procesuální, na tuto rovinu se ostatně zaměřují též normy pro poskytovatele překladatelských služeb. Definovat kvalitu *produktu* je totiž velmi obtížné¹⁷, její následné objektivní srovnávání je ale ještě obtížnější. Ve snaze hodnotit kvalitu cílového produktu budou podniknuty další kroky, jistě je, že napomůže např. zpětná vazba od zadavatele.

Shrnutí

Dotážíme-li se, kde je v nastíněném systému člověk – překladatel, korektor –, a prohlédneme-li si pod tímto úhlem jednotlivé fáze zpracování překladové zakázky v podobě, kterou předestírá strategický dokument, zjišťujeme, že dokument reflektuje především situaci „lidských zdrojů“, procesy přípravy textu k vlastnímu překladu a že v popředí stojí využití nástrojů IT a podobně. Výrazně postrádáme pojem lidské bytosti, lidského faktoru v překladatelském procesu. Nikde se nehovoří o psycholingvistických souvislostech, překladatelských postupech, konzultacích překladatelských problémů, řešení sporných otázek týkajících se cílového jazyka nad rámec spolupráce překladatel – korektor, ani např. o ergonomii rozhraní člověk-stroj, uživatelské přívětivosti počítačových programů či situaci na pracovišti všeobecně.

V první fázi zpracování zakázky se setkáváme s určitou reflexí lidského subjektu (nábor – konkurzy, další vzdělávání – školení apod.). Ve druhé fázi se s ním setkáváme v podobě vstupních faktorů (lingvistické kompetence, odbornost, zkušenost a profesní schopnosti, nebo částečně u vnějších okolností, jako je pracovní zátěž). Tato fáze by ale měla pokrývat překladatelský proces v užším slova smyslu¹⁸, můžeme jej však lokalizovat toliko do oddílu *Nástroje IT*¹⁹. Tato sekvence má být v celé široké procesní mašinérii spojené se zpracováním překladové zakázky nejvlastnějším překladovým děním. To, že se uvedené dění v daném pojetí stává synonymem spíše pouze pro využití výpočetní techniky, je příznačné pro poněkud odlišitou povahu procesuální standardizace překladového fenoménu. To jistě není vina DGT, jedná se

17 Inherentním problémem zkoumání vlastní činnosti překladatele je, že spojení mezi výchozím textem a CT je nepřímé, vznikající skrytě, jedná se o proces mentální, nikoli hmotný – srov. Bell 1998, str. 189.

18 Srov. např. třífázový model J. Levého či jiné, dvoufázové modely.

19 Srov. oddíl v této kapitole výše.

o systémový příznak zvoleného přístupu, který se projevuje i u jiných snah překladové dění kvalifikovat, kvantifikovat, popřípadě standardizovat.

Je zřejmé, že systém, který DGT navrhuje pro řízení vlastních procesů, vychází z individuálních potřeb a nemá vědecké ambice. Usuzuji dále, že takto pojaté řízení kvality se stává převážně manažerským nástrojem a odpovídá přístupu z hlediska „řízení zdrojů“. Těmi jsou jak zdroje „lidské“, tak do procesu vstupující technologie. Překladatel se v procesu objevuje jako komponenta systému, není ústředním prvkem. Systém je to velmi propracovaný, do budoucna by však bylo vhodné do něj pojem lidské bytosti zabudovat (např. psycholingvistika, ergonomie). A pokud by se taková kategorie jevila jako obtížně definovatelná, budiž alespoň zohledněn pojem lidského faktoru (chybové jednání, nejčastější příčiny kvalitativních nedostatků, krizové řízení), se všemi pozitivy i nástrahami, které takto formalizovaný pojem s sebou nese.

Kapitola 5

IT

Tak jako pracovními nástroji např. zahradníka jsou motyka či zahradnické nůžky, vyžaduje dnes profese překladatele velmi dobrou znalost práce na počítači. A nestačí si osvojit určitý program jednou provždy, ale je nutné být v zacházení s těmito technologiemi dostatečně flexibilní, aby příchod nové verze či programu nebo hardwaru nepředstavoval problém, kvůli kterému se pak snižuje konkurenceschopnost subjektu na trhu práce.

V této kapitole se hovoří o možnostech, jak předcházet únavě či bolestem při soustavnější práci na počítači, a to pomocí hardwarového vybavení, dále pak o operačním systému MS Windows a programech MS Office, zejména MS Word. Třetí část kapitoly je věnována nástrojům počítačem podporovaného překladu, a zejména programu SDL Trados. Problematice strojového překladu je věnována samostatná kapitola, protože se spíše jedná o službu či meziprodukt vstupující do překladatelského procesu než o technologické vybavení.

Hardware a ergonomie

Je až spodivem, jak málo ergonomické jsou tradiční klávesnice, a zejména klávesnice notebooků¹. Úhledně uspořádaná tlačítka v několika stejně vysokých řadách prozrazují, jaký motiv stojí za jejich rozložením: pravítko a tužka designéra, popřípadě technologické zřetely při výrobě klávesnic a omezený prostor u notebooků. Uvědomí-li si ale uživatel, jak nepřírozené je rozložení pro položení rukou při psaní všemi deseti prsty (lineární konfigurace nutí směřovat zápěstí k sobě, zatímco přirozené položení rukou s pokrčenými prsty je jakoby šípovitě), chápe, proč při psaní snadno ztuhnou zápěstí a páteř mezi lopatkami. Vyrábí se tzv. ergonomické klávesnice, jejichž klávesy jsou uspořádány šípovitě, do „V“, ale zároveň nejsou ploché, nýbrž uprostřed vypouklé, takže při pohledu zepředu tvoří uprostřed jakousi vlnu či amplitudu. Pocit z prvního psaní na takové klávesnici je, jako by člověk dlaněmi objímal míč (a nepsal na ploché desce, jejíž rozložení kláves člověka mrzačí). Navíc bývají tyto klávesnice osazeny velkým množstvím dalších tlačítek s buď již předdefinovanou funkcí (např. Back, Forward, Zoom, spuštění internetového prohlížeče, maileru, hledání, kalkulačky, ovládání hlasitosti atd.), nebo s funkcí definovatelnou uživatelsky. Pak již nespouštíme programy z nabídky Start nebo z nástrojové lišty, ale stiskem tlačítka na klávesnici. Činí-li tak pravák levou rukou, výrazně redukuje pohyby pravé ruky a nepřetěžuje ji.

Kancelářský software

Operační systém

Při práci s funkcemi operačního systému je ve většině případů možné využívat kontextovou nabídku, která se zobrazí po kliknutí pravým tlačítkem myši. V prostředí Průzkumníku Windows tak například získáme rychlý přístup k funkcím zipování, kopírování nebo vlastnostem souboru či programu.

1 V poslední době se na trhu objevují už i notebooky s ergonomickou klávesnicí. Lze jen doufat, že se tento trend rozšíří.

MS Word²

Ovládání myši (či trackpadem)

Také pro word platí, že práci urychlí zobrazení kontextové nabídky po kliknutí pravým tlačítkem myši. Nabízí se zde např. volba Synonyma, Přeložit nebo Tezaurus. Zejména nabídka volby synonym často pomůže, nemůžeme-li přijít na určitý správný ekvivalent, ačkoli víme, že ještě existuje nějaký výraz, který se jistě hodí do kontextu lépe.

Na myši lze využít také skrolovací kolečko, které při stisknutí klávese Ctrl funguje jako rychlé ovládání zoomování po skocích o 10 %.

Myši lze účinně vybírat segmenty textu, najede-li se např. v levém okraji obrazovky mimo text, změní se podoba kurzoru a kliknutím vybereme řádku. Dvojitým kliknutím (doubleclick) na tomto okraji textu vybereme odstavec.

V samotném textu pak dvojitým poklepáním na slovo způsobí jeho výběr, trojitým poklepáním (triple-click) do textu vybereme odstavec. Kombinace přidržení Ctrl a kliknutí myši do textu způsobí výběr věty (velmi užitečné).

Takzvaná systémová schránka a funkce „přetáhnout a pustit“ (Drag and Drop) jsou na sobě nezávislé, což znamená, že je-li určitý obsah vložen do schránky pomocí funkce zkopírovat nebo vyjmout, přetažení jiného vybraného segmentu textu tento obsah schránky nepřepíše.

Nabídka Soubor

Ve verzi 2003 existovala zajímavá možnost ovládat více otevřených souborů najednou, a to pomocí Shift + kliknutím myši na nabídku Soubor. Nabídka se změní a místo volby Uložit či Zavřít se objeví Uložit vše a Zavřít vše. Ve verzi 2007 již tato rychlá volba není, avšak nabídka je stále dostupná z menu Soubor / Možnosti / / Přizpůsobit pás karet, kde lze nabídku „Uložit vše“ připnout mezi preferované ikony na pásu karet.

Zástupné znaky (wildcards)

Překladačům pracujícím často ve wordu by neměla uniknout možnost upravovat vyhledávaný či nahrazený výraz v dialogu Najít/Nahradit. Zejména pro flektivní češtinu je to vynikající způsob, jak vyhledávat výskyt slov v obměněné podobě s ohledem na pádové koncovky či časování. Lze také vyhledávat znaky nepísmenné povahy, jako je konec odstavce, tabelátor, poznámka pod čarou atd. – to vše v nabídce Více / / Zvláštní. Nedocenitelná je pak možnost v nabídce Formát specifikovat buď formátování hledaného výrazu (tak např. lze zadat styl hledaného řetězce, to znamená, že pak daný výraz vyhledáme např. jen v nadpiscích), nebo jen samotné formáty, jako je zvýraznění. Takže namísto skrolování stostránkovým dokumentem a bedlivého sledování obrazovky, zda v textu nezůstalo někde zvýraznění (či samozřejmě též jinak barevné písmo atd.), lze zadat Formát / Zvýraznění, a procházíme konkrétní místa v dokumentu, jedno za druhým. V nabídce nahradit pak můžeme tuto funkci využít tak, že zadáme nahradit za Formát / / Zvýraznění, pak krok zopakovat, čímž se v řádce pro nahrazení (Nahradit čím) objeví příznak „není zvýrazněné“. Tak je možné konkrétní zvýrazněná místa zvýraznění zbit.

Příklad:

Hledání a záměna se zohledněním deklinace: V dialogu Najít a nahradit na kartě Nahradit; výraz v řádce Najít:

2 Klávesové zkratky pro MS Word jsou uvedeny v příloze č. V-2.

(<[Řř]ídic[a-ž]@)([^s])ovladač

výraz v řádce Nahradit čím:

\1\2displej

Při aktivované volbě „Použit zástupné znaky“ provede příkaz „Nahradit vše“ záměnu výskytů výrazu řídicí ovladač či Řídicí ovladač v různých pádových obměnách za řídicí displej (tedy včetně „řídicího ovladač[e]“ za „řídicího displej[e]“, „řídicím ovladač[em]“ za „řídicím displej[em]“ (koncové „e“ nebo jiné koncovky se zde nahrazovat nemusejí, zůstávají beze změny).

Jiný příklad:

V této tabulce (vznikla po konverzi naskenovaného originálu pomocí OCR do wordu) je text již přeložený. Bylo však potřeba sjednotit formát číslic a přizpůsobit jej české typografické normě: některé číslice již měly odsazené řády (např. 8 677), jiné nikoli (např. 80149). Cílem tedy bylo najít čtyř- a vícemístné řetězce číslic, které neobsahují mezeru, a před tři poslední znaky zprava vložit pevnou mezeru:

sociální skupina	pohlaví	A) pracovníci v zemědělství a lesnictví, rybolov	B) průmysl a živnosti	C) obchod, bankovníctví a doprava	D) státní správa, ve svobod. povolání a vojsko	E) ve službách v domácnosti a v soukr. sféře	F) ostatní profese a bez údaje	celkem
samost. výd. činní	muži	34455	23789	8 875	601	1022	8 677	80149
	ženy	36444	26110	12 495	1 159	4 003	21551	101762
	celkem	70899	49899	21370	1760	5 025	30 228	181911
pronájem/ /pachtýři	muži	696	78	393	–	–	–	1167
	ženy	791	88	523	–	–	–	1402
	celkem	1487	166	916	–	–	–	2569
úředníci	muži	434	3575	8 383	7 886	–	17	20295
	ženy	380	3736	8 088	9 252	–	4	21640
	celkem	814	7311	16 471	17 138	–	21	41755
dělníci	muži	12176	88593	22 552	7 229	–	839	131389
	ženy	10682	80912	20 413	4 791	–	946	117744
	celkem	22858	169505	42 965	12 020	–	1785	249133
učni	muži	97	10630	748	–	–	27	11502
	ženy	3	2729	276	–	–	20	3028
	celkem	100	13359	1024	–	–	47	14530

tabulka (pokračování)

sociální skupina	pohlaví	A) pracovníci v zemědělství a lesnictví, rybolov	B) průmysl a živnosti	C) obchod, bankovníctví a doprava	D) státní správa, ve svobod. povolání a vojensko	E) ve službách v domácnosti a v soukr. sféře	F) ostatní profese a bez údaje	celkem
námezdní dělníci	muži	11836	1075	87	28	717	34	13784
	ženy	17769	921	87	21	711	7	19550
	celkem	29605	1996	174	49	1428	41	33334
celkem	muži	59694	127740	41 038	15 744	1739	12 331	258286
	ženy	66069	114496	41 882	15 223	4 714	22 562	264946
	celkem	125763	242236	82 920	30 967	6 453	34 893	523232

výraz v řádce Najít:

`([0-9])([0-9]{3}>)`

výraz v řádce Nahradit čím:

`\1^\s2`

Nechceme-li úpravu uplatnit na celý dokument (to by se totiž dotklo i letopočtů), stačí vybrat příslušnou část textu (zde tabulku) a opět při aktivované volbě „Použít zástupné znaky“ uplatnit příkaz „Nahradit vše“.

Doporučuji se seznámit s funkcemi tohoto dialogu, protože značně šetří čas. Avšak pozor, příkaz Nahradit vše použijte až poté, co si na několika výskytech ověříte správnost použitých znaků. Vedle velké prospěšnosti tyto funkce vykazují při nesprávném užití také velký destruktivní potenciál.

Ergonomie, omezování práce s myši

Kdo delší dobu souvisle pracoval na počítači, zná pocit ztuhlých končetin a svalů, zejména ramen a zápěstí. Jednorázový exces tohoto typu dříve či později odezní, jiná je situace při častější expozici uvedených částí těla takové jednotvárné, a přitom intenzivní zátěži. Pravou paži/ruku (u praváků) nejvíce zatěžuje její přesouvání z klávesnice na myš a zpět. Proto je vhodné osvojit si ovládání programů z klávesnice, aby se tento pohyb co nejvíce omezil. Ovládání dokumentu či programu jakýmkoli ukazovacím zařízením (pointing device – myš/trackpad) pak navíc znamená, že umístění kurzoru je neustále koordinováno zrakem, což vyžaduje bedlivé sledování obrazovky a vede ke zvýšenému namáhání očí. I zde ovládání z klávesnice může pomoci, protože některé pohyby v dokumentu či ovládání funkcí probíhá nezávisle na koordinaci se zrakem (např. posunutí kurzoru o dva odstavce níže pomocí klávesnice či vyvolání nabídky Uložit jako, Najít / Vyhledat a mnoha dalších pomocí klávesových zkratk) lze uskutečnit bez pohledu na obrazovku).

Efektivní navigace v dokumentu

Pro pohyb kurzoru v dokumentu pomocí klávesnice primárně slouží tlačítka šipek, dále Home, End, PageUp, PageDown. Efektivnost využívání těchto funkcí lze výrazně zvýšit zapojením kombinací kláves pomocí Ctrl, popřípadě Shift. Při současném stisku Ctrl a pohybu šipkami doleva a doprava dochází k **pohybu v textu po slovech**. Ve spojení se šipkou nahoru dochází k posunutí kurzoru na **začátek odstavce** výše, šipka dolů s Ctrl posune analogicky na začátek odstavce níže. Kombinací kláves Ctrl a Home se kurzor posune na samotný **začátek dokumentu**, s End pak na samotný konec.

Shift umožňuje znaky, slova, řádky, odstavce pomocí klávesnice **vybírat (umístit do bloku)**. Přidržením klávesy Shift a stiskem šipky doprava se vybere jeden znak vpravo od kurzoru. Shift společně s šipkou doleva vybírá znak vlevo. Shift + šipka nahoru vybírá řádku nad, dolů pak řádku pod. Samozřejmě lze analogicky použít Shift+PgDown či PgUp.

Prolnutím obou výše uvedených postupů je pak možnost **rychle a přesně vybírat z klávesnice slovo, odstavec**, text od kurzoru do konce dokumentu či od kurzoru na začátek dokumentu: Ctrl+Shift+ šipka vpravo/vlevo vybírá slovo vpravo/vlevo od kurzoru. Ctrl+Shift+ šipka nahoru/dolů vybírá text v odstavci směrem nahoru/dolů od kurzoru. Ctrl+Shift+Home vybere text od kurzoru na začátek dokumentu, Ctrl+Shift+End vybere text od kurzoru na konec dokumentu.

Je to způsob precizní, to znamená, že odpadají problémy s obtížným výběrem myší např. u textu psaného malým písmem, kdy se nedaří přesně zachytit začátek a konec bloku. Taktéž nevyžaduje tak strnulý pohyb pravé ruky a soustředěné sledování obrazovky jako při ovládání myši pro tento účel.

V dokumentu také lze (za pomoci myši) provést výběr **na více místech** zároveň, a to takto: Provedeme první výběr (např. jedno slovo poklepáním), poté stiskneme Ctrl a provedeme další výběr (např. opět poklepáním na jiné slovo). Takto vybrané textové pasáže je potom možné jedním příkazem naráz naformátovat (např. uplatnit zvýraznění).

Téměř neznámou funkcí wordu je **blokové vybírání textu**. Aktivuje se klávesovou zkratkou Ctrl+Shift+F8. Pak stačí blok vybraného textu rozšiřovat či posouvat dolů nebo nahoru z klávesnice např. šipkami. Výhody blokového výběru textu lze ilustrovat na situaci, kdy potřebujeme změnit počáteční písmena v několikařádkovém výčtu, jsou-li např. velká a my potřebujeme změnit jejich pravopis na malá.

Příklad:

Slovní druhy třídíme takto:

1. Podstatná jména (substantiva),
2. Přídavná jména (adjektiva),
3. Zájmena (pronomina),
4. Číslovky (numeralia),
5. Slovesa (verba) – časují se,
6. Příslovce (adverbia),
7. Předložky (prepozice),
8. Spojky (konjunkce),
9. Částice (partikule),
10. Cítoslovce (interjekce).

Slovní druhy třídíme takto:

1. Podstatná jména (substantiva),
2. Přídavná jména (adjektiva),
3. Zájmena (pronomina),
4. Číslovky (numeralia),
5. Slovesa (verba) – časují se,
6. Příslovce (adverbia),
7. Předložky (prepozice),
8. Spojky (konjunkce),
9. Částice (partikule),
10. Cítoslovce (interjekce).

Od prvního písmene výčtu aktivujeme blok v šíři jednoho písmene dolů na ploše potřebného počtu řádek (Ctrl+Shift+F8, dále šipka dolů 10×, dále šipka doprava 1×).

Pak už jen použijeme klávesovou zkratku na změnu velikosti písmen (Shift+F3).

Slovní druhy třídíme takto:

1. podstatná jména (substantiva),
2. přídavná jména (adjektiva),
3. zájmena (pronomina),
4. číslovky (numeralia),
5. slovesa (verba) – časují se,
6. příslovce (adverbia),
7. předložky (prepozice),
8. spojky (konjunkce),
9. částice (partikule),
10. citoslovce (interjekce).

Blokový výběr se deaktivuje klávesou Esc.

Automatická nastavení

Word může fungovat jako „dobrý sluha“, dokáže však být také „špatný pán“. Velmi pomáhají funkce jako automatické formátování uvozovek na správnou typografickou podobu v češtině (totiž „ pro dolní – počáteční a “ pro horní – koncové uvozovky). Další užitečnou funkcí je automatické nahrazení běžné mezery po předložkách *k, s, v, z* mezerou pevnou. Častý typografický nešvar, a to tzv. krátká pomlčka (čili spojovník) umístěná mezi dvěma mezerami, je pak také při psaní ve wordu odstraňován automaticky, kdy je spojovník nahrazen („dlouhou“) pomlčkou.

Horší je to s funkcemi jako nahrazování domnělých překlepů při psaní či automatické formátování prvního písmene věty (odstavce) či v buňce tabulky na písmeno velké. To doporučuji vypnout (Tlačítko Office – kulaté zcela vlevo nahoře / Možnosti aplikace Word / Kontrola pravopisu a mluvnice / tlačítko Možnosti automatických oprav / zrušit zaškrtnutí políček „Velká písmena na začátku vět“ a „Psát první písmeno v buňce tabulky velkým písmenem“).

Jsou pak také uživatelé, kterým nevdají vlnovky v textu u (domnělých) překlepů či gramatických chyb, osobně však považují tato upozornění za rušivá a vynucený pohyb v dokumentu kvůli aktuální opravě slova považují ve srovnání s následnou kontrolou pravopisu a gramatiky, kdy je pohyb v dokumentu automatizován, za ztrátu času.

Pokud žádoucí automatické záměny nefungují, je to dáno tím, že nejsou splněny všechny podmínky pro jejich funkci. Například uvozovky se nenaformátují do podoby „“, pokud je nastaven jiný jazyk pro text než čeština nebo pokud nejsou skutečně napsány v průběhu souvislého psaní (například vložení textu ze schránky konverzí uvozovek nespustí). Stejně tak přetahování předložek *k, s, v, z* nefunguje, pokud jazyk textu je nastaven na jinou hodnotu než čeština a pokud nejsou umístovány v rámci průběžného psaní.

Automatická kontrola pravopisu

Velmi často obsahuje editovaný text formulace v jiném jazyce, než je jazyk hlavní. Ty je zapotřebí kontrolovat též, protože i v nich bývají často překlepy. Pro tento účel je dobrý tip vytvořit si makro, které u vybraného textu nastaví příslušný (cizí) jazyk a opět spustí automatickou kontrolu pravopisu. Eliminuje

se tak stále stejná sekvence několika kroků. Návod, jak zaznamenat makro, lze nalézt v nápovědě k programu word (klávesa F1).

Pokud jsme v dialogovém okně při kontrole pravopisu unáhleně povolili výjimku (stiskem tlačítka „Přeskakovat“), word umožňuje seznam takto schválených výjimek vymazat (v nabídce „Možnosti“, která se nachází v dialogovém okně kontroly pravopisu, zvolte položku „Znovu zkontrolovat dokument“).

Vedle uvedené standardní funkčnosti programu existují ještě jeho další, hraniční projevy. Níže se uvádějí případy označení správného výrazu jako chyby, nabídnutí chybného ekvivalentu, nerozpoznání skutečné chyby či nerozpoznání chyby z důvodu zdánlivého nevybočení z pravopisného paradigmatu češtiny. Uvedením těchto projevů autor publikace nehodlá snižovat význam automatické kontroly pravopisu, ani označovat určitý softwarový nástroj za nedostatečný. Naopak, funkce F7 je zcela nepostradatelná, nezbytná a v programu MS Word se jedná o automatický korektor češtiny té nejvyšší kvality na trhu³.

Příklady:

Příklad výrazu, který automatická kontrola pravopisu v MS Word označí jako chybu, ačkoli je správný: „Chyba“:

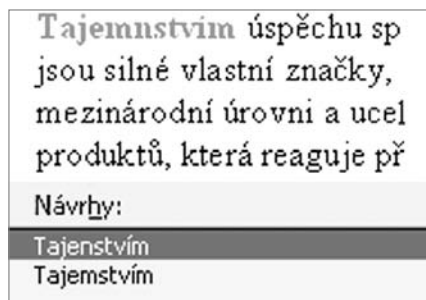

Poznámka:

Uruguaje je podle SJČ správně, aut. kontrola pravopisu se zde mýlí.

Příklad výrazů, které automatická kontrola pravopisu v MS Word sice řádně označí jako chybu, avšak mezi nabídnutými ekvivalenty jsou rovněž výrazy neexistující či nesprávné:

Chyba

Poznámka

Výraz je v textu chybně; *-nstvím* je zde však také chybně

3 Ve spolupráci se společností Microsoft se na jeho vývoji podíleli pracovníci ÚJČ AV ČR.

Příklady výrazů, které automatická kontrola pravopisu v MS Word jako chybu neoznačí (mnohdy se jedná o existentní výraz – homograf – nebo je důvodem algoritmus pro dekompozici morfologických součástí výrazů):

<i>Chyba</i>	<i>Správně</i>
Bylo by však milné se domnívat,	mylné
červenu	červenou
dollar	dolar
hodnostu	hodnotu
k hlavním součástím pásu stupňů	součástem
letedle	letadle
navahuje	navrhuje
odporníkům	odborníkům
popsuje	popisuje
SEPA je tedy považována za nebytný krok k posílení	nezbytný
evropské ekonomiky jako celku.	
slabodušší	slaboduší
stalou	stálou
stude	studie
svat	stav
V důsledku vibrací se šrouby na paletových úchytech mohou volnit .	uvolnit
více než	více než
vyzýval	vyzýval
závěť	závěť

Příklad výrazu, kdy naopak lidské oko by pravděpodobně chybu neodhalilo:

<i>Chyba</i>	<i>Správně</i>
průběžnému	průběžnému

Pochopitelně však jsou případy, kdy se v textu vyskytne chyba, kterou automatická kontrola pravopisu odhalit nemůže, protože se jedná o slovo existentní, avšak v daném kontextu chybné (další případy viz oddíl Chyby):

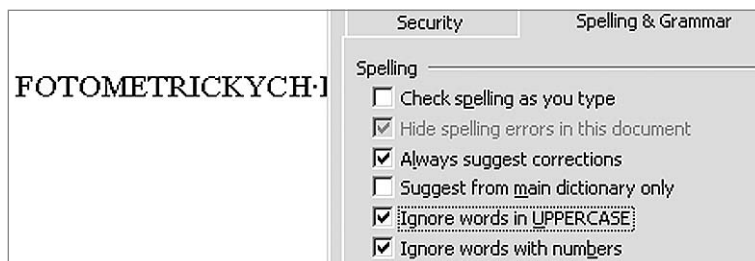
<i>Chyba - nerozpoznaná</i>	<i>Správně</i>
A to i nyní, když se komponenta vyráží z novějšího materiálu	
nebo pomocí novější technologie, díky čemuž může být	vyrábí
dokonce ještě spolehlivější.	

Zrádná nastavení

Automatické kontroly pravopisu se týká jedno z nejproblematičtějších implicitních nastavení wordu. Zde je továrně aktivována funkce „Přeskakovat slova VELKÝMI PÍSMENY“, což však v praxi přináší velké riziko chyb (autor knihy viděl již nejednu diplomovou práci, jejíž titulní list – psaný velkými písmeny – obsahoval žalostný překlep).

Následují příklady

Výraz FOTOMETRICKYCH není z důvodu továrního nastavení programu automatickou kontrolou pravopisu vybrán jako chybný:

Je-li nastaven např. jazyk angličtina, patří mezi nejčastější automatické opravy při psaní českého textu spojka „i“ (program opraví na „l“: „jakož l na příslušné označení...“). Jiným případem je výraz „take“, který se při psaní anglického textu s nastavenou češtinou automaticky mění na „také“.

Klávesové zkratky a další užitečné funkce

V příloze V-1 jsou uvedeny velmi užitečné klávesové zkratky pro MS Windows. V příloze V-2 pak pro MS Word. Připojme ještě dvě funkce:

Otázka: Jak naformátovat odrážku/číslo v automatických výčtech? („odrážky“ či „číslování“)

Odpověď: Při zapnutém zobrazení neviditelných znaků (Ctrl+Shift+8) vybrat značku konce odstavce (¶) a naformátovat ji na potřebný formát. Se změnou formátu značky se mění i podoba odrážky.

Otázka: Jak nastavit číslování poznámek pod čarou tak, aby číselná řada nově začínala v každém oddílu?

Odpověď: V sekci pro poznámky pod čarou kliknout pravým tlačítkem myši, vybrat Možnosti poznámek / Číslování / Každý oddíl zvlášť.

Nástroje CAT

Všeobecně

Popis a funkce

V širším slova smyslu lze za nástroje počítačem podporovaného překladu považovat všechny počítačové programy a funkce využívané pro práci na překladu. Patřila by sem například funkce najít a nahradit, glosář v excelu či internetový prohlížeč s možnostmi vyhledávání. Nástroje počítačem podporovaného překladu v užším/vlastním slova smyslu, tedy takzvané nástroje CAT (Computer Assisted Translation či Computer Aided Translation), se vyznačují především využíváním technologie překladové paměti, tedy databázového systému, kam se ukládají vždy dvojice segmentů textu – výchozího a jemu odpovídajícího překladového segmentu. Nově vytvořená paměť je tedy prázdná a tento systém za překladatele nepřekládá. Jinými slovy, není-li v paměti uložený textový materiál, systém žádný překladový ekvivalent nenabídne (pokud není propojen se strojovým překladem; o něm viz samostatnou kapitolu 6).

Druhy opakování a typy shod

Paměť se uplatní při opakování segmentů textu. Jevu opakování říkáme repetitivnost, a ta může být dvojího druhu. O takzvanou intratextovou repetitivnost se jedná, vyskytují-li se stejné či obdobné segmenty textu v rámci jednoho dokumentu:

Příklad:

Ersatzteil bestellen - MK 5298-44

Ersatzteil bestellen - MK 5296-17

Ersatzteil bestellen - LK 5311-58

O intertextové repetitivnosti hovoříme tehdy, vyskytuje-li se opakování segmentů textu mezi různými dokumenty – v rámci jednoho projektu se překládají podobné dokumenty, např. tři zaměstnanecké smlouvy od jedné firmy, které se vedle odlišných údajů o zaměstnancích a popisu jejich pracovní náplně liší již jen v detailech. Při dlouhodobější spolupráci s jedním zadavatelem tato situace nastává zejména u upravených verzí dokumentů – například výroční zpráva podniku se rok od roku mění jen v určitých pasážích, struktura a některé průvodní texty a také popisky v tabulkách s ekonomickými ukazateli zůstávají stejné. O tento případ opakování se jedná i při zahrnutí části existujícího textu do jiného celku – např. určité textové části se překrývají u stručné i plné verze manuálu k určitému zařízení, a proto zůstávají stejné, či popis firmy v různých propagačních materiálech (letáky k různým produktům či akcím) zůstává beze změny.

Překládá-li se textový segment, který již byl dříve přeložen, paměť zobrazí dřívější originální text, dřívější překlad a dále míru shody a rozdíly mezi dřívějším a právě překládaným zdrojovým textem. Překladatel pak nabídnutý cílový text edituje s ohledem na zobrazené rozdíly.

Rozlišujeme tři typy shod: Shodu (také se používá anglický termín *match*) mezi zněním výchozího textu v paměti a v právě překládaném dokumentu (čili intertextová repetitivnost) dělíme na **úplnou shodu** (*exact match*) a **dílčí shodu** (*fuzzy match*). V programu pak lze nastavovat práh pro zobrazení segmentů odpovídajících určitému procentu dílčí shody (je-li paměť nasycená, nastavíme práh vyšší, např. na 60 %, aby se nezobrazovaly irelevantní ekvivalenty; je-li prázdná, vezmeme zavděk i méně relevantními segmenty, a práh snížíme např. na 40 %). Zcela totožný výskyt segmentů v překládaném textu (intratextová repetitivnost) nazýváme **opakování** (*repetitions*).

Pokud jde o nasycenost paměti, ukazuje se, že pokud se v paměti nachází již velmi značné množství textového materiálu, může se komplikovat hledání v nabízených výsledcích. Vráti-li paměť namísto dvou či tří variant s dílčí shodou výběr dvaceti variant, posouzení rozdílu mezi nimi trvá dlouho a o časovou úsporu – která by měla být pro nástroje CAT charakteristická – se nejedná.

Výhody

Mezi jasné výhody patří úspora práce eliminací redundantních úkonů (překlad stejného znění textu se realizuje jednou). Vzhledem k tomu, že úplné shody bývají ve vztahu se zákazníkem zpoplatněny méně (a to nikoli jako překlad, ale jako korektura), výhodou pro zákazníka je také úspora finanční. Dále využívání těchto nástrojů vede k harmonizaci formulací, zpravidla též terminologie (i když k tomu účelu slouží zvlášť funkce správy terminologie, která je v nástrojích CAT integrovaná). Toto posílení konzistence textů lze využít i při zadání překladů mezi více překladatelů, kdy všichni pracují s jednou pamětí (sdílenou virtuálně on-line).

Často přehlíženým přínosem je nezávislé ukládání jednotlivých segmentů do paměti. To znamená, že dojde-li ke ztrátě dat v překládaném souboru (např. zavření souboru nedopatřením bez uložení změn, zhroutil systém – systém či program přestanou reagovat – nebo výpadek elektriny), může být ztracen nejvýše poslední editovaný segment, protože segmenty se do paměti ukládají vždy po svém uzavření/potvrzení.

Zohledníme-li celý pracovní postup (včetně pre-treatmentu a post-treatmentu), ukazuje se, že k výrazné časové úspoře vede používání nástrojů CAT převážně u textů s vyšší mírou repetitivnosti. Hlavním všeobecným přínosem těchto nástrojů tak zůstává zajištění konzistentnosti textu.

Nevýhody

Největší nevýhodou překladových pamětí je, že vedle kvalitních segmentů se do nich nutně ukládají též segmenty obsahující chyby. Nejsou-li opakující se segmenty podrobeny důkladné kontrole, při výskytu stejného či obdobného výchozího textového segmentu se pak tyto chyby recyklují.

Využití nástrojů CAT také obnáší časové požadavky na jejich obsluhu – správu pamětí, import a export textu. Z jejich uzpůsobení vyplývá, že se nejvíce uplatní u textů s opakujícími se pasážemi a že nemusí být vhodné pro všechny typy textů. U kreativního psaní se tedy uplatní méně, i když jsou i literární překladatelé, kteří s těmito nástroji pracují, protože pak mají snadný přístup k vyhledávání již přeloženého textu, čili není potřeba pracně vyhledávat formulaci zvláště ve výchozím a zvláště v cílovém textu.

Další nevýhodou je samotný princip segmentace textu, kdy překladatel edituje vždy jeden segment a po jeho zpracování přechází na segment nový. Oslabuje se tak ohled na kontext. Nejsou-li pak paměti řádně spravovány, dostávají se ekvivalenty vytvořené v určitém kontextu do kontextů odlišných, z čehož plynou nesprávná terminologická spojení, spojení neidiomatická a celkově fragmentovaný text.

Moderní nástroje se tento nedostatek snaží řešit dynamickým náhledem, kdy je patrné, jaká část textu se právě překládá – zda nadpis, poznámka pod čarou nebo průběžný text či tabulka. I tato vylepšení však s sebou přinášejí jiná omezení (např. značná náročnost na počítačnou kapacitu počítače a z toho plynoucí prodlevy v přestránkování zobrazení).

Nástrahy

Nelze spoléhat na ekvivalenty nabízené z paměti, byť vykazují velmi vysokou, či přímo úplnou míru shody. To platí zejména u paměti, kterou překladatel obdrží od zadavatele s požadavkem, aby z ní při překladu vycházel. Platí to však také u vlastní (spolehlivé) paměti překladatele či u intratextového opakování:

Příklad:

Der interne Prüfer der Kommission teilt dem **Lenkungsausschuss und dem Direktor** seine Feststellungen und Empfehlungen mit. **Sie überwachen dann die Umsetzung der sich aus den Prüfungen ergebenden Empfehlungen.**

je v paměti obsaženo jako

Interní auditor Komise podává zprávu správnímu výboru a řediteli o svých nálezech a doporučeních. **Správní výbor a ředitel** pak zajistí dodržení doporučení, která vyplynula z auditu.

Avšak tentýž segment (druhá věta) se nově vyskytl v odlišném kontextu:

Der interne Prüfer teilt **der Kommission und dem Generaldirektor** seine Feststellungen und Empfehlungen mit. **Sie überwachen dann die Umsetzung der sich aus den Prüfungen ergebenden Empfehlungen.**

Nekritické převzetí českého ekvivalentu z tohoto segmentu (který se však zobrazí jako 100% shoda, tedy „exact match“) by znamenalo zásadní významový posun:

Interní auditor podává **Komisi a generálnímu řediteli** zprávu o svých nálezech a doporučeních. **Správní výbor a ředitel** pak zajistí dodržení doporučení, která vplynula z auditu.

Je nutné větu upravit:

Interní auditor podává **Komisi a generálnímu řediteli** zprávu o svých nálezech a doporučeních. **Komise a generální ředitel** pak zajistí dodržení doporučení, která vplynula z auditu.

Jiným typem nástrah při vysoké či úplné míře shody je zejména u flectivní češtiny **variantnost pádových koncovek**:

Příklad:

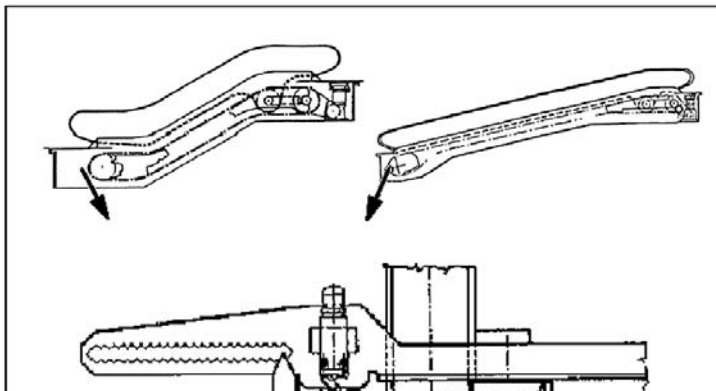
Bauliche Umgebung

bylo ve výčtu uvozeném uvozovací větou Úpravy jsou nutné zejména u: správně přeloženo jako „stavebního řešení okolních prostor“.

Tentýž segment (Bauliche Umgebung) se však dále v dokumentu vyskytl jako samostatný nadpis. Nekritické převzetí nabídnutého ekvivalentu (stavebního řešení okolních prostor) by generovalo výraznou chybu v překladu. Formulaci je nutné převést do 1. pádu a změnit počáteční písmeno na velké.

Z týchž (strukturních) důvodů nelze opakující se segment v novém kontextu použít bez úpravy:

Příklad:

6 Pás stupňů / palet 6.3 řetězy u stupňů / řetězy u palet,	
	
Kontrola napnutí: S 9300, S 9500-10/15	
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Zkontrolujte délku pružiny X: <ul style="list-style-type: none"> - X optimální: 120 mm - X maximální: 125 mm. ▶ Pružiny na obou stranách dopř. optimální. ▶ Zkontrolujte umístění ukazatel (na obou stranách). 	
1 Umístění ukazatele	

U podnadpisu 6.3 byl nekriticky převzat sice 100% shodný segment, který se však v němčině při prvním použití (ve výčtu) kvůli kapitalizaci substantiv a absenci interpunkce na konci členů výčtu od současného použití neliší.

::6.3 Řetězy u stupňů / řetězy u palet

Ke **kontextu** bylo opět nutné přihlížet v tomto případě:

Příklad:

	TX 2010 mm	TX 2010 mm
1	Schleifl., 2 m lang für Horizontalbogen 45°, R = 2100 mm, L = 1648 mm, SA	Trolej, délka 2 m pro horizontální oblouk 45°, R = 2100 mm, L = 1648 mm, SA
2	Schleifl., 3 m lang für Horizontalbogen 2 x 45°, R = 2700 mm, L = 2121 mm, SI	Troleje, délka 3 m pro horizontální oblouk 2 x 45°, R = 2700 mm, L = 2121 mm, SI
3	Aufpreis für Biegen (horizontal)	Přírůžka za ohýbání (horizontal)

Dvě položky výčtu v originále jsou si velmi podobné. Jedná se o seznam dílů, kde číslo v levém sloupci značí jejich počet. Gramatické číslo u zkratky v němčině (Schleifl. = Schleifleitung) není patrné, překlad bez zohlednění kontextu a při nerefektovaném převzetí nabízeného segmentu z paměti by mohl znít „2 Trolej, ...“

I u nástrojů CAT hrozí nebezpečí nekontrolovaných **automatických oprav**. Zde konkrétně kvůli tzv. lokalizaci proměnných údajů v dokumentu (systém samočinně převede původní datum obsažené v segmentu, který se nachází v paměti, na datum vyskytující se v nově překládaném dokumentu):

Příklad:

Konsolidierter Wochenausweis des Eurosystems zum **25. Dezember 2009**

Konsolidovaná rozvaha Euro systému k **25. prosince 2009**

Segment bude mít příznak 100% či 99% shody, avšak úprava je opět nutná.

Ani u nástrojů CAT není dokonalá automatická kontrola pravopisu:

Příklad:

The screenshot shows a CAT tool interface with a translation window. The main text in the translation window is: "If printing is frequently interrupted by data from 1 other ports, you should increase the timeout period." The translation result is: "Při tisku je často přerušeno data z jiných portů, měli byste zvýšit časový limit." A dialog box titled "Information" is open in the foreground, displaying: "Spell checking is complete. No spelling errors were found." The background text in the translation window is partially obscured by the dialog box.

Povšimněte si výrazu vybraného v bloku vpravo dole („přeruše“).

Fáze a způsob práce

Pre-treatment

Předpříprava či předběžné úpravy před zahájením překladatelské práce záleží na dostupnosti zdrojů. Je-li pro projekt k dispozici paměť a glosář, obnáší tato příprava jejich import do projektu. Pokud k dispozici nejsou a je-li u projektu vyžadována návaznost na stávající dokumenty a terminologii, sestává příprava z tzv. alignování (alignment, zpárování) stávajících – referenčních – dokumentů, vytvoření paměti třeba z více zdrojů a vytvoření terminologického glosáře, popřípadě jeho konverze na formát, který je možné importovat do prostředí CAT. Pokud jde o časovou náročnost, zpravidla se jako argument pro používání CAT uvádí razantní časová úspora. To ale platí, když všechny ostatní činnosti do časového srovnání nezahrneme. Například zpárování dlouhých dokumentů je – v závislosti na jejich závaznosti, a tedy míře detailu jejich zpracování – velmi časově náročné. Všeobecně však platí, že žádný z těchto kroků se nevyplatí odbýt či usměrnat. Na kvalitě přípravných činností závisí kvalita a svižnost práce při samotném, takzvaném interaktivním překládání.

Authoring

Zvláštním případem předpřípravy vstupů do projektu je harmonizace výchozího textu, tzv. authoring. Používá se jak pro přípravu textů při překladu do mnoha cizích jazyků, tak při přípravě zdrojového textu, který bude následně zpracován strojovým překladem. Cílem je vždy eliminovat chybovost následného zpracování automatickými nástroji (text se tedy přizpůsobuje strojovému zpracování). Tento systém se vyplatí při velkých objemech textu překládaných do mnoha jazyků.

V následujícím příkladu je patrné, že authoring může mít reálné dopady na úsporu finančních prostředků:

Příklad:

Haben Sie **alles Notwendige eingetragen**, drücken Sie die OK-Taste.

Pokud jste zadali vše nezbytné, stiskněte tlačítko OK.

Haben Sie **alle Daten eingegeben**, drücken Sie die OK-Taste.

Pokud jste zadali veškeré údaje, stiskněte tlačítko OK.

Haben Sie **alles eingetragen**, drücken Sie die OK-Taste.

Pokud jste vše zadali, stiskněte tlačítko OK.

Haben Sie **die Daten eingetragen**, drücken Sie die OK-Taste.

Pokud jste údaje zadali, stiskněte tlačítko OK.

Odhlédneme-li od poněkud odlišného důrazu z hlediska tématu a rématu (který však patrně nebyl zamýšlený, protože se textové segmenty nacházely na stejné pozici ve slidech powerpointové prezentace), lze usuzovat, že zadavatel by ušetřil za tři z těchto čtyř segmentů rozdíl mezi zpoplatněním dílčí shody a úplné shody. Multiplikační efekt je ještě výraznější při vědomí, že se text překládal do 20 jazyků.

Rozdílné znění segmentů se stejným obsahem není jen věcí formulační, ale projevuje se i u originálů, které vykazují jazykové nedostatky:

Příklad:

Raumbe- und entlüftung auf Funktion prüfen

Raumbe- und Entlüftung auf Funktion prüfen

Raumbe- und -entlüftung auf Funktion prüfen

Raumbe- und -entlüftung auf Funktion prüfen

Český překlad zůstal týž a zpoplatněn byl vždy sazbou za dílčí shodu:
Kontrola funkčnosti větrání a odvětrávání interiéru

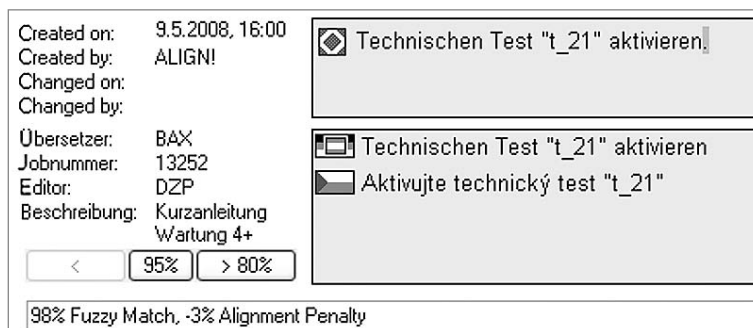
Obdobný příklad:

Funktionselemente (z.B. Bedien- und Anzeigeeinrichtungen) prüfen
Funktionselemente (z.B. Bedien- und Anzeigeeinrichtungen) prüfen
Kontrola funkčních prvků (např. ovládací a zobrazovací zařízení)

Totéž platí o libovůli při používání interpunkce (projekt byl lokalizován do 21 jazyků):

Příklad:

Záběr ze starší verze tradosu (WorkBench; zvýrazněná tečka = rozdíl mezi originálními segmenty).

Post-treatment

Přeložený text je nutné podrobit korektuře. Změny je potřeba zanášet opět v prostředí nástroje CAT, protože jinak v budoucnu nebudou moci být zohledněny – neuloží se do paměti, ta bude obsahovat stále nezkorigovanou verzi textu. Mezi kroky následné úpravy systému (post-treatment) tak stále mnohde patří dodatečné zanášení změn do paměti již po odeslání finalizované verze dokumentu. Dnes je již tento krok usnadněn automatickým importem změn do paměti, pokud revize proběhla v souboru pro ten účel vytvořeném. K následným krokům po překladu patří též správa paměti, to znamená eliminace segmentů obsahujících chyby (např. vložených do paměti nedopatřením či vytvořených z nekvalitních referenčních zdrojů) a dohled nad ukládáním pamětí do specifických umístění či uplatnění správných filtrů pro pozdější třídění segmentů v rámci jedné paměti. Dříve mezi činnosti spojené se správou paměti patřila i tzv. reorganizace, to znamená uspořádání segmentů zpravidla ve velkých pamětech tak, aby byly do budoucna efektivněji dostupné.

Moderní nástroje – na příkladu programu SDL Trados Studio (2009/2011)

Integrované prostředí

Moderní nástroje CAT se vyznačují integrací všech funkcí do jednoho prostředí. V jednom programu se tak překládají jak wordovské dokumenty, tak např. formáty *.xml či powerpointové prezentace. Prostoru wordu není zcela opuštěno, protože lze text z prostředí (některých) nástrojů CAT exportovat do souboru *.docx a tam jej upravovat (i třeba překládat, ale rozhodně revidovat) a pak jej následně importovat zpět.

Přesto se v prostředí integrovaného nástroje CAT pracuje mnohem častěji, přičemž toto prostředí není primárně koncipováno jako textový editor. Z toho plynou rozdíly mezi editováním ve wordu a nástrojem CAT (pro účely srovnání uvedeme konkrétně SDL Trados Studio), zde uvedeme některé z nich:

Srovnání SW MS Word a SDL Trados Studio 2009

Částečně shodné funkce	Poznámka
automatická kontrola pravopisu (F7)	Oba programy pracují s odlišnými moduly pro kontrolu pravopisu, to znamená, že výjimky, které uživatel povolí ve wordu, nebudou zohledněny ve studiu, a naopak.
přepínač velká písmena / malá písmena / první velké (Shift+F3)	Funguje v obou programech, ale ve wordu není třeba, aby měněný výraz byl vybrán.

Zásadní rozdíl	Poznámka
layout	Ve wordu se pracuje při horizontálním rozložení textu. Studio pracuje se sloupcovým rozložením (vlevo originál, v pravém sloupci překlad). Některé konkurenční programy umožňují přepnout mezi sloupcovým a horizontálním rozložením, SDL Trados tuto změnu údajně též do dalších verzí studia zapracuje.
kontextová nabídka synonyma	Ve studiu chybí.
možnost editovat makra	Ve studiu chybí.
funkce „inteligentní“ vkládání a vyjímání, např. vyjmutím slova před čárkou se zároveň eliminuje nadbytečná mezera, která před čárkou vznikne	Ve studiu chybí.
funkce přechodu na tři místa poslední editace (Shift+F5)	Ve studiu chybí.
funkce automaticky opravit chybně zapnuté cAPS LOCK	Ve studiu chybí.
funkce přetahování předložek k, s, v, z či změny formátu uvozovek	Ve studiu chybí.

Důležitá nastavení

Tak jako rozhodují o efektivitě práce a kvalitě výstupu nastavení v programu word, platí totéž i pro studio. Zásadní nastavení se provádějí v nabídce Tools/Options. Jednou z prvních úprav by opět mělo být zrušení povoleného nezohlednění slov psaných velkými písmeny při automatické kontrole pravopisu. Nastavení se provede takto:

Tools / Options / nabídka Editor / podnabídka Spelling / zrušit zaškrtnutí „Ignore words in Uppercase“.

Celou řadu funkcí obsahuje kontextová nabídka, která se aktivuje pravým tlačítkem myši. Sem patří např. slučování segmentů při nesprávné či nevyhovující segmentaci originálu (Merge segments). Funkce je aktivní po vybrání segmentů klepnutím na levý okraj originálního segmentu. Dále lze pomocí této nabídky přidávat termíny do terminologické databáze atd.

Další SW

Systémy OCR

S rozmachem počítačem podporovaného překladu a strojového překladu (které k co nejvyšší využitelnosti vyžadují editovatelný zdrojový text) se tyto systémy stávají pro překladatele nezbytností a pořízení konkrétního programu je zpravidla jen otázkou času. Pro co nejlepší výsledky je v systému vhodné ručně nastavit jazyk konvertovaného textu. Automatické rozpoznání jazyka nebývá zcela spolehlivé. OCR často až překvapivě kvalitně převede obrázek či sken do formátu *.doc či *.rtf, a to text ve zdrojovém jazyce. Obsahuje-li však text segmenty textu v jazyce odlišném (např. citace), tyto pasáže zpravidla správně rozpoznány nebudou.

Systémy pro správu souborů

Efektivní práce překladatele vyžaduje efektivní správu souborů. Pro tento účel lze jen doporučit shareware Total Commander s rozložením do sloupců a celou řadou zabudovaných funkcí, možnostmi filtrování zobrazení souborů, připojení k ftp a používání klávesových zkratk.

Ke stažení je zde: <http://www.ghisler.com/>

Systém pro rychlou rešerši

Program Intelli Websearch umožňuje přímé vyhledání termínu v zadaných slovnících/vyhledávacích.

Ke stažení je zde: <http://www.intelliwebsearch.com/cs/index.html>

IntelliWebSearch

Pohodlné vyhledávání termínů ve třech snadných krocích

1.	Zvýrazněte text ve své oblíbené aplikaci systému Windows.	One of the most important periods in British history from this point of view was the industrial revolution . The changes which occurred were so great that the whole way of going about daily life was profoundly altered.	Potom...
2.	...stisknete klávesy CTRL+ALT+B...		...a otevří program IntelliWeb. V případě hledaný ř

Kapitola 6

Strojový překlad

Všeobecně

Je nutné rozlišovat strojový překlad (Machine Translation, MT; Maschinelle Übersetzung, MÜ) od počítačem podporovaného překladu (CAT). Zatímco CAT se zakládá na technologii překladové paměti a text, který s ní nevykazuje shodu, nepřeloží, MT vytváří jazykovou verzi z jakéhokoli textu.

Rozlišují se dva hlavní typy strojového překladu, statistický strojový překlad (Statistical Machine Translation, SMT) a strojový překlad založený na pravidlech (Rule-Based MT, RBMT). SMT využívá velké dvoujazyčné korpusy, kde vyhledává překládaný řetězec znaků a jemu nejčastěji odpovídající řetězec v cílovém jazyce, zatímco v rámci RBMT je jazyk pečlivě analyzován, jsou vytvořeny transferové algoritmy mezi určitými jazyky a tyto zákonitosti jsou pak uplatněny na překládaný text. Ve smyslu úspěšnosti výsledků dnes převažuje SMT. Zároveň se však zdá, že se začíná blížit k limitům svých možností. Proto se zároveň zkoumají možnosti prolnutí obou metod.

Technologie strojového překladu proniká do běžného života překotnou rychlostí, překladatelé ji začali ve větším měřítku využívat cca od roku 2009. Převrat nastal převážně s rozšířením překladače Google Translate, existuje však velké množství jiných překladačů. Liší se technologií, nabízenými jazyky, přístupností, propojením s dalšími službami atd.

Funkce strojový překlad je nyní integrována do většiny moderních nástrojů CAT a doplňuje funkci překladové paměti tak, že se objevuje mezi nabídnutými položkami z paměti (zpravidla na poslední pozici – v závislosti na nastavení). Pokud není mezi překládaným textovým segmentem a pamětí nalezena shoda žádná, nástroj nabídne pouze variantu generovanou strojovým překladačem, jako první.

SMT je dynamická technologie, která pracuje s měnícím se jazykovým materiálem. Proto se výsledky strojově generovaného překladu liší v čase. Pozorování zatím ukazuje, že se kvalita Google Translate z velkých jazyků do češtiny postupně zlepšuje, ale v konkrétních případech může i v čase poklesnout. Překlady mezi všemi jazyky probíhají zprostředkovaně přes angličtinu.

Poznámka: Příklady uváděné v této kapitole představují ekvivalenty generované strojovým překladačem Google Translate v prosinci 2011.

Výhody

Je dostupný téměř okamžitě

Zpoždění v odezvě je za běžných podmínek minimální (jistě záleží na HW počítače, ale především na kvalitě internetového připojení). Volně dostupné překladače on-line dokážou zpracovat i velké objemy textu velmi rychle. V žádném případě zde tedy nejsou vysoké časové nároky jako v případě pre-treatmentu u nástrojů CAT.

Jiná situace je u nástrojů MT přizpůsobených kontextu, editačním pravidlům a terminologii specifického uživatele (zpravidla podnikového). Zde „učení“ nástroje MT trvá delší dobu (horizont týdnů se prezentuje jako velký úspěch, zpravidla však taková příprava trvá měsíce).

Z a do mnoha jazyků

Konkrétně služba Google neustále spektrum podporovaných jazyků rozšiřuje. Češtinu v nabídce všech rozšířených volně dostupných služeb MT nenajdeme, podporuje-li nástroj CAT moduly Google Translate, Language Weaver a SDL Automated translation (např. Trados Studio), češtinu zahrnuje jen Google Translate, tedy právě jediný zpoplatněný zdroj.

Eliminuje eventuální chyby překladatele

Bez ohledu na jazykový pár platí, že MT relativně „přísně“ zpracovává/recipuje originál. Tak jako si neporadí s jazykovou chybou originálu¹, tak ale se ani nemůže „přehlédnout“ při jeho čtení. Jestliže by tedy lidský překladatel ve větě

Aus der kleinen **Liste** darunter kann man dann den gewünschten Ton auswählen.

/Kontext: návod k ovládání handheldu/

mohl pod vlivem kontextu (hovořilo se o nabídkách, menu, ovládacích prvcích, mimo jiné také o ovládacích lištách, tedy „Leiste“) v rychlosti přechíst termín „Liste“ jako „Leiste“,

Aus der kleinen ***Leiste** darunter kann man dann den gewünschten Ton auswählen.

dopustil by se podstatného významového posunu. Strojový překladač zde ale nezaváhá a ihned nabízí variantu.

Příklad:

Malé níže uvedeného **seznamu** pak můžete zvolit požadovaný tón.

Opravuje překlery v originále či nesprávné výsledky OCR

Toto konstatování platí jen v některých případech. Jindy (viz oddíl Nevýhody níže) se tak neděje.

Příklad:

Erfahres Personal und umfangreiche Prüfungsmethoden gewährleisten ein hohes Qualitätsniveau.

Zkušéné pracovníky a rozsáhlý testovací metody zajištění vysoké úrovně kvality.

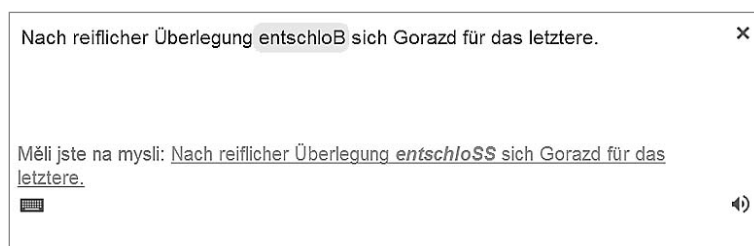
Gegen Ende seines Aufsatzes schreibt **Mánek**

Ke konci svého článku píše **Mánek**:

die Zerstörung der Dörfer Lidice und **Lezaky**

zničení vesnice Lidice a **Ležáky**.

Nově nabízí GT též funkci úpravy originálu („Měli jste na mysli“, podobně jako u funkce vyhledávání):

1 Na rozdíl od chyb „technických“, tedy především překlery. Zde si pomůže statistickou rešerší a nabídne možnost (a co nejpravděpodobnější) opravu originálního znění.

Integrovaná rešerše

Na strojový překlad se jistě nelze spolehnout bez ověření, ale ve většině případů následná rešerše prokáže, že navržený text již věcnou rešerší zahrnuje.

Příklad:

Dabei wurde Gorazd der **Orden des Hl. Sava**, eine der höchsten serbischen Auszeichnungen, verliehen.

Gorazd byl udělen **Řád svatého Sávy**, jeden z nejvyšších ocenění srbské.

Explicituje geografický údaj / pomístní jméno

Příklad:

Für Anfragen kontaktieren Sie unseren Produktionsstandort in Jablonec:

V případě dotazů kontaktujte prosím naše výrobní závod v Jablonci nad Nisou:

Relativně idiomatický překlad

U některých ekvivalentů nejen že nenastává nivelizace, ale je potřeba zvážit, zda dokonce nedochází k intenzifikaci výrazu.

Příklad:

Die Firma wurde 1949 gegründet. Aus kleinsten Anfängen **entwickelte** sich das Unternehmen zu einem stattlichen Betrieb mit über 220 Mitarbeitern und ist nun ein führender Produzent für Messwerkzeuge für Profihandwerker im Bau und Baunebengewerbe (Tischler etc.).

Společnost byla založena v roce 1949. Z těchto skromných začátků se společnost **rozrostla** na působivé provozu s více než 220 zaměstnanců a je nyní největším výrobcem měřicích nástrojů pro profesionální řemeslníky ve stavebnictví a příbuzných oborech (tesaři, atd.).

Durch unsere globale Präsenz bieten wir individuelle Komplett-Lösungen – **dort**, wo Sie uns brauchen. Díky naší přítomnosti, nabízíme kompletní individuální řešení – **přesně tam**, kde nás potřebujete.

Přínosem je nejen mechanický převod běžných výrazů (jako jsou názvy států), ale přidanou hodnotou je též sklonění několika z nich do náležité pádové podoby:

Příklad:

Unsere Pelletsheizungen **werden** über regionale Vertriebspartner an das Fachhandwerk in Österreich, Deutschland, Schweiz, Italien, Frankreich, Belgien, Niederlande, Luxemburg, Dänemark, Großbritannien, Irland, Spanien und Tschechien **vertrieben**.

Naše pelety topné systémy **jsou prodávány** prostřednictvím regionálních distribučních partnerů pro profesionální řemeslníky v Rakousku, Německu, Švýcarsku, Itálii, Francii, Belgii, Nizozemí, Lucembursko, Dánsko, Velká Británie, Irsko, Španělsko a Česká republika.

Na tomto příkladě je též patrné, že se GT dobře vyrovnává s rámcovou konstrukcí: slovo „werden“ dělí v originále od druhé části slovesného tvaru („vertrieben“) dvě řádky.

Dochází k inverzi slovosledu v souladu s územ v češtině – čísla jsou přesunuta správně:

Er erhielt **von 669** abgegebenen gültigen Stimmen **605**, das sind 90,43 %.

On dostal **605 z 669** platných hlasů, což představuje 90,43%.

Běžným postupem při překladu z němčiny do češtiny je použití explicitnějšího vyjádření letopočtu. Google Translate je zde idiomatický:

Příklad:

1930 gab es in der Tschechoslowakei 22 Städte mit mehr als 25 000 Einwohnern.
V roce 1930 byla v Československu ve 22 městech s více než 25 000 obyvatel.

Následující případ (kdy u překladatelů je pravděpodobné použití přivlastňovacího zájmena „Váš“) dokládá, že statisticky je (správnější) vazba se „svůj“ na internetu častější.

Příklad:

Für Ihre Freunde, Verwandten und Geschäftspartner – oder ganz einfach für Sie selbst.
Pro své blízké přátele a obchodní partnery - nebo třeba jen na jeden vlastní

Progresivní jazykové varianty – pracuje i s aktuální rovinou jazyka

Příklad:

Es geht darum, ob diese Stellvertreter kandidieren sollen auf Kosten anderer, unvergleichlich qualifizierterer Kandidaten.

Je to o tom, zda tito kandidáti jsou náměstek na úkor jiných, nesrovnatelně víc kvalifikovaných kandidátů.

Ačkoli zároveň strojový překlad implikuje možné zakonzervování úzu (v oběhu bude stále více textů, které budou mít původ v MT; statisticky bude objem tradičních textů vyšší než textů v moderním jazyce), a jakkoli autor této publikace uvedenou vazbu považuje za úpadkovou, zjevně technologii SMT není rešerše v textech zpracovaných podle nejnovějších módních trendů cizí. Na druhou stranu se zde patrně setkává současný úzus s interferencí z angličtiny („It’s about whether these candidates...“).

Gramatika

Správně převede souřadně spojená kompozita, kdy první je zkráceno:

Příklad:

Die Firma bietet Eingangsmatten aus **Alu- und Kunststoffprofilen** für den Außen- und Innenbereich.
Společnost nabízí vstupní rohože z **hliníkových a plastových profilů** pro venkovní i vnitřní použití.

System správně analyzuje i zdánlivě složité (protože nelineární) syntaktické konstrukce.

Příklad:

Einige **der beim Besuch dieser Website erfassten Daten** werden für die statistische Auswertung der Nutzung unseres Webangebotes herangezogen und dabei an unseren Statistikdienstleister, die Webtrekk GmbH, weitergegeben.

Některé **informace získané při návštěvě tohoto webu** jsou použity pro statistické vyhodnocení používání našich webových stránek a používal tuto službu pro naše statistiky, Webtrekk, prošel.

Místa 100% úspěšnost

Míra výskytu segmentů, které lze převzít bez editace, závisí na typu textu a tematickém zaměření. Relativně vysokou úspěšnost u Google Translate vykazují administrativní texty, evropská problematika, technické obory, zejména počítačová tematika. Záleží též na jazykové kombinaci, a zejména délce segmentů.

Pochopitelně se vyskytne častěji 100% přijatelný ekvivalent u krátkého (např. jednoslovného nebo trojslovného) segmentu než u delší věty. Stále však se zastoupení plně přijatelných segmentů pohybuje v řádu 1 % textu.²

Příklad:

Außerdem wurde eine Verstaatlichung der Kirchengebäude und Friedhöfe gefordert.

Navíc bylo požadováno znárodnění církevních budov a hřbitovů.

Die Firma ist spezialisiert auf die Weiterverarbeitung von Kartoffeln und Zwiebeln aus biologischer Landwirtschaft.

Firma se specializuje na zpracování brambor a cibule z ekologického zemědělství.

„Wie lange noch sollen wir Zeugen dieser widerwärtigen, brudermörderischen Komödie sein?“

„Jak dlouho budeme svědky této odporné, bratrovražedné komedie?“

Der wichtigste Punkt der Tagesordnung war die Ernennung eines neuen Direktors.

Nejdůležitějším bodem jednání bylo jmenování nového ředitele.

Auf diesem Gebiet bieten wir eine große Auswahl an Dienstleistungen und Produkten.

V této oblasti nabízíme širokou škálu služeb a produktů.

Pamatuji si, když jsem v létě roku 2009 začal tuto technologii využívat – nejprve sporadicky – pro účely zefektivnění překladu, jak na mě zapůsobily překvapivě použitelné výsledky MT. Do poznámek jsem si zapsal: „Konec překladatele: německá rámcová konstrukce přeložena bez chyby“. Zde je tehdejší podoba GT:

The screenshot shows a web browser window with the Google Translate interface. The address bar shows the URL 'Slovník - "Gesandts...'. The page title is 'Google překladač'. The main content area displays the translation of the German text 'wurde 1878 in Belgrad geboren!' into Czech: 'Narodil se v roce 1878 v Bělehradě'. The interface includes a search bar, a dropdown menu for the source language (set to 'německy'), a dropdown menu for the target language (set to 'česky'), and a 'Přeložit' button. The footer of the page contains the copyright notice '©2009 Google' and links to 'Vypnout okamžitý překlad', 'Zásady ochrany osobních údajů', and 'Nápověda'.

2 Pouze odhad na základě zkušenosti, nikoli empirických studií.

Relativně značná upotřebitelnost

Většina nabízených variant pochopitelně nevykazuje nulovou potřebu lidského zásahu. Níže uvedeme však některé stále velmi dobré výsledky, u nichž posteditace zabere relativně jen krátkou dobu. Procento výskytu takového typu segmentů odhaduji na 2–3%.

Příklad:

Durch unser weltweites Vertriebs- und Servicenetzwerk sind wir in ständiger Partnerschaft mit unseren Kunden und deren spezifischen Anforderungen.

Prostřednictvím **naší celosvětové prodejní a servisní sítě, jsme ve stálém partnerství s našimi zákazníky a jejich** specifickým požadavkům.

::**Díky naší celosvětové prodejní a servisní síti jsme ve stálém partnerském kontaktu s našimi zákazníky** a můžeme se orientovat na **jejich** konkrétní požadavky.

Der geringe Anteil der Arbeitslosen an der Gesamtbevölkerung **geht** auch aus den nachfolgenden Statistiken über die Entwicklung in diesen Jahren **hervor**:

Malý podíl nezaměstnaných na celkovém počtu obyvatel **je patrný** i ze tyto statistiky o vývoji v těchto letech:

(Obzvláště zde stojí za zmínku velmi dobře převedená rámcová konstrukce.)

Unser System ermöglicht das einfache Öffnen und Schließen von Türen mit dem Unterarm.

Náš systém umožňuje snadné otevírání a zavírání dveří s předloktím.

::Náš systém umožňuje snadné otevírání a zavírání dveří předloktím.

Nevýhody

Není zdarma

Služba Google Translate je zdarma již jen na stránce překladače Google. Pro překladatele, kteří tuto funkci využívají jako plug-in v nástroji CAT, je zpoplatněná částkou 20 USD za 1 milion znaků. Tento objem textu odpovídá 556 normostranám (při 1800 znaků vč. mezer). Profesionální překladatel za rok přeloží cca 1 000 NS textu, roční náklad na využívání Google Translate by tedy činil cca 40 USD.

Pečlivěji budou překladatelé kontrolovat, u jakých projektů mají strojový překlad zapnut a u jakých nikoli (je vhodné jej vypínat při revizích).

Problematické je svým způsobem i to, že nástroj CAT s integrovanou funkcí MT text odesílá a přijímá (tedy „překládá“) i u segmentů, které mají dobrou oporu v paměti (vysoká míra shody), takže zde platíme za službu, kterou nevyužijeme. Otázkou je, zda tento rys plýtvání textovým přenosem bude v budoucnu vyřešen.

Status on-line

Interaktivní využití strojového překladu vyžaduje připojení k internetu. Takže mimo dosah hot spotů či kabelového připojení (pokud je wifi připojení zpoplatněno, jako např. v některých hotelích, zvyšují se náklady na využití této technologie), je překladatel odkázán buď na připojení GSM, nebo na překladovou paměť off-line, a tedy bez funkce MT.

Originál

Kvalita výstupu je výrazně závislá na kvalitě vstupu (originálu). Zatímco lidský překladatel dokáže defektní slovo ve výchozím textu aproximací relativně snadno a s přihlédnutím ke kontextu spolehlivě dešifrovat,

strojový překlad nepracuje na rovině významu, a proto (zatím) nemůže „odhadovat“ významovou správnost či nesprávnost překládaného textu, pouze upozorní na podezřelý pravopis.

Příklad:

Das sorgt für bauphysikalische Vorteile und einen **problelosen** Verbindungsmittelanschluss (::problemlosen)

To poskytuje výhody stavební fyziky a **problelosen** krk připojení.

Stále častěji se proto u textů, u nichž se počítá s následným zpracováním přes MT, uplatňuje tzv. authoring (viz též v kapitole o CAT), popřípadě řízený jazyk (controlled language), tedy zajištění standardizovaných formulací, eliminace homonymie, omezená slovní zásoba apod.

Zároveň je však statistická technologie v současnosti již natolik pokročilá, že některé typy překlepů jsou během zpracování textu eliminovány. S nástupem tzv. sémantického webu, sémantického vyhledávání atd. lze předpokládat, že tento rozměr se dříve či později v překladačích začne též uplatňovat a aproximace významu se promítne i do úprav na rovině originálu.

Důvěrnost originálu

V okamžiku, kdy uživatel zapojuje v softwaru CAT jako jeden ze zdrojů, kde proběhne rešerše, strojový překlad, zobrazí se výzva, aby potvrdil, že bere na vědomí skutečnost, že překládaný text bude odeslán ke zpracování strojovým překladem na externí umístění, a že tedy takto nelze zasílat důvěrné informace. Tato výzva se v budoucnu již nezobrazí, dokud nebude služba MT deaktivována a znovu aktivována. Je tedy zapotřebí mít tento stav věcí neustále na zřeteli a pokaždé znovu zvažovat, zda překládaný text je vhodný ke zpracování veřejně dostupnou službou MT.

Z důvodu utajení se pak vyvíjejí překladové systémy přizpůsobené požadavkům klienta, kam se zpracovává terminologie, překladové paměti a popřípadě redakční příručky zadavatele (tzv. Tailored MT solutions).

Hrozící pozbývání překladatelské obratnosti

Nevýhodou je také tendence na tuto technologii se spoléhat, čímž člověk ztrácí pohotovost při spontánním hledání překladatelských řešení. Závislost na této pomůcce lze přirovnat k navigaci, kdy před jejím využíváním člověk sice častěji bloudil, vytvářel si ale lepší povědomí o cestě, kudy jede, o městě, v němž se nachází. Strojový překlad pomáhá nejen s transferovou fází překladu, takže ti překladatelé, kteří si osvojili určité návyky, jak řešit typické situace v překladu, je začnou ztrácet a začínající překladatelé si je patrně ani plně nevytvorí.

Využití MT se tedy podobá zacházení s jinými nástroji, kdy je zapotřebí zapojit zřetel etický: Buď s ním uživatel zachází nekriticky, až kořistnicky („hlavním cílem je zisk, bez ohledu na důsledky pro okolí“), nebo si je vědom úskalí a při jeho užívání je obezřetný (nivelizace a konzervace jazykového úzu, redukování kreativity a invence, interference z pivotního jazyka – angličtiny).

Přes angličtinu

Všechny jazykové varianty na Google Translate probíhají přes jeden pivotní jazyk, a to angličtinu. Příklady na jazykovém páru němčina-čeština jsou četné:

Příklad:

Im Juni 1998 mußte Jan Kaspian zurücktreten

V červnu 1998 musel odstoupit v **lednu** Kaspickém

(Google Translate DE-EN: „In June 1998, had to resign in **January** Caspian“ – „January“ se běžně zkracuje na „Jan“.)

Denn Erzbischof Antonius hatte nach dem bolschewistischen Umsturz in Rußland auf den Berg Athos fliehen müssen...

Pro arcibiskup Anthony byl nucen uprchnout po bolševické revoluci v Rusku, na hoře Athos...

(Google Translate DE-EN: „**For** Archbishop Anthony was forced to flee after the Bolshevik revolution in Russia on the Mount Athos...“)

Damals erschien die Zeitung **zum ersten und wohl einzigen Male** mit mehreren weißen Flecken.

V té době noviny vydávané **na první a zřejmě jediný čas**, s několika bílými skvrnami.

(Google Translate DE-EN: „...for the first and probably only **time**“)

Die Anlagen können für Heizungs-und Prozesswärme sowie für die Stromerzeugung (Dampf-und ORC-Prozess) eingesetzt werden.

Rostliny lze použít k vytápění a tepelné zpracování, stejně jako pro výrobu energie (pára a ORC procesu).

(Google Translate DE-EN: „**The plants** can be used for heating and process heat as well as for power generation (steam and ORC process)“ – homonymie: plant = rostlina i podnik/závod/provoz)

Wir realisieren Ihr individuelles Projekt und bieten: ...

Jsmo si vědomi své individuální projekt a zajistit:

(Google Translate DE-EN: „**We realize** your individual project and provide:“ – realize = uvědomit si, být si vědom)

STIFT KLOSTERNEUBURG

*PEN KLOSTERNEUBURG

::KLÁŠTER KLOSTERNEUBURG

(homonymie v němčině; pen = pero/propiska)

ANGER bietet internationalen OEMs und Tier 1 bzw. Tier 2 Zulieferbetrieben sein umfangreiches Bearbeitungs-Know-how und die Erfahrung von hunderten industriellen Bearbeitungslösungen für Präzisionsteile in der Powertrain-Industrie.

Hněv nabízí mezinárodní OEM a Tier 1 a Tier 2 dodavatelé komplexní zpracování know-how a zkušenosti stovek průmyslových řešení pro přesné obrábění dílů hnacího ústrojí v průmyslu.

(Google Translate DE-EN: „**ANGER** offers international OEMs and Tier 1 and Tier 2 suppliers have comprehensive processing know-how and the experience of hundreds of industrial solutions for precision machining parts in the powertrain industry.“; ve směru DE-EN zůstalo vlastní jméno zachováno, ve směru EN-CS došlo k jeho překladu; anger = hněv, zloba)

Vliv angličtiny se může projevit na různých rovinách, např. gramatické (zápor) či syntaktické (slovosled).

Zwar richteten sich die Angriffe der Kommunistischen Partei und des Staates vor allem gegen die katholische Kirche, **aber es kann keinem Zweifel unterliegen**, daß man bei dieser Gelegenheit auch die anderen Kirchen mit „erledigen“ wollte.

Ačkoli útoky komunistické strany a státu řídil hlavně proti katolické církvi, **ale tam moci být žádná pochybnost**, že chtějí využít této příležitosti k ostatním církvím „do“ se.

Although the attacks of the Communist Party and the state directed mainly against the Catholic Church, **but there can be no doubt** that they wanted to take this opportunity to the other churches „do“ with.

Zprostředkování přes angličtinu je zjevné i u směru překladu z češtiny do němčiny.

Příklad:

Aniž by Krombholz uváděl nějaké konkrétní časové udaje, popisuje, jak se podobné průvody každoročně konaly a jak **střelba** probíhala.

Ohne Angabe von Krombholz konkrétní Zeiten, beschreibt, wie solche Paraden jedes Jahr statt und wie auch die **Dreharbeiten** stattfanden.

(Google Translate CS-EN: „Without Krombholz featured some konkrétní time data, describes how similar processions were held annually and how the **shooting** took place.“; shooting = též natáčení filmu; za zmínku stojí též převzetí chybně psaného výrazu „konkrétní“ beze změny – avšak překlep „udaje“ nepůsobil jako nesnáz.)

Syntax

U tohoto segmentu je zapotřebí již jen pozměnit slovosled tak, aby vyhověl požadavkům AČV.

Příklad:

Diese Abmachungen wurden nach der Gründung der Tschechoslowakischen Republik nicht eingehalten.

Tyto smlouvy **nebyly splněny** po založení Československé republiky.

::Tyto smlouvy **nebyly** po založení Československé republiky **splněny**.

Chybovost

Značný zdroj chybových výsledků strojového překladu představují **číselné údaje**.

Příklad:

Die Anzahl der Angestellten stieg von einem **Dutzend** auf vierzig.

Počet zaměstnanců se zvýšil z **deseti** na čtyřicet.

::Počet zaměstnanců postupně narůstal: Zpočátku jich bylo **okolo deseti**, postupně se zvýšil na čtyřicet.

7.0A @ 230Vac **15.9** @ 120Vac Geräuschpegel:

7.0A @ 230 @ 120 VAC **15/09** hluku:

(Zde je potřeba zkopírovat výchozí segment včetně správných číselných údajů a z nabídky MT popřípadě využít pouze slovní ekvivalenty.)

Ani výrazná **intertextovost** či zaručená přítomnost výchozí a cílové formulace v mnohojazyčných korpusech on-line nemusí být zárukou mimořádného výsledku:

Příklad:

„Gebet dem Kaiser, was des Kaisers ist, und Gott, was Gottes ist!“

(Přísluví; do běžného jazyka přešlo z Bible – Evangelium podle Matouše, kap. 22, verš 21)

„Render císaři, co je Caesar a Bohu, co Bůh je!“ /Google Translate r. 2010/

„Render císaři co je císařovo, a Bohu, co je Bůh!“ /Google Translate, XII 2011/

::„Odevzdejte tedy, co je císařovo, císaři, a co je Boží, Bohu.“ /Český ekumenický překlad/

Výsledek není ovlivněn ani tím nejzřejmějším **kontextem** (níže např. zahájení dopisu; ve směru DE-EN se nezachová příznak vlastního jména a podstatné jméno je přeloženo):

Příklad:

Sehr geehrter Herr Müller,

Vážený pane Miller,

Místy se v překladovém ekvivalentu vyskytnou **výpustky**. Nejčastějším důvodem je patrně postup, kdy součástí převodu je statistická analýza výskytu možných slovních spojení a na jejich švu může docházet k nezhlednění některé z komponent.

Příklad:

Die Übersetzer **sind ausschließlich** Muttersprachler.

Překladaelé **jsou** rodilí mluvčí.

Anlagen, Maschinen und **Zubehör** für die Gummi- und Kunststoffindustrie

Stroje a zařízení pro gumárenský a plastikařský průmysl

Výrazné obezřetnosti si žádá (a proti pouhé korektuře při PEMT hovoří) nezohledňování **gramatického čísla** ze strany strojového překladu.

Příklad:

Projektorientierte **Lösungen** im Bereich der Gebäudeautomatisation, Lichtlenkung, Beschattungssteuerung und Medientechnik garantieren eine optimale Erfüllung der Bedürfnisse des Kunden.

Projektově **orientované řešení** v oblasti automatizace budov, řízení osvětlení, Beschattungssteuerung a mediální technologie zaručují optimální výkon potřeb klienta.

(Skutečnost, že se nejedná o strukturální jev, dokládá příklad správného řešení, srov. oddíl *Výsledky jsou v průběhu času odlišné* níže.)

Chybné zpracování **funkčních verbálních spojení** (*Funktionsverbgefüge*).

Příklad:

Diese Vorstellung brachte Trtfk auch in einem 1969 in deutscher Sprache veröffentlichten Aufsatz **zum Ausdruck**:

Tento nápad Trtfk také **přinesl** v 1969 eseje publikované v německém jazyce **k vyjádření**:

Sie tat dies auf die Weise, daß sie auf einzelne Stellen der Bibel besonderen **Wert legte**, während sie andere Stellen als zeitbedingt bezeichnete.

Dělali to tím způsobem, že dali na některé části Bible **zvláštní hodnoty**, zatímco dalších místech označených jako časově omezené.

Navzdory případům, kdy je **pádová vazba po předložce** uvedena správně (viz výše), neděje se tak vždy. Uživatel Google Translate se paradoxně téměř podivuje nad tím, jak je možná taková flagrantní chyba.

Příklad:

Unsere Niederlassung in Tschechien

Naše pobočka v **Česká republika**

Wir möchten neue Geschäftsmöglichkeiten in Tschechien finden.

Chceme najít nové obchodní příležitosti v **Česká republika**.

Chybovost – úplný opak či zásadní významový posun

Tato vlastnost strojového překladu je v odborných kruzích známa. To, že lidský uživatel na ni reaguje s určitou emotivností, je však specifikem těchto vnímajících a rozumějících tvorů. U stroje se jedná o jeden z projevů chybovosti, z hlediska algoritmů či počítačích postupů se tento typ chyby od jiných neliší.

Příklad:

Man wollte also **auf keinen Fall** die neue Situation besprechen.

Tak jsme chtěli diskutovat v **každém případě** se nové situaci.

Gegen Meletios arbeitete aber **Frankreich**, so daß er sich Mitte 1923 entschloß, Konstantinopel zu verlassen und sich auf dem Berge Athos niederzulassen.

Meletios ale **pracoval proti Francii**, aby se uprostřed roku 1923 se rozhodl opustit Konstantinopol a usadit se na hoře Athos.

Z těchto příkladů jasně vyplývá, že není možné se při PEMT spoléhat na pouhou korekturu cílového textu, ale je zapotřebí stále přihlížet k originálnímu sdělení.

Terminologie není harmonizována

Na jednotnost terminologických obrátů se u strojového překladu nelze spolehnout. Tento zájem je zapotřebí přenést na nástroje CAT s vestavěnou funkcí správy terminologie.

Příklad:

Abluftreinigung und Wärmerückgewinnung

Die thermische und katalytische **Abluftreinigung** gelten als die sichersten und umweltfreundlichsten Methoden.

Výfukové čištění vzduchu a rekuperací tepla

Termické a katalytické **čištění výfukových plynů** jsou považovány za nejbezpečnější a šetrných k životnímu prostředí.

Dezentrale Abwasserentsorgung, Wasserentkeimung und **Behälterbau**

Wichtige Voraussetzungen für Partnerunternehmen sind Kontakte zu den maßgeblichen Behörden und Kenntnisse über die Märkte, die Kunden und die Produkte für dezentrale Abwasserentsorgung, Wasserentkeimung und **Behälterbau**.

Decentralizované čištění odpadních vod, čištění vody a **nádrží**

Důležité požadavky na partnerské společnosti jsou kontakty s příslušnými orgány a znalosti o zákaznických trhy a produkty pro decentralizované čištění odpadních vod, čištění vody a **nádobu**.

(Zde poznamenejme, že trend se v této oblasti zlepšuje, ještě cca před rokem byly rozkolísané ekvivalenty i u první dvojice termínů: Abwasserentsorgung – decentralizované čištění odpadních vod – decentralizované kanalizace.)

Styl

Ekvivalent je příznakový:

Příklad:

5 Jahre

5 roků

avšak při rozepsání číslice na číslovku se formulace mění:

alle fünf Jahre

každých pět let

Různé jevy

Výsledky jsou v průběhu času odlišné

Jak jsem uvedl v úvodní stati k této kapitole, strojový překlad (konkrétně SMT typu Google Translate) se postupem času zlepšuje. Je to dáno narůstajícím objemem textových dat v paralelních korpusech, technologickými zdokonaleními a „učením“ překladače.

Uvedme příklady zvyšující se kvality výsledku strojového překladu:

Dies wäre auch **unzutreffend**, weil in Anbetracht einer Steuerschuldentstehung nach Art. 202 Zollkodex unter den gegebenen Umständen wir in unserer Eigenschaft als Hauptverpflichteter niemals als Schuldner hätten herangezogen werden dürfen.

To by také bylo **správné**, protože z hlediska daňového dluhu podle článku 202 celního kodexu za těchto okolností jsme se v naší schopnosti jako hlavní dlužník nikdy, které mohou být použity. /r. 2010/

To by také bylo **nesprávné**, protože z hlediska daňového dluhu podle článku 202 kodexu, za daných okolností jsme se v naší schopnosti jako hlavní dlužník nikdy, které mohou být použity.

Die Stabilität einer Gesellschaft hängt von sehr verschiedenartigen Faktoren ab.

Stabilita společnosti závisí **na velmi různých faktorech**. /r. 2010/

Stabilita společnosti je závislá na různých faktorech. /XII 2011/

(Vedle „opravené“ flexe zde však zároveň došlo k novému výskytu jiných problematických jevů – výpustka významového příznaku „**sehr** verschiedenartige“, přísudek jmenný se sponou „je závislá“ namísto plně verbálního „závisí“.)

Sie hat nur eine **ziemlich** kurze Tradition und ein Bekenntnis zu früheren politischen **Vorbildern** ist nicht mehr opportun.

Má jen **velmi** krátkou tradicí a závazek dříve politické **modely již** není vhodné. /r. 2010/

To má jen **poměrně** krátkou tradici, a závazek dříve, politické **vzory už** není vhodné. /XII 2011/

(Výrazné upozornění si zde však zasluhuje též změna na úrovni stylu – z knižnějšího „**již**“ na dnes nepříznačné „**už**“.)

Geruchsstabilisierung von Altablagerungen

vůně starých vkladů /r. 2010/

Zápach stabilizace starých skládek /XII 2011/

(výraz „vůně“ nepochybně souvisí s převodem přes angličtinu – „smell“ = vůně i méně příjemný čichový vjem)

alle 2 Jahre

každých 2 let /r. 2010/

každé 2 roky /XII 2011/

Empfohlene Schutzmaßnahmen

Doporučené bezpečnostní opatření /r. 2010/

Doporučená bezpečnostní opatření /XII 2011/

Trend však může být ojediněle i opačný, srov.:

Příklad:

Am 6. August 1942 teilte das Blatt in seiner Nr. 32 mit, daß es künftig nur noch **vierzehntägig** erscheinen könne.

Dne 6 Srpna 1942 informovala Církev newsletter v jeho č. 32 se, že v budoucnu by se mohly objevit **jen jednou za čtrnáct dní**. /XI 2010/

Na 6 Srpna 1942 se v jeho čepel č. 32, které by se mohlo zdát v budoucnu **jen dva týdny**. /XII 2011/

Er war deshalb entschlossen, daraus die Folgerungen zu ziehen...

Proto bylo rozhodnuto, s cílem vyvodit **příslušné závěry**... /XI 2010/

Proto bylo rozhodnuto s cílem vyvodit **závěry**... /XII 2011/

Překvapivé ekvivalenty

Z vlastní zkušenosti, ale i od dalších uživatelů MT vím, že čas od času může být nabídnutý ekvivalent překvapivý, ať už proto, že se jedná o synonymum, které je vhodné, ale aktivně by překladatele nenašlo, nebo proto, že se objeví pojem z jiného kontextu, který lze potenciálně použít v přeneseném slova smyslu.

Příklad:

Man müsse daher in jeder Weise die Bevölkerung aufklären, andererseits aber auch versuchen, die Ursachen dieses **Übels** zu beseitigen.

Musíme proto vzdělávat obyvatelstvo v každém směru, zkuste jiné, ale také k odstranění příčin této **metly**.

Někdy je takovým překvapivým řešením anglicismus či internacionalismus.

Städtepartnerschaft Bayreuth – Prag 6:

Twinning Bayreuth – Praha 6:

(anglicismus ponechán oprávněně, v českém prostředí se mnohdy hovoří o twinningových programech, twinningu)

Aufgrund hoher Entwicklungskompetenz, Kreativität und Flexibilität ist es möglich, Kunden mit **technisch ausgereiften** Produkten zu beliefern.

Vzhledem k vysoké rozvoj kompetence, kreativita a flexibilita, to je možné dodat zákazníkům **sofistikované** produkty.

Interpunkce hraje roli

Systém strojového překladu rozlišuje interpunkci, která je ve výchozí formulaci uplatněna. Nepracuje pouze se slovním materiálem.

Příklad:

die Mitgliedsstaaten	die Mitgliedsstaaten;
členské státy	členských států;

Druhá níže uvedená překladová dvojice vedle zásadní úlohy interpunkce navíc průkazně dokládá, že se zde nejedná o strojový překlad založený na lingvistických pravidlech (RBMT), protože o zohlednění slovní roviny nemůže být řeč.

Příklad:

Nutzen Sie die Chance	Nutzen Sie die Chance!
Využijte příležitosti	Risikovat!

Produktivní genitiv

Korpus textů, o který se statistická metoda Google Translate opírá, čerpá patrně zejména z textů oficiálních, kde převažuje administrativní styl a odborný diskurz. Pro něj je pak charakteristický vysoký statistický výskyt genitivu.

Příklad:

Chemische und elektrochemische Oberflächenbehandlung von Metallen
Chemické a elektrochemické povrchové úpravy kovů
 ::Chemická a elektrochemická povrchová úprava kovů

Silné postavení korpusu překladových textů DGT mezi zdroji, z nichž Google Translate čerpá

Implicitní ekvivalent získává explicitací takovou interpretaci, která nemá oporu v aktuálním originále, nýbrž je plně v souladu s území překladů u evropských institucí. Opět je patrné, že chybí jakýkoli zřetel ke (geografickému) kontextu.

Příklad:

Schon die hell erleuchtete Engelsallee und die kunstvoll gestalteten Parkeingänge zwischen **Parlament** und Wiener Universität signalisieren von weiter Ferne den Wiener Adventzauber vor dem und im Wiener Rathaus.

Dokonce i jasně osvětlené uličky anděly a ozdobený park vstupy mezi **Evropským parlamentem** a Vienna University of signálu z dálky kouzlo adventu ve Vídni a před radnicí.

7.4.6. Úsměvné

Velmi rozšířené jsou příklady úsměvných výsledků strojového překladu. Opírají se o komiku typu nonsense, protože takový jazykový materiál skutečně vyznívá velmi bizarně a nesmyslně.

Příklad:

Als sein Nachfolger wurde am 17. Mai 1956 Erzbischof Jan Kuchta (geb. 3. 10. 1901) inthronisiert, der als Hilfsbischof bis dahin den Titel Bischof von Saaz (zatec) geführt hatte.

jako jeho nástupce na 17 Května 1956 arcibiskup Jan Kuchta (narozen 3. 10. na trůnu v roce 1901), jako pomocný biskup titulu pak biskup **Žatecký poloraný červeňák** (zatec) vedl hatte.
 /Google Translate, r. 2010/

(„Poloraný červeňák“ je odrůda žateckého chmele. Tento výraz však neměl jakoukoli oporu ve znění originálu.)

Lomoz wurde wieder wie schon vorher Sekretär der Diözese, was aber nicht die Zustimmung des Schulministeriums fand, wo Sektionsrat Ondrej **Char-vat** arbeitete.

Lomoz byl opět jako před tajemník diecéze, ale nebyl schválen Ministerstvem školství, kde Sektionsrat Ondrej **Char-DPH** pracoval.

Nepřesnost je způsobená především chybou v originále (needitovaný výsledek OCR), navíc dokumentuje převod přes pivotní angličtinu (VAT = Value Added Tax, DPH).

Im **Stadtbezirk XV Podol-Branik** stieg er in der gleichen Zeit von 14,24 % auf 20,70 %/o. 1930 lag er in allen Stadtbezirken über 10 %.

V **černošské čtvrti XV Podol Braník** vstal ve stejném období z 14,24% na 20,70° / o. V roce 1930 byl ve všech okresech více než 10%. /Google Translate r. 2010/

Am 19. Mai 1969 sprach der Professor bei einem **Vortrag in Essen** von rund 700 000 Mitgliedern.

Dne 19. Května 1969 řekl, že profesor na **přednášce v potravinách** z asi 700 000 členů.

Při překladu ve směru z češtiny do němčiny také nastávají humorné momenty.

Příklad:

J. Pekař: (O smyslu českých dějin, Rotterdam 1977)

J. Baker (A Sinn der tschechischen Geschichte, Rotterdam 1977)

(zjevný převod přes angličtinu)

Jiří Kořalka: František Palacký (1798–1876). Životopis. Praha-Argo 1998

George BRANDY: Frantisek Palacky (1798–1876). Biografie. Prag-Argo 1998

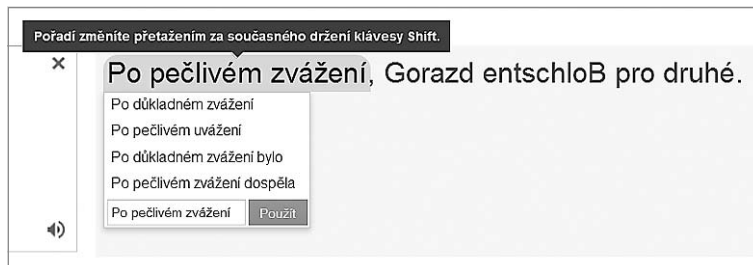
(taktéž přes angličtinu, směr EN-DE pak již patrně považuje položky za vlastní jména, a proto je nepřevádí)

Důsledky

Učení strojového překladače

Nejen strojové překladače produkované na zakázku pro konkrétní firmu s konkrétním kontextem a požadavky jsou podrobovány učení (MT Training), ale „učí“ se též veřejně dostupné systémy. Například Google Translate vyvinul prostředí Translator Toolkit, kde lze (v cloudu, pomocí internetového prohlížeče) pracovat v prostředí připomínajícím nástroj CAT nainstalovaný na počítači. Strojový překlad je zde pochopitelně integrovaný, avšak platí, že úpravy, které překladatel na textu provede, se analyzují a zužitkovávají k tomu, aby se stroj v budoucnu opravených chyb nedopouštěl. Tento princip (odesílání posteditovaného textu zpět společnosti Google) není u plug-inu v rámci konvenčních nástrojů CAT uplatňován.

Taktéž je možné vybírat z různých variant formulací, nabízených dle statistického výskytu. Tyto úpravy se též spolupodílejí na zdokonalování algoritmů strojového překladu:

Distanční překlad

Zajímavým důsledkem na rovině vlastního způsobu využití nabízeného strojového překladu je tendence měnit i přijatelné a vyhovující formulace – ve snaze nebyť eventuálně podezírán z pouhého převzetí strojové verze.

Kapitola 7

Trh překladatelských služeb

Je zásadně důležité, aby budoucí absolventi Ústavu translatologie obdrželi relevantní informace o pracovním trhu, na nějž po absolutoriu studia směřují. Proto jsem inicioval, koordinoval a vyhodnotil anketu, která představovala jistou sondu do situace překladatelského trhu, a to koncem roku 2009. Hlavní zjištění pak byla publikována ve zkrácené podobě v časopise *Tlumočení a překlad (ToP)*, plný text pak on-line na stránkách ÚTRL. Níže uvádím detailní výstup ze zpracované ankety.

Vstupní informace

Anketa proběhla v závěru roku 2009, detailně vyhodnocena¹ byla ke konci roku 2010. Celkem bylo distribuováno 1 200 dotazníků (částečně rozdáno účastníkům Jeronýmových dnů 2009, částečně následně rozesláno s časopisem *ToP*), návratnost představovala 209 vyplněných dotazníků, tedy obstojných 17,4%. Anketa se zaměřila na překlad, avšak oblast tlumočení v relevantních oblastech zmapovala též.

Struktura dotazníku

Jednostránkový tištěný dotazník² obsahoval 13 otázek, mnohé byly tzv. otázky otevřené, čili bylo nutné doplňovat konkrétní údaje (např. procentuální hodnoty nebo individuální tématické zaměření). Pokud respondenti některé skutečnosti neuvedli, tyto položky („neuvedeno“) v přehledech, grafech či hodnotových sestavách zpravidla nejsou zahrnuty (pokud tato skutečnost nemá dopad na interpretaci výsledků; může tak docházet k situaci, kdy součet položek nebude odpovídat celkovému počtu respondentů).

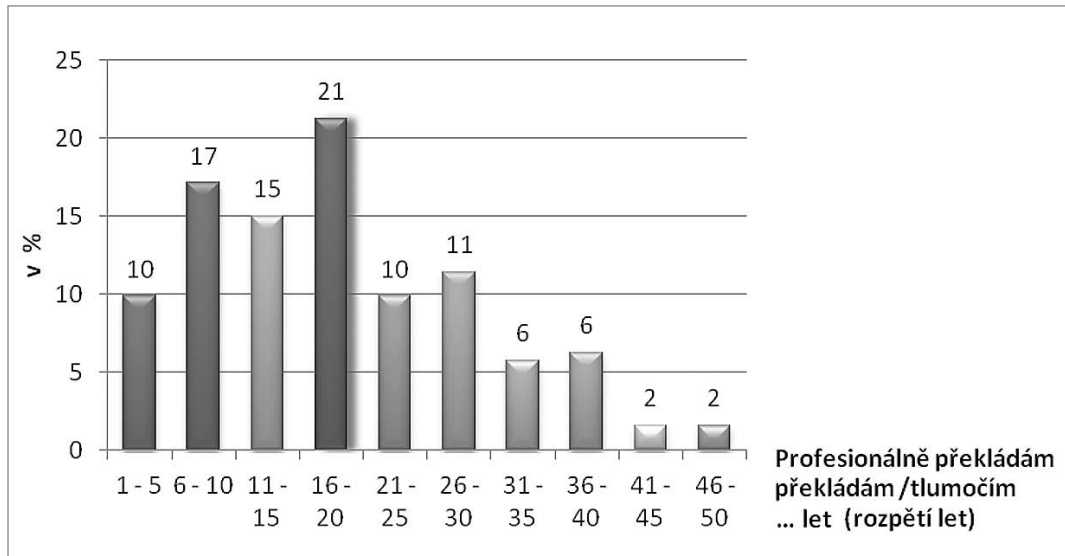
Kategorie výzkumu

Respondenti

RESPONDENTKY byly oproti RESPONENTŮM zastoupeny ve více než dvojnásobném počtu (142 žen, 64 mužů). Pokud jde o DÉLKU PROFESNÍ PRAXE, nejčastěji měli účastníci (a účastnice) ankety za sebou 16–20 let profesionální překladatelské/tlumočnické činnosti (21% všech odpovědí); rozpětí 6–10 a 11–15 let jsou pak zastoupena přibližně stejně (17, respektive 16%) a dále také segmenty 1–5, 21–25 a 26–30 (10, 10 a 11%). Průměrně mají respondenti v dané oblasti 14letou pracovní zkušenost.

-
- 1 Anketa byla vyhodnocena za pomoci studentek ÚTRL, Bc. Evy Bulínové a Bc. Lucie Doušové. Organizačně anketu zaštitila JTP a pro respondenty ji dotovala hodnotnými cenami (losování výherců proběhlo 31. ledna 2010, vzešlo z něj deset výherců). Dotazník byl sestaven ve spolupráci JTP (A. Diabová a P. Kautský) a ÚTRL.
 - 2 Dotazník distribuovaný pro účely ankety je součástí publikace jako příloha č. VII.

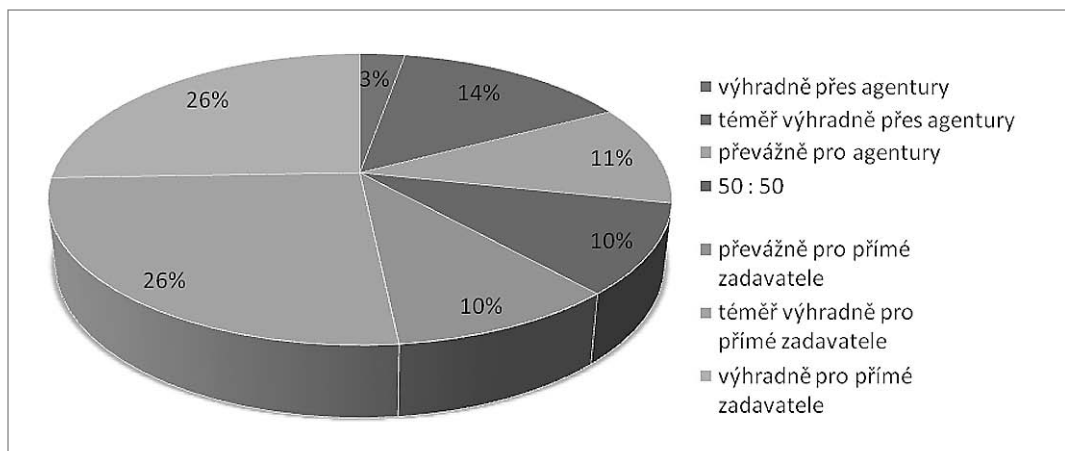
Graf č. 1: Respondenti – délka praxe

Výkon povolání

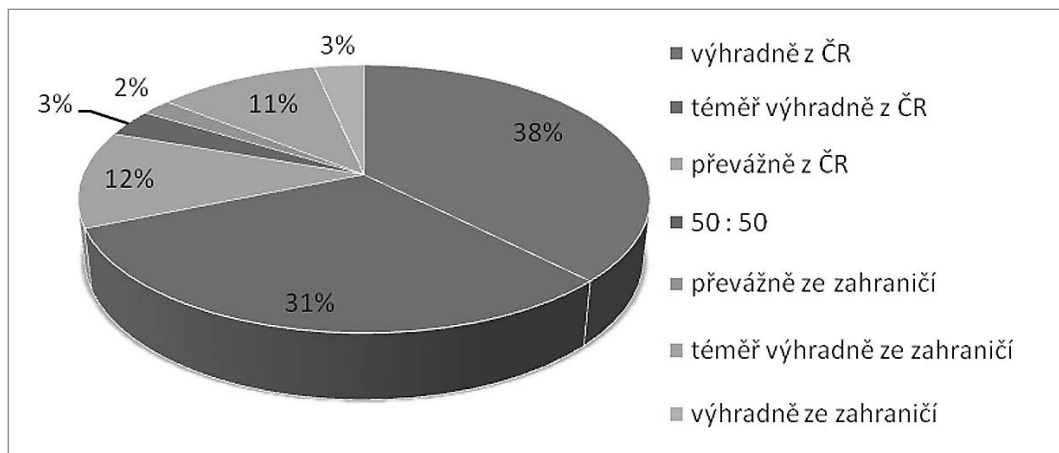
Ke zmapování MÍRY ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PRÁCE – tedy podílu těch překladatelů a tlumočnicků, kteří jsou v přímém kontaktu se zadavatelem, oproti kolegům pracujícím převážně při zprostředkování agenturou – sloužila otázka, u které respondenti sami vyplňovali procentní poměr těchto eventualit. Výrazně převažuje podíl práce pro přímé zadavatele: Zatímco vyrovnaný poměr (50 % – 50 %) uvádí 10 % respondentů, přes agentury jich výhradně či převážně pracuje 28 %, avšak spíše pro přímé klienty pracuje 62 % respondentů. Dokud nebudou k dispozici přesnější údaje, nabízí se jako hypotetické vysvětlení této skutečnosti fakt, že zde jsou zastoupeni i tlumočníci, a ti patrně pro přímé klienty pracují častěji.

Graf č. 2: Práce pro agentury vs. pro přímé zákazníky

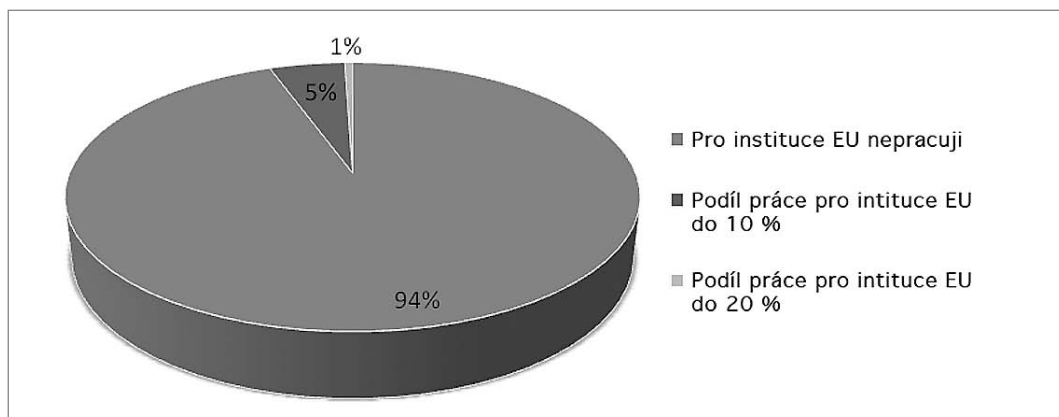
Z hlediska SPOLUPRÁCE S ČESKÝMI VS. ZAHRANIČNÍMI ZADAVATELI se situace jeví též veskrze jednoznačně: Zahraniční subjekty coby zadavatelé jsou oproti subjektům z ČR značně v menšině: U 81 % respondentů převažuje práce pro české subjekty, u tří procent je poměr vyrovnaný, avšak se zahraničními subjekty spíše spolupracuje jen 16 %.

Graf č. 3: Podíl práce pro subjekty z ČR oproti zadavatelům ze zahraničí

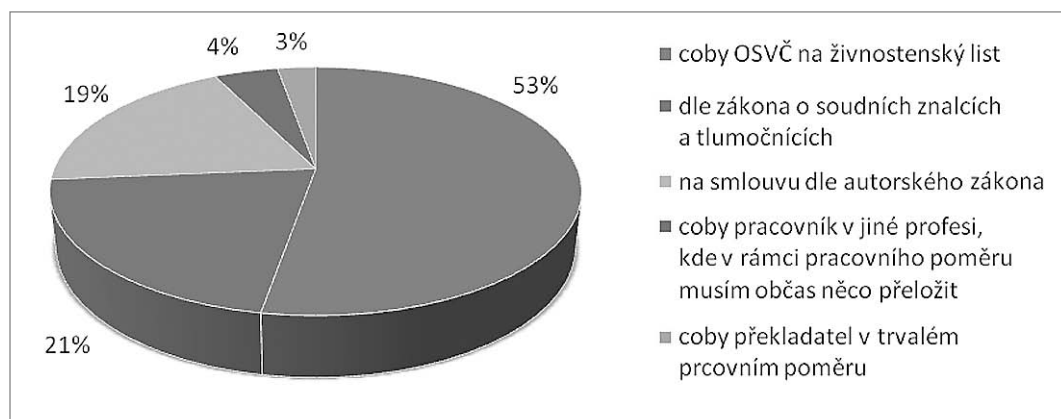
Specifická otázka směřovala k PRÁCI PRO INSTITUCE EU. Zde respondenti uvedli míru spolupráce minimální: Pro instituce pracuje v součtu pouze 6 % překladatelů a tlumočnicků.

Graf č. 4: Práce pro instituce EU

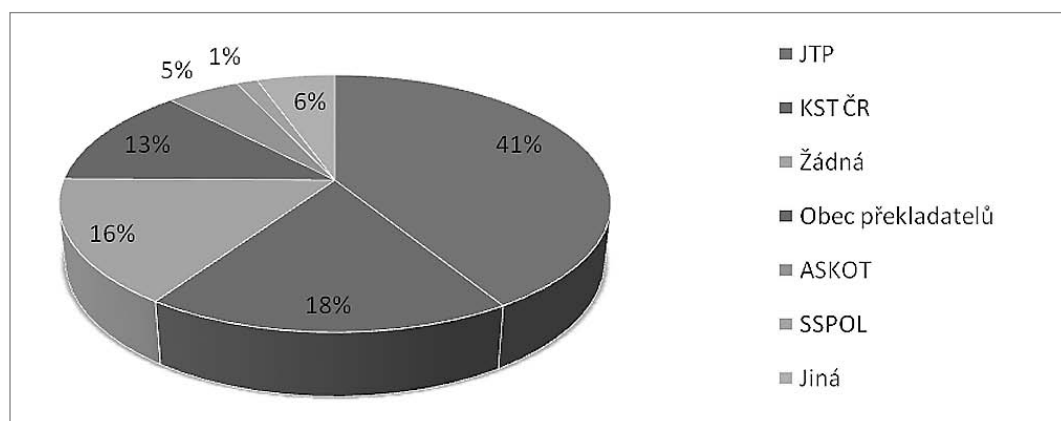
ZPŮSOB VÝKONU POVOLÁNÍ jsme sledovali v pěti kategoriích a zde je uvádíme v pořadí podle míry preference: práce jako OSVČ na živnostenský list (53 %), dle zákona o soudních znalcích a tlumočnících (21 %), na smlouvu dle autorského zákona (19 %), coby pracovník v jiné profesi, kde je v rámci pracovního poměru potřeba občas něco přeložit (4 %), coby překladatel v trvalém pracovním poměru (3 %).

Graf č. 5: Způsob výkonu povolání

Pokud jde o ČLENSTVÍ V PROFESNÍCH ORGANIZACÍCH, byla většina respondentů organizována v Jednotě tlumočnicků a překladatelů (41 %), následuje Komora soudních tlumočnicků ČR (18 %), jen ze šestnácti procent nebyla cílová skupina profesně organizovaná a nad deset procent je zastoupeno ještě členství v Obci překladatelů (13 %). V Asociaci konferenčních tlumočnicků bylo organizováno 5 % respondentů. Do položky „jiné“ vyplňovali účastníci ankety tyto organizace: SAPT (3 respondenti), DILIA (2) a po jednom respondentovi byly zastoupeny tyto další organizace: ADÜ Nord, AITI Milán, BDÜ, GO Translators, ITI (UK), PROZ.com, TEPIS (PL), VdÜ.

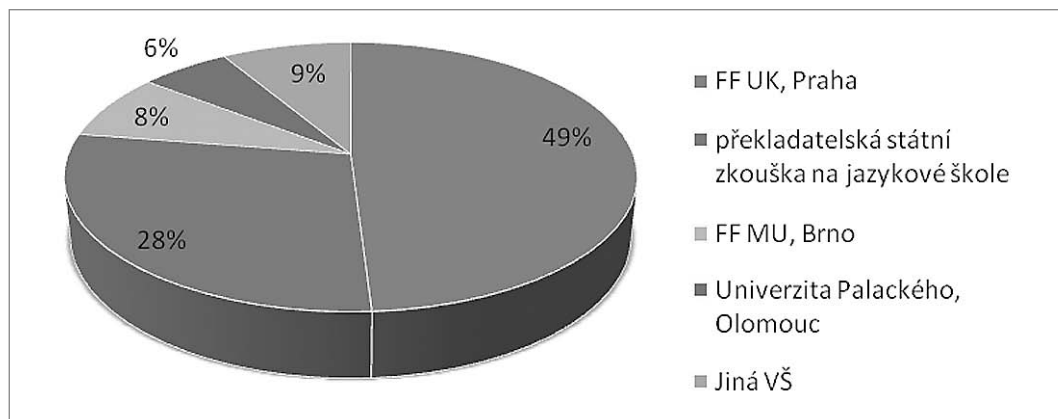
Graf č. 6: Členství v profesních organizacích – nejčteněji zastoupené organizace

Také nás zajímalo, zda mají respondenti specifické VZDĚLÁNÍ V OBLASTI PŘEKLADU, a pokud ano, na jaké vzdělávací instituci je získali. V celkovém pohledu jsou nejvíce zastoupeni překladatelé/tlumočníci, kteří nemají specifické vzdělání v oboru překladatelství/tlumočnictví (v dotazníku uvedeno jako „samouk“: 28 %). Ze 72 % těch, kteří specifické vzdělání uvedli, jich téměř polovina vystudovala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (49 %). Z nich 58 % získalo vzdělání na Ústavu translologie FF UK

(vč. Univerzity 17. listopadu) – jedná se o podíl 21 % na celkovém počtu všech respondentů – a zbývajících 42 % ze skupiny FF UK pak absolvovalo na jiných katedrách a ústavech než na ÚTRL. Na druhém místě ve smyslu typu získaného vzdělání se nachází překladatelská státní zkouška na jazykové škole (28 %), následuje FF Masarykovy univerzity v Brně (8 %) a Univerzita Palackého v Olomouci (6 %). Jiné VŠ, které respondenti uvedli, jsou: FF Univerzity Komenského – Bratislava, Ostravská univerzita, FF Univerzity Konštantína Filozofa – Nitra, PedF UK – Praha, ZČU, Universität Leipzig.

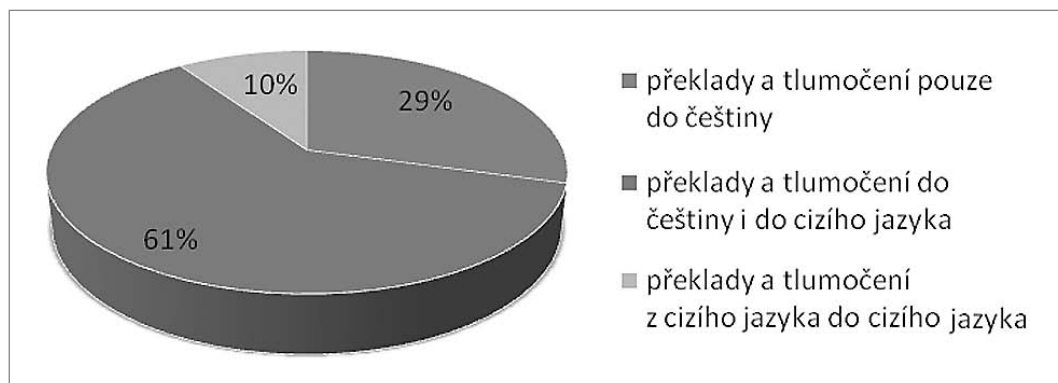
Graf č. 7: Dosažené překladatelské/tlumočnické vzdělání

Překládané jazyky

Dotaz na SMĚR PŘEKLADU/TLUMOČENÍ vypověděl jasně o skutečnosti, že velká většina překladatelů a tlumočnicků pracuje zároveň do češtiny i do cizího jazyka (61 %)³. Nemalé zastoupení má i překlad mezi cizími jazyky (10 %). Zbytek účastníků ankety (29 %) překládá a tlumočí pouze do češtiny.

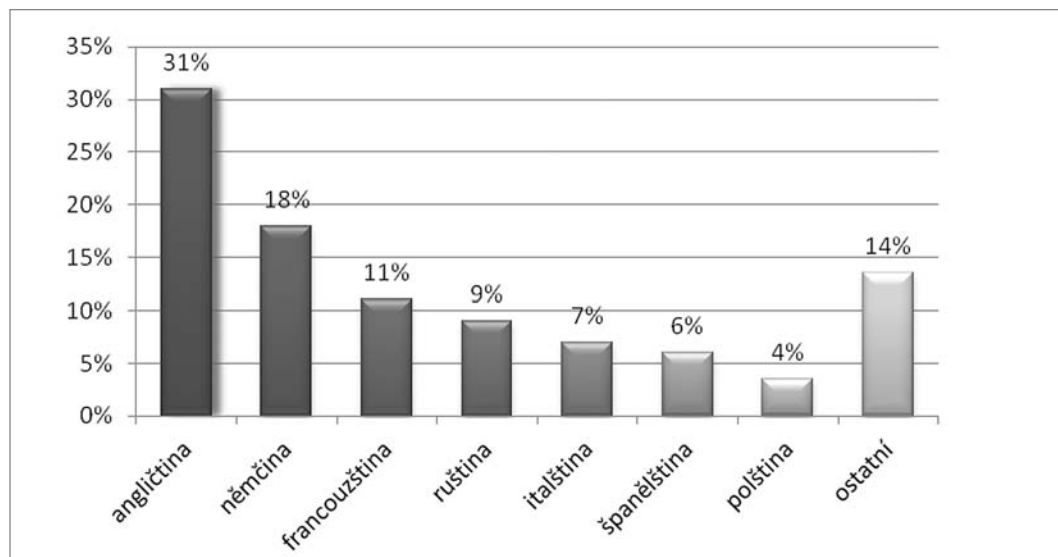
Graf č. 8: Směr překladu/tlumočení

3 Čeština nemusí být u všech respondentů mateřským jazykem; „cizím jazykem“ rozumíme jazyk jiný než češtinu.

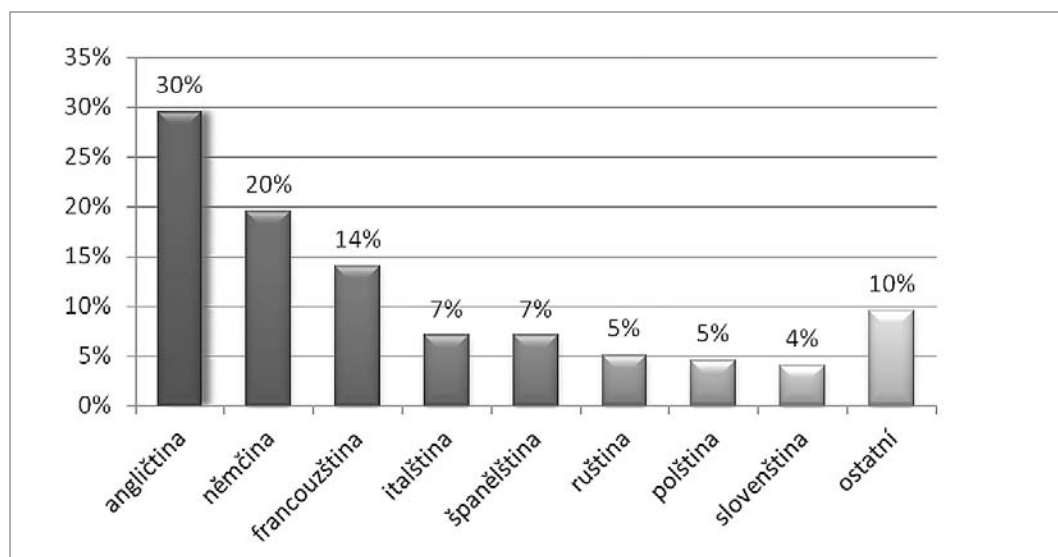
Nejpočetněji zastoupeným VÝCHOZÍM JAZYKEM (viz graf č. 9) je angličtina (31 %), následuje němčina (18%) a francouzština (11 %). S rizikem určité paušalizace lze říci, že tyto tři jazyky v součtu představují 60% objemu komerčních překladů a tlumočení do češtiny. Silné je postavení ruštiny (9 %).

Graf č. 9: Nejčastější výchozí jazyky při překladu/tlumočení do češtiny:

Situaci překladatelských a tlumočnických služeb DO JINÉHO NEŽ ČESKÉHO JAZYKA shrnuje graf č. 10:

Graf č. 10: Nejčastější cílové jazyky při překladu/tlumočení z češtiny do cizího jazyka

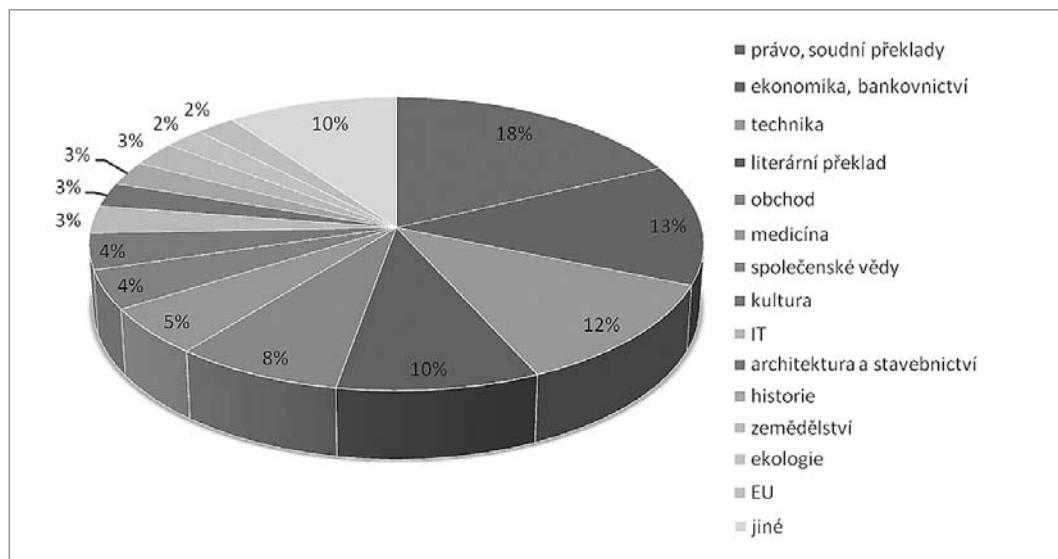

Srovnáme-li procentuální poměr cílových jazyků při překladu z češtiny do cizího jazyka, ukazuje se, že angličtina je zastoupena téměř totožně jako v případě, kdy je výchozím jazykem (30% podíl objemu práce z češtiny do angličtiny vs. 31% z angličtiny do češtiny⁴). O něco více je ve stejném smyslu zastoupena němčina (20% do němčiny vs. 18% z němčiny do češtiny) a výraznější rozdíl je u francouzštiny (14 vs. 11%). Tento poměr je naopak opačný u ruštiny (5% překladů do ruštiny vs. 9% z ruštiny), pořadí a zastoupení dalších jazyků je pak vždy stejné nebo obdobné jako v opačném jazykovém směru překladu (italština 7% do jazyka vs. 7% z jazyka, španělština 7–6,5, polština 5–3,5%), zatímco v překladech z češtiny figuruje v těchto srovnáních nově se čtyřmi procenty slovenština.⁵ Poměr zastoupení tří největších jazyků (EN+DE+FR) je při překladu/tlumočení do těchto cizích jazyků vyšší (64%) než při překladu z nich (60%).

Specializace

U této kategorie respondenti sami uváděli obor své specializace. Nejčastěji se překládají texty právní (18%, včetně soudních překladů), následuje ekonomika (13%, včetně bankovníctví), technika (12%), literární překlad (10%), obchod (8) a medicína (5%). Čtyřmi procenty jsou zastoupeny obory společenské vědy a také kultura, třemi pak IT, architektura a stavebnictví, historie, zemědělství. Po dvou procentech vykazují ekologie, EU, obecný překlad, přírodní vědy a film/titulky, a jednoprocenní zastoupení mají cestovní ruch, populárně-naučná literatura, energetika či státní správa.

Graf č. 11: Specializují se na překlad v těchto oborech:

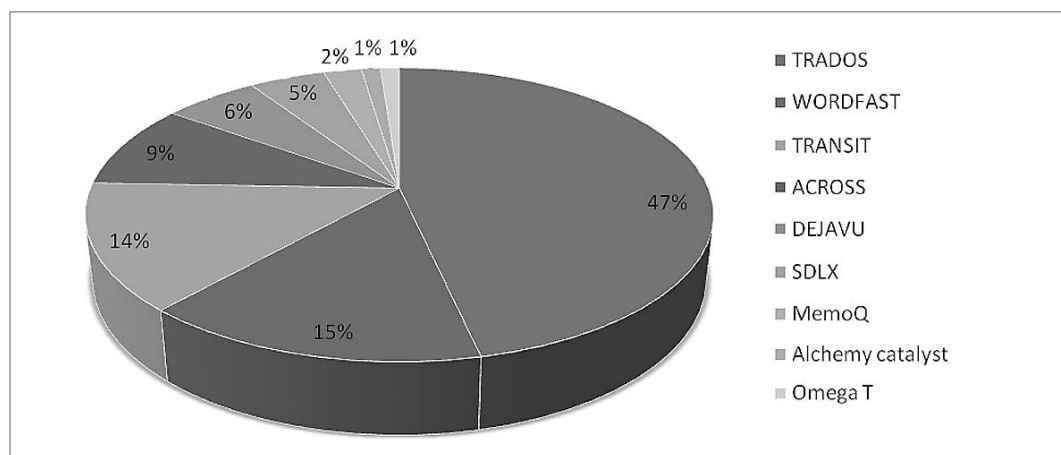
4 Nejedná se o srovnatelný objem zakázek v absolutním vyjádření, ale o relativní zastoupení mezi uváděnými kombinacemi jazyků.

5 Vzhledem k tomu, že dotazník nebyl dostatečně podrobný na to, abychom zkoumali mateřštinu či národnost respondentů, může se jednat o překlady do slovenštiny jako mateřštiny u slovenských respondentů.

Využití nástrojů CAT v překladu

Nemálo nás též zajímala míra využívání nástrojů počítačem podporovaného překladu (CAT), zastoupení jednotlivých (konkurenčních) produktů a dopad využití těchto nástrojů na způsob účtování za překladatelskou zakázku. V anketě respondenti ve většině případů uvedli, že žádný nástroj CAT nepoužívají (51 % všech respondentů). Mezi respondenty, kteří tuto technologii používají, je pak zastoupení konkrétních produktů následující: TRADOS (37 %), on-line (20), WORDFAST (12), TRANSIT (11), ACROSS (8), DEJAVU (5) a produkty zastoupené v míře méně než pětiprocentní (SDLX, MemoQ, Alchemy Catalyst a Omega T). Výsledky poněkud narušila kategorie nástrojů „on-line“, kdy její vysoké zastoupení (20 %) patrně svědčí o širokém pochopení tohoto pojmu ze strany respondentů (jak známo, v širokém pojetí se nástroj počítačem podporovaného překladu chápe i např. funkce najít a zaměnit ve wordu a na internetu pak např. slovníky on-line). Kategorie byla uvedena jako poslední k výběru, měli jsme na mysli spíše např. prostředí v „cloudu“, tedy nástroje, které se přímo neinstalují na pracovní stanici, avšak pracuje se stále on-line (např. Translator Toolkit společnosti Google). Abychom tedy vzájemně přiřadili srovnatelné kategorie, odhlédneme od kategorie „on-line“ a porovnáme pouze proprietární softwarové produkty. Výsledek je zachycen v následujícím grafu:

Graf č. 12: Zastoupení nástrojů CAT

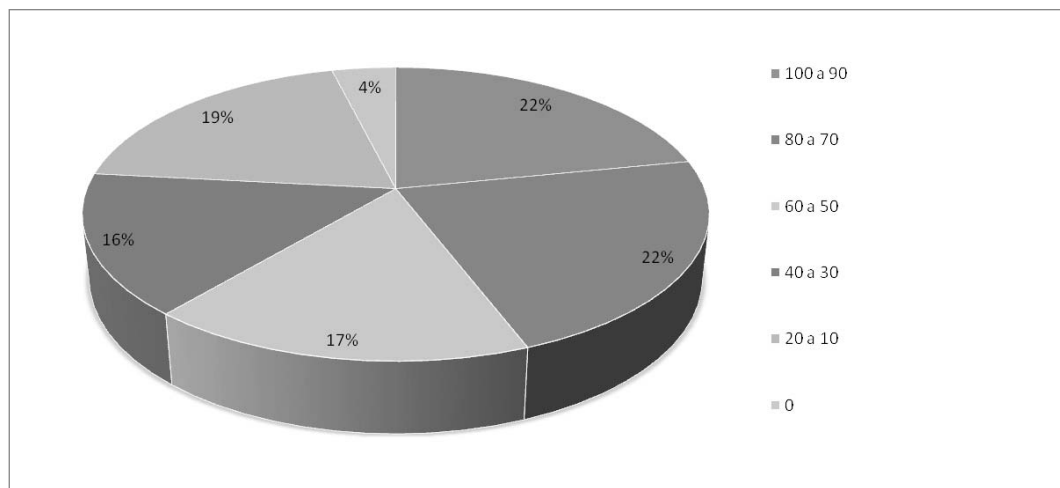
Pokud jde o účtování zakázek, ve více než dvouřetinové většině (67 %) překladatelé využívající tyto nástroje akceptují SNÍŽENÍ CENY ZA OPAKUJÍCÍ SE SEGMENTY TEXTU.

Příjmová situace

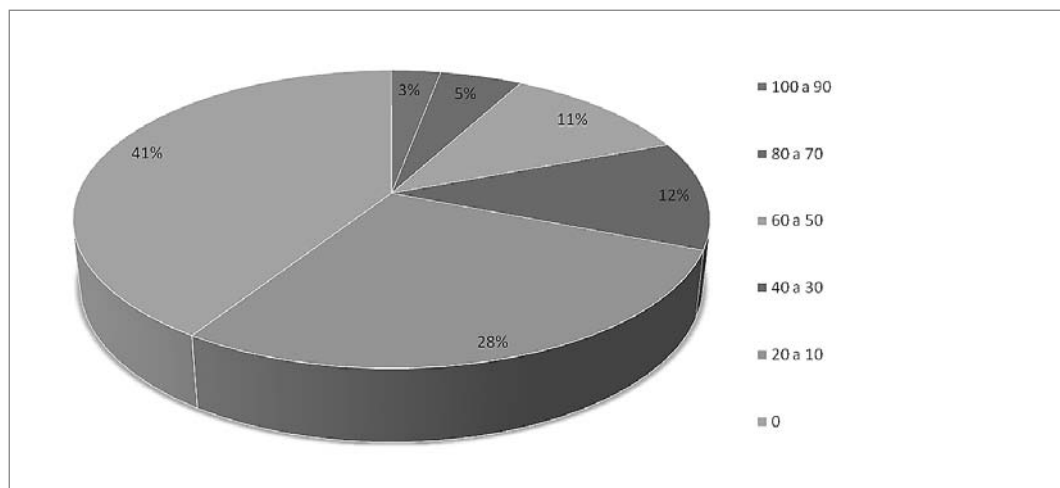
Odpovědi na otázku, jak lze vyjádřit PODÍL PŘEKLADŮ NA CELKOVÉM PŘÍJMU, přinesly co do struktury velmi vyvážené výsledky. Pásma podílů jsou zastoupena těmito hodnotami: Zcela či z 90 procent se překlady živí 22 % respondentů, stejně (22 %) jsou zastoupeni ti, kdo si překladem vydělávají 80 či 70 % svého příjmu. Mírně nadpoloviční a poloviční podíl (60 a 50 %) uvádí 17 %, velmi podobně je zastoupena skupina těch, kteří překládají v objemu 40 či 30 procent výdělku (16 %) a příležitostně (z 20 a 10 procent) se překladem živí 19 %. Naopak 4 % respondentů se překladem neživí vůbec. Konkrétnější pohled ukazuje, že stoprocentní podíl překladů na příjmu uvedlo 16 % respondentů, na druhém místě je 80 %

podíl s 15% zastoupením, na třetím místě pak figuruje 20% a 50% podíl na příjmech, v obou případech s 11% zastoupením. Překladatelů, pro něž překlad představuje alespoň polovinu výdělku, bylo v anketě 61 %, jinými slovy většina respondentů se živí právě převážně překladem.

Graf č. 13: Překlady představují ... % mého příjmu

Graf č. 14: Tlumočení představuje ... % mého příjmu

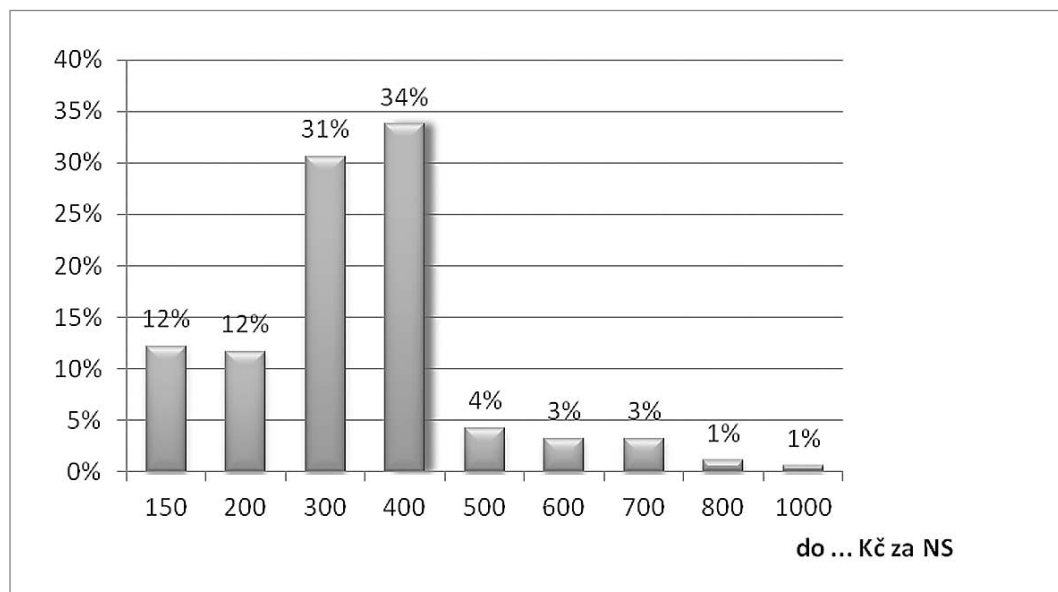

Odpovědi pro oblast tlumočení (PODÍL TLUMOČENÍ NA CELKOVÉM PŘÍJMU) jsou do jisté míry komplementární k datům týkajícím se překladu, avšak nikoli zcela (součty v jednotlivých srovnatelných kategoriích mezi překladem a tlumočením nedosahují 100 %), což ukazuje, že si respondenti nevydělávají pouze v těchto dvou profesních disciplínách.

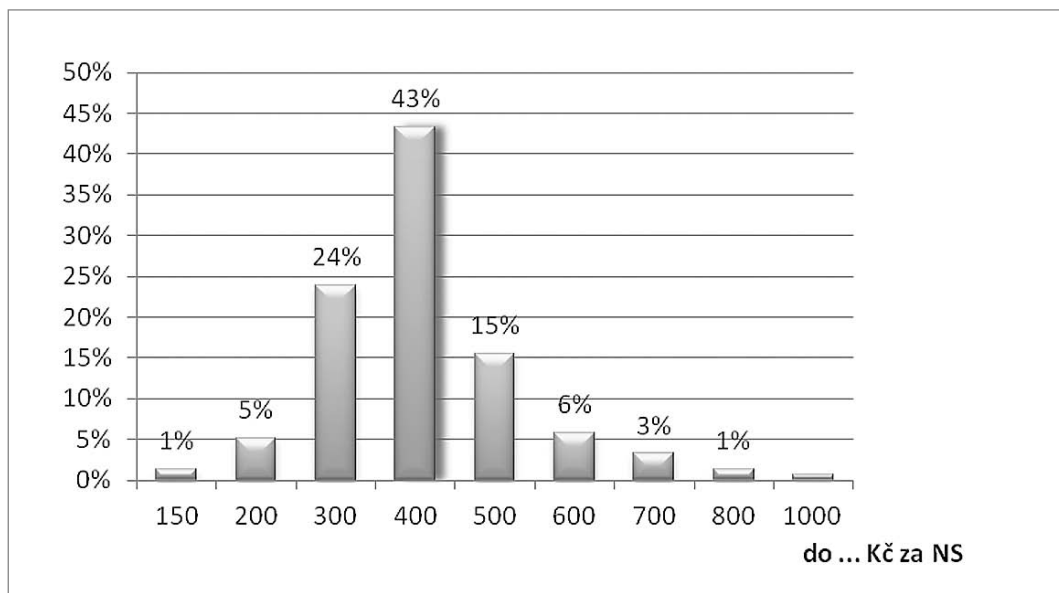
Tlumočením se výlučně (100% náplň činnosti) anebo téměř výlučně (90% náplň činnosti) žíví minimum účastníků ankety – jen 3% (konkrétně 1% zcela a 2% z 90 procent). Vůbec komerčně netlumočí celých 41% respondentů, příležitostně (tlumočením si vydělají 10 či 20% příjmů) takto pracuje 28%. Ve 12% případů tlumočení představuje 40 a 30% náplně jejich výdělečné činnosti, v 11 procentech se jedná o 60 či 50% vytížení tlumočením. Ve velmi značné míře (80 a 70%) se tlumočením žíví taktéž nemnoho respondentů – 5%. Nadpoloviční podíl na výdělku generovaný tlumočením vykázalo 19% účastníků a účastnic ankety.

Dotázali jsme se také na účtovanou CENU ZA NORMOSTRANU PŘEKladu. Respondenti sami do dotazníku vepisovali konkrétní částku a výsledky jsou sloučeny do pásem s maximální obvykle dosahovanou cenou za 1 NS (1 500 znaků bez mezer). Průměrná cena za překlad do češtiny činí 343 Kč, do cizího jazyka 408 Kč (= 119% sazby oproti překladu do ČJ) a při překladu mezi cizími jazyky je průměrná sazba za NS 508 Kč (= 148% sazby oproti překladu do ČJ). Konkrétní výsledky jsou uvedeny v následujících grafech.

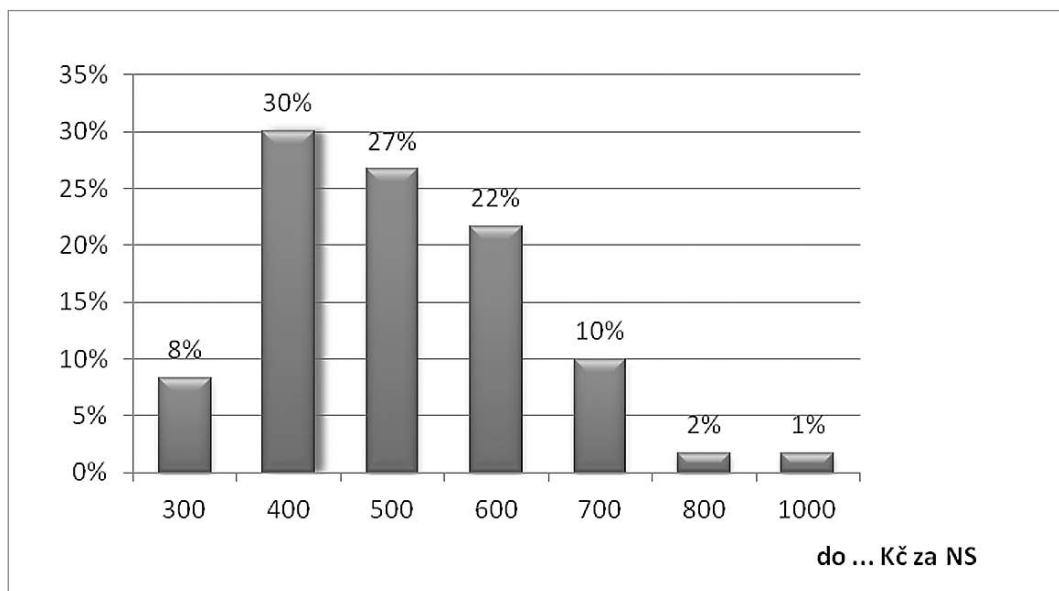
Graf č. 15: Honorář za normostranu při překladu do češtiny (190 respondentů)

Graf č. 16: Honorář za normostranu při překladu do cizího jazyka (155 respondentů)

Graf č. 17: Honorář za normostranu při překladu z cizího jazyka do cizího jazyka (60 respondentů)

Shrnutí

Z průměrných nebo převažujících hodnot vyplývá tento profil typického respondenta, či přesněji typické respondentky: žena – členka JTP, překladatelka z a do angličtiny, která převážně pracuje pro přímé zadavatele z ČR a za normostranu překladu do češtiny si účtuje cca 350 Kč, do jazyka pak cca 400 Kč. Nejčastěji překládá texty právní, nástroje CAT nepoužívá, pracuje ve svobodném povolání (překlad tvoří převážnou část jejího příjmu) a disponuje 14letou praxí.

Anketa byla distribuována profesní organizací (JTP) a respondenty jsou také v drtivé většině (84%) členové sdružení v profesních organizacích. Jedná se tak o výsledky převážně profesně organizované překladatelské veřejnosti, a nemáme proto před sebou pohled na celý překladatelský trh. Vzhledem k poněkud specifickému postavení profesně organizovaného překladatele/tlumočnicka oproti nečlenovi takových organizací (např. přístup k informacím, zastoupení, ale též většinou zpoplatněné členství) lze usuzovat na to, že respondenti naší ankety se pozitivním způsobem vymykají průměru dodavatelské strany trhu. Ačkoli zatím schází studie o celkové situaci na trhu, domníváme se, že např. zde vykázané sazby za normostranu jsou oproti průměrně účtovaným cenám vyšší. S tím by byla v souladu i relativně vysoká průměrná délka praxe, kterou respondenti uvedli – 14 let.

Podněty pro budoucí výzkumy

ÚTRL usiluje o postupné mapování překladatelského trhu v ČR. Probíhají např. dílčí, avšak dnes již soustavné sondy (statistiky profesních diskuzních skupin, monitoring nabídky zaměstnání pro poskytovatele jazykových služeb, spolupráce s institucemi EU atd.) a ústav navazuje nové či udržuje stávající kontakty s podnikatelskými subjekty, které na trhu působí (často i jako klíčoví hráči). Rádi bychom na tuto anketu a její vyhodnocení v budoucnu navázali, obdobné průzkumy mají ostatně největší vypovídací hodnotu tehdy, pokud lze sledovat i vývojové trendy.

V dalších studiích bude vhodné rozlišit překladatelskou a tlumočnickou činnost, jednak kvůli tomu, že při studii, která zkoumá obojí, zákonitě není možné zacházet do potřebného detailu (zde např. nefiguje dotaz po honoráři za tlumočení), a jednak kvůli skutečnosti, že sloučený výzkum poněkud pokřivuje pohled na určité zkoumané oblasti (např. míra práce pro přímého zadavatele). Současné spojení obou činností však bylo dáno zvolenou formou dotazování – papírový dotazník – a jeho rozsahem (jedna tisková strana).

Příští otázky na překladatele již nepochybně budou obsahovat část týkající se využívání strojového překladu (MT) a v oblasti získaného vzdělání např. rozliší mezi bakalářskými a magisterskými studijními programy. Také bychom se patrně neostýchali dotázat se na pohlaví a věk respondentů, což by rovněž umožnilo interpretovat výsledky v širším kontextu.

Kapitola 8

Budoucnost překladatelské profese

Změna definice překladu

Již delší dobu je patrné stále širší vnímání pojmů překlad, překladatel. Nejen že se vytvořil svébytný obor v rámci překladatelské profese – lokalizace –, ale též vlastní překladatelský proces ztratil na linearitě a poptávané služby často přesahují požadavek funkčně ekvivalentního překladu. Po překladatelích se tak nežadá pouze převzetí, přeložení a odevzdání textu, ale mnoho dalších služeb. Patří sem například integrace vlastní činnosti do projektového řízení v rámci postupů u zadavatele.

Konkrétní podobou integrace procesů je situace, kdy agentura zašle překladateli (nebo umístí do systému, kam má překladatel ze své strany přístup) projektový balíček, který obsahuje tyto prvky:

- soubory k překladu (či spíše odkaz na server ftp, kde jsou soubory ke stažení),
- paměti,
- referenční materiály,
- pokyny,
- style-guide (pravidla pro úpravu dokumentů, návod jak vyřešit specifické nároky daného projektu),
- terminologii (glosář či přímo soubor k importu do nástroje CAT),
- popřípadě přístupové údaje na server pro využití vzdálené překladové paměti,
- či např. definiční soubor pro určení specifik editace určitého formátu (např. *.xml).

Objevují se též požadavky na vyhotovení jedné konkrétní zakázky (např. překlad souboru *.html pro účely publikace na internetu) v určitém specifickém překladovém softwaru a jiného typu zakázky (např. lokalizace či práce se speciálními grafickými formáty) za použití nástroje odlišného.

V souvislosti s korekturami sem patří žádost o stanovisko o kvalitě překladu, revize pomocí nástrojů CAT. V oblasti terminologie přibývá požadavků na správu terminologie, práci s glosáři a popřípadě editaci těchto glosářů.

Časové lhůty se zkracují, a požadavek na kvalitu zpravidla zůstává stejný, či dokonce vzrůstá (harmonizace terminologie, využití závazné paměti, povinné provedení automatické kontroly v nástroji CAT apod.).

Vývoj poptávky

Nárůst MT, ale též nárůst poptávky po kvalitním HT

Objem komunikátů celosvětově narůstá a taktéž narůstá sebevědomí uživatelů, čímž rostou jejich požadavky. Čím dál intenzivněji tedy požadují čím dál více přeložených textů. Určitý díl z této poptávky jistě v budoucnu bude pokryt strojovým překladem (s rostoucí kvalitou výstupu dokonce strojovým překladem needitovaným). Stále však zůstane rozsáhlý podíl autoritativních textů s požadavkem na vysoce kvalitní překlad, pořízený člověkem (Human Translation, HT). Překladatelé budou strojový překlad používat (a již jej používají) jako východisko pro svou další práci.

Objevují se nové trendy, jako je crowdsourcing (vytváření překladů laickou komunitou, zpravidla za nulovou odměnu), u nichž se stále uvažuje, zda představují konkurenci pro profesionální překladatele, či nikoli. Všeobecně se má za to, že spíše nikoli.

PEMT

Konkrétně v případě češtiny strojový překlad pro lidského překladatele zatím konkurenci nepředstavuje – o samostatně použitelný produkt se zatím nejedná. Jistě však bude přibývat požadavků na (ne zrovna příliš kvalitní, ale hlavně rychlý) překlad pořízený strojově a editovaný člověkem. Již se ostatně konstituuje nový profesní profil – editace výsledků strojového překladu (post-editing MT, PEMT). Uvádí se, že ne všichni překladatelé budou ochotni opravovat defektní jazykový výplod po strojovém překladači, avšak zadavatelská strana již začíná podobné zakázky zadávat a poskytovatelé jazykových služeb na to jistě zareagují.

Posteditace strojového překladu předpokládá tzv. revizní kompetenci, která zahrnuje obeznámenost s výchozím jazykem a velmi dobrou znalost jazyka cílového. Proto i na tuto nově se rodící profesní větev lze nahlížet – pokud nenabude pokleslých podob jako pouhá úprava cílového jazyka do srozumitelné a relativně dobře čitelné podoby bez ohledu na ekvivalenci – jako na expertní činnost.

Pozice překladatelů

Uvedený vývoj si od překladatelů žádá, aby byli velmi flexibilní a počítačově gramotní. Potřebují také být otevření pro nové technologie a průběžně se vzdělávat.

Proměnu situace překladatele v moderním prostředí lze ilustrovat pomocí následujícího srovnání:

Překladatel „v. 1.0“	Překladatel „v. 2.0“
kreativní jazykový tvůrce	profesionál v oblasti řízení informací/dat
individualista	týmový hráč, vytváří informační zdroje, spravuje a sdílí údaje/data
druzí překladatelé = konkurence	vysoká míra specializace, vysoká efektivita a profesionální přístup

Z nové situace tedy pro překladatele plynou tyto požadavky:

- zvládnání široké škály činností a úkolů,
- konkurence povede k tomu, aby své služby dále rozšiřovali a do své nabídky přidávali služby nové,
- zájem ze strany zadavatelů se bude čím dál více orientovat na překladatele s určitou specializací,
- obeznámenost s novými technologiemi a systémy/programy (CAT, avšak postupně i MT) se bude považovat a již se považuje za samozřejmost,
- překladatelé budou sdílet a již sdílejí své paměti, terminologii a postupy,
- budou vytvářet a již vytvářejí menší uskupení a sítě a v souvislosti s novými možnostmi spolupráce a výměny informací a dat na internetu lze očekávat určité snižování významu zprostředkování ze strany agentur.

Tématu budoucnosti překladatelské profese jsou věnovány přílohy VIII-1 až VIII-4. Obsahují prezentace ze stejně nazvaných přednášek na každoročním setkání překladatelů a tlumočnicků Jeronýmovy dny, a to ve třech ročnících, od r. 2009 do r. 2011, a rovněž přepis televizního vysílání pořadu Milénium, vysílaného 10. listopadu 2010, s názvem Budoucnost strojového překladu.

Vše, co bylo doposud řečeno o překladu, se týká překladu odborného. Mnohem méně bude těmito novými trendy zasažen překlad umělecký, i když i tam dnes již nástroje CAT pronikly. Překladatelská profese se proměňuje a klade stále vyšší nároky na své představitele, avšak ze své podstaty – činnosti zprostředkující – nadále zůstane profesí zajímavou, která bude přitahovat zvědavé a kreativní lidi. Když si uzpůsobí všechny vývojové trendy tak, aby pro ně nepředstavovaly hrozbu, nýbrž příležitost dozvědět a přiučit se něco více, jistě najdou vhodné a motivující uplatnění. A tato fascinující profese bude i jim přinášet intelektuální stimul a podněty pro osobnostní růst.

Kapitola 9

Zkratky

Zkratka	Vysvětlení
32002R1400	celexové číslo (viz Eur-Lex)
CAT	počítačem podporovaný překlad (Computer Assisted Translation)
DGT	GR pro překlady
EK	Evropská komise
GR	generální ředitelství (organizační jednotka EK)
GT	Google Translate, Překladač Google
HT	překlad vyhotovený člověkem (Human Translation)
HW	hardware
JTP	Jednota tlumočnicků a překladatelů
KN	Kombinovaná nomenklatura (EU)
MT	strojový překlad (Machine Translation)
OCR	Optical Character Recognition – SW pro konverzi needitovatelných formátů (skeny, obrázky, pdf) na editovatelné (zpravidla word či *.rtf)
OPOCE	Úřad pro publikace Evropské unie (Úřad pro publikace)
PEMT	následná editace strojového překladu (Post-Editing Machine Translation)
příručka OPOCE	Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů OPOCE
SJČ	Slovník jazyka českého
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
SW	software
TREN	GR pro energetiku a dopravu (DG Transportation and Energy) (nový název: DG MOVE, GR pro mobilitu a dopravu)
ÚJČ	Ústav pro jazyk český
ÚTRL	Ústav translatologie FF UK

Vysvětlivky

Značka	Vysvětlení
*	Asterisk na začátku příkladového materiálu značí chybný tvar, nežádoucí formulaci (např.: „*se fotoclonami“).
::	Dvě dvojtečky uvozující určitý výraz či formulaci značí navržené alternativní řešení (např.: „::s fotoclonami“)

Kapitola 10

Bibliografie

- ADÜ NORD e.V. *Grünes Licht - ein Ratgeber zur Existenzgründung für Übersetzer und Dolmetscher*. BoD – Books on Demand, 2006.
- AHRENS, B. *Translationswissenschaftliches Kolloquium I: Beiträge zur Übersetzungs- und Dolmetschwissenschaft*. Frankfurt am Main: Lang, 2009.
- ANGELELLI, Claudia V., JACOBSON, Holly E. *Testing and assessment in translation and interpreting studies: A call for dialogue between research and practice*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2009.
- ARNOLD, D. et al. *Machine Translation. An Introductory Guide*. Manchester, Oxford: NCC Blachwell, 1994.
- ARNTZ, Reiner, PICHT, H., MAYER, F. *Einführung in die Terminologiearbeit*. 5., verbesserte Auflage. Hildesheim, Zürich, New York, 2004.
- ARNTZ, Reiner. Terminologie der Terminologie. In: SNELL-HORNBY, Mary, Hans G. HÖNIG, Paul KUßMAUL a Peter A. SCHMITT. *Handbuch Translation*. Tübingen: Schriften des BDÜ, 1999, s. 77–82.
- ASSOCIATION FOR COMPUTATIONAL LINGUISTICS. Artikel und Aufsätze. Dostupné z: www.portal.acm.org.
- ASSOCIATION FOR MACHINE TRANSLATION IN THE AMERICAS, WHITE, John S. *Envisioning Machine Translation in the Information Future*. Springer, 2000. ISBN: 3540411178
- AUSTERMÜHL, Frank. *Electronic Tools for Translators*. St Jerome, 2001.
- BAKER, Mona, SALDANHA, Gabriela. *Routledge encyclopedia of translation studies*. London & New York: Routledge, 2008.
- BELL, R. T. Psycholinguistic / Cognitive Approaches. In: BAKER M., eds. *Routledge Encyclopaedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 1998.
- BLATT, Achim. *Computer und Übersetzen. Eine Einführung*. Olms, 1985.
- BOJER, O. *English-to-Czech Factored Translation*. Association for Computational Linguistics, 2007.
- BOWKER, Lynne a Desmond FISHER. Computer-aided translation. In: GAMBIER, Yves, DOORSLAER, van Luc (eds.). *Handbook of translation studies*. Vol. 1. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2010, s. 60–65.
- BOWKER, Lynne. *Computer-Aided Translation Technology. A Practical Introduction*. Ottawa: University of Ottawa Press, 2002. Didactics of Translation Series.
- BUHL, S. *Fach-Text-Übersetzen: Theorie, Praxis, Didaktik*. St. Ingbert: Röhrig Univ.-Verl., 1999.
- BUSCH-LAUER, I. *Fachtexte im Kontrast: eine linguistische Analyse zu den Kommunikationsbereichen Medizin und Linguistik*. Frankfurt am Main, Wien: Lang, 2001.
- CALLISON-BURCH Chris, Philipp KOEHN a Osborne MILES. *Improved statistical machine translation using paraphrases*. 2006.
- CASACUBERTA, Francisco, Enrique VIDAL. *Learning finite-state models for machine translation*. Kluwer Academic Publishers, 2007.
- CRACIUNESCU, Olivia, Constanza GERDING-SALAS, Susan STRINGER-O'KEEFFE. *Machine Translation and Computer-Assisted Translation: a New Way of Translating?*
- ČMEJREK, M., CUŘÍN, J., HAVELKA, J. Czech-English Dependency-based Machine Translation. In: *Proceedings of the 10th Conference of The European Chapter of the Association for Computational Linguistics*. Budapest, 2003, s. 83–90. Dostupné z: http://ufal.mff.cuni.cz/~curin/mt/doc/eacl2003_dtbmt.pdf.
- ČMEJREK, M., CUŘÍN, J., HAVELKA, J. Czech-English Dependency-based Machine Translation: Data Preparation for the Starting up Experiments. *The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics*. 2002, Volume 78, s. 103–116. Dostupné z: http://ufal.mff.cuni.cz/~curin/mt/doc/pbml2002_mc.jc.pdf.
- DAELEMANS, Walter, HOSTE, Véronique, eds. *Evaluation of Translation Technology*. Antwerp: Hogeschool Antwerpen, 2009. Linguistica Antverpiensia.

- DANTO, Arthur C., MOELLER Hans-Georg. *A Topical Bibliography of Computer (-Aided) Translation*. Chinese University Press, 2007. ISBN: 9789629963309 (9629963302).
- DE SAINT, Robert, Marie-Josée. CAT tools in international organisations: Lessons learnt from the experience of the Languages Service of the United Nations Office at Geneva. In: YUSTE, Rodrigo, Elia, ed. *Topics in Language Resources for Translation and Localisation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2008, s. 107–119.
- DRAGSTED, Barbara. Computer-aided translation as a distributed cognitive task. In: DROR, Itiel E., HARNAD, Stevan, eds. *Cognition Distributed*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2008, s. 237–256.
- DUNNE, Keiran J. *Perspectives on Localization*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Co., 2006.
- ENSINK, T. *Researching technical documents*. Groningen: Rijksuniv. Groningen, Dep. of Speech and Communication, 1996.
- ESSELINK, Bert. *A Practical Guide to Localization*. Second edition. John Benjamins, 2000.
- FISCHBACH, H. *Translation and medicine*. Amsterdam: Benjamins, 1998.
- FLUCK, H.-R. *Fachsprachen und Fachkommunikation*. Heidelberg: Groos, 1998.
- FORNER, W. Fachsprachliche Kontraste oder: die unmögliche Kunst des Übersetzens. *Akten des SISIB-Kolloquiums vom 11.–12. Juni 1999*. Siegener Institut für Sprachen im Beruf. Frankfurt am Main: Lang, 2000.
- FREIGANG, Karl-Heinz a REINKE, Uwe. LION-Tools – eine Marktübersicht. *Mitteilungen für Dolmetscher und Übersetzer*. 2003, vol. 4–5, s. 8–36.
- FREIGANG, Karl-Heinz a REINKE, Uwe. Marktübersicht über Translation Memory-Tools. *Mitteilungen für Dolmetscher und Übersetzer*. 2002, vol. 4–5, s. 6–33.
- FREIGANG, Karl-Heinz a REINKE, Uwe. Softwarelokalisierung – eine Einführung. *Mitteilungen für Dolmetscher und Übersetzer*. 2003, vol. 4–5, s. 5–7.
- FREIGANG, Karl-Heinz a REINKE, Uwe. Softwarelokalisierung mit Translation-Memory-Tools. *Mitteilungen für Dolmetscher und Übersetzer*. 2003, vol. 4–5, s. 38–43.
- GARCIA, Ignacio. Beyond Translation Memory: Computers and the Professional Translator. *The Journal of Specialised Translation* [online]. 2009. No. 12. s. 199–214.
- GARCIA, Ignacio. Power Shifts in Web-based Translation Memory. *Machine Translation*. Heidelberg: Springer, 2008, Vol. 21, No. 1. s. 55–68.
- GERHARDT, Stefan. Software-Lokalisierung. In: SNELL-HORNBY, Mary, Hans G. HÖNIG, Paul KUBMAUL a Peter A. SCHMITT. *Handbuch Translation*. Tübingen: Schriften des BDÜ, 1999, s. 213–217.
- GERZYMISCH-ARBOGAST, H. Textterminologie und Fachübersetzung. In *Linguistische und didaktisch-psychologische Grundlagen der Translation*. Berlin: Logos, 2005, s. 37–49.
- GERZYMISCH-ARBOGAST, H. *Wege der Übersetzungs- und Dolmetschforschung*. Tübingen: Narr, 1999.
- GOTTI Fabrizio, Philippe LANGLAIS, Elliott MACKLOVITCH, Didier BOURIGALT, Benoit ROBICHAUD a Claude COULOMBE. 3GTM. A Third-Generation Translation Memory. In: *3rd Computational Linguistics in the North-East (CLiNE) Workshop*. Gatineau, Québec, 2005, p. 8.
- GOTTI, M. *Advances in medical discourse analysis: oral and written contexts*. Bern, Wiena: Lang, 2006.
- HABER, A. Ch. *Patientengerecht informieren: kommunikative Erfolge von Medizinerinnen und Übersetzern im Vergleich*. 2006.
- HAJIČ, J. *Disambiguation of Rich Inflection. Computational Morphology of Czech*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004.
- HAJIČ, J. Ruslan: An MT System between Closely Related Languages. In: *Proceedings of the 3rd Conference of The European Chapter of the Association for Computational Linguistics*. Copenhagen, 1987, s. 113–117.
- HAJIČ, J., ČMEJREK, M., DORR, B., DING, Y., EISNER, J., GILDEA, D., KOO, T., PARTON, K., PENN, G., RADEV, D., RAMBOW, O. Natural Language Generation in the Context of Machine Translation. Final Report. In: *JHU Summer Workshop*. 2002.
- HAJIČ, J., HAJIČOVÁ, E., HNÁTKOVÁ, M., KUBOŇ, V., PANEVOVÁ, J., ROSEN, A., SGALL, P., SKOUMALOVÁ, H. MATRACE – MACHine TRANslation between Czech and English. In: *IBM Academic Initiative Seminar*. Prague, 1992, s. 75–82.

- HAIJČ, J., ROSEN, A., SKOUMALOVÁ, H. *RUSLAN – systém strojového překladu z češtiny do ruštiny. Výzkumná zpráva*. Praha: Výzkumný ústav matematických strojů, 1987.
- HARTLEY, Tony. Technology and translation. In: MUNDAY, Jeremy. *The Routledge companion to translation studies*. London & New York: Routledge, 2009.
- HELBIG, Hermann. *Wissensverarbeitung und die Semantik der Natürlichen Sprache: Wissensrepräsentation mit MultiNet*. Springer-Verlag New York: LLC, 2008.
- HOFFMANN, L. *Fachsprachen: ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft 1*. Berlin: de Gruyter, 1998.
- HOFFMANN, L. *Fachsprachen: ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft 2*. Berlin: de Gruyter, 1999.
- HOFFMANN, L. *Vom Fachwort zum Fachtext: Beiträge zur angewandten Linguistik. (Philologe)*. Tübingen: Narr, 1988.
- HOLZ-MÄNTTÄRI, Justa. *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki: Suomalainen Tjedeakademia, 1984.
- HUANG, Bryant a Kevin KNIGHT. *Relabeling syntax trees to improve syntax-based machine translation quality*. 2006.
- HUTCHINS, John. *Compendium of Translation Software*. 2009. Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/Compendium-15.pdf>
- HUTCHINS, John. Current commercial machine translation systems and computer-based translation tools: system types and their uses. *International Journal of Translation*. 2005, vol. 17, no.1–2, s. 5–38.
Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/IJT-2005.pdf>.
- HUTCHINS, John. *History of MT in a nutshell. A two-page sketch, from the beginnings to the present*.
Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/Nutshell-2005.pdf>. [Written 2000–2001, revised November 2005]
- HUTCHINS, John. Machine translation and computer-based translation tools. In: BRAVO, José Maria, ed. *A new spectrum of translation studies*. Valladolid: University of Valladolid, 2004, s. 13–48.
Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/Valladolid-2004.pdf>.
- Hutchins, John. Multiple uses of machine translation and computerized translation tools. ISMTCL: *International Symposium on Data Mining and Sense Mining, Machine Translation and Controlled Languages, and their application to emergencies and safety critical domains*, Centre Tesnière, University of Franche-Comté. Besançon: Presses universitaires de Franche-Comté. s. 13–20. Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/Besancon-2009.pdf>.
- HUTCHINS, John. Towards a definition of example-based machine translation. In: *MT Summit X, Phuket, Thailand: Proceedings of Workshop on Example-Based Machine Translation*. September 16, 2005, s. 63–70.
Dostupné z: <http://www.hutchinsweb.me.uk/MTS-2005.pdf>.
- HUTCHINS, W. John a HAROLD L. Somers. *An Introduction to Machine Translation*. London: Academic Press, 1992.
- CHIANG, David, Adam LOPEZ, Nitin MADNANI, Christof MONZ, Philip RESNIK, Michael SUBOTIN. The Hiero machine translation system: extensions, evaluation, and analysis. 2005.
- KÁROLY, Krisztina, FÓRIS, Agóta: *New trends in translation studies*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2005.
- KIRCHNER, Z., ROSEN, A. APAC - An Experiment in Machine Translation. *Machine Translation*. 1989, vol. 4, s. 177–193.
- KIRSCHNER, Z. APAC3-2: An English-to-Czech Machine Translation System. In: *Explizite Beschreibung der Sprache und automatische Textverarbeitung XIV*. Prague: Charles University, 1987.
- KNITTOVÁ, D. *Teorie překladu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995.
- KOLLER, Werner. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. (nejnovější vydání)
- KÖRPER, Diana. *Terminologie in der Softwarelokalisierung: Probleme und Lösungen*. Diplomica GmbH, 2007.
- KOVTYK, B. *Aktuelle Probleme der angewandten Übersetzungswissenschaft: sprachliche und außersprachliche Faktoren der Fachübersetzung*. Frankfurt am Main, Wien: Lang, 2002.
- KRÁL, P. *Překlad pomocí počítače: současnost a historie*. Praha, 2003.
Dostupné z: <http://www.jtpunion.org/spip/IMG/ppt/kral.ppt>. Jeromýmovy dny.

- KRÁL, P. *Využití počítačových technologií v překladatelském procesu*. Olomouc, 2003. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci na katedře anglistiky a amerikanistiky.
- KRÁL, P. *Využití počítačových technologií v překladatelském procesu*.
- LA TERRA, Clara. *Terminologische Fragestellungen in Datenbanken: Datenbanken im Vergleich unter dem Blickwinkel italienischer Terminologien*. GRIN Verlag, 2007.
- LIANG, Percy, Alexandre BOUCHARD-CÔTÉ, Dan KLEIN, Ben TASKAR. *An end-to-end discriminative approach to machine translation*, 2006. Dostupné z: <http://www.seas.upenn.edu/~taskar/pubs/acl06.pdf>.
- LOCALISATION RESEARCH CENTRE (LRC). *Localisation Reader*. 2004.
- LÜDTKE, Kati. *TRADOS und Across: CAT-Tools in der Evaluation und im Vergleich*. 1. vyd. WVT Wissenschaftlicher Verlag Trier, 2004. ISBN 3884766856.
- Machine translation in Europe and North America: current state and future prospects. *JAPIO 2007 Yearbook*. Tokyo: Japan Patent Information Organization, 2007.
- Machine translation: history of research and use. In: BROWN, Keith, ed. *Encyclopedia of Languages and Linguistics*. 2nd edition. Oxford: Elsevier, 2006, vol. 7, s. 375–383.
- Marine Carpuat, Dekai Wu. *Word sense disambiguation vs. statistical machine translation*. 2005.
- MARIÒ, José B., Rafael E. BANCHS, Josep M. CREGO, Adrià DE GISPERS, Patrik LAMBERT, José A. R. FONOLLOSA a Marta R. COSTA-JUSSÀ. *N-gram-based Machine Translation*. MIT Press, 2006.
- Masaki Murata, Masao Utiyama, Kiyotaka Uchimoto, Hitoshi Isahara, Qing Ma. *Correction of errors in a verb modality corpus for machine translation with a machine-learning method*. 2005.
- MASSION, François. *Translation Memory Systeme im Vergleich*. 1. vyd. Reutlingen: doculine, 2005. ISBN 978-3-9810595-1-9.
- MDÜ (Mitteilungen für Dolmetscher und Übersetzer). Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer.
- MELČUK, Leo Wanner. *Syntactic mismatches in machine translation*. Kluwer Academic Publishers, 2006.
- MONTALT, V., GONZÁLEZ DAVIS, M. *Medical translation step by step: learning by drafting*. Manchester: St. Jerome Publ., 2007.
- MUNTEANU, Dragos Stefan, MARCU Daniel. *Improving Machine Translation Performance by Exploiting Non-Parallel Corpora*. MIT Press, 2005.
- NITSCHKE, Maria. *Die computergestützte Extraktion von Fachtermini aus Textkorpora: Textanalysetools und Konkordanzprogramme*. GRIN Verlag, 2007.
- O'HAGAN, Minako a David ASHWORTH. *Translation-mediated Communication in the Digital World*. Multilingual Matters, 2002.
- O'HAGAN, Minako. *The Coming Industry of Teletranslation. Overcoming Communication Barriers through Telecommunication*. Multilingual Matters, 1996.
- OMAR, Hasuria Che, Haroon, Haslina, Ghani, Aniswal Abd. *The Sustainability of the Translation Field*. Kuala Lumpur: Malaysian Translators Association, 2009.
- OTTMANN, Angelika. *Translation-Memory-Systeme: Nutzen, Risiken, erfolgreiche Anwendung*. 1. vyd. GFT Gesellschaft für Technische Dienstleistungen, 2004. ISBN 3938334339.
- PACHOLÍK, O. *CAT je sice anglicky kočka, ale i...* Praha, 1999.
- Dostupné z: http://www.jtpunion.org/spip/IMG/ppt/Jeronym99_pacholik.ppt.
- Quah, Chiew Kin. *Translation and technology*. Houndmills & New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- REINART, S. *Kulturspezifika in der Fachübersetzung: die Bedeutung der Kulturkompetenz bei der Translation fachsprachlicher und fachbezogener Texte*. Berlin: Frank & Timme, 2009.
- REINEKE, Detlef a SCHMITZ, Klaus-Dirk. *Einführung in die Softwarelokalisierung*. Tübingen: Gunter Narr, 2005.
- REINKE, Uwe. Der Einfluß integrierter Übersetzungssysteme auf den Übersetzungsprozeß. In: *Tagungsakten der Internationalen Konferenz „Sprache und Wirtschaft in der europäischen Informationsgesellschaft“*. 21. Jahrestagung der Internationalen Vereinigung Sprache und Wirtschaft. 12.–15. Oktober 1995. Berlin: Humboldt-Universität Berlin.

- REINKE, Uwe. *Translation Memories: Systeme – Konzepte – Linguistische Optimierung*. Frankfurt/M. u.a., 2004. Saarbrücker Beiträge zur Sprach- und Translationswissenschaft, č. 2.
- RENZ, Robert. *Translation Memory Systeme*. 1. vyd. A. Bernecker Verlag, 2008. ISBN 3870641304.
- Richard Zens, Hermann Ney, Taro Watanabe, Eiichiro Sumita, Grammatical machine translation. 2006.
- Rodrigo, Elia Yuste. *Topics in language resources for translation and localisation*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2008.
- ROELCKE, T. *Fachsprachen*. Berlin: Schmidt, 1999.
- SAMUELSSON-BROWN, Geoffrey. *A Practical Guide for Translators*. Clevedon: Multilingual Matters, 2010.
- SCHÄFFNER, Ch. Action (theory of 'translational action'). In: BAKER M., ed. *Routledge Encyclopaedia of Translation Studies*. London and New York: Routledge, 1998.
- SCHÄLER, Reinhard. *New Media Localisation, LingLink Report for the European Commission DGXII*. Dublin, 1999.
- SCHMIDT, Paul. *Automatisches Übersetzen*. In: SNELL-HORNBY, Mary, Hans G. HÖNIG, Paul KUßMAUL a Peter A. SCHMITT. *Handbuch Translation*. Tübingen: Schriften des BDÜ, 1999, s. 133–137.
- SCHMITT, Peter A. Technische Arbeitmittel. In: SNELL-HORNBY, Mary, Hans G. HÖNIG, Paul KUßMAUL a Peter A. SCHMITT. *Handbuch Translation*. Tübingen: Schriften des BDÜ, 1999, s. 186–199.
- SCHMITZ, Klaus-Dirk a Kirsten WAHLE. *Softwarelokalisierung*. Tübingen, 2000. Stauffenburg-Handbücher.
- SCHMITZ, Klaus-Dirk. Terminographie und Terminologienormung. In: SNELL-HORNBY, Mary, Hans G. HÖNIG, Paul KUßMAUL a Peter A. SCHMITT. *Handbuch Translation*. Tübingen: Schriften des BDÜ, 1999, s. 83–91.
- SCHUBERT, K. Interkulturalität in technischer Redaktion und Fachübersetzung. In *Mehrsprachige Individuen – vielsprachige Gesellschaften*. Frankfurt am Main, Wien: Lang, 2006, s. 191–205.
- SCHUBERT, K. *Übersetzen und Dolmetschen: Modelle, Methoden, Technologien*. Tübingen: Narr, 2003.
- SCHWANKE, Maria. *Maschinelle Übersetzung. Ein Überblick über Theorie und Praxis*. Berlin, Heidelberg u.a.: Springer, 1991.
- SCHWANKE, Martina. *Sprachdidaktik und Computer: MT-Dictionaries*. Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V., 2007.
- Sin-Wai, Chan, ed. *Translation and Information Technology*. Chinese University Press. ISBN: 962996077X
- Sin-Wai, Chan. *A Dictionary of Translation Technology*. Hong Kong: The Chinese University Press, 2004.
- Sin-Wai, Chan. *A topical bibliography of computer(-aided) translation*. Hong Kong: The Chinese University Press, 2007.
- SNELL-HORNBY, Mary. *The turns of translation studies*. Amsterdam: Benjamins, 2006.
- SOMERS, Harold, DANDAPAT, Sandipan, MORRISSEY, Sara, Naskar, Sudip Kumar. Statistically Motivated Example-based Machine Translation using Translation Memory. In: *8th International Conference on Natural Language Processing (ICON 2010)*. Kharagpur, 2010.
- SOMERS, Harold, DIAZ, Gabriela Fernandez. Translation Memory vs. Example-based MT: What is the difference? *International Journal of Translation*. New Delhi: Bahri Publications, 2004, Vol. 16, No 2. s. 5–33.
Dostupné z: <http://personalpages.manchester.ac.uk/staff/harold.somers/EBMTvsTM.IJT.pdf>.
- SOMERS, Harold, ed. *Computers and translation. A translator's guide*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2003. ISBN: 978 90 272 1640 3.
- SOMERS, Harold, NIRENBURG, Sergei, SOMERS, H. L., eds. *Readings in Machine Translation*. Mit Press. ISBN: 0262140748.
- SPRUNG, Robert C., ed. *Translating into Success. Cutting-edge strategies for going multilingual in a global age*. Benjamins, 2000.
- STOLZE, R. *Die Fachübersetzung: eine Einführung*. Tübingen: Narr, 1999.
- STOLZE, R. *Fachübersetzen – ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*. Berlin: Frank & Timme, 2009.
- STOLZE, Rade Gundis: *Übersetzungstheorien. Eine Einführung*.
- SVOBODA, Tomáš: Ubi sunt homines? Poznámky k řízení kvality překladů u Generálního ředitelství pro překlad Evropské komise; In: Ďuricová, A. (ed.) *Od textu k překladu II*. JTP, Praha 2008, s. 143–151. (ISBN 978-80-7374-047-4)

ŠABRŠULA, Jan. *Teorie a praxe překladu*.

Takao Doi, Hirofumi Yamamoto, Eiichiro Sumita. *Example-based machine translation using efficient sentence retrieval based on edit-distance*. 2005.

TALBOT, David a Miles OSBORNE. *Modelling lexical redundancy for machine translation*. 2006.

Dostupné z: <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=1220297>.

TEN HACKEN, Pius. *Terminology, computing and translation*. Gunter Narr Verlag, 2006.

Ten years of online machine translation: origins, developments, current use and future prospects. *MT Summit XI*. Copenhagen, 10–14 September 2007, Proceedings, s. 199–206.

Thai Phuong Nguyen, Akira Shimazu. *Improving phrase-based statistical machine translation with morphosyntactic transformation*. Kluwer Academic Publishers, 2006.

The International Journal of Localisation

TRUMPP, E. C. *Fachtextsorten kontrastiv: Englisch – Deutsch – Französisch*. Tübingen: Narr, 1998.

UEFFING Nicola a NEY Hermann. *Word-Level Confidence Estimation for Machine Translation*. MIT Press, 2007

VACHKOVÁ, M. K předpokladům komunikace filosofického problému z hlediska lexikologie a slovo tvorby. *Filosofický časopis*. 1998, 4/76, s. 647–657.

VACHKOVÁ, M. Zur Rolle der Wortbildungskenntnisse beim Studium philosophischer Texte. In: ŠIMEČKOVÁ, A., VACHKOVÁ, M. (Eds.). *Wortbildung, Theorie und Anwendung*. Praha: Karolinum, 1996, s. 180–185.

VACHKOVÁ, Marie. K aktuálním deziderátům theolingvistiky. Několik poznámek k novým možnostem sémantické analýzy: synchronní lingvistika a lexikografie ve službě filologicko-teologické reflexe. Sborník. Teologická fakulta Jihočeské university, 2009.

WAGNER, E., BECH, S., MARTÍNEZ J. M. *Translating for the European Union Institutions*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002.

WAHLSTER, Wolfgang. *Verbmobil: Foundations of Speech to Speech Translation*. Berlin, Heidelberg u.a.: Springer, 2000.

ZETZSCHE, Jost. *The Translator's Tool Box. A Computer Primer for Translators*. Winchester Bay: International Writer's Group, 2011. Version 9. Dostupné z: <http://www.internationalwriters.com/toolbox/>

ZHANG, Hao, Liang HUANG, Daniel GILDEA a Kevin KNIGHT. *Synchronous binarization for machine translation*. 2006.

ZIEGLER, Jürgen a BEINHAUER, Wolfgang. *Interaktion mit komplexen Informationsräumen: Visualisierung, Multimodalität*. Oldenbourg, 2007.

ZYBATOW, L. *Translationswissenschaft – Stand und Perspektiven*. Frankfurt am Main, Wien: Lang, 2010.

Kapitola 11

Přílohy

Pozn.: Číslování příloh nepředstavuje spojitou řadu, protože římská číslice zde odkazuje na číslo kapitoly v průběžném textu. Reprodukovaná verze zpravidla odpovídá stavu odkazů z prosince 2011.

Příloha II

Rešeršní zdroje na stránkách Generálního ředitelství pro překlady EK

(http://ec.europa.eu/translation/czech/czech_cs.htm)

Materiály a užitečné odkazy týkající se češtiny

Užitečné stránky s českou terminologií, které vybrali naši překladatelé, včetně veřejných stránek s termíny použitými v kontextu.

České internetové stránky

Stránky českých orgánů

- Prezident
- Senát – horní komora parlamentu
- Poslanecká sněmovna – dolní komora parlamentu
- Vláda
- Ministerstva
- Státní správa
- Ústava
- Sbírka zákonů
- Ústavní soud

Další odkazy

- Česká národní banka
- Český úřad zeměměřičský a katastrální
- Český statistický úřad
- Úřad průmyslového vlastnictví
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost

Knihovny

- Knihovna Akademie věd ČR
- Národní knihovna ČR
- Národní technická knihovna

Stylistické a gramatické příručky, jazykové průvodce

- Jak psát srozumitelně – brožura Evropské komise (k dispozici ve všech úředních jazycích EU) [březen 2010]

Slovníky on-line, terminologické databáze a glosáře

Slovníky a encyklopedie

- Vícejazyčné slovníky

Glosáře a terminologické databáze

- Biological library BioLib – angličtina, čeština
- Glosář – životní prostředí (EEA)

Rešeršní zdroje na stránkách Generálního ředitelství pro překlady EK

(http://ec.europa.eu/translation/german/german_de.htm)

Sprachressourcen und nützliche Links für Deutsch

Unsere Übersetzer haben für Sie eine Auswahl nützlicher Links für Ihre Terminologierecherche in Deutsch zusammengestellt. Auf den Websites der öffentlichen Einrichtungen können Sie nachschauen, wie bestimmte Begriffe im Kontext verwendet werden.

Nationale Websites

Websites von deutschen und österreichischen Einrichtungen

Österreich

- Bundespräsident
- Bundeskanzleramt
- Österreichisches Parlament
- Verfassungsgerichtshof (VfGH)
- Rechtsinformationssystem (RIS)
- Bundesverfassungsgesetze – Auswahl

Deutschland

- Bundespräsident
- Bundestag
- Bundeskanzlerin
- Bundesrat
- Bundesregierung
- Auswärtiges Amt (AA)

Weitere Links für Österreich und Deutschland

Österreich

- Österreichisches Normungsinstitut (ON)
- Statistik Austria

Deutschland

- Deutsches Institut für Normung (DIN)
- Statistisches Bundesamt (StBA)

Stil- und Grammatik-Leitfäden, Sprachkampagnen

- Bürgernahe Verwaltungssprache – Bundesregierung Deutschland
- Klar und deutlich schreiben – Broschüre der Europäischen Kommission (alle EU-Amtssprachen) [März 2010]

Online-Wörterbücher, Terminologiedatenbanken und Glossare*Wörterbücher und Enzyklopädien*

- Wörterbuch-Portal

Mehrsprachige Wörterbücher

- LexiLogos – zwei- und mehrsprachige Wörterbücher
- Omniglot Online-Wörterbücher
- Online-Filmwörterbuch

Zweisprachige Wörterbücher

Englisch – Deutsch

- TU Chemnitz

Terminologiedatenbanken und Glossare

- EU-Haushaltsterminologie
- Zollglossar
- Österreichische Nationalbank – Terminologie
- Umweltglossar (Europäische Umweltagentur)
- Glossar Zivil- und Handelsrecht
- EURYDICE – Informationen zu Bildungssystemen in Europa
- FishBase – weltweites Informationssystem über Fische
- Deutsches Terminologieportal – sortiert nach Politikbereichen
- Sammlung von Glossaren, sortiert nach Sprachen
- Internationaler Währungsfonds (IWF) – mehrsprachiges Verzeichnis
- Glossar Regionalentwicklung
- Statistik – mehrsprachiges Glossar des Internationalen Statistischen Instituts (ISI)
- Medizinische Begriffe – für Fachleute und für den alltäglichen Gebrauch
- Terminologiedatenbank – Französisch, Deutsch, Englisch und Niederländisch
- Avibase – Datenbank mit Informationen über alle Vogelarten
- Innsbrucker Termbank Online

Příloha III-1

Dodatek k Pravidlům českého pravopisu¹

schváleným MŠMT ČR dne 4. 3. 1993, č. j. 12 502/93-22

Pravidla českého pravopisu (dále jen Pravidla 1993) zavádějí u některých slov přejatých z cizích jazyků podoby odlišné od těch, které obsahovala Pravidla z roku 1958 a jejich reedice. To se týká jak úvodu (nazvaného Pravopisná pravidla), tak pravopisného slovníku. Vzájemný vztah těchto pravopisných podob vyžaduje vysvětlení; je třeba výslovně upozornit na to, že psaní s a dlouhých samohlásek v případech, kdy Pravidla 1993 uvádějí jen z a samohlásky krátké, je také správné. Tím se prakticky rozšiřuje počet kodifikovaných dublet o podoby uváděné předchozími Pravidly. Mezi dubletami jsou však v některých případech rozdíly stylové.

Uvedené upozornění se týká následujících jevů:

1. Ve slovech zdomácnělých, kde původní s se vždy čte jako z, jsou také správné podoby se s, přičemž se podoby se z považují za základní (stylově neutrální). To se týká např. dublet jako *analýza* – *analýsa*, *azyl* – *asyl*, *bazilika* – *basilika*, *dimenze* – *dimense*, *epizoda* – *episoda*, *exkurze* – *exkurse*, *exploze* – *explose*, *expoziče* – *exposice*, *fantazie* – *fantasie*, *filozofie* – *filosofie*, *fyzika* – *fysika*, *geneze* – *genese*, *gymnázium* – *gymnasium*, *iluze* – *iluse*, *intenzita* – *intensita*, *invaze* – *invase*, *izobara* – *isobara*, *izolace* – *isolace*, *muzeum* – *muzeum*, *oáza* – *oasa*, *organizace* – *organisace*, *pauza* – *pausa*, *penze* – *pense*, *plazma* – *plasma*, *poezie* – *poesie*, *prezentace* – *presentace*, *prezident* – *president*, *próza* – *prosa*, *revize* – *revise*, *rezoluce* – *resoluce*, *riziko* – *risiko*, *televize* – *televise*, *trezor* – *tresor*, *tuberkulóza* – *tuberkulosa*, *univerzita* – *universita*, *úzus* – *usus*; *konzerva* – *konserva*, *konzervativní* – *konservativní*, *konzervatoř* – *konservatoř*, *konzul* – *konsul*, *konzulát* – *konsulát*, *konzultace* – *konsultace*, *konzumace* – *konsumace*; *deziluze* – *desiluze*, *dezinfekce* – *desinfekce*.
2. Ve slovech zakončených v 1. pádě na skupinu vyslovovanou [-ns, -rs, -ls], v ostatních pádech a ve slovech odvozených vyslovovanou [-nz-, -rz-, -lz-], je správné také psaní s, a to bez stylového rozlišení. Jako dublety se tedy hodnotí např. *podoby diskurz* – *diskurs*, *dispenz* – *dispens*, *exkurz* – *exkurs*, *impulz* – *impuls* (*impulzní* – *impulsní*, ...), *konkurz* – *konkurs*, *kurz* – *kurs* (*kurzista* – *kursista*, *kurzovné* – *kursovné*, *kurzovní* – *kursovní*), *pulz* – *puls* (*pulzace* – *pulsace*, *pulzační* – *pulsační*, *pulzní* – *pulsní*, *pulzovat* – *pulsovat*), *rekurz* – *rekurs*, *reverz* – *revers*.
3. Ve slovech s příponou vyslovovanou jako [-izmus] a ve slovech zakončených na [-zmus] [-zma] se píše s i z, přičemž za základní se považují podoby se s, např. *impresionismus* – *impresionizmus*, *mechanismus* – *mechanizmus*, *organismus* – *organizmus*, *racionalismus* – *racionalizmus*, *realismus* – *realizmus*, *symbolismus* – *symbolizmus*; *spasmus* – *spazmus*, *charisma* – *charizma*.
4. Ve slovech, kde se jako spisovná přípouští dvojí výslovnost, [s] i [z], a Pravidla 93 uvádějí psaní dublet, se za slohově neutrální považují podoby se s; jako dublety se tedy hodnotí dvojice slov jako *diskuse* – *diskuze*, *disertace* – *dizertace*, *renesance* – *renezance*, *resort* – *rezort*, *režisér* – *režizér*.

1 Cit. dle: Wikizdroje (http://cs.wikisource.org/wiki/Pilip%C5%AFv_dodatek), prosinec 2011.

5. Ve slovech, kde Pravidla 1993 uvádějí jen psaní se samohláskou krátkou a předchází Pravidla jen se samohláskou dlouhou, je psaní se samohláskou dlouhou rovněž správné. Jsou to slova se zakončením na *-en*, např. *acetylen* – *acetylén*, se zakončením na *-in*, např. *benzin* – *benzín*, *glycerin* – *glycerin*, *penicilin* – *penicilín*, se zakončením na *-iv*, např. *archiv* – *archív*, *masiv* – *masív*, se zakončením na *-iva*, např. *defenziva* – *defenzíva* – *defensiva*, *ofenziva* – *ofenzíva* – *ofensiva*, se zakončením na *-ivum*, např. *pasivum* – *pasívum*, *reflexivum* – *reflexívum*, se zakončením na *-ivní*, např. *archivní* – *archívní*, *masivní* – *masívní*, *pasivní* – *pasívní*, se zakončením na *-emie*, např. *blasfemie* – *blasfémie*, *leukemie* – *leukémie*, se zakončením na *-erie*, např. *bakterie* – *baktérie*, *baterie* – *batérie*, *bižuterie* – *bižutérie*, *drogerie* – *drogérie*, *galerie* – *galérie*, se zakončením na *-on*, např. *balkon* – *balkón*, *balon* – *balón*, *bombon* – *bombón*, *citron* – *citrón*, *milion* – *milión*, *salon* – *salón*, *stadion* – *stadión*, *špion* – *špión*, *vagon* – *vagón*, se zakončením na *-onek*, např. *balonek* – *balónek*, *citronek* – *citrónek*, *salonek* – *salónek*, se zakončením na *-ona*, např. *fazona* – *fazóna*, *sezona* – *sezóna*, se zakončením na *-onka*, např. *fazonka* – *fazónka*, se zakončením na *-ped*, např. *ortoped* – *ortopéd*.

Pozn. Tam, kde je v jednom slově spojeno více dubletních možností, je třeba dbát na to, aby se jejich slohový příznak shodoval. Píše se tedy *teze* nebo *these* (ale ne *theze*), *báze* nebo *base* (ale ne *báse*), *vízum* nebo *visum* (ale ne *vizum* ani *visum*) atd.

Příloha III-2

Typografické základy

V tomto pojednání **tučně** jsou sázeny příklady správného užití. S asteriskem (*) pak příklady nesprávného nebo méně vhodného užití.

I. Rozdělovací znaménka

Tečku, čárku, otazník, vykřičník, středník a dvojtečku píšeme za předcházející slovo obvykle bez mezery (**Udělal se hezky. Víš vůbec, kolik je hodin? Namítl: „Není to přeci tak zlé.“** Tedy nikoli: *Udělal se hezky . *Víš vůbec , kolik je hodin ? apod.).

Pomlčka

Odděluje se z obou stran mezerou, pokud hraje úlohu větného oddychu, náhrady uvozovek nebo pokud stojí za neukončenou větou (**A najednou - To už jsme se však nedozvěděli.** Avšak: Utkání **Slavia-Sparta** apod.). Jestliže plní funkci spojovacího prostředku mezi čísly, mezery se nepíše (Přišlo **100-120** lidí. Jel jsem tak **60-70**). Znaménko pro „mínus“ píšeme rovněž jako pomlčku.

Pomlčka se liší od spojovníku.

Spojovník

Odborně „divis“. Grafický rozdíl spojovníku a pomlčky spočívá v tom, že spojovník bývá více než o polovinu kratší. Používá se zásadně bez mezer. Uvedme příklady:

u podstatných jmen: Otýlie **Sklenářová-Malá, Frýdek-Místek;**

mezi členy slučovacích spojení a mezi členy specifikujících těsných spojení přístavkových: **propan-butan, Havel-filozof;**

u složených přídavných jmen typu: **česko-polský** (slovník).

MS Word převádí spojovník na pomlčku automaticky *při plynulém psaní*, pokud se za sebou napíše mezera, spojovník, mezera a pokračuje se dál v psaní. Pokud se však spojovník vepíše mezi mezery mimo plynulý sled znaků, již se automaticky nezkonvertuje. Pomlčku lze „ručně“ vložit z nabídky „symbol“ nebo kombinací kláves Ctrl + pomlčka na numerické části klávesnice.

Uvozovky

Upozorníme na velmi častý úkaz užívání uvozovek typu “” (tedy „šest, šest - devět, devět“ podle tvaru jednotlivých „obloučků“ uvozovek). Takovýto druh se užívá v angličtině, kde má své opodstatnění; úzus v češtině je však „“ (tedy „devět, devět - šest, šest“, s umístěním zprvu dole, pak nahoře). MS Word uvozovky formátuje automaticky, avšak podle nastaveného jazyka. Pokud tedy píšete český text, avšak máte nastaven jazyk např. angličtinu, budou uvozovky sázeny pro češtinu nesprávně. Před zahájením přepisování cizího dokumentu tedy v celém textu nastavte jako jazyk češtinu. Dodatečně lze uvozovky správně změnit nastavením češtiny a náhradou v celém dokumentu (při zapnutých zvláštních znacích v dialogu Najít a Nahradit).

Závorky

Text uvnitř závorek není od nich oddělen mezerou.

II. Rozhraní typu písma v textu

Používáme-li různý typ písma z důvodu odlišení, je zapotřebí vztáhnout je pouze na jev, kterého se skutečně má odlišení týkat. Nejčastěji se setkáváme s nedůsledným uplatňováním rozhraní typu písma u kurzívy; je potom odlišeno či zvýrazněno i to, co patří k průvodnímu textu. (Např.: *Tvary *drive*, *drove* a *driven* jsou tvary téhož slovesa. Správně by tedy mělo být vysázeno: **Tvary *drive*, *drove* a *driven* jsou tvary téhož slovesa.** Čárka po „*drive*“, ani spojka „a“ nejsou v kurzívě.) Avšak pokud čárka je součástí zvýrazněného textu, sází se též zvýrazněně: **Zvolání *hej*, *hola* se dnes již neslyší.**

III. Formátování odstavce

Odsazení prvního řádku odstavce nastavujeme v nabídce Domů – Odstavec (menu Speciální); nepoužíváme k tomuto účelu např. tabelátor, či dokonce několik mezer. Předsazení odstavce nastavujeme prostřednictvím téhož dialogu.

IV. Ostatní

Předložky

Předložky „k, s, v, z“ se chápou jako součást výrazu spojená s následujícím slovem. Tyto předložky by se tedy neměly objevit samostatně na konci řádku. Word automaticky formátuje mezeru za těmito předložkami jako mezeru pevnou. To ale neplatí, pokud není nastaven jazyk textu jako čeština a pokud tato funkce je deaktivována v nastaveních wordu.

Psaní číslic/číslovek

Je-li číslovka součástí přídavného jména (např. „dvanáctipalcový“), píše se výraz dohromady. Totéž platí, i pokud použijeme místo číslovky číslici: **12palcový**; nikoli *12-ti palcový atd. Je-li numerický údaj použit v *narativním kontextu*, rozepisují se číslice na číslovky v rozmezí od jedné do dvanácti. Tedy správně **Během pěti let**, a nikoli *Během 5 let. Taktéž raději **desetipatrový dům**, než *10patrový. Matematické údaje a ekonomické ukazatele samozřejmě nerozepisujeme.

Procenta

Psaní mezery má významotvornou funkci: „25 %“ znamená „dvacet pět procent“, zatímco „25%“ znamená „pěťadvacetiprocentní“.

Konec stránky

Konec stránky vkládejte jako „pevný“ (kombinace kláves Ctrl+Enter). Odsouvat začátek nové stránky pomocí enterů je pro další editaci textu velmi problematické.

V. Před odevzdáním

Nahraďte výskyty dvojité mezery (dva znaky mezery vedle sebe) za jednu mezeru. Výskyt dvojité mezery v textu bude označen automatickou kontrolou pravopisu a je opět na překážku následné editaci textu, ale také brání vyhledání určitého víceslovného výrazu, pokud jsou slova oddělena dvěma mezerami a vyhledává se slovní spojení s mezerou jednou.

Provedte automatickou kontrolu pravopisu.

Alespoň jednu korekturu textu (zpravidla finální – u odpovídajících textů; toto je obtížné např. u některých formátů či u tzv. tagovaného textu) se doporučuje realizovat na papíře, nikoli jej pouze přečíst na obrazovce. Od dokončení překladu po závěrečnou revizi textu si vytvořte pokud možno co největší časovou prodlevu; lépe se tak zjistí formulační nedostatky ještě před odevzdáním.

T. Svoboda 2001–2011

Přílohy IV

Referenční dokumenty pro překlady pro EU

Seznam příloh v oddílu IV:

Plný název	Zkrácené ozn.	Odkaz	Příl. č.
Nařízení č. 1 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství	Nařízení č. 1	Eur-Lex, 31958R0001	IV-1a
Nařízení č. 1 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství (v německém jazyce)	Verordnung Nr. 1	Eur-Lex, 31958R0001	IV-1b
Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů	Příručka OPOCE	http://publications.europa.eu/code/cs/cs-000100.htm	IV-2
Společná praktická příručka Evropského parlamentu, Rady a Komise pro osoby podílející se na redakci právních předpisů v orgánech Evropského společenství	Společná praktická příručka EP, Rady a Komise	http://eur-lex.europa.eu/cs/techleg/pdf/2007_6655.pdf	IV-3
Pokyny pro externí překladatele – čeština	Rozcestník na stránkách DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/cs_guidelines_cs.htm	IV-4
Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny	Základní pravidla DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/handbook_translation_czech_cs.pdf	IV-5
Stručné pokyny pro překlady do češtiny	Stručné pokyny DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/guidelines_czech_cs.pdf	IV-6
Kontrolní seznam	Kontrolní seznam DGT	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/translation_checklist_cs.pdf	IV-7
Pozměňující ustanovení – standardní formulace (výňatek z dokumentu „Pokyny pro překlad právních předpisů ES“, který vydal Úřad vlády, Odbor kompatibility s právem ES)	Pozměňující ustanovení	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/standard_phrases_for_amendments_cs.pdf	IV-8

Leitfaden für externe Übersetzerinnen und Übersetzer	Příručka pro externí překladatele DGT	http://ec.europa.eu/translation/documents/guide_contractors_de.pdf	IV-9
Doporučení redaktorům odborných a popularizačních časopisů přírodovědeckého zaměření, autorům vysokoškolských i středoškolských přírodovědných učebnic a tvůrcům odborných právních textů s touto tematikou	Doporučení pro oblast vědecké komunikace v přírodovědných oborech	http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/recommendation_orthography_cs.pdf	IV-10
Překlady pro EU Shrnutí konference, kterou pořádal ÚTRL ve spolupráci s JTP, KST a místní kanceláří DGT v Praze	Překlady pro EU	www.prekladyproeu.cz	IV-11

Pozn.: Stav odkazů k prosinci 2011. Některé dokumenty jsou zde reprodukovány pouze ve zkrácené podobě.

Příloha IV-1a

01/sv. 1

CS

Úřední věstník Evropské unie

3

31958R0001

017/385

ÚŘEDNÍ VĚSTNÍK EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

6.10.1958

NAŘÍZENÍ č. 1
o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství

RADA EVROPSKÉHO HOSPODÁŘSKÉHO SPOLEČENSTVÍ,

s ohledem na článek 217 Smlouvy, podle nějž pravidla pro používání úředních jazyků v orgánech Společenství stanoví Rada jednomyslně, aniž jsou tím dotčena pravidla obsažená v jednacím řádu Soudního dvora:

vzhledem k tomu, že každý ze čtyř jazyků, v nichž je sepsána Smlouva, je uznáván za úřední jazyk v jednom nebo více členských státech Společenství,

PŘIJALA TOTO NAŘÍZENÍ:

Článek 1

Úředními a pracovními jazyky orgánů Společenství jsou francouzština, italština, němčina a nizozemština.

Článek 2

Texty zasílané orgánům členským státem nebo osobou podléhající jurisdikci členského státu se sepisují v jednom z úředních jazyků dle volby odesílatele. Odpověď se podává v téže jazyce.

Toto nařízení je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech.

V Bruselu dne 15. dubna 1958.

Článek 3

Texty zasílané orgánem členskému státu nebo osobě podléhající jurisdikci členského státu se sepisují v jazyce tohoto členského státu.

Článek 4

Nařízení a jiné texty obecného dosahu se sepisují ve čtyřech úředních jazycích.

Článek 5

Úřední věstník Společenství vychází ve čtyřech úředních jazycích.

Článek 6

Orgány mohou stanovit podrobnosti o užívání jazyků svými vnitřními předpisy.

Článek 7

Užívání jazyků v řízení před Soudním dvorem stanoví jeho jednacím řád.

Článek 8

V případě členských států, které mají více úředních jazyků, se používání jazyků stanoví na žádost dotčeného státu podle obecných pravidel vyplývajících z právních předpisů tohoto státu.

Za Radu
předseda
V. LAROCK

Příloha IV-1b

6. 10. 58

AMTSBLATT DER EUROPÄISCHEN GEMEINSCHAFTEN

385/58

EUROPÄISCHE WIRTSCHAFTSGEMEINSCHAFT

DER RAT

VERORDNUNGEN

VERORDNUNG Nr. 1

zur Regelung der Sprachenfrage für die Europäische Wirtschaftsgemeinschaft

DER RAT
DER EUROPÄISCHEN WIRTSCHAFTSGEMEINSCHAFT,

Artikel 2

gestützt auf Artikel 217 des Vertrages, nach dem die Regelung der Sprachenfrage für die Organe der Gemeinschaft unbeschadet der Verfahrensordnung des Gerichtshofes vom Rat einstimmig getroffen wird,

Schriftstücke, die ein Mitgliedstaat oder eine der Hoheitsgewalt eines Mitgliedstaates unterstehende Person an Organe der Gemeinschaft richtet, können nach Wahl des Absenders in einer der Amtssprachen abgefaßt werden. Die Antwort ist in derselben Sprache zu erteilen.

in der Erwägung, daß jede der vier Sprachen, in denen der Vertrag abgefaßt ist, in einem oder in mehreren Mitgliedstaaten der Gemeinschaft Amtssprache ist,

Artikel 3

HAT FOLGENDE VERORDNUNG ERLASSEN:

Schriftstücke, die ein Organ der Gemeinschaft an einen Mitgliedstaat oder an eine der Hoheitsgewalt eines Mitgliedstaates unterstehende Person richtet, sind in der Sprache dieses Staates abzufassen.

Artikel 1

Artikel 4

Die Amtssprachen und die Arbeitssprachen der Organe der Gemeinschaft sind Deutsch, Französisch, Italienisch und Niederländisch.

Verordnungen und andere Schriftstücke von allgemeiner Geltung werden in den vier Amtssprachen abgefaßt.

Artikel 5

Das Amtsblatt der Gemeinschaft erscheint in den vier Amtssprachen.

Artikel 6

Die Organe der Gemeinschaft können in ihren Geschäftsordnungen festlegen, wie diese Regelung der Sprachenfrage im einzelnen anzuwenden ist.

Artikel 7

Die Sprachenfrage für das Verfahren des Gerichtshofes wird in dessen Verfahrensordnung geregelt.

Artikel 8

Hat ein Mitgliedstaat mehrere Amtssprachen, so bestimmt sich der Gebrauch der Sprache auf Antrag dieses Staates nach den auf seinem Recht beruhenden allgemeinen Regeln.

Diese Verordnung ist in allen ihren Teilen verbindlich und gilt unmittelbar in jedem Mitgliedstaat.

Geschehen zu Brüssel am 15. April 1958

Im Namen des Rates

Der Präsident

V. LAROCK

Příloha IV-2

Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů – vítejte!

Obsahují

jednotná stylistická pravidla a zásady, které musejí být používány všemi orgány, institucemi a jinými subjekty Evropské unie.
Více...

Jejich používání je

povinné pro všechny, kteří se podílejí na výrobě dokumentů (na papíře nebo elektronických dokumentů).
Více...

Byla vytvořena

různými pracovními skupinami složenými ze zástupců hlavních jazykových útvarů orgánů EU (právní lingvisté, překladatelé, terminologové, korektoři).
Více...

Jsou dostupná

v 23 jazycích Evropské unie (+ HR).

Příloha IV–3

Společná praktická příručka

Evropského parlamentu, Rady a Komise

pro osoby podílející se na redakci právních předpisů
v orgánech Evropského společenství

Obsah

Předmluva	5
Obecné zásady (pokyny 1–6)	9
Členění aktu (pokyny 7–15)	21
Vnitřní a vnější odkazy (pokyny 16 a 17)	43
Pozměňující akty (pokyny 18 a 19)	51
Závěrečná ustanovení, rušení aktů a přílohy (pokyny 20, 21 a 22)	59
Příloha – vzory právních aktů	67
Seznam použitých dokumentů	75
Věcný rejstřík	77

Předmluva

Aby byly právní předpisy Evropského společenství srozumitelnější a správně se prováděly, je třeba zajistit jejich náležitou redakční kvalitu. Akty přijímané orgány Evropského společenství musí být formulovány srozumitelně a konzistentně, v souladu s jednotnými zásadami legislativní techniky, aby se občané a hospodářské subjekty mohli se svými právy a povinnostmi obeznámit, soudy jejich dodržování vymáhat a členské státy, pokud jsou k tomu zavázány, tyto akty včas řádně provést ve svých právních řádech.

Potřeba zdokonalit tvorbu právních předpisů – vytvářením jasnějších a jednodušších aktů, které odpovídají zásadám legislativní techniky, – je uznávána na nejvyšší politické úrovni již od zasedání Evropské rady v Edinburghu v roce 1992. Rada i Komise přijaly ke splnění tohoto požadavku různá opatření¹. V prohlášení č. 39 o redakční kvalitě právních předpisů Společenství připojeném k závěrečnému aktu Amsterodamské smlouvy byl tento požadavek znovu zdůrazněn. V návaznosti na toto prohlášení schválily tři orgány, které se podílí na procesu přijímání právních aktů Společenství, Evropský parlament, Rada a Komise, interinstitucionální dohodu ze dne 22. prosince 1998, v níž přijaly společné pokyny ke zlepšení redakční kvality právních předpisů Společenství².

¹ Rada: Usnesení ze dne 8. června 1993 o redakční kvalitě právních předpisů Společenství (Úř. věst. C 166, 17.6.1993, s. 1).
Komise: Obecné zásady legislativní politiky, dokument SEK(1995) 2255/7, 18.1.1996.

² Interinstitucionální dohoda ze dne 22. prosince 1998 o společných pokynech k redakční kvalitě právních předpisů Společenství (Úř. věst. C 73, 17.3.1999, s. 1).

Na základě uvedené dohody vytvořily právní služby tří orgánů Společenství tuto příručku s cílem rozpracovat obsah pokynů a vysvětlit jejich smysl, doplnit každý pokyn komentářem a ukázat jeho použití na příkladech. Příručka je určena každému, kdo se podílí na redakci nejběžnějších typů právních aktů Společenství. Navíc by měla sloužit i jako inspirace k jakýmkoli aktům orgánů Společenství, ať už v rámci smluv Společenství nebo v rámci jednotlivých hlav Smlouvy o Evropské unii, které se týkají společné zahraniční a bezpečnostní politiky nebo policejní a soudní spolupráce v trestních věcech.

Společnou praktickou příručku je vhodné používat spolu s jinými, konkrétněji zaměřenými pomůckami, například s Příručkou o aktech přijímaných v rámci Rady³, Příručkou legislativní techniky Komise⁴, Pravidly pro jednotnou úpravu dokumentů vydanými Úřadem pro úřední tisky Evropských společenství⁵ nebo vzory v LegisWrite⁶. Kromě toho bude vždy užitečné a často nezbytné nahlédnout do příslušných ustanovení smluv Společenství a nejdůležitějších základních právních aktů v příslušné oblasti.

Útvary tří výše uvedených orgánů by měly příručku používat a přispívat do ní svými poznámkami. Mohou je kdykoli zasílat Interinstitucionální skupině pro redakční kvalitu⁷, která bude zajišťovat průběžnou aktualizaci příručky.

Všechny tři právní služby doufají, že příručka bude pro všechny, kteří se jakýmkoli způsobem podílejí na redakci právních předpisů orgánů Společenství, užitečným pomocníkem. Všichni tak budou moci přispět ke splnění společného úkolu – předkládat evropským

³ Poslední aktualizace v červenci 2005.

⁴ Poslední aktualizace v roce 1997.

⁵ <http://publications.europa.eu/code/cs/cs-000100.htm>

⁶ Vzory vypracované Komisí v roce 1999.

⁷ Poznámky by se měly zaslat elektronickou poštou skupině právníků-revizorů Komise (Juristes-reviseurs@ec.europa.eu), která je předá dále.

Předmluva

7

občanům právní předpisy, které jasně stanoví cíle Evropské unie
a prostředky, které Evropská unie používá k jejich dosažení.

Za právní službu
Evropského parlamentu

Pan G.GARZÓN CLARIANA
právní poradce

Za právní službu
Rady

Pan J.-C. PIRIS
právní poradce

Za právní službu
Komise
Pan J.-L. DEWOST
generální ředitel

V Bruselu dne 16. března 2000

Příloha IV-4

Pokyny pro externí překladaatele – čeština

Překladaatelská služba Evropské komise (GR pro překlady [de] [en] [fr]) zadává část svých překladů soukromým externím překladaatelům. Odkazy a příručky uvedené na této stránce jim pomáhají při provádění kvalitních překladů týkajících se EU.

Obecné informace o EU

Orgány EU

- Názvy orgánů, institucí a agentur Evropské unie
- Seznam generálních ředitelství a útvarů Evropské komise

Evropské právní předpisy

- Právní předpisy EU – databáze a informace o legislativních postupech
- EUR-Lex – platné právní předpisy EU
- PreLex
- Úřední dokumenty orgánů EU
- Dohoda o EHP [en] – Dohoda o Evropském hospodářském prostoru
- Interinstitucionální dohoda mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a řádném finančním řízení

Pokyny pro externí překladaatele

Příručky

- Příručka pro externí překladaatele Evropské komise [de] [en] [fr]
- Kontrolní seznam
- Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny
- Stručné pokyny pro překlady do češtiny
- Prezentace na semináři pro externí překladaatele – Praha, 17. března 2011

Terminologie EU

- IATE – terminologická databáze EU
- Kódy TARIC – databáze celních sazeb on-line
- Rozpočet EU on-line
- Eurovoc – vícejazyčný thesaurus zahrnující oblasti politik EU
- RAMON – internetové stránky Eurostatu obsahující statistická metadata (včetně kombinované nomenklatury)

Stylistické příručky

- Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů – pro češtinu
- Společná praktická příručka k redakci právních předpisů EU – pro češtinu

Informace týkající se češtiny

Terminologie a glosáře

- Kombinovaná nomenklatura
- Kombinovaná nomenklatura (EN-CS) (TMX)
- Glosář obsahující antidumpingovou terminologii (EN-CS)

- Základní antidumpingové nařízení
- Doporučení týkající se českého pravopisu
- Překládání internetových stránek

Vzory a šablony

- Změny – standardní formulace
- Vzor důvodové zprávy (Word)
- Vzor důvodové zprávy (TMX)
- Vzor legislativního finančního výkazu (Word) [Aktualizováno 2. 9. 2011]
- Vzor legislativního finančního výkazu (TMX) [Aktualizováno 18. 10. 2011]
- Vzory LegisWrite (Word) [Aktualizováno 2. 9. 2011]
- Vícejazyčná překladová paměť s právními předpisy EU

Užitečné odkazy (vnitrostátní právní předpisy / instituce / odborné organizace)

- Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace
- Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace – přílohy
- viz též Materiály a užitečné odkazy týkající se češtiny

Příloha IV-5

verze 03/2011

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRO PŘEKLAD DOKUMENTŮ EU DO ČEŠTINY

Obsah:

Úvod	2
Nejdůležitější zásady a zdroje informací	3
Požadavky na jazyk a styl českých textů	3
Vázanost formou originálu	4
Kdy se lze odchýlit od originálu	4
Referenční portál a často používané referenční dokumenty	5
Šablony	5
Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů	5
Smlouvy	6
Změny standardních formulací po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost	6
KN (kombinovaná nomenklatura)	6
EUR-Lex	7
Vyhledávání	7
Náhledy	7
Opravy (korigenda)	9
Konsolidované verze	9
Názvy předpisů na EUR-Lexu v češtině	12
Co lze ještě najít na EUR-Lexu (výběr)	12
Úřední věstník	12
Rejstřík dokumentů EP	13
Rejstřík dokumentů Rady	15
IATE – terminologická databáze	17
Judikatura Soudního dvora	17
Press Releases / Communiqués de presse Rapíd	17
České technické normy	17
Čeština	18
Základní příručky, které by měl mít každý překladatel k dispozici	18
Čemu je třeba věnovat pozornost	18
Uvozovky	18
Psaní dat	18
Psaní procent	19
Způsob odkazování	19
Zeměpisné názvy	19
Kontrolní seznam	21

Úvod

Pro překlady prováděné pro Evropskou komisi platí stejné základní zásady jako pro jakýkoli jiný překlad (překlad musí vystihovat smysl originálu, nesmí obsahovat věci navíc ani nesmí vynechat věty či odstavce originálu, musí být gramaticky správný, bez překlepů a nesmí působit dojmem překladu, ale původního textu).

Překlad musí být připraven ke zveřejnění, tj. nesmí obsahovat žádné poznámky překladatele, pasáže s odlišnou barvou písma oproti originálu apod. Na druhou stranu musí být v překladu správně uvedena všechna čísla, jména, názvy institucí a funkcí a poznámky pod čarou. Případné zásadní dotazy k překladu (např. ohledně chybějícího referenčního dokumentu) je nutno vyřešit před dokončením překladu. K tomuto účelu slouží e-mailová adresa DGT-CS-FREELANCE@ec.europa.eu.

Kromě těchto obecných zásad musí překlady pro Evropskou komisi splňovat další kritéria. Jelikož se po zveřejnění stanou nedílnou součástí obrovského souboru právních a politických dokumentů EU, musí dodržovat terminologii, která se vyvinula během překladu *acquis communautaire* (primárního i sekundárního práva EU) a musí navíc splňovat požadavky uvedené v Pravidlech pro jednotnou úpravu dokumentů Úřadu pro publikace (OP).

Vzhledem k provázanosti jednotlivých dokumentů platí, že jsou-li v překládaném textu odkazy na právní předpisy EU nebo jiné dokumenty, které již byly přeloženy do češtiny, případně citace z takových dokumentů, je bezpodmínečně nutno uvádět názvy, resp. citace tak, jak již byly přeloženy.

Případné komentáře k hotovému překladu (např. kde byly dohledány / s kým byly konzultovány nové termíny, upozornění na rozdílnou terminologii v různých souborech REF nebo v různých citovaných dokumentech, spolu s vysvětlením řešení atp.) nám můžete poslat v dokumentu s číslem překladu a kódem FLC – freelance comments (např. [AGRI-2010-80001-00-00-CS-FLC.doc](#)), přičemž tento soubor se zasílá obdobně jako soubor s překladem. Tyto komentáře mohou být užitečné pro revizi překladu.

Překlady neodpovídající výše uvedeným požadavkům nelze považovat v rámci EU za použitelné.

Proto na následujících stranách naleznete přehled nejdůležitějších zásad a informačních zdrojů a návod, jak tyto zdroje využívat. Důsledné využívání těchto zdrojů nejen pomůže zajistit návaznost a soudržnost jednotlivých textů, ale často uspoří práci – čím více se cituje, tím méně je třeba překládat.

Nejdůležitější zásady a zdroje informací

Jako základ je nutné si přečíst Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů, *Část čtvrtá Publikace v českém jazyce* (k dispozici na <http://publications.europa.eu/code/cs/cs-000500.htm>).

Jak již bylo uvedeno výše, při překladu je nutné vycházet z dokumentů, na které se v textu, který překládáme, odkazuje. Musí se v nich používat stejné termíny a v případě legislativních textů (nařízení, směrnice, rozhodnutí,...) i stejné formulace. Proto pokud se z nějakého dokumentu cituje, je nutné tuto citaci dohledat v českém překladu tohoto dokumentu a přesně ji použít (k dispozici v databázi EUR-Lex <http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>).

Rovněž je dobré se přesvědčit, zda nebyl v minulosti přeložen už nějaký podobný dokument. Pokud ano, je třeba v maximální možné míře používat stejné termíny a v případě legislativních textů (nařízení, směrnice, rozhodnutí,...) opět i stejné formulace. Existenci podobných dokumentů zjistíme např. tak, že zadáme (obecnou) část názvu do „Vyhledávání podle slov“ na EUR-Lexu (http://eur-lex.europa.eu/RECH_mot.do?). Někdy jsou šablony a další referenční dokumenty připojeny jako archiv ZIP přímo k zakázce či formou internetového odkazu v příslušných pokynech pro překladatele.

Cílem překladů jsou texty, které se stylisticky co nejméně odlišují od českých právních textů a zároveň významem co nejpřesněji odpovídají původním textům v jazycích EU¹.

Požadavky na jazyk a styl českých textů

Základní požadavky kladené na překlad právních předpisů vyplývají z obecných požadavků odborného stylu, k nimž patří:

- jednoznačnost, přesnost – tj. přeložit vše důležité pro smysl vyjádření, vyvarovat se falešných skladebných dvojic („*program Komise na ochranu vody*“, „*nebezpečí přípravku pro zdraví*“) apod.,
- ustálenost, jednotnost a důslednost v používání termínů – obvyklá zásada, že opakování slov je neobratné, zde neplatí; je třeba se naprosto důsledně vyhýbat obměňování termínů a standardních vazeb a dodržovat jednotný překlad nejpoužívanějších formulací,
- srozumitelnost – tj. např. vyvarovat se přílišného hromadění podstatných jmen slovesných (*za účelem usnadnění provádění opatření*), upřednostňovat stručnější možnosti vyjádření (*v průběhu procesu přeměny – během přeměny*) nebo naopak vložit potřebný výraz apod.,
- neexpresivnost – tj. vyhýbat se expresivním, archaickým nebo slangovým výrazům, včetně tzv. odborného slangu.

Dále musí texty stylisticky odpovídat českým právním předpisům. V tomto ohledu je nejdůležitější používání přítomného nebo budoucího dokonavého tvaru sloves v normativní části aktu (např. *The Commission shall be assisted – Komisi je nápomocen*) Pokud jde o pravopis, překladatel se samozřejmě musí řídit Pravidly českého pravopisu a níže uvedenými příručkami.

¹ Následující zásady převzaty z: Úřad vlády, Odbor kompatibility s právem ES – Pokyny pro překlad právních předpisů ES.

Příloha IV-6

Poslední aktualizace: 9. června 2010

Veškeré informace nezbytné pro Vaši práci (včetně těchto pokynů) naleznete na: http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/cs_guidelines_en.htm

Pokyny pro externí překlady do češtiny

1. Použijte přiložené referenční dokumenty.
2. Použijte dokumenty, které jsou v překládaném textu citovány nebo na které se v něm odkazuje. Názvy předpisů EU nelze překládat, ale musí být převzaty z českého znění daného předpisu. Stejně tak je nezbytné vycházet z terminologie předpisů, na které se v překládaném textu odkazuje, a používat přesné formulace z nich (nelze je „překládat znovu“). Předpisy EU jsou dostupné na internetových stránkách EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>).
3. Použijte **nové** internetové stránky pro překlady (http://ec.europa.eu/translation/index_en.htm), zejména pak stránky „Guidelines for contractors translating into Czech“: http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/cs_guidelines_en.htm. Najdete na nich užitečné pomůcky k překladu, např. odkazy na glosáře, kombinovanou nomenklaturu, šablony pro LegisWrite, standardní formulace důvodové zprávy a finančního výkazu, odkazy na databáze dokumentů orgánů EU a podrobné pokyny *Handbook for translating into Czech (Základní pravidla pro překlad dokumentů EU do češtiny)* s dalšími důležitými informacemi pro překlad dokumentů EU do češtiny, mimo jiné s podrobným návodem, jak vyhledávat na stránkách EUR-Lex.
4. Řiďte se Pravidly pro jednotnou úpravu dokumentů, která jsou k dispozici na internetových stránkách Úřadu pro publikace: <http://publications.europa.eu/code/cs/cs-000500.htm>.
5. Většina dokumentů obsahuje styly aplikace LegisWrite. Zachovejte vždy rozložení stránky podle originálu. Neměňte styly ani jiné formátovací prvky originálu. Případné poškození nebo změny formátu (šablony, stylů, písma atp.) bude považováno za závažnou chybu a může vést k tomu, že bude překlad ohodnocen jako „below standard“ nebo „unacceptable“.
6. Pokud dokument k překladu obsahuje needitovatelný obrázek (např. graf, tabulku) s textem, je nutné jej přeložit. V takovém případě může být k zakázce přiložen zdrojový dokument (formát Excel, PowerPoint atp.). Obrázek (graf, tabulku) v tomto dokumentu přeložte do češtiny, případně upravte podle českých konvencí (např. desetinné čárky), pokud je to potřeba, a vložte do svého překladu. **Zároveň nám přeložený obrázek (graf, tabulku) pošlete i v původním formátu (.xls, .ppt), např. jako FLC** (viz též bod 7). Graf vložte z Excelu do Wordu takto: V Excelu graf označte a zvolte kopírovat (Ctrl + C). Do Wordu vložte graf jako **rozšířený metasoubor (Enhanced metafile)**: Úpravy (Edit) – Vložit jinak (Paste special) – Rozšířený metasoubor (Enhanced metafile). Pokud jste takovýto zdrojový soubor neobdrželi, vložte svůj překlad do tabulky pod obrázek: do prvního sloupce vepište text v originále a do druhého sloupce svůj překlad.
7. Případné komentáře k překladu nám můžete poslat v dokumentu s číslem překladu a kódem FLC – freelance comments (např. AGRI-2010-80001-00-00-CS-FLC.doc).

8. Pokud jsou k zakázce přiloženy paměti .tmx, pak je vhodné, abyste překlad vyhotovili pomocí nástroje pro počítačem podporovaný překlad (CAT). Přiložené soubory .tmx (Translation Memory eXchange), je možné nainportovat do překladové paměti nástroje CAT. Mějte prosím na paměti, že překladové segmenty, které překladová paměť nabídne, musíte zkontrolovat a případně upravit. Nabídnuté segmenty nelze automaticky (bez kontroly) přijímat, a to ani tehdy, pokud se jedná o 100% shodu. Segmenty mohou pocházet z různých dokumentů. Proto je bezpodmínečně nutné zajistit terminologickou a formulační konzistenci celého výsledného překladu.

V případě, že používáte nástroj CAT a byly vám zaslány nesrovnané alignmenty („raw alignments“), můžete těchto alignmentů využít k překladu. Tyto nesrovnané alignmenty je ovšem před nahráním do paměti CAT nutno zkontrolovat a upravit pomocí alignment editoru.

Nemáte-li k dispozici nástroj CAT, můžete využít dokument RET (je-li přiložen), který obsahuje předpřeložené segmenty. Tyto segmenty je nutno ověřit, jak je uvedeno výše.

The **RET file** is an automatic translation done using our databases. This file is provided for "translation support" purposes only and it is the translator's responsibility to verify whether it can be used as such or has to be modified.

What do the different colours mean in the RET file?

Blue colour: 100 % full match sentences: exact match in our database.

Dark blue: 100 % indirect or reverse translations in our database.

Red colour: there is a partial correspondence in our database. The translator still has to carefully verify the text, complete, adapt and amend it, if necessary.

Dark green for original, i.e. untranslated source text or grey colour: no match found.

Violet for automatic replacements of years, numbers, months, weekdays.

In all cases, the translator must verify very carefully the entire text including the sections marked in a blue colour (100 % match).

9. Pokud jste navíc obdrželi jinou jazykovou verzi dokumentu, je určena pouze jako referenční dokument; závaznou verzí, která musí být použita k překladu, je jazyková verze, ze které je překlad zadán.

Nové konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie (dříve Smlouva o založení ES) ve znění Lisabonské smlouvy bylo zveřejněno v Úředním věstníku C 83 ze dne 30. března 2010 (k dispozici na <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ%3AC%3A2010%3A083%3ASOM%3ACS%3AHTML> > *Celé vydání* nebo pod celexovými čísly 12010E/TXT a 12010M/TXT).

Nové konsolidované znění Smlouvy o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratomu) bylo zveřejněno v Úředním věstníku C 84 ze dne 30. března 2010 (k dispozici na <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ%3AC%3A2010%3A084%3ASOM%3ACS%3AHTML> > *Celé vydání* nebo pod celexovým číslem 12010A/TXT).

Kontrolní seznam**Co je nutné provést po dokončení překladu:**

1.	Kontrola pravopisu	
2.	Ověřená a <u>konzistentní</u> terminologie	
3.	Citace a názvy právních aktů a dokumentů podle existujících závazných překladů	
4.	Kontrola formálních náležitostí podle dostupných částí Pravidel pro jednotnou úpravu dokumentů Úřadu pro publikace (OP, dříve OPOCE)	
5.	Úplnost textu, včetně kontroly vynechávek (zda jsou přeloženy <u>všechny</u> vložené grafy, tabulky, poznámky pod čarou atd.)	
6.	Druhé čtení a revize – gramatika, interpunkce, aktuální členění větné, desetinné čárky vs. tečky, dvojité mezery, správný formát čísel v češtině (viz Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů) atd.	
7.	Kontrola organizace textu – zůstalo zachováno číslování, typy písma, styly, formát tabulek, LegisWrite (pokud byl v originále)	

Děkujeme,

český překladatelský odbor
Evropská komise, DGT, Lucemburk

Příloha IV-7

verze 03/2011

Kontrolní seznam**Kontrolní tabulka – co vše je třeba zkontrolovat po dopsání překladu:**

1.	Kontrola pravopisu	
2.	Ověřená a <u>konzistentní</u> terminologie	
3.	Citace a názvy právních aktů a dokumentů podle existujících závazných překladů	
4.	Kontrola formálních náležitostí podle Pravidel pro jednotnou úpravu dokumentů Úřadu pro publikace (OP, dříve OPOCE)	
5.	Úplnost textu, včetně kontroly vynechávek (zda jsou přeloženy <u>všechny</u> vložené grafy, tabulky, poznámky pod čarou atd.)	
6.	Druhé čtení a revize – gramatika, interpunkce, aktuální členění větné, desetinné čárky vs. tečky, dvojité mezery, správný formát čísel v češtině (viz Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů) atd.	
7.	Kontrola organizace textu – zůstalo zachováno číslování, typy písma, styly, formát tabulek, LegisWrite (pokud byl v originále)	

Příloha IV-8

POZMĚŇUJÍCÍ USTANOVENÍ

Znění pozměňujících formulací téhož smyslu se v jednotlivých jazycích i dokumentech často různí a je nekonzistentní, zejména s ohledem na různé stáří dokumentů. Při jejich překladu je proto třeba hledět v první řadě ke smyslu a pravidlům pro české formulace, jen jako vodítko pak k doslovnému znění původních verzí.

1. Pozměňující výrazy, které upravují změnu nebo zrušení celého právního předpisu:

1.	Regulation (Directive, Decision...) XXX is hereby amended/modified as follows:	Le règlement (directive, décision...) XXX est modifié(e) comme suit (ainsi qu'il suit):	Die Verordnung (Richtlinie, Entscheidung...) wird wie folgt geändert:	Nařízení (směrnice, rozhodnutí...) XXX se mění takto:
2.	Regulation (Directive, Decision...) XXX is hereby repealed.	Le règlement (directive, décision...) XXX est abrogé(e).	Die Verordnung (Richtlinie, Entscheidung...) XXX wird aufgehoben.	Zrušuje se nařízení (směrnice, rozhodnutí...) XXX.
3.	The following Regulations and Directives are hereby repealed:	Les règlements et directives ci-après sont abrogés:	Folgende Verordnungen und Richtlinien werden aufgehoben:	Zrušují se tyto nařízení a směrnice:
4.	Directive XXX shall cease to have effect/to apply on 31 December 1992.	La directive XXX cesse d'avoir effet/de s'appliquer le 31 décembre 1992.	Die Geltungsdauer der Richtlinie XXX endet am 31. Dezember 1992.	Použitelnost směrnice XXX končí dnem 31. prosince 1992.
5.	Council Recommendation XXX shall cease to have effect as from the date on which this Directive is applied by the Member States.	La recommandation XXX du Conseil ne produit plus d'effets à partir de la date de mise en application de la présente directive par les Etats membres.	Die Empfehlung XXX des Rates ist ab dem Zeitpunkt der Anwendung dieser Richtlinie durch die Mitgliedstaaten nicht mehr anwendbar.	Použitelnost doporučení Rady XXX končí dnem, kdy členské státy začnou uplatňovat tuto směrnici.
6.	Regulation XXX shall be repealed with effect from the date of entry into force of this regulation.	Le règlement XXX est abrogé à compter de la date d'entrée en vigueur du présent règlement.	Mit Inkrafttreten dieser Verordnung tritt außer Kraft die Verordnung XXX.	Nařízení XXX se zrušuje (s účinkem) ode dne vstupu tohoto nařízení v platnost.
7.	Regulation XXX shall be repealed with retroactive effect from 1 January 1995.	Le règlement XXX est abrogé avec effet rétroactif au 1 ^{er} janvier 1995.	Die Verordnung XXX wird rückwirkend zum 1. Januar 1995 aufgehoben.	Nařízení XXX se zrušuje se zpětnou působností ke dni 1. lednu 1995.

Při zrušení mohou být upraveny odkazy na zrušený předpis učiněné v jiných předpisech:

References made to the repealed Directive shall be construed (shall read) as (being made) to this Directive (and should be read in accordance with the correlation table set out in Annex).	Les références à la directive abrogée sont entendues comme des références à la présente directive (et sont à lire selon le tableau de correspondance figurant à l'annexe).	Verweise auf die aufgehobene Richtlinie gelten als Verweise auf diese Richtlinie (und sind nach Maßgabe der Übereinstimmungstabelle im Anhang zu lesen).	Odkazy na zrušenou směrnici se považují za odkazy na tuto směrnici (v souladu se srovnávací tabulkou obsaženou v příloze).
---	--	--	--

2. Pozměňující výrazy, které mění části právního předpisu:

A. Obecná změna

Obecná změna se používá jako úvod k více konkrétním změnám jediného ustanovení. vyjadřuje se touto formulací:

„(pozměňované ustanovení) se mění takto:“

1.	Article 3 is amended/ reworded as follows: (a) paragraph 1 is replaced by the following: (b) paragraphs 2 and 3 become paragraphs 3 and 4;	l'article 3 est modifié comme suit (est ainsi modifié): a) le paragraphe 1 est remplacé par le texte suivant: b) les paragraphes 2 et 3 deviennent paragraphes 3 et 4;	Artikel 3 wird wie folgt geändert: a) Absatz 1 erhält folgende Fassung: b) Absätze 2 und 3 werden als Absätze 3 und 4 bezeichnet;	Článek 3 se mění takto: a) odstavec 1 se nahrazuje tímto: b) dosavadní odstavce 2 a 3 se označují jako 3 a 4;
2.	Annex I to Directive XXX, is hereby amended in accordance with the Annex to this Directive.	L'annexe I de la directive XXX est modifiée conformément à l'annexe à la présente directive.	Der Anhang I der Richtlinie XXX wird gemäß dem Anhang dieser Richtlinie geändert.	Příloha I směrnice XXX se mění v souladu s přílohou této směrnice.

B. Zrušení bez náhrady

Zrušení ustanovení bez náhrady se vyjadřuje formulací

„(pozměňované ustanovení) se zrušuje.“

Je-li zrušované ustanovení částí nadřazeného ustanovení, použije se formulace:

Při zrušení mohou být upraveny odkazy na zrušený předpis učiněné v jiných předpisech:

References made to the repealed Directive shall be construed (shall read) (shall be understood) as (being made) to this Directive (and should be read in accordance with the correlation table set out in Annex).	Les références à la directive abrogée sont entendues comme des références à la présente directive (et sont à lire selon le tableau de correspondance figurant à l'annexe).	Verweise auf die aufgehobene Richtlinie gelten als Verweise auf diese Richtlinie (und sind nach Maßgabe der Übereinstimmungstabelle im Anhang zu lesen).	Odkazy na zrušenou směrnici se považují za odkazy na tuto směrnici (v souladu se srovnávací tabulkou obsaženou v příloze).
---	--	--	--

2. Pozměňující výrazy, které mění části právního předpisu:

A. Obecná změna

Obecná změna se používá jako úvod k více konkrétním změnám jediného ustanovení. vyjadřuje se touto formulací:

„(pozměňované ustanovení) se mění takto:“

1.	Article 3 is amended/ reworded as follows: (a) paragraph 1 is replaced by the following: (b) paragraphs 2 and 3 become paragraphs 3 and 4;	l'article 3 est modifié comme suit (est ainsi modifié): a) le paragraphe 1 est remplacé par le texte suivant: b) les paragraphes 2 et 3 deviennent paragraphes 3 et 4;	Artikel 3 wird wie folgt geändert: a) Absatz 1 erhält folgende Fassung: b) Absätze 2 und 3 werden als Absätze 3 und 4 bezeichnet;	Článek 3 se mění takto: a) odstavec 1 se nahrazuje tímto: b) dosavadní odstavce 2 a 3 se označují jako 3 a 4;
2.	Annex I to Directive XXX, is hereby amended in accordance with the Annex to this Directive.	L'annexe I de la directive XXX est modifiée conformément à l'annexe à la présente directive.	Der Anhang I der Richtlinie XXX wird gemäß dem Anhang dieser Richtlinie geändert.	Příloha I směrnice XXX se mění v souladu s přílohou této směrnice.

B. Zrušení bez náhrady

Zrušení ustanovení bez náhrady se vyjadřuje formulací

„(pozměňované ustanovení) se zrušuje.“

Je-li zrušované ustanovení částí nadřazeného ustanovení, použije se formulace:

„V (nadřazeném ustanovení) se (pozměňovaná ustanovení) nahrazují tímto:“

a připojuje se nový text pozměněného ustanovení.

1.	Article 47 shall be replaced by the following:	l'article 47 est remplacé par le texte suivant:	Artikel 47 erhält folgende Fassung:	článek 47 se nahrazuje tímto:
2.	Article 56(2) shall be replaced by the following:	à l'article 56, le paragraphe 2 est remplacé par le texte suivant:	Artikel 56 Absatz 2 erhält folgende Fassung:	v článku 56 se odstavec 2 nahrazuje tímto:
3.	in article 2 (b) and (f) are replaced by the following:	à l'article 2, les points b) et f) sont remplacés par le texte suivant:	in Artikel 2 Buchstaben b) und f) erhalten folgende Fassung:	v článku 2 se písmena b) a f) nahrazují tímto:
4.	the first subparagraph of Article 118a(2) shall be replaced by the following:	à l'article 118 A paragraphe 2, le premier alinéa est remplacé par le texte suivant:	Artikel 118 a Absatz 2 Unterabsatz 1 erhält folgende Fassung:	v čl. 118a odst. 2 se první pododstavec nahrazuje tímto:
5.	the final part of point 5 shall be replaced by the following:	au point 5, le dernier membre de phrase est remplacé par le texte suivant:	unter Nummer 5 erhält der letzte Teil des Satzes folgende Fassung:	v bodu 5 se poslední část věty nahrazuje tímto:
6.	the first indent of point 7 shall be replaced by the following:	au point 7, le premier tiret est remplacé par le texte suivant:	unter Nummer 7 erhält der erste Gedankenstrich folgende Fassung:	v bodu 7 se první odrážka nahrazuje tímto:
7.	item 4.2.1.1, amend to read:	le point 4.2.1.1 est modifié comme suit:	Nummer 4.2.1.1 wird wie folgt geändert:	bod 4.2.1.1 se nahrazuje tímto:
8.	the title of Chapter 4 shall be replaced by the following:	le titre du chapitre 4 est remplacé par le titre suivant:	die Überschrift des Kapitels 4 erhält folgende Fassung:	nadpis kapitoly 4 se nahrazuje tímto:
9.	in Article 55, „43“ shall be replaced by „42“	à l'article 55, le chiffre 43 est remplacé par le chiffre 42	in Artikel 55 wird die Zahl „43“ durch die Zahl „42“ ersetzt	v článku 55 se číslo „43“ nahrazuje číslem „42“
10.	in paragraph 1, „ECU 105“ is replaced by „ECU 95“	au paragraphe 1, le montant de 105 écus est remplacé par celui de 95 écus	in Absatz 1 wird der Betrag von „105 ECU“ durch „95 ECU“ ersetzt	v odstavci 1 se částka „105 ECU“ nahrazuje částkou „95 ECU“
11.	the following shall be substituted for paragraph 12 (c)	le texte sous c) de numéro 12 est remplacé par le texte suivant:	in Nummer 12 erhält Buchstabe c) folgende Fassung:	v bodu 12 se písmeno c) nahrazuje tímto:

12.	the introductory sentence in Article 10(1) is hereby amended as follows:	à l'article 10 paragraphe 1, la phrase introductive est remplacé par le texte suivant:	der Eingangssatz von Artikel 10 Absatz 1 erhält folgende Fassung	v čl. 10 odst. 1 se úvodní věta nahrazuje tímto:
13.	The reference to Articles 129 and 130 shall be replaced by a reference to Articles 198d and 198e.	La mention des articles 129 et 130 est remplacée par celle des articles 198 D et 198 E respectivement.	Die Bezugnahme auf die Artikel 129 und 130 wird durch die Bezugnahme auf die Artikel 198 d bzw. 198 e ersetzt.	Odkazy na články 129 a 130 se nahrazují odkazy na články 198d a 198e.

Nahrazují-li se pouze části vět nebo některá slova, je žádoucí nahrazovat celistvé části. Zejména se za součást takové formulace považují předložky, a to i tehdy, nejsou-li součástí nahrazované formulace v originále.

Například má-li se ve větě „Přeprava se provádí pouze ve schválených kontejnerech“ nahradit pojem „schválené kontejnery“ za „kontejnery definované v článku 2“, použije se formulace:

„...se slova „ve schválených kontejnerech“ nahrazují slovy „v kontejnerech definovaných v článku 2“:

a nikoli pouze

„...se slova „schválených kontejnerech“ nahrazují slovy „kontejnerech definovaných v článku 2“:

Obdobně pokud pozměňovaná věta zní „Postupuje se podle čl. 46 odst. 1.“ a cílem novely je nahradit odkaz na článek 46 odkazem na článek 46a, použije se formulace:

„...se slova „podle čl. 46 odst. 1“ nahrazují slovy „podle čl. 46a odst. 1“:

a nikoli pouze

„...se slova „čl. 46 odst. 1“ nahrazují slovy „čl. 46a odst. 1“:

Při nahrazování výrazů je důležité brát ohled na české skloňování a časování. Je-li např. v anglickém znění novely nahrazováno některé slovo na více místech jiným slovem, je třeba v české pozměňující formulaci přihlídnout k různým pádům a použít adekvátní řešení.

Např. „In Article 15, „goods“ is replaced by „products“ in all cases.“

bude třeba do češtiny podle kontextu přeložit např.:

„V článku 15 se v první větě slovo „zboží“ nahrazuje slovem „výrobky“ a ve druhé větě se slova „se zbožím“ nahrazují slovy „s výrobky“:

nebo

„V článku 15 se slovo „zboží“ nahrazuje ve všech případech slovem „výrobky“ v odpovídajícím pádě.“

Ze stejného důvodu je někdy třeba nahrazovat v českém znění více slov než ve znění originálních. Např. formulaci „In Article 15, „goods“ is replaced by „products“.“ může být třeba přeložit jako „V článku 15 se slova „s veškerým registrovaným zbožím, se kterým vývozce překračuje hranici“ nahrazují slovy „s veškerými registrovanými výrobky, se kterými vývozce překračuje hranici“.“

D. Doplnění

V češtině rozlišujeme, zda se novelizovaný text „vkládá“ (uvnitř určitého ustanovení novelizovaného textu) nebo „doplňuje“ (na konci určitého ustanovení novelizovaného textu). Znění originálu přitom není vždy jednoznačným vodítkem.

I. Doplnuje-li se nové ustanovení před nebo mezi ustanovení stejné kategorie, použije se některá z následujících formulací (podle originálu):

„Vkládá se nový (nové ustanovení, případně s číslem), který zní:“
„Vkládají se nové (nová ustanovení, případně s čísly), která znějí:“

„Za (předcházející ustanovení) se vkládá nový (nové ustanovení, případně s číslem), který zní:“

„Za (předcházející ustanovení) se vkládají nové (nová ustanovení, případně s čísly), která znějí:“

„V (nadřazené ustanovení) se vkládá nový (nové ustanovení, případně s číslem), který zní:“
„V (nadřazené ustanovení) se vkládají nové (nová ustanovení, případně s čísly), která znějí:“

a připojuje se text doplněného (doplněných) ustanovení.

Doplnění často následuje přečíslování, uvedené formulací:

„Dosavadní (přečíslovaná ustanovení se starými čísly) se označuje (označují) jako (přečíslovaná ustanovení s novými čísly).“

U vět, slov, čísel a částek se použijí tyto formulace:

„V (nadřazené ustanovení) se na začátek vkládá nová věta, která zní:“
„V (nadřazené ustanovení) se na začátek vkládají nové věty, které znějí:“

„V (nadřazené ustanovení) se za (předchozí věta nebo slova) vkládá nová věta, která zní:“
„V (nadřazené ustanovení) se za (předchozí věta nebo slova) vkládají nové věty, které znějí:“

„V (nadřazené ustanovení) se na začátek vkládá slovo (slova, číslo, částka) „xx“.“

„V (nadřazené ustanovení) se za (slovo nebo slova) vkládá slovo (slova, číslo, částka) „xx“.“

II. Doplnuje-li se nové ustanovení za ustanovení stejné kategorie, použije se některá z následujících formulací (podle originálu):

„V (nadřazené ustanovení) se doplňuje (nové ustanovení, případně s číslem), který zní:“
„V (nadřazené ustanovení) se doplňují (nová ustanovení, případně s čísly), která znějí:“

„V (nadřazené ustanovení) se doplňuje slovo (slova, číslo, částka) „xx“.“

V tomto případě není třeba překládat slova „na konci“.

Je-li spolu s doplněním zaváděno číslování, použije se formulace:

„V (nadřazené ustanovení) se dosavadní text označuje jako (nové označení stávajícího ustanovení) a doplňuje se (nové ustanovení s číslem), který zní:“

Příklady k rozlišení „vlození“ a „doplnění“:

1. *Dosavadní článek X má odstavce 1 a 2, novela nově zařazuje odstavce 1a a 3 – Odstavec 1a se v článku **vkládá**, odstavec 3 se **doplňuje**.*

2. *Dosavadní čl. X odst. Y má tři pododstavce, novela nově zařazuje jednu větu na konci prvního pododstavce a jeden nový pododstavec, který má být umístěn mezi dosavadní první a druhý pododstavec – použijí se formulace „v prvním pododstavci se doplňuje nová věta, která zní“ a „za první pododstavec se vkládá nový pododstavec, který zní“.*

!!! Uvozovací věta musí obsahovat výslovné označení typu doplňovaného ustanovení („článek“, „odstavec“, „slova“...). Není-li v originální uvozovací větě příslušný výraz (např. anglický text obsahuje jen „the following“ nebo „the following text“), je třeba jej v českém překladu doplnit podle skutečného smyslu a kontextu, tj. podle povahy vkládaného ustanovení. „The following (text)“ se pak přeloží např. jako „nová hlava, která zní:“, „nová věta, která zní:“ nebo jen „slova“.

1.	the following shall be inserted:	le texte suivant est inséré:	folgender Wortlaut wird eingefügt:	vkládá se nová hlava, která zní: (například, podle kontextu)
2.	the following Article (87a) shall be inserted:	l'article (87 bis) suivant est inséré:	folgender Artikel (87a) wird eingefügt:	vkládá se nový článek, který zní:
3.	in Article 15(2), there is inserted the following (new) point (g):	à l'article 15 paragraphe 2, le (nouveau) point g) suivant est inséré:	in Artikel 15 Absatz 2 wird folgende (neue) Buchstabe g) eingefügt:	v čl. 15 odst. 2 se vkládá nové písmeno g), které zní:
4.	after the words „XXX“, there are inserted the words „YYY“	les mots „YYY“ sont insérés après les mots „XXX“	nach den Worten „XXX“ werden die Worte „YYY“ eingefügt	za slova „XXX“ se vkládají slova „YYY“
5.	a new point 5 shall be added, worded as follows:	un nouveau point 5, avec les textes suivants, est ajouté:	der folgende neue Punkt 5 wird eingefügt:	vkládá se nový bod, který zní:
6.	after point 4 a new point shall be added, worded as follows:	le point 4 est suivi par un nouveau point, avec les textes suivants:	nach Punkt 4 wird der folgende neue Punkt eingefügt:	za bod 4 se vkládá nový bod, který zní:
7.	Articles 8, 8a, 8b and 8c shall become respectively Articles 7, 7a, 7b and 7c.	Les articles 8, 8 A, 8 B et 8 C deviennent respectivement les articles 7, 7 A, 7 B et 7 C.	Die Artikel 8, 8 a, 8 b und 8 c werden Artikel 7, 7 a, 7 b und 7 c.	Dosavadní články 8, 8a, 8b a 8c se označují jako články 7, 7a, 7b a 7c.
8.	In Article 92(3) the	A l'article 92	In Artikel 92 Absatz	V čl. 92 odst. 3 se

	present point (d) shall become (e).	paragraphe 3 le point d) devient le point e).	3 wird der bisherige Buchstabe d Buchstabe e.	dosavadní písmeno d) označuje jako písmeno e).
9.	items „2.1.2.2, 2.1.2.3, and 2.1.2.4“ are renumbered „2.1.2.1, 2.1.2.2 and 2.1.2.3“ respectively	les points 2.1.2.2, 2.1.2.3 et 2.1.2.4 deviennent respectivement les points 2.1.2.1, 2.1.2.2 et 2.1.2.3	die Nummern „2.1.2.2., 2.1.2.3. und 2.1.2.4.“ werden jeweils in „2.1.2.1., 2.1.2.2. und 2.1.2.3.“ unnumeriert	dosavadní body 2.1.2.2, 2.1.2.3 a 2.1.2.4 se označují jako body 2.1.2.1, 2.1.2.2 a 2.1.2.3
10.	the second subparagraph of Article 144 shall be supplemented by the following sentence:	à l'article 144, le deuxième alinéa est complété par la phrase suivante:	Artikel 144 Absatz 2 wird durch folgenden Satz ergänzt:	v čl. 144 druhém pododstavci se podoplňuje nová věta, která zní:
11.	the second subparagraph of Article 144 shall be supplemented by the following sentences:	à l'article 144, le deuxième alinéa est complété par les phrases suivantes:	Artikel 144 Absatz 2 wird durch folgende Sätze ergänzt:	v čl. 144 druhém pododstavci se doplňují nové věty, které znějí:
12.	paragraph 17 shall be renumbered 22, and the following shall be added thereto:	le numéro 17 est remplacé par le numéro 22 et complété de la façon suivante:	aus Nummer 17 wird Nummer 22, die wie folgt zu ergänzen ist:	dosavadní bod 17 se označuje jako bod 22 a doplňuje se nová věta, která zní: <i>(například, podle kontextu)</i>
13.	in the Article 31(1), „of 1994“ shall be added at the end of the first indent	à l'article 31 paragraphe 1, les termes "de 1994" sont ajoutés à la fin du premier tiret	in Artikel 31 Absatz 1 wird am ende des ersten Gedankenstichs die Angabe „von 1994“ angefügt	v čl. 31 odst. 1 se v první odrážce doplňují slova „roku 1994“.
14.	the following shall be added to point (r):	au point r), les termes suivants sont ajoutés:	unter Buchstabe r) wird folgender Satz hinzugefügt:	v písmenu r) se doplňují slova: <i>(podle kontextu)</i>
15.	The Annex shall become Annex I and the following point shall be added to paragraph 1:	L'annexe devient l'annexe I et, à son paragraphe 1, le point suivant est ajouté:	Der Anhang wird Anhang I und unter Nummer 1 wird folgende Ziffer hinzugefügt:	Dosavadní příloha se označuje jako příloha I a v odstavci 1 se doplňují nové body, které znějí:
16.	Annexes II and III attached hereto shall be added to Directive 00/000/EU.	Les annexes II et III figurant à l'annexe de la présente directive sont ajoutées à la directive 00/000/UE.	Die Anhänge II und III im Anhang zur vorliegenden Richtlinie werden zu der Richtlinie 00/000/EU hinzugefügt.	Směrnice 00/000/EU se doplňuje o připojené přílohy II a III (přílohy II a III připojené k této směrnici).

V některých případech se opravy týkají jen některých konkrétních verzí, např.:

in point 8 (a) of the English version, „a List of published references“ is replaced by „a bibliography“	point 8 sous a) de la version anglaise, les mots «a List of published references» sont remplacés par les mots «a bibliography»	in Punkt 8 Buchstabe a) der englischen Fassung wird "a list of published references "durch "a bibliography" ersetzt	v bodě 8 písm. a) anglického znění se slova „a List of published references“ nahrazují slovy „a bibliography“
---	--	---	---

V některých případech se naopak provedení změny v některých verzích vylučuje. Např. určité ustanovení novely stanovuje změnu „notes“ a „Noten“ v původním předpisu na „notes bancaires“ a „Banknoten“ v novele, avšak v anglickém znění bylo již v původním znění použito spojení „bank notes“, a toto novelizační ustanovení pro ni proto nemá smysl. V takovém případě se daná změna označí poznámkou např. „This amendment does not concern the English version“ („cette modification ne concerne pas la version française“ nebo „Diese Änderung betrifft nicht die deutsche Fassung“).

Při překladu je v takovém případě třeba postupovat logicky podle českého znění. Byly-li již v původním znění předpisu „bankovky“, uvede se na tomto místě poznámka „netýká se českého znění“. V opačném případě se novelizační ustanovení přeloží běžným způsobem. V žádném případě se neponechává poznámka „netýká se anglického znění“.

Tímto způsobem – tj. zapsáním poznámky „netýká se českého znění“ – se postupuje i v ostatních případech, kdy nemá novelizace v českém překladu smysl, přestože ji ostatní jazyky stanoví.

Kapitola „Pozměňující ustanovení“ je převzata z dokumentu „Pokyny pro překlad právních předpisů ES“, verze 1.09 (Úřad vlády, Odbor kompatibility s právem ES), dostupného na WWW: < <http://isap.vlada.cz/Dul/pokyny.nsf/Obsah?OpenView> >.

Příloha IV-9

EUROPÄISCHE KOMMISSION
Generaldirektion Übersetzung
Direktion S – Strategien und Mehrsprachigkeit
S.2 – Externe Übersetzung

Leitfaden für externe Übersetzerinnen und Übersetzer

(Stand: September 2008)

INHALTSVERZEICHNIS

1.	EINLEITUNG	4
2.	ÜBERMITTLUNG DER AUFTRÄGE: AUFTRAGSSCHEINE UND TEXTE.....	4
2.1.	eXtra-Portal	4
2.2.	Auftragsschein.....	4
2.3.	Informationsblatt und Kontakte.....	5
2.3.1.	Informationsblatt	5
2.3.2.	Kontaktperson für sprachliche Fragen	5
2.3.3.	Anlaufstelle für administrative Fragen.....	5
3.	TEXTPRODUKTION	6
3.1.	Qualitätsanforderungen	6
3.2.	Bezugsdokumente.....	7
3.3.	Textverarbeitungs- und Tabellenkalkulationsprogramme.....	7
3.4.	Eurolook	7
3.5.	LegisWrite	7
3.6.	Folgeversionen eines Dokuments.....	8
3.6.1.	Neue Fassung eines bereits übersetzten (und gelieferten) Dokuments.....	8
3.6.2.	Neue Fassung eines noch nicht gelieferten Dokuments – unveränderte Lieferfrist.....	8
3.6.3.	Neue Fassung eines noch nicht gelieferten Dokuments – neue Lieferfrist.....	9
3.7.	Mehrsprachige Ausgangstexte	9
3.8.	Viren	9
3.9.	Komprimierte Dateien.....	9
3.10.	Briefkopf der Europäischen Kommission	9
3.11.	Texteingabe	10
4.	DIE EUROPÄISCHE UNION IM INTERNET.....	10
4.1.	Generaldirektion Übersetzung auf dem <i>Europa</i> -Server	11
4.2.	IATE (Inter Active Terminology for Europe).....	11
4.3.	EUR-Lex.....	12
4.4.	Europa-Glossar (http://europa.eu/scadplus/glossary/index_de.htm).....	12
4.5.	Eurovoc (http://europa.eu/eurovoc/)	12
4.6.	Interinstitutionelle Regeln für Veröffentlichungen	13
5.	COMPUTERGESTÜTZTE ÜBERSETZUNG.....	13
5.1.	Die maschinelle Übersetzung.....	13
5.2.	Vorbereitete Dateien – Translator's Workbench (TWB).....	13
6.	AUSSENSTELLEN FÜR MEHRSPRACHIGKEIT	14

Příloha IV–10

Doporučení
redaktorům odborných a popularizačních časopisů přírodovědeckého
zaměření,
autorům vysokoškolských i středoškolských přírodovědných učebnic
a
tvůrcům odborných právních textů s touto tematikou

Platná *Pravidla českého pravopisu* (akademické vydání z roku 1993) v mnoha případech umožňují dvojitý způsob psaní slov cizího původu. Rozlišuje se u nich na jedné straně pravopis počestěný a na druhé straně pravopis původní (občas ovšem obtížně zjištělný), např. *analýza–analýsa*, *buržoazie–bourgeoisie*, *komparzista–komparsista*, *prezident–president* aj. Účelem této variantnosti je respektovat několikery pohyb v tak složitém systému, jakým národní jazyk nesporně je. V této verzi *Pravidel* se k možnosti dvojitě psaní vztahuje následující doporučení:

„O pravopisu přejatých slov obecných rozhoduje především míra jejich zdomácnění a rozšíření v češtině. Slova řídká a úzce odborná se píšou pravopisem původním, tj. jako v jazyce, z kterého byla přejata; slova zdomácnělá se zpravidla píšou podle zásad českého pravopisu. Mezi nimi jsou četné přechody podle stupně zdomácnění slova. Vedle toho se uplatňují činitele stylové, zvyklostní atd. Proto je také možno v textech určených širší veřejnosti psát i slova úzce odborná způsobem počestěným a naopak při odborném, vědeckém užití a vůbec ve „vyšším stylu“ lze u slova jinak pravopisně počestěných ponechat podobu původní.“

V praxi se ukazuje, že toto doporučení často vede ke komplikacím nejen při psaní jednotlivých výrazů, ale i při stylovém zařazení celých textů. Vznikají tak spory mezi autory a redakcemi, a to zejména tehdy, chce-li autor – nebo v některých případech redakce – prostřednictvím pravopisu vyjádřit svůj určitý postoj, hodnocení či vědomí jistých etymologických souvislostí nebo vlastní příslušnost k profesní či zájmové skupině.

Na druhé straně není třeba pochybovat o tom, že existence pravopisných dublet je potřebná. Má totiž, jak citovaný úryvek z *Pravidel* ukazuje, dva důvody.

První je bezprostředně jazykový a tkví v tom, že převzatá slova ztrácejí svou cizorodost zpravidla pouze postupně, přičemž některá z nich se nakonec stávají nedílnou součástí české slovní zásoby (*škola*, *tabule*, *židle*, *košile*), jiná si odstín cizosti udržují trvale nebo zůstávají omezena na určitou oblast užívání (*allegro vivace*, *dimethylsulfoxid*). Jejich nejširší skupina se ale nachází v oblasti mezi těmito dvěma krajními případy, na jakémsi pomyslném přechodu mezi slovy domácími a cizími, a právě tuto skutečnost pak vyjadřuje možnost jejich dvojitě psaní.

Druhý důvod vyplývá z profesní, zájmové či jiné sociální diferenciací uživatelů jazyka. Zvláště v oblasti chemie, fyziky, medicíny, farmacie a s nimi souvisejících oborů mezích (ale také například filozofie, klasické filologie atp.) si většina odborníků uvědomuje jak výhody grafické jednotnosti odborného názvosloví v mezinárodním kontextu, tak preference některých pravopisných soustav (latinské, řecké, nověji anglické), a dále i potřebu odlišit pojmenování terminologická, nomenklaturní a běžná apod.

V souvislosti s tím je ovšem třeba si uvědomit, že ani *Pravidla českého pravopisu* (1993) ve své rejstříkové části ani *Akademický slovník cizích slov* z roku 1995 (i v jednosvazkových vydáních z let 1997 a 1998) ve svých lexikálních oddílech, tj. v abecedním seznamu slov, dublety neuvádějí, což v praxi někdy vede k vynucování užití počeštěného pravopisu i v publikacích odborných, kde to je nevhodné, v případě chemické nomenklatury dokonce nesprávné.

Vědomi si těchto souvislostí, doporučujeme odborným redakcím a nakladatelstvím, jakož i autorům všech přírodovědných učebnic a autorům právních norem se související tematikou, aby se přidržovali následujících zásad:

1. Všechny **přejaté výrazy patřící do běžné slovní zásoby** psát v souladu s platnými *Pravidly českého pravopisu*, tedy *muzeum, analýza, syntéza, teorie, metoda, termální, konverzace, konzervace, univerzita, observatoř* atp.

2. Z **dublet v chemické, lékařské a biologické terminologii**, jako například *isotop a izotop, isomer a izomer, isotherma a izoterma, mesomerie a mezomerie, base a báze, lese a léze, plasmid a plazmid, cytoplasma a cytoplazma, metabolismus a metabolizmus, dále neurosa a neuróza, diagnosa a diagnóza, cirrhosa a cirhóza, mítosa a mitóza, thrombosa a trombóza, epitheliální a epitelialní, thymoleptický a tymoleptický, thalassemie a talasemie, dávat přednost pravopisu klasickému, podobajícimu se uzanci mezinárodní. V případě volby jednoho nebo druhého způsobu psaní jej pak důsledně dodržovat v celém textu, a samozřejmě i v jednotlivých segmentech slova (např. psaní typu **isoterma, thrombóza** je tedy třeba hodnotit jako zcela nepřijatelný hybrid).*

3. Prosazovat důsledně psaní krátkých samohlásek v zakončení přejatých slov na *-eza, -uze, -ivní, -in, -on, -en, -em, -or, -emie, -imie, -omie, -erie*, tedy psát vždy *elektroforeza, difuze, pasivní, penicilin, vitamin, aspirin, kodon, foton, neocen, antigen, meristem, modem, chromofor, anemie, leukemie, bulimie, dichotomie, mesomerie* atp.

4. V **označení chemických a biochemických látek** dodržovat v odborné literatuře a učebnicích speciální **jednotnou mezinárodní nomenklaturu**. Tato nomenklatura, kterou je potřeba odlišovat od obecnější odborné terminologie (viz bod 2), jednoznačně popisuje chemickou strukturu jednotlivých látek a je fakticky zvláštním jazykem *sui generis* s vlastními pravidly a zákonitostmi, které byly závazně stanoveny celosvětovými mezinárodními organizacemi *International Union of Pure and Applied Chemistry* (IUPAC) a *International Union of Biochemistry and Molecular Biology* (IUBMB). Do jednotlivých národních jazyků (tj. i do češtiny) je potřeba tuto mezinárodní chemickou nomenklaturu převádět s maximální snahou o to, aby se v zájmu snadné mezinárodní komunikace a výměny exaktních vědeckých informací její národní verze co nejméně lišily od základní závazné mezinárodní (řecko-latinsko-anglické) normy.

V češtině platí pro chemii a biochemii tři základní publikace sestavené reprezentativními týmy odborníků, členů názvoslovných komisí. Jsou to:

1. *Klikorka, J., Hanzlík, J. a kol.* Názvosloví anorganické chemie. Praha : Academia, 1987
2. Průvodce názvoslovím organických sloučenin podle IUPAC. Praha : Academia, 1999
3. *Bláha, K., Ferles, M., Staněk, J. a kol.* Nomenklatura organické chemie. Praha : Academia, 1985

V publikacích je potřeba zejména dodržovat následující závazná pravidla pravopisu chemických a biochemických sloučenin:

4a. Rozlišovat *t* a *th* podle toho, odpovídají-li v původní řečtině písmenům *tau* (τ) nebo *théta* (θ), tedy: *tyrosin*, *taurin*, *metanilová kyselina*, *trehalosa*, *terfenyl*, *tantal*, ale *thyroxin*, *threonin*, *thiamin*, *thrombin*, *thallium*, *methan*, *ethan*, *thioly* atp.

4b. Dodržovat původní psaní zdvojených souhlásek *rr* a *ll*, tedy *allylalkohol*, *allosa*, *ferredoxin*, *pyrrol*.

4c. V řeckých a latinských slovech přepisovat *qu* jako *kv* a psát *k* místo původního *c* tam, kde po něm následuje zadní samohláska nebo souhláska, tedy *ubikvitin*, *kviskvalová kyselina*, *kanavanin*, *konkanavalin*, *kukurbitin*, *klathrin*, *kreatin*. V některých specifických případech je však třeba dát pozor na názvy látek, u nichž je původ názvu složitější a kde např. anglickému *quin*- odpovídá české *chin*- (*chinon*, *chinolin* aj.).

4d. Závazná přípona pro sacharidy je pouze *-osa* (např. *glukosa*, *idoso*, *gulosa*, *sacharosa*, *trehalosa*), pro glykosidy pouze *-osid* (např. *heteroglykosid*, *nukleosid*) a pro enzymy pouze *-asa* (např. *amylasa*, *dehydrogenasa*, *esterasa*, *glykosidasa*, *hydrolasa*, *isomerasa*, *kinasa*, *ligasa*, *lipasa* atd.).

4e. Názvy aminokyselin končí na krátké *-in* (nikoli *-ín*), tedy *lysin* (ne *lyzín*), jehož příslušný třípísmenný symbol je *Lys* (ne *Lyz*), *threonin* (ne *treonín*), kde je symbol *Thr* (ne *Tre*), *methionin* (ne *metionín*) atp. Totéž platí o názvech dusíkatých basí nukleových kyselin, tedy *thymin* (ne *tymín*), *cytosin* (ne *cytozín*) atp.

4f. Přípony názvů solí a esterů anorganických i organických kyselin i jiných látek (podle německého *-at* nebo anglického *-ate*) je třeba psát s dlouhým *á*, tedy *fosfát*, *sulfát*, *nitrát*, stejně jako *palmitát*, *benzoát*, *acetát*, *fenolát*, *butanoát*, *askorbát*, *pantothenát*, atd. Jde o tradiční způsob psaní, který se sice z lingvistického hlediska vymyká systémové pravidelnosti, přesto je však třeba mu pro jeho zavedenost i nadále dávat přednost.

4g. Přípony chemických názvů *-in*, *-yn*, *-en*, *-on*, *-an*, *-am*, *-im* jsou vždy krátké (např. pyridin, atropin, keratin, ethyn, selen, benzen, buten, pyren, thiofen, keton, lakton, indanon, oktan, pyran, fosforan, laktam, laktim)

Tato pravidla a zásady je třeba respektovat ve všech oborech, které chemickou nomenklaturu používají či přejímají (např. biologie v nejširším slova smyslu, medicína, farmacie, mineralogie a nejrůznější technologie), a ve všech odborných textech např. v oblasti legislativní.

5. V samotné **biologii** a **medicině** je poněkud odlišná situace.

5a. Pokud jde o latinské názvosloví, je třeba dodržovat původní pravopis, tedy *rosa canina* a nikoli foneticky *roza kanýna*, nebo *rhinitis* a nikoli *rýnytyis*, či *vena cava caudalis* a nikoli foneticky *véna kava kaudális*.

5b. V terminologii platí pravidlo o (pouhé) preferenci dublet odpovídajících klasickému pravopisu (viz bod 2), kromě výjimek uvedených bezprostředně níže v bodech 5c a 5d.

5c. Existují biologické termíny, u nichž je nutno zachovávat pravopis mezinárodní. Je tomu tak v případě slov končících na *-som*, tedy *chromosom*, *ribosom*, *akrosom* (odvozeno od řeckého *soma*, nikoliv *zoma*; srovnej *somatologie* a nikoliv *zomatologie* – hláska "s" by se v těchto případech totiž měla nejen psát, ale i vyslovovat), možné je však jak psaní *lysosom* tak psaní *lyzosom* (nikoliv ale *lysozóm*, *lyzozóm*). Stejně tak je nutno ve slovech obsahujících v původní podobě písmeno *théta* zachovávat na odpovídajícím místě přepis *s th*, tedy pouze *thylakoid*, *heterothalický* atp.

5d. Užívat přepis uvedený v bodě 4c, tedy *kalus*, *klimakterium*, *konidie* atp.

Předkládající shora uvedené doporučení bychom chtěli zdůraznit, že bylo a je naší snahou maximálně respektovat stávající *Pravidla českého pravopisu* (Academia, Praha 1993), jakož i *Akademický slovník cizích slov* (Academia, Praha 1997). Považujeme však za potřebné využít jejich úvodní výklad o dubletách tak, aby pravopisné zásady a případně i zásady správné výslovnosti maximálně vyhovovaly nutností co nejsrozumitelnější vědecké komunikace v přírodovědných oborech.

Prof. MUDr. Jiří Duchoň, DrSc.	profesor biochemie UK, emeritní přednosta II. ústavu lékařské chemie a biochemie I. lékařské fakulty UK; předseda České názvoslovné komise při Českém národním komitétu pro biochemii a molekulární biologii a České společnosti pro biochemii a molekulární biologii; čestný člen České společnosti klinické biochemie při České lékařské společnosti J. E. Purkyně
Ing. Jaroslav Kahovec, CSc.	vedoucí vědecký pracovník Ústavu makromolekulární chemie AV ČR; člen divize IUPAC pro chemické názvosloví a reprezentaci struktur; člen subkomitétu IUPAC pro makromolekulární terminologii; předseda České komise pro makromolekulární nomenklaturu; člen Českých komisí pro nomenklaturu organické a anorganické chemie; člen Českého národního komitétu pro chemii; představitel Národního centra IUPAC pro ČR
Prof. RNDr. Arnošt Kotyk, DrSc.	vedoucí vědecký pracovník Fyziologického ústavu AV ČR; profesor biochemie Masarykovy univerzity v Brně; předseda nomenklaturní komise IUBMB pro biochemii a Společné komise IUPAC a IUBMB pro biochemickou nomenklaturu; předseda Českého národního komitétu pro biochemii a molekulární biologii
Doc. RNDr. Karel Oliva, Dr.	ředitel Ústavu pro jazyk český AV ČR

Příloha IV–11

PŘEKLADY PRO EU | 2010

PANELOVÁ DISKUSE NA TÉMA PŘEKLADŮ PRO INSTITUCE EVROPSKÉ UNIE

Pořádá Ústav translologie Filozofické fakulty UK v Praze
ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů a místní kanceláří
Generálního ředitelství Evropské komise v České republice.

Vystoupí představitelé institucí EU, zástupci překladatelských agentur
a akademického sektoru.

15. ŘÍJEN 2010 | SÁL RADNICE PRAHY 13

WWW.PREKLADYPROEU.CZ

Panelová diskuse Překlady pro EU

Překlady pro instituce Evropské unie jsou tématem, které inspiruje k rozmanitým úvahám a zapálené diskusi. Přesně takový charakter měla konference Překlady pro EU, kterou dne 15. října pořádal Ústav translologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (ÚTRL FFUK) ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů (JTP), Místní kanceláří Generálního ředitelství pro překlady Evropské komise v ČR (FO DGT EK) a Komorou soudních tlumočnicků ČR (KST).

Svími přednášejícími **byly zastoupeny subjekty z firemního prostředí** (agentury Skřivánek, ACP Traductera a Viggen), **profesní sdružení** (JTP), **akademická sféra** (ÚTRL FFUK a Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně – PF MU), **státní správa** (Koordinační a revizní centrum při Úřadu vlády ČR – KRC) a **evropské instituce** (DGT EK).

Nabitý program celodenní konference otevřel ředitel ÚTRL **Stanislav Rubáš**. Poukázal na nutnost setkávání akademického prostředí s praxí při přípravě budoucích překladatelů a tlumočnicků a popřál konferenci zdárný průběh. První prezentace, příspěvek **Jana Kramoliše** (KRC), byl vhodným uvedením do věcné problematiky. Tato přehledová prezentace mimo jiné připomněla úlohu KRC při překladu *acquis communautaire*, vyzdvihla překladatelskou a revizní úlohu tohoto útvaru a nastínila jeho budoucnost. Současnost evropských překladů z pohledu pracovníka DGT EK představil **Ivan Feranec** (FO DGT).

Pohovořil o konceptu mnohojazyčnosti, prezentoval zajímavé souhrnné a statistické údaje o DGT, uvedl, jaké technologie či jaké softwarové nástroje překladatelé používají, zmínil se o referenčních zdrojích pro vyhledávání terminologie a citací a nastínil budoucnost překladu u institucí (např. s ohledem na rozšiřování EU, vstup v platnost Lisabonské smlouvy či nové technologie).

Prezentace **Jany Šatkové** (ACP Traductera) zprostředkovala pohled překladatelské agentury, která je dodavatelem překladatelských služeb pro instituce. J. Šatková prezentovala jednak situaci na straně dodavatelů (požadavky na překladatele s ohledem na typy textů, fluktuace uvnitř překladatelských týmů pro tyto zakázky) a uvedla také konkrétní oblasti, kde se vyskytují problémy a kde by tedy dodavatelé ocenili určitá vylepšení (např. praxe oslovování velkého počtu smluvních dodavatelů, nekonzistence referenčních materiálů či možná subjektivita zpětné vazby od revizních pracovníků u institucí).

Po první přestávce na kávu se slova ujal **Otto Pacholík**, vedoucí Českého překladatelského odboru DGT EK v Lucemburku. Ocenil místy kritickou, zato ale konstruktivní prezentaci předřečnice a v některých bodech navázal na příspěvek Ivana Ferance. Ve své velmi živě a svižně pojaté prezentaci, proložené příklady z praxe, vyzdvihl úlohu externích překladatelů při zvládání velkého objemu překládaných textů. Pojednal o typech textů zadávaných na překlad, nástrojích počítačem podporovaného překladu a očekávané kvalitě dodaných překladů. Prezentaci uzavřel výčtem užitečných odkazů.

Jaroslava Ouzká (Skřivánek, s. r. o., Branch Manager, EU Project Centre) nastínila situaci překladových projektů pro EU u agentury Skřivánek a velmi fundovaně shrnula specifické požadavky těchto projektů a problémy, které z jejich realizace vyplývají. J. Ouzká se dotkla mnoha relevantních otázek a vždy zároveň uvedla konkrétní dotaz či návrh zlepšení situace (např. důsledky pro plánování a sestavení týmů, změny ve výběrových řízeních, rešeršní zdroje, nástroje CAT, zpětná vazba atd.).

Po přestávce na oběd (kvalitní catering zajistila místní kancelář DGT) rozšířil **Filip Křepelka** z Katedry mezinárodního a evropského práva PF MU sled prezentací o nový pohled, a to svým příspěvkem nazvaným „Mnohojazyčný režim Evropské unie“. Zasadil pojednání o překladu a institucích do širšího rámce a pohovořil o nesnázích při uplatňování práva EU vyplývajících z jejího mnohojazyčného režimu. Hovořil také o konkrétních nedostacích překladových textů a uvedl zajímavé příklady právních sporů souvisejících s překlady práva EU.

Příspěvek předsedkyně JTP **Amalaine Diabové** vykreslil situaci z pohledu překladatelek a překladatelů ve svobodném povolání. A. Diabová si položila otázku, kdo překládá pro instituce. Z nastíněných hypotetických odpovědí na tuto otázku vyplynuly úvahy etické (např. poctivost při zadávacím řízení) a postřehy s širší platností pro celý překladatelský trh (vliv evropských tendrů na situaci na trhu, cenová situace). Příspěvek byl velmi poutavý a svědčil o výtečné znalosti jak fungování institucí, tak situace na českém překladatelském trhu.

Před panelovou diskusí vystoupili tři přednášející: **Nada Abdallaová** z ÚTRL s příspěvkem, ve kterém rovněž předstřela etické otázky, ale zaměřila se především na úlohu redakčních pravidel u institucí. Představila situaci na ÚTRL, pokud jde o vzdělávání budoucích překladatelů (např. semináře odborného překladu), a odmítla utilitárnost výuky, která by se profilovala pouze se zřetelem k uplatnění absolventů u konkrétního zaměstnavatele (např. EK).

Zasvěcený pohled na veřejné zakázky a výběrová řízení jak v oblasti překladu, tak i v širších souvislostech, představil **Rudolf Heid** (Viggen, s. r. o.). Zamyslel se nad požadavkem rychlého dodání překladů, dumpingovými cenovými tlaky a všeobecněji se též vyjádřil k veřejné soutěži u nás. S posledním příspěvkem vystoupil **Radim Sova** (korespondent pro externí překlady DGT) a vysvětlil zejména praxi hodnocení externích překladů a jeho kritéria (formálně-technické, jazyková revize, obsahová stránka atd.).

V následné diskusi zazněly dotazy na podrobnější vysvětlení některých informací obsažených v prezentacích a otázky týkající se dodavatelů překladů, subjektivity či objektivity kontroly kvality textů, cenové politiky (či přímo války mezi agenturami), nabídkových řízení atd.

Na konferenci Překlady pro EU vystoupili špičkoví odborníci v dané tématické oblasti a publikum se skládalo jak z profesionálních překladatelů, tak např. studentů, ale i z mnoha zástupců jazykových agentur. Konference včetně panelové diskuse tak posloužila jako platforma pro setkání a výměnu názorů mezi účastníky překladatelského procesu a subjekty trhu. A přesně to byl její hlavní cíl.

Část výnosu z konference byla věnována ve prospěch MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené v Českých Budějovicích (konference se zúčastnil ředitel školy p. Václav Kvítek), část na rekonstrukce v ÚTRL po loňské havárii vody. ÚTRL za finančního přispění agentury Skřivánek s.r.o. vydá z konference sborník jednak s příspěvky, které na konferenci zazněly, a jednak s dalšími statěmi k danému tématu.

Konferenci inicioval, zorganizoval a v den konání také moderoval **Tomáš Svoboda** z ÚTRL. Velký dík patří všem, kteří vystoupili, kteří přišli jako posluchači, a těm, kteří se na organizaci konference jakýmkoli způsobem podíleli – sem patří několik organizací a mnoho velmi schopných osob, které svou prací přispěli ke zdaru konference. Věříme, že budeme moci na spolupráci různých typů subjektů navázat a sejít se při další obdobné konferenci zaměřené na aktuální otázky překladatelské profese.

Prezentace a fotogalerie jsou k dispozici na stránkách konference www.prekladyproeu.cz.

Příloha V-1

Klávesové zkratky

Windows

Win Key	
Windows Průzkumník (Explorer)	 + E
Plocha (Desktop)	 + D
Uzamknout (Lock)	 + L

Procházení...	
Procházení mezi aplikacemi	Alt + Tab
... v opačném směru	Alt + Shift + Tab

Univerzální klávesové zkratky	
Zavřít program	Alt + F4
Otevřít	Ctrl + O
Nový	Ctrl + N
Zavřít okno	Ctrl + F4
Tisk (Print)	Ctrl + P

Další ovládání	
Přepínání rozložení klávesnice (+ příslušné nastavení)	Alt + Shift

Příloha V-2

Klávesové zkratky

Word

Pohyb v dokumentu	
Přeskočit slovo doleva	Ctrl + ←
... doprava	Ctrl + →
... na začátek dalšího odstavce	Ctrl + ↓
... o odstavec výš	Ctrl + ↑
Na konec dokumentu	Ctrl + End
Na začátek dokumentu	Ctrl + Home
Předchozí výskyt hledaného	Ctrl + Page Up
Následující výskyt hledaného	Ctrl + Page Down (Shift + F4)
Přecházet mezi třemi posledními umístěními	Shift + F5
Přejít na (Go to)	Ctrl + G
Najít (Find)	Ctrl + F
Nahradit	Ctrl + H
Přepínat mezi okny	Ctrl + F6
Vymazat slovo vpravo	Ctrl + Delete
... slovo vlevo	Ctrl + ←
Vrátit poslední úpravu	Ctrl + Z
Opakovat poslední úpravu	Ctrl + Y

Výběr	
Vybrat 1 znak doprava	Shift + →
Vybrat 1 slovo doprava	Shift + Ctrl + →
Vybrat odstavec dolů	Shift + Ctrl + ↓
Vybrat text od kurzoru do konce dokumentu	Shift + Ctrl + End
Kopírovat (Copy)	Ctrl + C
Vyjmout	Ctrl + X (Ctrl + F3)
Vložit	Ctrl + V (Ctrl + Shift + F3)
Vložit (v závislosti na verzi wordu)	Ctrl + Shift + Insert
Vybrat slovo	2× klik myší
... odstavec	3× klik myší
... větu	Ctrl + klik myší
... vše	3× klik myší na levém okraji (Ctrl + A)

Formátování	
Zarovnání odstavce: na střed	Ctrl + E
... do bloku	Ctrl + J
... doprava	Ctrl + R
... doleva	Ctrl + L
Naformátovat výběr: tučné písmo (Bold)	Ctrl + B
... kurzíva (Italic)	Ctrl + I
... podtržené (Underline)	Ctrl + U
Vymazat formátování textu	Ctrl + mezerník
Formátování odstavce: normální	Ctrl + Q
Vložit pevnou mezeru	Ctrl + Shift + mezerník

Ostatní	
Zoom	Ctrl + kolečko myši
Vložit pomlčku	Ctrl + - (na numerické klávesnici)
Vložit dlouhou pomlčku	Alt + Ctrl + - (na numerické klávesnici)
Přepínač malých/velkých písmen	Shift + F3
Vložit pevné zalomení řádku	Shift + Enter
Zalomení strany	Ctrl + Enter
Vše uložit jako (+ myš) (Word 97)	Shift +
Zavřít vše (+ myš) (Word 97)	Shift + Zavřít vše
Náhled	Ctrl + F2

Ještě další klávesové zkratky	
Dialog pro nastavení písma	Ctrl + Shift + P
Vkládání zavináče	Ctrl + Alt + V (Alt + 64 na numerické klávesnici)
Vymazat formátování odstavce a písma (= nastavit styl „normální“)	Shift + Ctrl + N
Odsazení odstavce (posun odsazení)	Ctrl + M
„Indent“ (předsazení prvního řádku odstavce)	Ctrl + T
„Zdroje informací“ na panelu Podokno úloh (task pane)	Alt + levý klik na určité slovo v textu
Přejít na další pole	Alt + F1
Automatická kontrola pravopisu	F7
Zbavit link příznaku hypertextového odkazu (vymazat aktivní link)	Ctrl + Shift + F9
Vymazat aktivní linky v celém dokumentu (převádí též pole na běžný text)	vybrat vše a poté Ctrl + Shift + F9
Dolní index	Ctrl + =
Maximalizovat okno	Alt + F10

Příloha VII

Anketa – průzkum překladatelského trhu

- 1) Jsem žena muž
- 2) Profesionálně překládám/tlumočím let.
- 3) Pracuji v těchto jazycích (uveďte prosím šípkou směr překladu, např. FR → CZ):
.....
- 4) Specializuji se na překlad v těchto oborech:
.....
- 5) Podíl práce, kterou realizuji pro agentury, představuje %, a pro přímé zadavatele %.
Podíl práce pro subjekty z ČR představuje % a pro zahraniční %.
Překlady/tlumočení pro instituce EU představují celkově % mé práce.
- 6) Překládám pomocí následujících nástrojů CAT v procentech přeložených stran:
ACROSS % DEJAVU % TRADOS %
TRANSIT % WORDFAST % on-line %
jiný (uveďte) % žádný %
- 7) Překládám (*můžete zatrhnout více možností s uvedením procent*):
 coby OSVČ na živnostenský list
 na smlouvu dle autorského zákona
 dle zákona o soudních znalcích a tlumočnících
 coby překladatel v trvalém pracovním poměru
 coby pracovník v jiné profesi, kde v rámci pracovního poměru musím občas něco přeložit
- 8) Překlady představují % mého celkového příjmu (včetně důchodu, renty, mzdy, atd.).
- 9) Tlumočení představuje % mého celkového příjmu (včetně důchodu, renty, mzdy, atd.).
- 10) Obvykle dosahuji honoráře za 1 normostranu (1500 znaků bez mezer)
z cizího jazyka do mateřštiny Kč
z mateřštiny do cizího jazyka Kč
z cizího jazyka do cizího jazyka Kč
- 11) Při práci s nástroji CAT obvykle akceptuji / neakceptuji snížení ceny za opakující se segmenty textu.

12) Dosažené překladatelské vzdělání:

- ÚTRL FF UK / 17. listopad, Praha
- Univerzita Palackého, Olomouc
- Ostravská univerzita
- jiná VŠ (uvedte která):
- překladatelská státní zkouška na Jazykové škole
- samouk

13) Členství v profesních organizacích:

.....

Děkujeme za vaši ochotu a čas, který jste anketě věnovali.

Anketa je anonymní a slosovatelná. Oddělte polovinu číselného slosovacího kuponu a uschovejte ji, vyplněný dotazník odevzdejte do urny na Jeronýmových dnech, nebo později zašlete poštou na:
JTP, Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1.

Slosování proběhne 31. ledna 2010 a výsledky budou oznámeny na webu JTP a v jarním ToPu.

Ceny:

1. celoroční členství v JTP (hodnota 2200 Kč)
- 2.-5. předplatné časopisu ToP (Tlumočení-překlad) na dva roky (hodnota 540 Kč, v případě člena JTP sleva na členském příspěvku ve výši 540 Kč)
- 6.- originál SW s licencí:

Anketa bude vyhodnocena Ústavem Translatologie UK a její výsledek bude uveřejněn v časopise **ToP (Tlumočení-překlad)** a na **www.JTPunion.org**

Příloha VIII-1

Budoucnost překladatelské profese I

Tomáš Svoboda

Jeronýmovy dny 2009

- Nové trendy v překladatelské profesi
- Situace na trhu a subjekty, které se na něm podílejí
- Distribuce zisku
- Počítačem podporovaný překlad
- Strojový překlad
- Integrace
- Nová média

Osnova

- I. Trh a subjekty
- II. Řízení kvality
- III. Technologie
- IV. Překladatelský proces

Trh a subjekty

Zadavatelé

Současnost

- úspora nákladů
- omezení poptávky

Zadavatelé

Dlouhodobé důsledky

- omezení outsourcingu („šedá zóna“)
- příklon k outsourcingu
- bez zprostředkování

Zadavatelé

EU

- interní
- externí

Agentury

- CAT
- projektoví manažeři: superkoordinátoři
- investice do HR
- strukturování služeb/produktu

Překladař/překladařky

- rozšíření pojmu
- globalizace: cizí jazyky
- specializace
- diverzifikace
- CŽV

Překladař/překladařky

- technologie
- profesionalizace
- větší rozdíly oproti laickým překladařům
- lokalizace, „dtp specialisté“

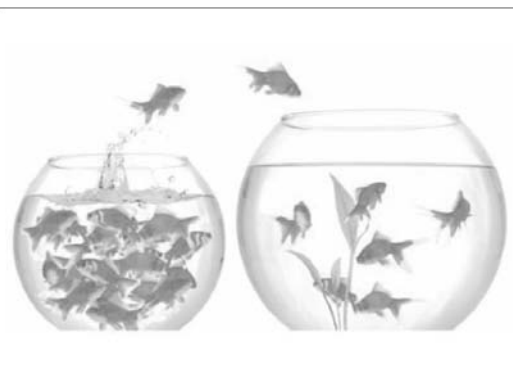
TRH

Konkurence

- globalizace
- CAT, MT
- crowdsourcing
- rychlé dodání
- zvyšování produktivity

JTP

- aktivně vyhledávat příležitosti k osvětě
- větší kontakt s trhem
- získávat prostředky
- ...

Řízení kvality

a)

Certifikace

b)

Jednotlivci

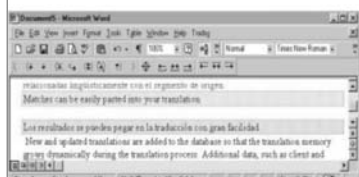
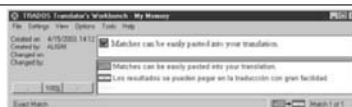
Jednotlivci

- profesionalizace/odlišení
- těsnější vazba se zadavatelem
- měnící se profil: revize

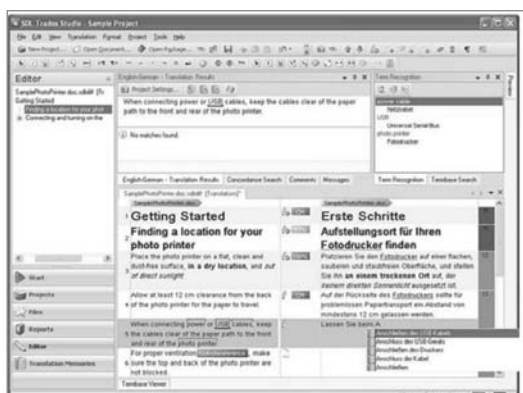
Technologie

a)

Vztah dokumentu a CAT

CAT

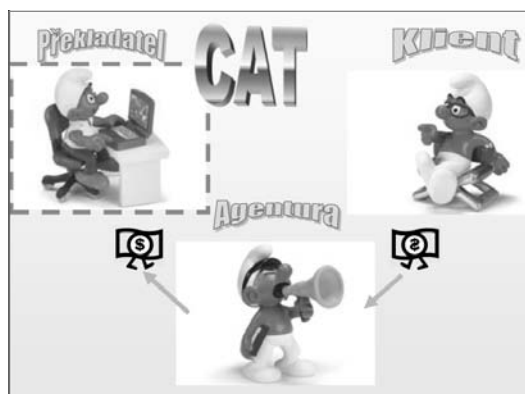
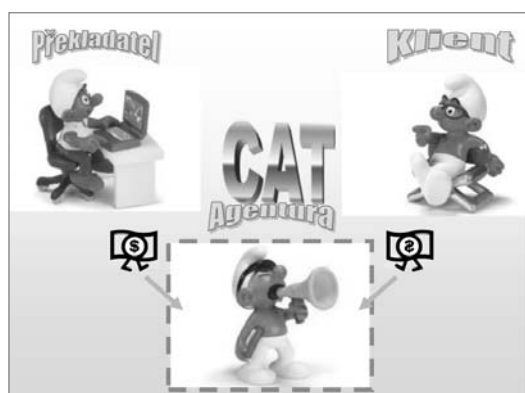

CAT

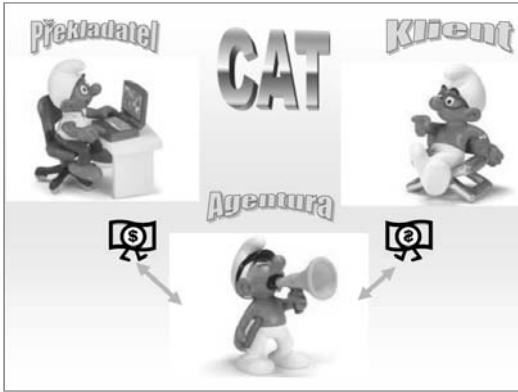

b)

Distribuce zisku

Přítomnost
;-)Přítomnost
:-|

Budoucnost

CAT

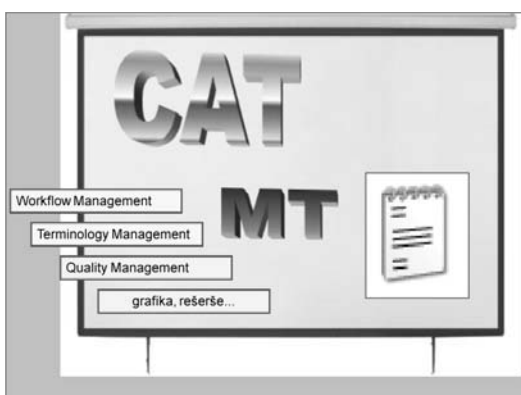
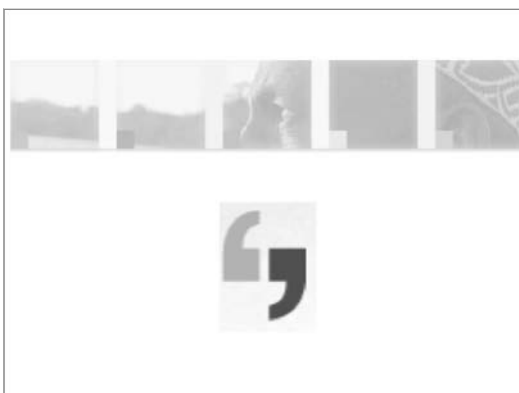
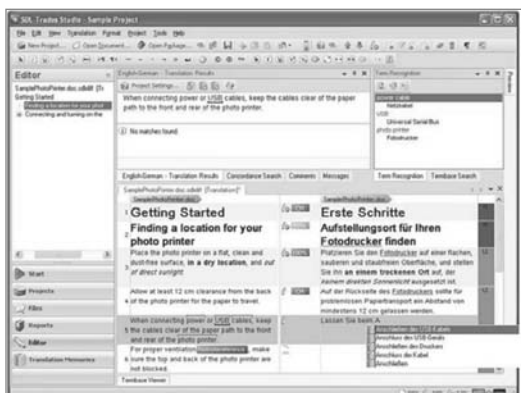
- průmysl, trh – EU
- překladatelé
 - pořízení
 - zdokonalování se
- správa paměti
- kontext: předpřeložení, matching, submatching

MT

- MT? MT!
- post-editing
- revizní kompetence
- nové nároky
- **SPEECH-to-SPEECH:**
= ASR + SpA + MT + SS + VC

INTEGRACE

Integrace

- CAT
- MT
- Authoring
- ...
- Crowdsourcing

Nová média

Příloha VIII-2

Budoucnost překladatelské profese II

Tomáš Svoboda

Jeronýmovy dny 2010

Volně navazující prezentace na přednášku Budoucnost překladatelské profese I, která proběhla na Jeronýmových dnech v r. 2009.

- V současné době se zdá, že příchod masového využití strojového překladu se přiblížil ještě rychleji, než se předpokládalo. Jak uvádí jedna společnost zaměřující se na lokalizaci a strojový překlad: Již čtyřicet let teoretikové předpovídají, že strojový překlad bude plně využitelný „do pěti let“. Zdá se ale, že tentokrát tomu tak opravdu bude.
- Prezentace rozvine úvahy o nové podobě překladatelského procesu.
- Co bude znamenat tzv. crowdsourcing? Co obnáší sdílení překladových pamětí nástrojů počítačem podporovaného překladu (CAT)?
- Co znamená Real-time Translation?
- Jaká je situace mezi překladatelskou veřejností z hlediska využívání nástrojů CAT? Jaké se využívají nejčastěji? Jaký další vývoj lze očekávat?
- Služba Google Translate je vedlejší produkt, říká její šéf u společnosti Google. Jeho snem je umožnit automatické tlumočení (tzv. přenos Speech-to-Speech).

Trh*konkurence*

- globalizace
- CAT, MT
- crowdsourcing

Trh*důsledky*

- zkracování lhůt
- snižování nákladů
- zachování kvality

Trh*důsledky*

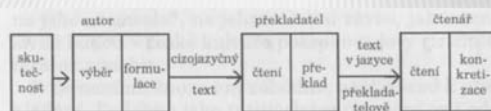
- pracovat více za méně
- východisko?

Trh*důsledky*

- nárůst poptávky (?)
- technologie, sdílení (?)

Řešení

- flexibilita (všestrannost)
- rozšířit/přidat služby
- specializace, odbornost
- technologie
- MT 😊 crowdsourcing 😊
- sdílení, spolupráce/networking
- další vzdělávání

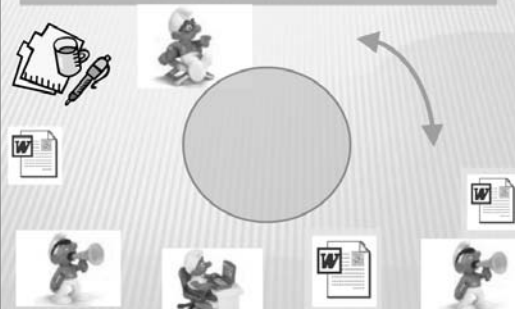
PŘEKLADATELSKÝ PROCES 1.0

Jiří Levý: Umění překladač (1963)

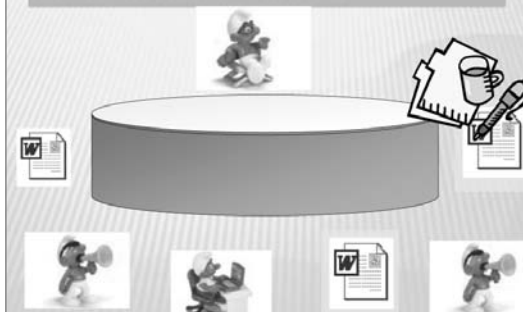
PŘEKLATATELSKÝ PROCES 1.1

PŘEKLATATELSKÝ PROCES 1.2

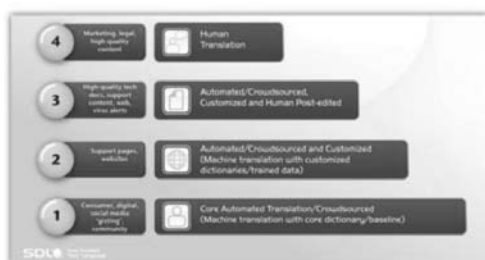
PŘEKLATATELSKÝ PROCES 2.0

PŘEKLATATELSKÝ PROCES 3.0

Crowdsourcing, MT, CAT, HT

Osнова

- ⊙ podněty
- ⊙ TS
- ⊙ shrnutí BPP I.
- ⊙ **crowdsourcing**
- ⊙ cloud computing
- ⊙ CAT
- ⊙ strojový překlad
- ⊙ překladatelský proces
- ⊙ Originál (VT) a překlad (CT)

Crowdsourcing

- „Připravil jsem překlad nového programu, který můžete použít pro rychlé kopírování dokumentů. Program propojí váš skener a tiskárnu a vytvoří tak téměř automatickou kopírku dokumentů. Informace o programu získáte v článku o překladu programu iCopy.“ (20. září 2009)

Crowdsourcing

- „Připravil jsem překlad nového programu, který můžete použít pro rychlé kopírování dokumentů. Program propojí váš skener a tiskárnu a vytvoří tak téměř automatickou kopírku dokumentů. Informace o programu získáte v článku o překladu programu iCopy.“ (20. září 2009)
- „Na základě několika vašich žádostí jsem zpracoval překlad diagnostického a informačního programu SIW. Překlad tohoto programu sice již v minulosti vytvořil jiný překladatel, avšak kvůli nekompletnosti a několika chybám jsem zpracoval téměř zcela novou verzi tohoto překladu. Více o programu se dočtete v článku o něm.“ (5. září 2009)

Crowdsourcing

- nárůst počtu uživatelů
- rozšíření: za 4 roky bude na internet mobilně přistupovat 3x více lidí
- Adobe: SW dokumentace
- FB: v 74 jazycích

Cloud computing

- virtualizace HW
 - komputační kapacita: x2 za 1,5 roku
 - úložiště dat
 - internet
- TM:
 - ↳ desktop
 - ↳ server
 - ↳ „cloud“

Cloud computing

- ne „computing“, ale „služby“
 - ovládání hlasem
 - přítel, dohlížitel, pomocník, zdravotní rádce

CAT

- neintegrováné prostředí: práce „v textu“
 - ↳ OCR: oprava během překladu
- integrováné prostředí: WYSIWYG
 - ↳ pre-editace
 - ↳ post-alignment

CAT – budoucnost

- opětovné využití (reuse)
- omezení redundance
- čištění paměti
- sémantické clustery
- korpusová lingvistika

CAT – budoucnost

- otevřená platforma
- komunitní sdílení
(„last decade was defined by search, the next will be defined by community“)
- personalizace
- další automatizace procesu

MT: budoucnost

- sociálně-kulturní (on-demand)
- kvalita vs. pohodlí (např. foto)
- (real-time) training
(např. import style-guidů)
- žádný zásadní průlom

MT: budoucnost

- zdokonalení post-editace
- (real-time) customisation
- zhoršování kvality MT
- Translation as an Open Utility
(veřejná služba, užitkový předmět)
- lidská práva

MT: budoucnost

- „konečně intelektuálně stimulující práce“ (konec opakovaných činností)
- nový fin. zdroj – ISP (?)
- „masivní využívání MT povede ke zvýšení poptávky po HT“
- mimo text, mimo „kontext“

Integrace procesu

- ◉ zapojení překladatelů
- ◉ zapojení zadavatelů

Překlad v reálném čase

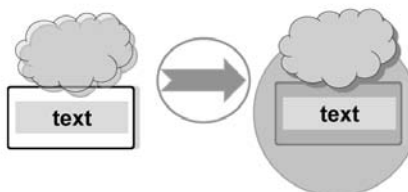
- ◉ Second Life
- ◉ nové komunikační schéma
- ◉ nově definovat překlad
- ◉ redefinovat rozdíl mezi překladem a tlumočením

Originál (VT)

- ◉ oslabování závažnosti VT
 - rozlišování typu „obsahu“

orig – pk

M
T
H
T

Originál (VT)

- ◉ oslabování závažnosti VT („string“, „customer submitted content“)
- ◉ MT/CAT: authoring / optimalizace originálu („garbage in, garbage out“, controlled language)
- ◉ automatizace kontroly originálu
- ◉ dynamický originál: o úrovni kvality bude rozhodovat návštěvnost

Překlad (CT)

- ◉ MT – důraz na CT (post-editing, statistické metody: idiomaticita v CJ)
- ◉ presupozice: lze zjistit elektronicky
- ◉ pojetí kvality: chování uživatele

Shrnutí

- crowdsourcing
- cloud computing
- CAT
- strojový překlad
- překladatelský proces
- Originál (VT) a překlad (CT)

Příloha VIII-3

Budoucnost překladatelské profese III

Tomáš Svoboda

Jeronýmovy dny 2011

- TM je „out“ – „in“ je MT.
- Vývoj jde směrem od „CAT“ k „HAT“: Nároky na korektora strojového překladu a normy pro post-editing.
- Specifika strojového překladu z angličtiny, němčiny a francouzštiny do češtiny.
- Word revival: Kdo si myslel, že s nástupem integrovaných systémů CAT končí éra wordu pro překladatele, mýlil se.
- Networking: Využití výhod webu 2.0 k opuštění pověstné „věže ze slonoviny“.
- Jaká je budoucnost překladatelského prostředí u Evropské komise (ta udává tón ostatním překladatelským odborům u institucí EU): Na co se mají externí dodavatelé připravit?
- Certifikace kvality překladatelských služeb: Jaký je výhled?

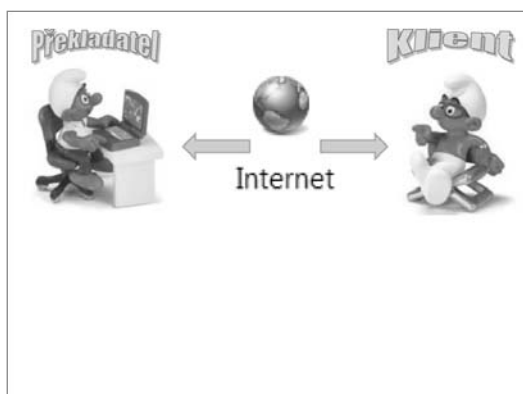
Tomáš Svoboda

BUDOUCNOST
PŘEKLADATELSKÉ
PROFESY III.

SITUACE NA TRHU

Trh

- ◉ změna vztahu mezi zadavatelem a dodavatelem

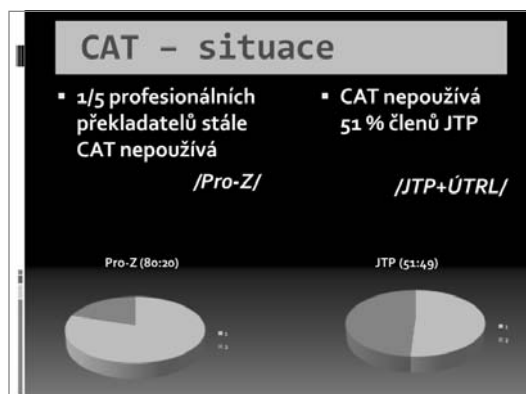
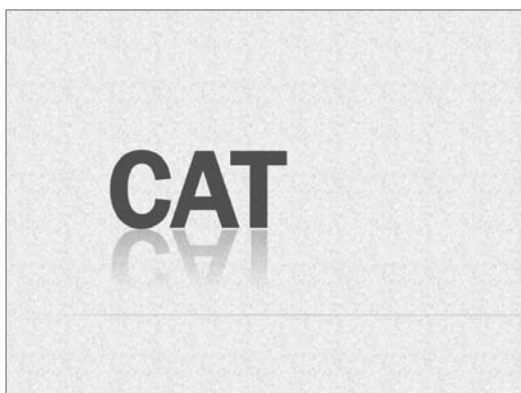
Trh

- ◉ změna vztahu mezi zadavatelem a dodavatelem
- ◉ *Quality Backlash*
= návrat agentur (?)

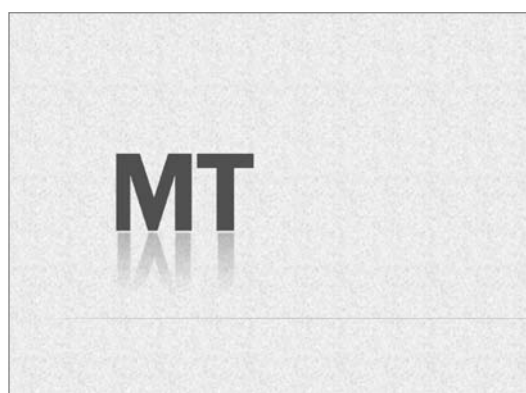
CROWDSOURCING

Crowdsourcing

- Facebook:
- 500 000 000 uživatelů
- 3. největší „stát“ na světě
- 400 000 účastníků
překládových projektů
- 100 000 z nich přispívají
pravidelně (týdně)
- ohromný potenciál

- ### CAT
- TM je „out“ – „in“ je MT.
 - Problém nejsou malé paměti, ale velké.
 - „Word revival“
 - posun od CAT k „HAT“

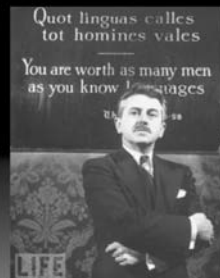

- ### MT - situace
- čip v přání k narozeninám disponuje větší výpočetní kapacitou než spojenci v r. 1945
 - dnešní mobilní tel. má větší počítačnou kapacitu než NASA v r. 1969
 - S PS (5000 Kč) má srovnatelnou výkonnost jako vojenský superpočítač z r. 1979 (miliony USD)

MT – situace

- počítače spol. Google produkuje 10x více přeložených slov než všichni profesionální překladatelé na zeměkouli dohromady
- Bill Gates označil MT jako jednu z pěti strategických technologií pro Microsoft

MT – souvislosti

MT – souvislosti

„In the long term, if you can create technology that can unify information around the world and remove the language barrier, that would be very special“

*Alan Eustace
Head of Research, Google*

MT – souvislosti

The translation isn't as good as I'd like it to be. Can you make it more accurate?

Unfortunately, today's most sophisticated software doesn't approach the fluency of a native speaker or possess the skill of a professional translator. ... accurate translation requires an understanding of context, as well as an understanding of the structure and rules of a language. ... it will be some time before anyone can offer a quick and seamless translation experience. In the interim, we hope the service we provide is useful for most purposes."

FAQs,
http://www.google.com/intl/en_ALL/help/faq_translation.html

MT – souvislosti

Franz Josef Och

MT – budoucnost

- překlad se stane službou na vyžádání (on-demand)
- Translation as an Open Utility (veřejná služba, užitkový předmět)
- (real-time) training (např. import style-guidů)
- (real-time) customisation

MT – budoucnost

- zdokonalení post-editace
- post-editing postupně bude ubývat (důraz na real-time)
- žádný zásadní průlom
- po konci lidského překladu přijde více lidského překladu

Chybovost GT

We are the only university-level centre in the Czech Republic that trains translators and interpreters in the comprehensive BA and follow-up MA programmes in six languages – Czech, English, French, German, Russian and Spanish.

Chybovost GT

Google
Překlad: [Czech text] [English text]
[Czech text] [English text]
[Czech text] [English text]

Chybovost GT

Google
Překlad: [Czech text] [English text]
[Czech text] [English text]
[Czech text] [English text]

Chybovost GT

Google
Překlad: [Czech text] [English text]
[Czech text] [English text]
[Czech text] [English text]

Užitečný
K ničemu
Urážlivý

„Dějiny překladu“, MT

Návštěva amerického prezidenta Obamy v ČR 4. - 5. dubna 2009

Originál	Thank you so much. Thank you for this wonderful welcome. Thank you to the people of Prague. Thank you to the people of the Czech Republic. Today, I'm proud to stand here with you in the middle of this great city, in the center of Europe. And, to paraphrase one of my predecessors, I am also proud to be the man who brought Michelle Obama to Prague.
listopad 2009	Mockrát vám děkuji. Děkuji Vám za tento nádherný vítání. Děkuji Pražanů. Děkuji lidem České republiky. Dnes, jsem hrdý na to, stojím s tebou uprostřed tohoto velkého města, v centru Evropy. A, abych parafrázoval jeden z mých předchůdců, jsem také hrdý na to, kdo přinesl Michelle Obamová do Prahy. (Applause.)
leden 2010 Ⓢ	Mocokrát vám děkuji. Děkuji Vám za tento nádherný vítání. Děkuji Erazanů. Děkuji lidem České republiky. Dnes jsem hrdý na to, stojím s tebou uprostřed tohoto velkého města, v centru Evropy. (Pollesak) A, abych parafrázoval jeden z mých předchůdců, jsem také hrdý na to, kdo přinesl Michelle Obamová do Prahy. (Pollesak)
listopad 2011	Děkuji moc. Děkuji vám za toto nádherné přivítání. Děkujeme, že jste pro lidi v Praze. Děkujeme, že jste k lidem Česká republika. Dnes jsem hrdý na to stát tady s vámi uprostřed tohoto skvělého města uprostřed Evropy. A abych parafrázoval jednoho z mých předchůdců, jsem hrdý na to, aby se muž, který přivedl Michelle Obama v Praze.

Originál	Thank you so much. Thank you for this wonderful welcome. Thank you to the people of Prague. Thank you to the people of the Czech Republic. Today, I'm proud to stand here with you in the middle of this great city, in the center of Europe. And, to paraphrase one of my predecessors, I am also proud to be the man who brought Michelle Obama to Prague.
listopad 2011	Děkuji moc. Děkuji vám za toto nádherné přivítání. Děkujeme, že jste pro lidi v Praze. Děkujeme, že jste k lidem Česká republika. Dnes jsem hrdý na to stát tady s vámi uprostřed tohoto skvělého města uprostřed Evropy. A abych parafrázoval jednoho z mých předchůdců, jsem hrdý na to, aby se muž, který přivedl Michelle Obama v Praze.

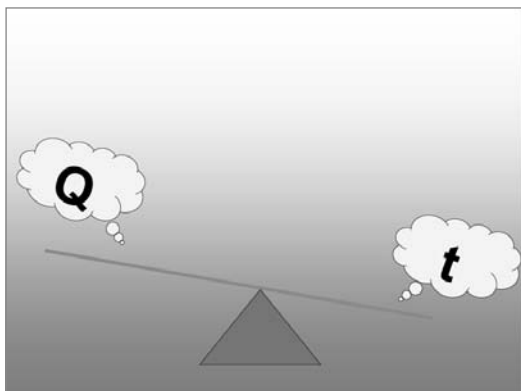
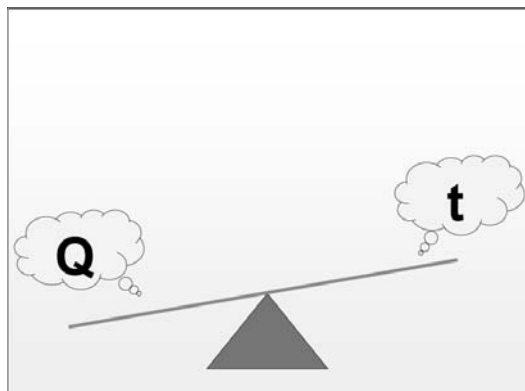
Originál	Human destiny will be what we make of it. Here, in Prague, let us honor our past by reaching for a better future. Let us bridge our divisions, build upon our hopes, and accept our responsibility to leave this world more prosperous and more peaceful than we found it. Thank you.
listopad 2009	Lidského osudu bude to, co uděláme to. A tady v Praze, dejte nám cest naší minulosti dosažení pro lepší budoucnost. Pojďme most našich divizí, vycházejte naše naděje, přijměte naše odpovědnost opustit tento svět více prosperující a mírový, než jsme ho našli. (Applause.) Společně můžeme udělat.
leden 2010	Lidského osudu bude to, co uděláme to. A tady v Praze, dejte nám cest naší minulosti dosažením pro lepší budoucnost. Pojďme most našich divizí, vycházejte naše naděje, přijměte naše odpovědnost opustit tento svět více prosperující a mírový, než jsme ho našli. (Pollesak) Společně můžeme udělat.
listopad 2010	Lidského osudu bude to, co jsme si o tom. Tady, v Praze, dejte nám cti naší minulost tím, že dosáhne na lepší budoucnost. Pojďme most našich divizí, stavět na naše naděje, a přijmout odpovědnost opustit tento svět klidnější a úspěšnější, než jsme ho našli.
listopad 2011	Osud lidstva bude takový, jaký ho sami uděláme. Tady, v Praze, dejte nám cti naší minulost tím, že sáhne po lepší budoucnosti. Pojďme Most naše rozdíly, navázat na naše naděje a přijmeme naši odpovědnost opustit tento svět bohatší a pokojnější, než jsme ho našli. Děkuju.

Originál	Human destiny will be what we make of it. Here, in Prague, let us honor our past by reaching for a better future. Let us bridge our divisions, build upon our hopes, and accept our responsibility to leave this world more prosperous and more peaceful than we found it.
listopad 2009	Lidského osudu bude to, co uděláme to. A tady v Praze, dejte nám cest naší minulosti dosažení pro lepší budoucnost. Pojďme most našich divizí, vycházejte naše naděje, přijměte naše odpovědnost opustit tento svět více prosperující a mírový, než jsme ho našli. (Applause.) Společně můžeme udělat.
listopad 2010	Lidského osudu bude to, co jsme si o tom. Tady, v Praze, dejte nám cti naší minulost tím, že dosáhne na lepší budoucnost. Pojďme most našich divizí, stavět na naše naděje, a přijmout odpovědnost opustit tento svět klidnější a úspěšnější, než jsme ho našli.
listopad 2011	Osud lidstva bude takový, jaký ho sami uděláme. Tady, v Praze, dejte nám cti naší minulost tím, že sáhne po lepší budoucnosti. Pojďme Most naše rozdíly, navázat na naše naděje a přijmeme naši odpovědnost opustit tento svět bohatší a pokojnější, než jsme ho našli.

2. 11. 2011	Osud lidstva bude takový, jaký ho sami uděláme. A tady v Praze, dejte nám cti naší minulost tím, že sáhne po lepší budoucnosti. Pojďme Most naše rozdíly, navázat na naše naděje, přijmeme naši odpovědnost opustit tento svět bohatší a pokojnější, než jsme ho našli.
3. 11. 2011	Osud lidstva bude takový, jaký ho sami uděláme. Tady, v Praze, dejte nám cti naší minulost tím, že sáhne po lepší budoucnosti. Pojďme Most naše rozdíly, navázat na naše naděje a přijmeme naši odpovědnost opustit tento svět bohatší a pokojnější, než jsme ho našli.

MT – implikace

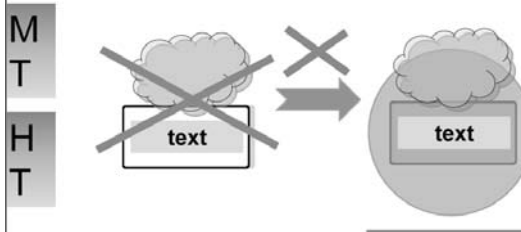
Ⓢ změna poměru mezi Q a t

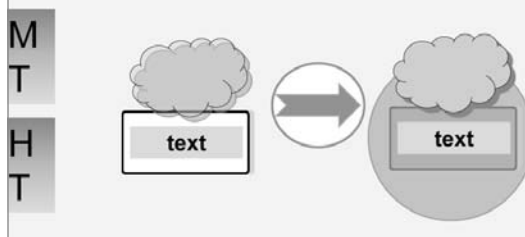
MT – implikace

- změna poměru mezi Q a t
- menší důraz na VT
 - rozlišování typu „obsahu“

orig – pk

orig – pk

Originál (VT)

- oslabování závažnosti VT („string“, „customer submitted content“)
- MT/CAT: authoring / optimalizace originálu („garbage in, garbage out“, controlled language)
- automatizace kontroly originálu
- dynamický originál: o úrovni kvality bude rozhodovat návštěvnost

Překlad (CT)

- ⊙ MT – důraz na CT (post-editing, statistické metody: idiomaticita v CJ)
- ⊙ presupozice: lze zjistit elektronicky
- ⊙ pojetí kvality: chování uživatele

MT – implikace

- ⊙ změna poměru mezi Q a t
- ⊙ menší důraz na VT
 - rozlišování typu „obsahu“
- ⊙ příklad – patenty
 - CdT: po r. 2014: pokles cca o 60 % objemu práce
 - BDŮ – protest

Post-editace po MT

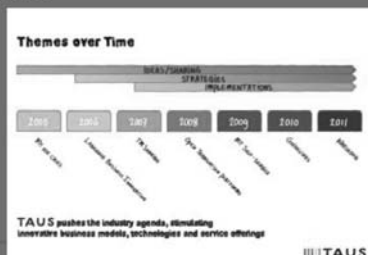
- vývoj jde směrem od „CAT“ k „HAT“: nároky na korektora strojového překladu
- PEMT: „32-40 NS“ za den (= 8-10 000 slov)
- oprava zdlouhavější?

Normy pro PEMT

- TAUS

Normy pro PEMT

- TAUS

Normy pro PEMT

- TAUS
- dvojjazyčný korektor (též 1jaz.; či 2jaz. expert)
- vysoká kvalita VT
- terminologie
- dojednejte předem kvalitu CT

Normy pro PEMT

- „full post-editing“ (vysoká kvalita)
- „light post-editing“ („Fit for Purpose“; „good enough“)

„Good enough“

1. srozumitelný text (CT)
2. ekvivalentní (VT)
3. nikoli stylisticky vytříbený (CT)
4. = zní jako z počítače, syntax ☹, gramatika ☹
5. sdělení odpovídá

„Jako lidský“

1. srozumitelný text (CT)
2. ekvivalentní (VT)
3. stylisticky kvalitní (CT)
4. syntax ☺, gramatika ☺
5. terminologie
6. formát

Google Translate API v2

**1 M characters of text:
\$20.00**

<http://code.google.com/intl/cs/apis/language/translate/v2/pricing.html>

1 000 000 znaků

Budoucnost

- hybridní systémy
- šité na míru
- korpusová lingvistika

EU – budoucnost

- Lisabonská smlouva – vyšší poptávka po překladech
- EN, FR
- specializace: stejné jako u lékařů

CALL FOR EXPRESSIONS OF INTEREST FOR CONTRACT AGENTS

TRANSLATORS – Function Group IV

EPSO/CAST/5/1/2011

SELECTION BASED ON QUALIFICATIONS – CV SIFTING

Criteria for CV sifting:

1.	University degree (at least three years of study) in the field of languages.
2.	University degree (at least three years of study) in one of the following fields: law, economics, finance, engineering.
3.	Master's degree - or a degree higher than a Master's - in any field.
4.	Professional experience as a translator.
5.	Professional experience as a translator from one of the following languages: English, French, German into your main language.
6.	Professional experience as a translator in one of the following fields: law, economics, finance, engineering.
7.	Professional experience of revising translations or editing texts in your main language.
8.	Experience with computer assisted translation (CAT) tools.
9.	A good command of any other language(s) besides L1, L2 and L3 (NOT necessarily official EU languages).

CAT

- integrované prostředí
- DGT: nákup SW CAT

Strojový překlad

- dříve: rule-based
- současnost:
 - od r. 1976
 - 18 jaz. párů
 - 2000 slov/hod.
- nově: MT@EC – data-driven:
 - protože důvěra, důvěrnost, kontinuita
- cíl: integrace MT do pracovních postupů u DGT

Strojový překlad patentů

- Ze včasné dostupnosti vysoce kvalitních strojových překladů evropských patentových přihlášek a spisů do všech úředních jazyků Unie by měli prospěch všichni uživatelé evropského patentového systému. Strojové překlady jsou hlavním prvkem politiky Evropské unie. Tyto strojové překlady by měly být pouze informativní a neměly by mít žádný právní účinek.
- („Machine translations are a key feature of European Union policy.“)

KOM (2011) 216

Strojový překlad patentů

- ...
S ohledem na technický rozvoj lze mít za to, že vývoj vysoce kvalitních strojových překladů nebude trvat déle než 12 let.

ZÁVĚR

Vnímání profese

- na Googlu narostl počet dotazů obsahujících „translate“ v posledních dvou letech (= po spuštění GT) čtyřnásobně
- Facebook začátkem října 2011 doplnil možnost strojového překladu příspěvků
- každý dnes zná pojem „překlad“

Shrnutí

- *trh*: míra zprostředkování?
- *crowdsourcing* – velký potenciál
- *CAT*: penetrace, TM--MT
- *MT*:
situace
souvvislosti, budoucnost
+ / –
chybovost
„dějiny překladu“
implikace: Q-t; VT-CT; patenty
PEMT
placená služba
budoucnost; MT se zlepšuje
- *EU*: objem práce, nároky, CAT, MT

Příloha VIII-4

Diskusní pořad Milénium s názvem Budoucnost strojového překladu, ČT 24

10. listopadu 2010

MODERÁTOR:

Jak pracují inteligentní strojové překladače? Budeme se na ně moci v budoucnu plně spolehnout? Pomohou nám vzájemně si porozumět? Úvodní otázky, na které zjišťovala odpovědi Olga Koprová a taky téma dnešního Milénia.

MODERÁTOR PŘEDSTAVUJE HOSTY:

David Matuška, generální ředitel lokalizační a překladatelské agentury CEET a Tomáš Svoboda z Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, to jsou dnešní hosté Milénia, dobrý den.

MODERÁTOR:

Pojďme se podívat na úvodní příspěvek Olgy Koprové, odpovídá na základní otázky jaká je budoucnost strojového překladu.

PŘÍSPĚVEK:

„Pozvali jsme Marinoveckého tlumočníka, ale ten mluví jen řecky, a tak jsme museli najít Řeka, ten mluví zase jen srbsky, Srb mluví maďarsky a Maďar jen polsky. Naštěstí umím polsky. To nám snad pomůže.“

OLGA KOPROVÁ:

Na celém světě se používá kolem 7000 jazyků. Jen dokumenty Evropské unie se překládají do 25 řečí, což znamená 506 možných jazykových kombinací. Evropské instituty zaměstnávají na 800 překladatelů a tlumočnicků. Kdyby jejich práci nahradily stroje, ušetřila by Evropská unie ročně víc než miliardu eur.

Jenomže překladatelé a tlumočníci se zatím o svoji práci bát nemusejí. Kvalita strojového překladu je totiž zatím mizerná a bez zásahu překladatele se rozhodně neobejde. Porovnejme třeba známý monolog Shakespearovy Julie přeložený člověkem a strojem.

PŘELOŽENO ČLOVĚKEM:

„Ach Romeo, proč, proč jsi Romeo. Zřekni se otce, zavrhni své jméno. Nebo když nechceš, stačí Tvůj slib lásky a já se zřeknu jména Kapuletů.“

PŘELOŽENO STROJEM:

„Ó Romeo, Romeo, proč si Romeo. Jde mi otec odmítnout jméno Tvé, neboli Ty nebude, ale přísahal, moje láska a já už nebude Kapulet.“

ONDŘEJ BOJAR, MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY:

Strojový překladač je program, jehož cílem je vzít text v přirozeném jazyce a vyrobit z něj text v jiném jazyce.

OLGA KOPROVÁ:

Existují dvě metody překladu, podle pravidel připravených člověkem nebo statistickými metodami.

JAN HAJIČ, MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY:

Metoda, která dneska zcela převažuje, jak v těch systémech výzkumných, tak v těch systémech komerčních, je tzv. statistický strojový překlad, který spočívá v tom, že místo abychom psali ta pravidla, tak počítači dáme velkou hromadu textů, které přeložil člověk, pokud možno kvalitně přeložených, a ten počítač se z toho sám učí jenom na základě nějakého hrubého algoritmu, který říká:

„Když vidíš tohle slovo nebo tuhle frázi, tak se podívej, jak to bylo přeloženo do toho druhého jazyka, případně v jakém kontextu, a to si nějak zapamatuj,“ a potom na základě toho ten počítač nebo ten překladový program překládá ty věty, které pak po něm chceme přeložit.

OLGA KOPROVÁ:

Nejlépe se překládá text, který se skládá z blízkých jazyků. Typickým příkladem je překlad z češtiny do slovenštiny, ale třeba i z angličtiny do francouzštiny. V Kanadě se se strojovým překladačem překládá například počasí.

JAN HAJIČ:

Tam se rutinně překládá už těch 40 let z angličtiny do francouzštiny, z francouzštiny do angličtiny právě situace v počasí, předpověď počasí. A to je možno udělat právě proto, že ta doména je velmi úzká, jedná se jenom o počasí.

OLGA KOPROVÁ:

Úzce oborově zaměřený jednoduchý text slouží k vyšší kvalitě textu.

ONDŘEJ BOJAR:

Nejvhodnější jsou texty nudné a monotónní. Opakující se texty se překládají dobře. Podobně dobře se překládají i dokumentace k výrobkům, jako jsou manuály k automobilům a tak, naopak beletrie nemá šanci.

OLGA KOPROVÁ:

V současné době využíváme překladače hlavně k získání přehledu o obsahu dokumentů nebo webových stránek v jazyce, který vůbec neovládáme, nebo jako hrubý překlad, který ale následně musíme upravit.

ONDŘEJ BOJAR:

Nedá se té informaci od strojového překladače věřit doslova, protože překladače často nehledí na drobnosti a zahlazují negaci a podobné pro nás lidi velmi významné příznaky v té větě, ale dá se minimálně odhadnout o čem ten text je a často i na základě nich nějak se rozhodnout nebo minimálně rozhodnout, jestli si ho chci nechat přeložit profesionálem.

OLGA KOPROVÁ:

Ovšem i profesionálové jsou čím dál více nuceni překladač používat.

ONDŘEJ BOJAR:

Agentury, které překlady zadávají, tak velmi často už samy mají velkou databázi textů podobného typu a před tím, než zadají tu zakázku překladateli, tak nechají tomu programu zkontrolovat jaká je podobnost nového textu s tou databází a podle toho sníží honorář. Čili když překladatel nepoužije ten systém podpory překladu, tak musí svýma rukama napsat to, co jeho agentura mu už neplatí, protože agentura počítá s tím, že to překladatel zadarmo dostal od toho systému.

OLGA KOPROVÁ:

Je tedy možné, že se někdy budeme moci na strojový překlad stoprocentně spolehnout?

ONDŘEJ BOJAR:

Myslím, že ne. Ale na druhou stranu, myslím, že se nemůžete stoprocentně spolehnout na lidského překladatele.

JAN HAJIČ:

Já bych řekl, že se může stát, že ty automatické překladače budou nakonec lepší než lidé. My jsme tady zadávali vlastně překlady lidem, když jsme potřebovali si udělat třeba data, na kterých bychom mohli vyhodnotit tu úspěšnost našich překladačů, takže jsme si najali překladatele, aby nám určité texty přeložili, a nutno říct, že ta kvalita nebyla nijak zázračná, ačkoliv to byli lidé s dlouhou praxí.

OLGA KOPROVÁ:

Strojové překladače nejsou tedy zatím bezchybné, ale jak to tak vypadá, lidé také ne.

PŘÍSPĚVEK:

„Co říká?“ „Ptá se, je-li vážně raněn.“

MODERÁTOR:

Tak pánové, začneme číslem, které leckoho překvapí, až 80 % všech textů na internetu by v roce 2015 měly překládat právě inteligentní strojové překladače. Je to relevantní číslo, ono zaznělo na renomované konferenci v Londýně, které se zúčastňují zástupci předních překladatelských společností. Z čeho vychází?

DAVID MATUŠKA, GENERÁLNÍ ŘEDITEL, CEET:

Takže, dobrý den ještě jednou. Toto číslo vychází z toho, že v současné době je velký boom po strojových překladačích, investuje se do vývoje strojových překladačů mnoho peněz a také se předpokládá, že do roku 2015 bude ten provoz na internetu zhruba čtyřikrát větší, než je v současné době. To znamená, tam bude čtyřikrát více textů a drtivou většinu z těchto textů budou právě překládat ty strojové překladače.

MODERÁTOR:

Na druhou stranu ty předpoklady, že do pěti let bude skutečně ten strojový překladač zcela funkční, ty pokud se nemýlím, jsou už tady 40 let, teď je situace jiná? Teď se skutečně děje něco jiného?

TOMÁŠ SVOBODA, LEKTOR POČÍTAČEM PODPOROVANÉHO PŘEKladU, ÚSTAV TRANSLATOLOGIE FF UK:

Zmínil jste konferenci v Londýně. Já jsem se zúčastnil jiné konference v Limericku – v irském Limericku. Shodou okolností koncem září tam se také sešli přední odborníci na strojový překlad a na problematiku tzv. lokalizace, což je právě převod informace zejména na internetu, ale nejenom, a tam právě tahleto myšlenka zazněla, že už léta, už desetiletí se říká, že do 5 let strojový překlad nahradí člověka. Zdá se, že se tento odhad více přiblížil. Zda to bude skutečnost, čili zda v roce 2015 tady na plné čáře zvítězí strojový překlad, to je samozřejmě sporné, záleží na jazycích, záleží na typech textů, ale je nepochybné, že tedy to masové rozšíření strojového překladu se výrazně přiblížilo.

MODERÁTOR:

Ony to byly myslím poprvé americké tajné služby, které před těmi 40 lety přišly s tou příznivou prognózou, že tedy strojový překlad převáží a zvítězí. Tehdy to bylo, myslím, kvůli překladu z angličtiny do ruštiny, respektive obráceně z ruštiny do angličtiny. A také tajné služby, respektive americká vláda, do těch systémů nalila asi velké množství peněz.

DAVID MATUŠKA:

Tak, samozřejmě. Skoro všechno ve vývoji lidstva vyvolává potřeba vojenství nebo špionáže nebo něco takového. A tehdy, v době studené války, opravdu americká vláda nalila velkou sumu peněz do vývoje strojových překladačů, aby analyzovala texty, šifrovala nebo dešifrovala, a rychle získávala informace, pracovala s informacemi. Bohužel tohle to nadšení prvotní záhy vypršelo, se nenaplnil ten výsledek, že do 3 let budou všechno překládat stroje. A došlo k úpadku v těch 60. letech, ty investice se úplně zmrazily, další vývoj zůstal pouze na určitých univerzitách ve velmi omezené míře a došlo potom k renesanci jednak v 80. letech a pak teďka, právě na konci 90. let, a teď ve 21. století, kde znova se investuje mnoho peněz do tohoto vývoje.

MODERÁTOR:

Dobře, není ale za tou příznivou prognózou 80 % textů překládaných překladači, strojovými překladači, v roce 2015, zase jenom byznys jako před těmi 40 lety?

TOMÁŠ SVOBODA:

Byznys za touto prognózou nepochybně je, ale byznys je za většinou vývojových tendencí, které mají reálný dopad do ekonomiky. A podle různých studií se ukazuje, že ten obor, ta oblast jazykových služeb má v Evropě a vůbec celosvětově ohromný potenciál. Podle nedávné studie z roku 2009, kterou iniciovala

Evropská komise, tak ten nárůst by měl činit přibližně 10 % ročně. Takže my hovoříme o nějakých číslech, o nějakém vývoji v odvětví, ale tedy zdaleka není na horizontu nějaký pokles, naopak predikuje se nárůst. A, jak jste zmínil, za tou inovací, za těmi vývoji je nepochybně byznys. Ukázalo se to právě i v oblasti té tzv. lokalizace, protože je to právě oblast a obchodní oblast lokalizační, kam asi tečou ty peníze nejvíce, a která stála například i za rozšířením těch nástrojů počítačem podporovaného překladu tzv. „CAT nástrojů“.

MODERÁTOR:

Počítačový překlad se zdokonaluje především díky rostoucímu množství textů, které ty systémy mají k dispozici a mohou tedy srovnávat jednotlivé úseky textů. Dá se odhadnout, kolik textů mají v tuto chvíli počítačové překladače k dispozici, nebo je to skutečně enormní množství, o kterém není možné ani mluvit?

DAVID MATUŠKA:

Tak opět záleží na jazykových kombinacích, protože třeba projekt EuroMatrixu pracuje s korpusem Evropského parlamentu, tzn. tam těch textů je relativně dost, ale pořád to není tolik, co má k dispozici třeba Google. Google spravuje webové stránky všech uživatelů na světě, tzn. on ty texty používá jakoby korpus. Čím víc těch textů má, tím kvalitnější ten překlad touhleto statistickou metodou je.

MODERÁTOR:

Na druhou stranu ten překlad velmi často stále vyzní, a já to řeknu ještě velmi mírně, „rozpačitě“, čím to je? Je to taky třeba podobou textu nebo stylem textu, který mají tyto systémy k dispozici? Jsou to úřední dokumenty, jsou to řekněme spíš jednodušší texty, nejsou to texty z oblasti krásné literatury. Je to tím?

TOMÁŠ SVOBODA:

To je velice zajímavá okolnost ty výsledky strojového překladu v současné době. Je zapotřebí říci, že jedna věc je současná podoba strojového překladu, druhá věc je, jaké výsledky třeba byly před rokem, další věc je, jaké výsledky budou příští rok. Vy zmiňujete poněkud rozpačité výsledky, je to pravda, styl a typ textů s těmi výsledky nepochybně souvisí, protože ty strojové překladače, které zejména používají tu statistickou metodu, prostě se orientují na základě nějakého korpusu na základě nějakých textů, který zpracovávají, který mají k dispozici. Čili neumí si vymyslet nic jiného. To je také zajímavá věc, že potom například neumí příliš vyprodukovat třeba gramatickou chybu. Ale stylově tím pádem to odpovídá tomu, co je do nich v uvozovkách „nakrmeno“ a tím pádem také je jasné, že beletrii nebudou moct umět. Ale není to v případě beletrie anebo těch špatných výsledků beletrie, to není jenom otázka toho, na jakém korpusu pracují, ale je to otázka také těch dalších problémů tzn. asociace a nějakých těch přidružených významů atd.

MODERÁTOR:

A dá se právě ten strojový překlad zdokonalit řekněme rozšířením škály textů, větší pestrosti textů, kterou ty stroje, ty překladače mají k dispozici anebo je ten statistický postup, o kterém mluvíme, tedy ono porovnávání v kombinaci s nějakým algoritmem v podstatě nedostačující a je potřeba k tomu zdokonalení zvolit taky řekněme jinou metodu, jiný přístup?

DAVID MATUŠKA:

Já se naopak domnívám, že bychom měli právě pracovat na určitých doménách. On už o tom mluvil v tom příspěvku úplně na začátku profesor Hajič, že pokud tu oblast, to odvětví nebo tu odbornost zúžíme do poměrně úzké skupiny, tak tam máme velmi dobré výsledky, a jak už kolega taky říkal, největším objednavatelem lokalizací jsou velké softwarové firmy nebo hardwarové firmy, které investují horentní sumy do lokalizací svých produktů, a to je ten byznys, za kterým je to vidět a oni mají potřebu spořit, ušetřit spoustu peněz, proto se sdružují a vlastně si i ty data vzájemně používají a předávají. Takže sdílejí si svá vlastní překladatelská data nebo data jazyková a na základě toho tvoří strojové překlady. Tzn., já tím směřuju k odpovědi, že strojové překlady budou používány ve větší míře u technických překladů než u překladů krásné literatury nebo marketingových textů tam, kde je potřeba nějaké invence, kreativity, tak tam nikdy nebude nahrazen člověk.

MODERÁTOR:

Popravdě řečeno, ono je zvláštní jak se od písma, textů neustále vracíme k těm penězům. Můžeme to ještě možná upřesnit? Říká se, že například instituce Evropské unie by ušetřily miliardy korun, tedy v přepočtu na koruny, kdyby nemusely nechávat toto obrovské penzum materiálu textu nechat překládat překladateli, kdyby tedy využily ten strojový překlad. Jaké jsou naopak ty investice, které se v Evropě investují právě do vývoje strojového překladu? Je to řádově níž proti těm potenciálním úsporám?

DAVID MATUŠKA:

Tak investice do jazykové různorodosti Evropské unie je ročně 1,3 miliardy euro. Ale v tom musíme zahrnout jak tlumočení, i překlady obchodních jednání, obchodních věstníků, všechny tyhle ty dokumenty a i všechna jednání. Je to obrovská suma a investice do vývoje strojového překladače, který podporuje nebo spolufinancuje Evropská unie, je ten projekt EuroMatrix, tak ten rozpočet tohoto vývoje je 5 miliónů euro na 3 roky. Takže tam je to opravdu několikanásobně, tzn., jedná se o jedno promile ročně tohoto rozpočtu co je na jazykovou různorodost.

MODERÁTOR:

My jsme mluvili o tom, jak texty vyprodukované člověkem ovlivňují kvalitu toho strojového překladu. Pojdme se možná podívat do budoucna, je to možná trochu filosofická otázka. Může v budoucnu ovlivnit naopak kvalita toho strojového překladu to, jakým způsobem píšeme a mluvíme my? Tedy ten náš běžný jazyk?

TOMÁŠ SVOBODA:

To je velice zajímavý problém, vedou se na toto téma různé diskuse. Já jsem měl nedávno přednášku pro odbornou veřejnost překladatelskou a tam jsem zmínil, že kvalita toho strojového překladu je pravděpodobně nevyšší zejména v těch začátcích, kdy vlastně strojový překlad právě nejvíce využívá to repository, ten objem textů, které vytvořili lidé. Ve chvíli, kdy vlastně do tohoto řekněme hrnce začneme přispívat texty, které už bazírují, vycházejí ze strojového překladu, dá se předpokládat, že ty texty vytvořené na základě nabídky stroje budou poněkud méně kvalitní určitými interferencemi, takže jestliže do tohoto hrnce začnou přispívat vlastně tyhle texty, začnou přibývat, je pravděpodobné, že kvalita strojového překladu se začne zhoršovat. Takže když jsem hovořil třeba o budoucnosti pro překladatele, tak jsem říkal, je tady na horizontu určitá naděje, že strojový překlad se bude zhoršovat.

MODERÁTOR:

Mimochodem, právě s ohledem na to, co říkáte, jak se k těm strojovým překladům staví lingvisté, možná filologové, a objeví se řekněme vlna určitých puristů, kteří naopak budou brojit proti těm strojovým překladům a budou se snažit jazyk cizelovat a vracet do jeho původní čisté podoby?

TOMÁŠ SVOBODA:

Ta původní čistá podoba to samo o sobě je otázka, co to je. Zároveň, jak jste zmínil, budoucnost toho strojového překladu – lze předpokládat, že vzhledem k tomu, že čerpá ze současné slovní zásoby, že také do jisté míry zakonzervuje způsob vyjadřování, čili bude vycházet jenom z jazykově nabídky, která je teď, a v podstatě přílišná jazyková invence tam nebude zapojena.

MODERÁTOR:

My jsme zatím mluvili o překladech textů v písemné podobě, ale bude v budoucnu možné čekat od strojového překladače to, že přeloží to, co v uvozovkách „uslyší“, a převede tu odpověď respektive tu druhou jazykovou podobu taky řekněme ve slyšitelné podobě?

DAVID MATUŠKA:

No, tak ony všechny ty části tady tohoto procesu, na co se ptáte, už de facto částečně fungují. Jak vývoj rozpoznávání hlasu, což je speciální disciplína, která se neustále zdokonaluje a v Čechách na tom pracuje Západočeská univerzita, Technická univerzita v Liberci, svým způsobem, tak ta rozpoznává jazyk, převádí ho do editovatelné podoby. Tak ta editovatelná podoba, ten text umí překladač přeložit a pak máme na konci opravdu nějaký aparát v počítači, který umí přečíst ten text. Tzn., když tyhle ty tři části spojíme, tak opravdu už teď může být tlumočení také automatické, ale ta kvalita pořád je poznamenána. Tzn., chybí tam ten mezičlánek té korektury, toho editingu, který je nutný v současné době tak, aby se použil, při použití strojových překladů, tak musí dojít k editaci a tenhleto článek tam není a proto to nelze použít.

MODERÁTOR:

My jsme to opakovaně říkali, že strojové překlady i v budoucnu budou mít své poměrně zásadní limity. Když se podíváme na to, jakým způsobem budou ovlivňovat práci překladatelů. Pochopil jsem správně, že nikdy strojový překlad překladatele nenahradí, ale bude to stále větší pomocník v práci překladatele?

TOMÁŠ SVOBODA:

Je zapotřebí rozlišit dvě technologie, které se v současnosti používají, které překladatelé používají. Je to jednak ten strojový překlad, ale ten by nebylo možné využívat bez jiné technologie a to je počítačem podporovaný překlad, to jsou ty tzv. „CAT nástroje“, kdy dneska se strojový překlad nejvíce využije právě tím, že vlastně je tou překladovou pamětí (což je taková zkratka, taková definice de facto toho nástroje „CAT“ počítačem podporovaného překladu), že je de facto nabídnut do toho nástroje.

MODERÁTOR:

Pánové, já Vám děkuji za pohled do budoucnosti strojového překladu a koneckonců také do budoucnosti toho lidského překladu. Díky, že jste přišli, že jste byli hosty Milénia. Mějte se hezky.

HOSTÉ:

Děkujeme za pozvání. Nashledanou.

Tomáš Svoboda

Kapitoly z překladatelské praxe

odborný překlad mezi němčinou a češtinou

Příprava a výroba této publikace byla financována z grantu

OPPA CZ.2.17/3.1.00/32137

Inovace a rozvoj studijního programu Překladatelství a tlumočnictví
na Ústavu translologie FF UK v Praze

Vydala Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1

Koordinátor Tomáš Duběda

Technický redaktor Václav Kohout

Neprošlo jazykovou korekturou

Typografie a sazba, obálka Milada Hartlová

Tisk a knihařské zpracování xPrint s.r.o., Příbram

1. vydání

ISBN 978-80-7308-407-3

Neprodejné

Zájem o praktickou stránku překladatelské činnosti a její reflexi byl a je mezi studenty překladu i praktikujícími překladateli vždy značný. Na straně adeptů na tuto profesi je to nepochybně dáno zjišťováním, jak široké horizonty pro další poznání se před nimi rozkládají. Na straně těch, kteří jsou již nositeli překladatelského povolání, toto puzení vyplývá jistě z potřeby usměrňovat svou činnost, reflektovat ji, precizovat postupy a porovnat je s postupy kolegů. Svorníkem obou motivů je u všech, kteří se na cestu překladatelské činnosti vydali či vydávají, dozajista zvědavost a přemýšlivost.

Témata pro tuto studijní oporu (učebnici), určenou pro studenty ÚTRL, byla zvolena se stálým zřetelem k výukovému plánu na oboru překladatelství němčina. Dotýká se širokého spektra témat, avšak ústřední látkou je vždy odborný překlad.

Strukturu knihy je možné rozčlenit do tří větších celků:

1. Problematika spojená s výchozím jazykem a výchozím textem, dále překladem jako procesem a překladem jako produktem. Sem pak patří např. zvláštní kapitola k tématu evropských překladů.
2. Informační technologie a strojový překlad.
3. Pojednání k situaci na trhu překladatelských služeb a stať k budoucnosti překladatelské profese.

Na závěr, po vlastním výkladovém pojednání, je zařazen oddíl bibliografie a oddíl příloh.

Příprava a výroba této publikace byla financována z grantu

OPPA CZ.2.17/3.1.00/32137 –

Inovace a rozvoj studijního programu

Překladatelství a tlumočnictví na Ústavu translologie FF UK v Praze

Evropský sociální fond

Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

© Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012

ISBN 978-80-7308-407-3

Neprodejně